

8. skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem

Zbornik radova

relacije i korelacije

25.–27.03.2015.
Muzej grada Splita

HRVATSKO MUZEJSKO DRUŠTVO
Sekcija za muzejsku pedagogiju
i kulturnu akciju

Hrvatsko
muzejsko društvo
Croatian Museum
Association

8. skup muzejskih pedagoga Hrvatske
s međunarodnim sudjelovanjem

Zbornik radova

Relacije i korelacije

Zbornik **Relacije i korelacije** realiziran je sredstvima Ministarstva kulture RH.

8. skup muzejskih pedagoga Hrvatske
s međunarodnim sudjelovanjem

Zbornik radova

Relacije i korelacije

25.–27.03.2015.
Muzej grada Splita

Hrvatsko muzejsko društvo,
Zagreb, 2017.

Sadržaj

Contents

- 11 **Uvodna riječ**
Mirjana Margetić

Muzejska pedagogija u korelaciji s novim trendovima i interesima, potrebama i zahtjevima posjetitelja

Museum education correlated with new trends and interests, needs and requests of visitors

- 15 Mila Škarić

Muzejska pedagogija u službi raznovrsnih inteligencija

Museum education a service to diverse intelligences

- 27 Vlasta Krklec

15. ljetna geološka škola

15th summer school of Geology

- 32 Katarina Dragin

Mamutfest – nastanak i razvoj muzejskog festivala za decu

Mamutfest – creation and development of museum festival for children

- 40 Kristina Delalić Vetengel

Pilot-projekt Radionica za odrasle

Pilot programmes for adult visitors

- 46 Renata Brezinščak

Znatiželja (zašto nas muzeji privlače?)

Curiosity (why do museums attract us?)

- 54 Malina Zuccon Martić

Od baroka do apstrakcije, Kreativne radionice uz izložbu Guercino: Svjetlo baroka

From Baroque to abstraction, Educational programme of the exhibition Guercino: Light of Baroque

- 61 Iva Meštrović

Barokna knjižica – publikacija za djecu

The Baroque booklet – publication for children

- 66 Tamara Mataija

Guvernerova palača – treba li je prezentirati i kako?

Governor's Palace – Should it be represented and how?

Muzejska pedagogija u korelaciji sa školskim Kurikulumom

Museum education correlated with school Curriculum

- 75 Antonia Tomić
Blok-sat muzej
Two school classes – Museum
- 82 Lorka Lončar Uvodić
Oblici ostvarivanja ciljeva školskih kurikuluma u Muzeju krapinskih neandertalaca
Ways to achieve goals of the school Curriculum in the Krapina Neanderthal Museum
- 87 Dragan Kiurski
Trinaesta škola
Thirteenth School
- 94 Danko Dujmović
Muzejski portal – pogled izvana
Museum portal – outside view
- 99 Spomenka Težak
Izvanučionička nastava povijesti na tematskim muzejskim izložbama, primjeri iz Gradskog muzeja Varaždin
Teaching History on the themed museum exhibition, example from the Varaždin City Museum
- 108 Aleksandra Piteša Orešković
Muzejska pedagogija u Nacionalnom okvirnom kurikulumu? (Primjeri prakse iz Dubrovačkih muzeja)
Museum pedagogy in national Curriculum: Examples from Dubrovnik Museums
- 119 Mirjana Margetić
Prvi koraci u svijetu baštine
First steps in heritage world
- 125 Eduard Kletečki, Nataša Kletečki
Obrada izborne nastavne teme uporabom različitih metoda kroz suradnju muzeja i škole
Processing optional school subject using different teaching methods through museum and school cooperation

- 132 Tatjana Brlek
Muzej u školi, škola u muzeju
Museum at School, School at Museum
- 139 Miran Bojanić Morandini
MIŠ – Muzej i škola, edukativni program Gradskog muzeja Varaždin
MIŠ, Museum and School, educational programme of Varaždin City Museum
- Muzejska pedagogija u korelaciji s društvenim vrijednostima**
Museum education correlated with social values
- 145 Eva Brunović
Između želja i realnosti
Between desire and reality
- 150 Andrea Matoković
Herkul na Braču – drevni zaštitnik kamenara i suvremeni simbol uspješne kulturne suradnje
Hercules on Brač – the Ancient Patron of Stonemasons and a Modern Symbol of a Successful Cultural Cooperation
- 157 Vedrana Premuž Đipalo
Nematerijalna baština i doprinos muzejskih edukativnih programa
Intangible heritage and contribution of Museum educational programmes
- 163 Leonilda Conti
Dodir dvaju svjetova
Touch of two worlds
- 170 Nada Beroš
Treba li spaliti muzeje?
Should Museums be burned?
- 175 Jasenka Lulić Štorić
Badnja večer u Etnološkom odjelu: izazov za kustosa, kazivača i posjetitelja
Christmas Eve at the Ethnological section: Challenge for curator, narrator and visitor

- 181 Marta Horvat, Petra Mandac
Uloga muzejske pedagogije u realizaciji projekta “Vrt prošlosti i budućnosti” kroz suradnju s lokalnom društvenom zajednicom
The role of Museum education in realisation of the project “Garden of the past and the future” through cooperation with the local community
- 188 Sani Sardelić
Memorijalna zbirka Petra Šegedina – kratka priča “Romeo i Julija”
Memorial collection of Petar Šegedin – Short story “Romeo and Juliet”
- Muzejska pedagogija u korelaciji s novim tehnologijama, metodama rada i razvojem struke**
Museum education correlated with new technologies, methods and development of the profession
- 197 Željka Miklošević
Komunikacija u muzeju – implikacije za muzejsku edukaciju i razvoj struke
Communication in Museum – implication in service of museum education and profession development
- 203 Barbara Crnobori
Od 1 do 99
From 1 to 99
- 211 Jelena Hotko
Muzejski portal – pogled iznutra
Museum portal – inside view
- 220 Dragana Latinčić
Projekat “Osvajanje Beograda”
Project “Conquest of Belgrade”
- 227 Petra Milovac
Interaktivna aplikacija: satni mehanizam
An interactive application: clockwork
- 232 Marijan Bogatić
U zdravom tijelu, zdrav duh
In a healthy body, healthy mind

Posteri

Posters

241 Katarina Ivanišin-Kardum

Radionice “Priroda kao laboratorij boja – boje u našem domu”

Workshops “Nature as Laboratory of Colours – Colours in our home”

246 Leonilda Conti

Dva svijeta u dodiru

Two worlds in contact

Uvodna riječ

Relacije i korelacije Zbornik je radova s istoimenog 8. Skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem održanog od 25. do 27. ožujka 2015. u Muzeju grada Splita. Temom skupa željelo se potaknuti na propitivanje odnosa i međuovisnosti muzejske pedagogije sa svim relevantnim čimbenicima koji utječu na rad, prepoznatljivost i prihvaćenost struke - kako u stručnim krugovima tako i u interakciji sa svim skupinama posjetitelja. Značaj i atraktivnost ove teme potvrdio je i broj sudionika prijavljenih za sudjelovanje, njih više od 90, ali i broj održanih izlaganja, čak 47. Naravno, ne treba zanemariti ljepotu grada Splita i gostoprimstvo kolegica iz Muzeja grada Splita koji su doprinijeli uspješnosti 8. Skupa muzejskih pedagoga Hrvatske.

Koncept Zbornika baziran je prema tematskim cjelinama održanim na Skupu. Svaka tematska cjelina počela je uvodnim pozivnim izlaganjima. U zborniku se nalaze radovi kolegica: Mile Škarić, neovisne istraživačice muzejske pedagogije, Eve Brunović, načelnice Sektora za izvedbenu, likovnu, muzejsku i arhivsku djelatnost, Ministarstvo kulture RH, Zagreb i Željke Miklošević s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti.

U prvoj cjelini **Muzejska pedagogija u korelaciji s novim trendovima i interesima, potrebama i zahtjevima posjetitelja** propitali smo kako prepoznati potrebe i interese posjetitelja, odnosno gdje je granica podilaženja posjetiteljima? Do koje mjere muzeji mogu biti zabavni? Neke od odgovora daju nam Vlasta Krklec i Katarina Dragin, koje u svojim radovima prikazuju koliki značaj muzejske manifestacije mogu imati, ne samo za samu struku i muzej kao baštinsku ustanovu, nego i za regiju u kojoj se nalaze. Kako posjetitelji u muzeju mogu zadovoljiti znatiželju za novim znanjima, otkrićima ili stjecanje nekih vještina prikazuju Kristina Delalić Vetengl i Renata Brezinščak na primjerima Muzeja likovnih umjetnosti, odnosno Prirodoslovnog muzeja. Malina Zuccon Martić i Iva Meštrović bave se izazovima pedagoškog odjela za približavanje zahtjevne izložbe *Guercino: Svjetlo baroka* najmlađim posjetiteljima. Za razliku od toga Tamara Mataija bavi se problematikom muzejske arhitekture, „Guvernerove palače“ u Rijeci, i tome kako informirati posjetitelje o samoj zgradi, a da se ne zakloni izvorno uređenje interijera.

Muzejska pedagogija u korelaciji sa školskim kurikulumom naziv je drugog tematskog bloka i broj prijavljenih radova na ovu temu pokazuje koliko je važna relacija muzej – obrazovna institucija, ali i korelacije u ostvarivanju programa. Kroz zanimljive primjere iz prakse autori nam daju ili od nas traže da pronađemo odgovore na sljedeća pitanja vezana uz tematiku: Prepoznajemo li potrebe nastavnika? U kojoj mjeri muzeji mogu poslužiti kao nadopuna obrazovnom sustavu? Kako se možemo prilagoditi nastavnim programima? Možemo li muzej pretvoriti u prostor za terensku nastavu?

Aleksandra Piteša Orešković precizirala je problematiku neuvrštavanja muzejskih programa u Nacionalni okvirni kurikulum, a kroz primjere prakse Dubrovačkih muzeja ukazala da postoji nužnost za to. Na istom tragu su i Antonia Tomić i Mirjana Margetić, kada je riječ o suradnji s predškolskim ustanovama. Sastavni dio školskih kurikuluma velikog broja osnovnih škola u Hrvatskoj uključuje posjet određenim muzejima među kojima su Muzej krapinskih neandertalaca i Muzej "Staro selo" Kumrovec. Lorka Lončar Uvodić i Tatjana Brlek kroz primjere muzejsko-edukativnih programa pokazuju na koji način se postižu ciljevi iz prirodoslovnog, društveno-humanističkog i umjetničkog područja kurikuluma.

Miran Bojanić Morandini i Spomenka Težak predstavili su programe Gradskog muzeja Varaždin namijenjene predškolskom uzrastu (MIŠ) i izvanučioničku nastavu povijesti na povijesnim tematskim muzejskim izložbama. Učenici uglavnom pozitivno reagiraju na primjenu različitih nastavnih metoda i uključivanje muzejskog pedagoga u nastavni proces.

Muzejski pedagozi često su ti koji sami motiviraju škole na sudjelovanje u muzejskim aktivnostima. Dragan Kiurski u radu „Trinaesta škola“ analizira kako to postiže pedagoška služba Narodnog muzeja u Kikindi. I za kraj ovog bloka koristim konstataciju Eduarda i Nataše Kletečki da učenici pozitivno reagiraju na primjenu različitih nastavnih metoda, stoga je bitno i uključivanje muzejskog pedagoga u nastavni proces.

U trećoj tematskoj cjelini **Muzejska pedagogija u korelaciji s društvenim vrijednostima** bavili smo se pitanjima kao što su: Trebamo li biti prepoznatljiviji u javnosti? Možemo li biti pokretači pozitivnih vrijednosti? Uključivanjem lokalne zajednice i različite generacije u programe kojima se potiču kulturne, društvene i duhovne vrednote svakako se doprinosi prepoznavanju muzeja u široj javnosti. Takve primjere u svojim radovima donose Jasenka Lulić Štorić i Andrea Matoković.

Lijep primjer kako muzeji jesu i mogu biti mjesta prihvaćanja različitosti i uvažavanja potreba drugačijih prikazuje Leonilda Conti primjerom Muzeja likovnih umjetnosti Osijek. Kako se prilagoditi odnosima osnivača i financijera prema muzeju? Ovu uvijek šakaljivu i nedovoljno glasno/jasno argumentiranu problematiku na zanimljiv i svakako inspirativan način donosi Nada Beroš u radu „Trebali li spaliti muzeje?“

Problemima same struke, te trebamo li bolju edukaciju i snažniju podršku struke posvećena je zadnja tematska cjelina **Muzejska pedagogija u korelaciji s novim tehnologijama, metodama rada i razvojem struke**. Sve veći interes za muzejske radionice raznovrsnih tematika često od muzejskih pedagoga zahtijeva brojna znanja i vještine u njihovom provođenju. Jesmo li za to dovoljno educirani, moramo li se osloniti na vlastita ili pak na iskustva kolega propituje Barbara Crnbori u svome radu. Marijan Bogatić kroz primjere radionice *Kronološka tablica* donosi zanimljivu metodologiju i korelaciju s nastavnim gradivom. Petra Milovac bavila se novim tehnologijama, odnosno predstavljanjem interaktivne aplikacije koja je pratila izložbu „Stoljeće ručnog sata“.

Na kraju zahvaljujem svim autoricama i autorima, sudionicima 8. Skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem koji su poslali svoje radove, fotografije i priloge, te tako omogućili kontinuitet izlaženja Zbornika. Na taj način razmjenjujemo iskustva, učimo jedni od drugih, ali i dajemo mogućnost za educiranje novih generacija muzejskih pedagoga-edukatora.

Hvala Milvani Arko-Pijevac na podršci u organizaciji Skupa, kao i svim članovima Organizacijskog odbora: Marijanu Bogatiću, Elviri Šarić Kosić, Mariji Palzibat, Lorki Lončar Uvodić, Danku Dujmoviću i Domagoju Maroeviću. Hvala Vlasti Krklec, predsjednici Hrvatskog muzejskog društva na potpori i strpljenju prilikom realizacije Zbornika.

Hvala Lorki Lončar Uvodić i Danku Dujmoviću na sugestijama oko uredništva, a Megi Kožul na pomoći prilikom prikupljanja i uređivanja tekstova.

Mirjana Margetić,
glavna urednica

Muzejska pedagogija u korelaciji s novim trendovima i interesima, potrebama i zahtjevima posjetitelja

Museum education correlated with new trends and interests, needs and requests of visitors

Mila Škarić

Neovisna istraživačica muzejske pedagogije
skaric.mila@gmail.com

MUZEJSKA PEDAGOGIJA¹ U SLUŽBI RAZNOVRNIH INTELIGENCIJA

**Utjecaj muzejsko-pedagoških metoda na emocionalnu,
duhovnu i socijalnu inteligenciju posjetitelja**

Sažetak

Misao ovoga rada prvenstveno se odnosi na permanentno potvrđivanje utjecaja pragmatičnog ustrojstva djelatnosti muzejske pedagogije spram svih ciljanih skupina posjetitelja. Taj utjecaj očit je u dobro promišljenoj realizaciji komunikacije na području muzejske pedagogije, kao i u direktnoj interakciji s posjetiteljima. Međutim, osobito bitnom i osjetljivom smatram pripremu za dolazak "onoga koji želi dobro rasti" tj. onoga koji se želi razvijati u smjeru "utaživanja" osobne, često i nesvjesne, intelektualne žeđi i gladi na putu prema oblikovanju svoga "JA". Muzejska pedagogija tu igra važnu ulogu, jer je posrednik prirodne i kulturne baštine čovjeka iz prošlosti² u svijest čovjeka sadašnjosti, te izravno utječe na razvoj inteligencija koje pridonose boljoj osobnoj i općoj budućnosti. Takva komunikacija zasigurno potiče svako ljudsko biće na njegovom putu rasta u emocionalnoj, duhovnoj i socijalnoj inteligenciji. Zvuči možda pretenciozno, no svjesni smo da predstavljamo samo jednu malu stavku u spektru obrazovanja, ali zato ništa manje važnu.

MUZEJSKA PEDAGOGIJA

Svaki muzej je sam po sebi obrazovna institucija jer, prema Heinu³, od trenutka kada je muzej preuzeo odgovornost izlaganja povijesnih predmeta, ujedno je preuzeo i njegovu obrazovnu ulogu. Istovremeno je postavljen kamen temeljac muzejsko-pedagoškoj struci sa zadatkom pravilne i uspješne interpretacije i komunikacije spram različitih ciljanih skupina o vrijednosti baštine. Suradnja njemačkih, austrijskih i švicarskih kolega rezultirala je, pred nekoliko godina, sljedećom izjavom o muzejskoj pedagogiji:

¹ Sklonija sam nazivu "muzejska edukacija", ali se u radu priklanjam terminu koji se ustalio u hrvatskim muzejima. Je li je korektnija riječ pedagogija ili edukacija, ne bih sada ulazila u raspravu, ali je jasno da u ciljane skupine kojima se bavi muzejska edukacija ne spadaju samo djeca, već i odrasli. Organizirane radionice predviđene su uglavnom za djecu, ali ne vidim razloga zašto bi to moralo biti tako? (op. a.)

² Autorica je po akademskom zvanju arheologinja i etnologinja, stoga će i muzejsko-pedagoški primjeri biti uglavnom vezani za tu domenu. (op. a.)

³ Poznati američki istraživač, inače biokemičar, ali se već od 1976. bavi muzejskom pedagogijom i njezinim metodama, kao i NASA-inim edukativnim programima. Po mom mišljenju je nevjerojatno pridonio poznavanju i širenju pojma muzejske pedagogije, te ujedno probudio važnost istraživanja iste za dobrobit posjetitelja svih ciljanih skupina (op.a.)

“Tijekom muzejskog posredovanja stvara se dijalog između posjetitelja ili posjetiteljice, predmeta i muzejskog/izložbenog sadržaja. Muzejsko posredovanje približava sadržaje, osmišljava pitanja, provocira, stimulira i tako otvara nove vidike. Ono se obraća svim posjetiteljima i postavlja ih u situaciju da na različite načine profitiraju od muzeja i njegovih sadržaja kako bi sami mogli iskoristiti muzej kao skladište znanja, ali i kao mjesto doživljaja. Posrednički je rad sastavni dio muzejske institucije, a ostvarenje obrazovne uloge važno i održivo”⁴ (prijevod Škarić 2008:9)

Naslov rada je svakako pretenciozan i prezahtevan da bi ga se razložilo na samo nekoliko stranica, ali ću pokušati barem u skraćenoj verziji predstaviti koliko je širok i utjecajan spektar pomno osmišljenog i realiziranog muzejsko-pedagoškog djelovanja na spomenute inteligencije. Posjetitelji su osobe različitog uzrasta i zanimanja, te nije svakome od njih bliska i poznata posebnost muzejske baštine. Postavlja se pitanje, mogu li izloženi predmeti već samim izlaganjem djelovati na posjetitelja? Smatram, prema svojim empirijskim istraživanjima, da nije dostatno samo informalno učenje, već je bitno vidjeti, čuti, i na kraju osjetiti značenje muzejskog predmeta, kao i ozračje u kojem je nastao. Tu svakako glavnu ulogu ima muzejski pedagog koji interpretira baštinu i na određen način intrigira sudionike u procesu neformalnog obrazovanja. Taj proces intrigiranja posjetitelja moguć je samo ako su obrazovno-odgojni temelji posjetitelja “spremni za rast”. U svima nama se kriju razne sposobnosti koje često ne mogu doći do izražaja ukoliko nam nije osigurana prilika i ako nisu povoljni uvjeti. Možemo se dakle zapitati: Koliko se tek brižljivo pripremljenim i primijenjenim muzejsko-pedagoškim djelovanjem može potaknuti i utjecati na emocionalnu, duhovnu i socijalnu inteligenciju posjetitelja?

INTELIGENCIJA

Grčka riječ “euphia”⁵ predstavlja našu riječ ”inteligencija”, koja dolazi od latinske riječ “intellegare”, a znači razumjeti. U opisnom prijevodu inteligentan čovjek je “onaj koji dobro raste” i to na svim područjima obrazovanja i odgoja tijela, duha i uma. Aristotel je svojevrjemenom iznio svoje razmišljanje o odgoju, obrazovanju i vrlinama kod mladih, pa između ostalog zaključuje kako “nije jasno treba li obrazovanje biti usmjereno prema intelektu ili prema karakteru duše...”⁶. *Koliko se u stara vremena posvećivalo pažnje intelektu i razmišljanjima o duši, jasno potvrđuje i poznata Sokratova izreka “Upoznaj samoga sebe”, misao koja ujedno označava temelj emocionalne inteligencije, svijesti o vlastitim osjećajima i trenutku kada do njih dolazi. Razmišljajući o tome, morali bismo uzeti u obzir da posjetitelji s dolaskom u muzej imaju određeno ponašanje i stav kojemu se trebamo prilagoditi, ako želimo uspostaviti željeni kontakt s njima. Takva nam razmišljanja bude interes o tome koliko, kako i na koji način obrađujemo, primjenjujemo i*

⁴ “Qualitätskriterien für die Museen: Bildungs- und Vermittlungsarbeit“ u izdanju Deutscher Museumsbund e.V., Kriteriji kvalitete za muzeje: Rad na obrazovanju i posredovanju, Hrvatski nacionalni komitet ICOM-a u prijevodu Mile Škarić, str. 9

⁵ Hrvatski enciklopedijski rječnik, Liber 2000 str.

⁶ Cavano, Suzanne, The Philosophy of Education, <http://scavano.tripod.com/portfolio/id7.html>

prosljeđujemo informacije o našoj muzejskoj baštini. Sir Ken Robinson⁷ smatra da linearno obrazovanje šteti djeci i ljudima općenito, jer nisu svi isti niti imaju svi iste potrebe, stoga i nemaju svi isti interes za školski ponuđeno obrazovanje i napredovanje. Očito je da onda ne može i ne smije postojati univerzalni pristup muzejsko-pedagoškog djelovanja prema svim muzejskim posjetiteljima, pa često ni prema određenoj ciljanoj skupini. Kako se stoga ponašamo i komuniciramo s djecom, kako s ljudima oko sebe, općenito s posjetiteljima, te možemo li uistinu djelovati na njihov intelekt? Ako ne djelujemo, čemu onda toliki trud oko interpretacije baštine i čemu briga o pravilnoj komunikaciji prema raznim ciljanim skupinama? Ako pak djelujemo, kako onda znamo da je naša interpretacija dotakla nečiji um, intrigirala ga, te dovela do spoznaje i tako do psihičkog i fizičkog napredovanja? Odgovore na većinu gore navedenih pitanja, dobivamo već tijekom izrečene dobrodošlice, tijekom vodstva, a osobito na kraju rada s jednom od ciljanih skupina.

Možda se stvara dojam naglašavanja težišta na osjećaje, um, intelekt i mozak općenito, i to je u redu, jer mi je upravo to i namjera. Djelujemo na mozak, a najmanje znamo kako funkcionira. Zohar i Marshall jednostavno pojašnjavaju:

“Mozak je najsloženiji organ u tijelu. On tvori čudo svjesnog uma, našu svijest o sebi i svijetu i našu sposobnost da slobodno biramo kako ćemo sudjelovati u njemu. On stvara i oblikuje naše misli, omogućava nam da imamo emocije i posreduje u našem duhovnom životu ... On je skladište naših sjećanja... On je most između unutrašnjeg života i vanjskog svijeta” (Zohar/Marshall 2002:45).

Taj najsloženiji organ u tijelu čovjeka ne ostaje ravnodušan čak ni na prve riječi dobrodošlice izgovorene i upućene velikom ili malom posjetitelju. Kakvu tek reakciju izaziva informacija prilagođena uzrastu, stupnju obrazovanja, općenito fizičkim i psihičkim sposobnostima i mogućnostima posjetitelja? Stupanj inteligencije sam za sebe je izrazito važan, međutim bez razvoja emocionalne, duhovne i socijalne inteligencije, čovjek s visokim kvocijentom inteligencije ostaje uskraćen za potpuno doživljavanje svijeta i življenje svog života. Čovjek koji nema osjećaj prilagođavanja društvu u kojem živi ili koji nema svoje osjećaje pod kontrolom, teško može držati korak sa svojim bližnjima jer je stalno s nekim u konfliktu. O višestrukim inteligencijama ili „multiple intelligence“ piše i Gardner⁸, te ih dijeli na interpersonalne i intrapersonalne⁹. Smatra ih izrazito potrebnima za životni uspjeh, te posebno naglašava korelaciju sa samim sobom i s drugim ljudima. Vjerujem u postojanje više „podinteligencija“, međutim osobnog sam mišljenja da su upravo emocionalna, duhovna i socijalna inteligencija one koje nam omogućavaju kvalitetan život na ovome svijetu, te su više nego dovoljne za „interpersonalne i intrapersonalne“ korelacije.

⁷ Sir Robinson, Ken, TED, <http://www.bitno.net/multimedija/video-sir-ken-robinson-revolucija-u-obrazovanju-koja-ce-promijeniti-svijet>

⁸ Gardner, Howard, Frames of mind, The Theory of Multiple Intelligence, Basic Books, New York 1983, 2004, 2011

⁹ Inteligencije okrenute prema drugim ljudima i one okrenute prema sebi, prijevod autorice M. Škarić

INTELEGENCIJA I MUZEJSKA PEDAGOGIJA

Kako se u sve te inteligencije uklapa muzejska pedagogija? Kako može svojim radom djelovati na različite inteligencije? Utjecaj muzejsko-pedagoških metoda komunikacije, interpretacije, posredovanja i drugih načina rada započinje od samog predmeta, koji ne predstavlja samo ugodu i doživljaj, već i obrazovanje. Međutim, taj se užitek može percipirati gledanjem, ali dodatno obrazovati se može tek uz sudjelovanje muzejskog pedagoga, koji će ga voditi tijekom određene edukacije tj. tijekom obrazloženja važnosti određenog predmeta za nas danas. Predmet nikada nije samo predmet, on u sebi nosi mnogo više toga. Njega je jedna određena osoba izradila, u određeno vrijeme, za određenu svrhu, te predmet ne predstavlja samo sebe nego i svog autora i vrijeme u kojem je živio, a koji živi i dalje u njemu. Pri samom razgledavanju izloženih predmeta, ponekad ostajemo bez intrigantnih obrazloženja, koja potiču naš um na razmišljanje i koja dotiču naše osjećaje na putu potpunijeg doživljaja s mogućom pozitivnom perspektivom u daljnjem razvoju spomenutih inteligencija.

O EMOCIONALNOJ, DUHOVNOJ I SOCIJALNOJ INTELEGENCIJI

Emocionalna inteligencija – Aristotel je u svojoj Nikomahovoj etici rekao kako se svatko može naljutiti i da je to lako, međutim, naljutiti se na pravu osobu, do ispravnog stupnja, u pravi trenutak, zbog ispravnog razloga i na ispravan način – to nije lako. Svakako da je važno prvo ispitati samog sebe, te koliko smo stvarno emocionalno inteligentni. Da li smo svjesni postojanja kontrole kojom možemo vladati svakodnevnim životnim situacijama kao na primjer nemirnim grupama posjetitelja? Nesuglasica ima svugdje oko nas, ali planuti ili se suzdržati i ne dozvoliti ljutnji ili tuzi da nas preplavi, ovisi uglavnom o nama. Emocionalna inteligencija ima razne definicije, međutim dovoljno je znati da ona vlada našim emocijama kako bi nam pomogla u raznim situacijama. Razumnim svladavanjem sebe, savladavamo situacije u kojima smo se našli. Već pri samom dolasku u muzej upozoravamo na potrebno lijepo ponašanje, jer vikom, trčanjem ili naguravanjem ne koristimo nikome, sebi najmanje, dok istovremeno ometamo druge posjetitelje i osobe koje tu rade. To je prvi korak kojim djelujemo na emocionalnu inteligenciju kod posjetitelja, dok ih u daljnjem razgovoru sve više senzibiliziramo i educiramo. Kada vidimo rezultat, tj. nasmiješena lica, širom otvorene oči, te pozitivnu interakciju, naš se rad automatski vrednuje nultom kategorijom, onom kojoj jednostavno nema cijene. Istovremeno se razvija njihova i naša emocionalna inteligencija. Uzajamno se razvijamo, jer jedna osoba uvijek potiče drugu na reakciju. Ta reakcija može varirati od impulzivnosti do emocionalne inteligencije. Koliko ste samo puta bili svjedoci da se jedna raskalašena grupa tijekom rada s njima primirila, zainteresirala, te na kraju vodstva pretvorila u smirenu i zadovoljnu grupu? Da su vam se na kraju djeca zahvalila? Da su se s osmijehom oprostila od vas? Da su izrazila želju postati arheolog, prirodoslovac, povjesničar? Ako ste primijetili ovakve situ-

acije, jamačno ste izazvali reakciju, te posijali sjeme za razvoj emocionalne inteligencije.

Duhovnu inteligenciju možemo nazvati i suštinskom inteligencijom. Ona razvija duh i kreativnost. Hrvatski enciklopedijski rječnik (2002:281) riječ „duh“ definira, između ostalog, i kao sposobnost za misli i spoznaje, dok ga Websterov rječnik (1989:694) tumači kao pokretačku ili životvornu snagu koja, za razliku od njegovih materijalnih elemenata, fizičkom organizmu udahnuje život. Fra Zvezdan Linić je svojevremeno dao i svoju definiciju, gledanu s vjerskog stajališta te je opisao kao “Duhovnost je stanje poniranja u sebe, to je vrijeme koje čovjek odvoji za sebe, za svoju dušu.”¹⁰ Ljudi, kojima je stalo do sebe, razmišljaju o sebi, o svom životu, svojoj vjeri, svojim problemima, svojim odnosima s drugim ljudima, ali i o pitanjima o postojanju, smislu života, smrti i drugim nedoumicama. Potrebno je odvojiti vrijeme za razgovor sa sobom, a nekima i za razgovor s Bogom! Ljudi su u suštini duhovna bića jer su vođeni potrebom da postavljaju “suštinska” pitanja: Tko sam ja? Zašto sam rođen? Koji je smisao života?, i tako dalje. Stalno težimo nečemu što će našem životu dati smisao i vrijednost. Duhovnom ili suštinskom inteligencijom pokušavamo svoje postupke i svoj život staviti u širi, bogatiji, smisleniji kontekst. S njom procjenjujemo je li određeni postupak ili životni put sadržajniji od drugoga. Istovremeno nam omogućava nositi se s problemima dobra i zla, sanjati, nečemu težiti i izdignuti se iz nevolje. Duhovna inteligencija je ta koja nam pomaže osvijestiti naše egzistencijalne probleme i riješiti ih - ili, ako ništa drugo, pomiriti se s njima¹¹. Temeljna pitanja na koja se odgovori mogu naći i u muzeju su: Koji je naš početak u vremenu? Koji su razmjeri priče, čiji smo sastavni dio? Gdje su temelji današnje tehnologije? Zašto ratujemo i nanosimo bol drugim ljudskim bićima? Zašto smo takvi kakvi jesmo? Čemu učenje o baštini?... i na kraju: Zašto imamo potrebu postavljati ovakva pitanja? U svakome muzeju su izložene povijesne činjenice o kojima nam svjedoče predmeti. Uvjerena sam kako i sami koji put postavljate “nemoguća” pitanja i tražite odgovor kako bi ste između ostalog bili spremni na dječja, uvijek genijalna pitanja. Nemamo odgovor na sva pitanja, ali to i nije važno, važno je pokrenuti misao, jer samo tako se može doći do odgovora. Galilei je zapisao da se čovjeku nikada ne može odgovoriti na sva pitanja koja ga muče, ali mu se zato može pomoći pronaći odgovor u sebi... i to je to! Tražeći razloge i pokretače našem lošem raspoloženju, ljutnji i nadasve postojanju, nalazimo mir i razumijevanje toliko bitno u svakodnevnim životnim situacijama i odnosima s drugim ljudima.

Socijalnu inteligenciju s druge strane lijepo objašnjava zgodna tibetanska izreka „Kad se smiješiš životu, pola je za tvoje lice, druga polovina za lice nekog drugoga”. Interakcijom licem u lice, međusobno se povezujemo i dobivamo stalni priljev povratnih informacija koje nam daju na znanje kad

¹⁰ Citat fra Zvezdana Linića s Duhovne obnove u Taboru (op.a)

¹¹ D. Zohar/I. Marshall: Duhovna inteligencija – Suštinska inteligencija Stručno-popularna biblioteka, Tiskarna Ljubljana, Ljubljana 2002. “Spiritual”, str. 23

idemo dobrim ili lošim putem. Socijalna je inteligencija npr. razborito razriješiti sukob, a ne predati se liniji manjega otpora i potući se. Određeno se raspoloženje jako brzo može prenijeti na druge, pa tako i ciljanoj skupini koju upravo vodite kroz muzej. Presudan je vaš izraz lica, tek potom su to riječi. Izraz lica automatski izaziva isti izražaj kod druge osobe, iako u blažem obliku. Takav sklad stvara lakše razumijevanje, dok nas slušanje dovodi do novih spoznaja jer dozvoljavamo drugima da nas educiraju. Zohar i Marshall potvrđuju: „*Kada osobe obraćaju pozornost na drugu osobu... što radi i govori... stvara se osjećaj zajedničke zainteresiranosti, zajedničke usredotočenosti koja dovodi do dijeljenja osjećaja tj. međusobne empatije kada svi imaju osjećaj da ih se doživljava*“¹². Kako bi muzejski pedagozi djelovali na socijalnu inteligenciju, potrebno je obratiti pažnju na potrebe posjetitelja, na njihova raspoloženja, interese i sposobnosti. Stvara se vjerojatno dojam da se puno traži od muzejskog pedagoga, međutim sve se to često spontano dešava na relaciji muzejski pedagog - posjetitelj. Dobro je, katkada, pustiti ih da oni vode interakciju, kojom se može stvoriti pozitivno ozračje u muzeju. Bogatim razgovorima, smijehom i uzbuđenjem, pokazujemo toplinu i pozitivan stav, dok dobrim stilom možemo lakše upravljati grupom tako da se s vremenom sami počiju držati određenih pravila, bez opetovanih upozorenja.

PUT I CILJ MUZEJSKO-PEDAGOŠKIH DJELOVANJA

Težakova tzv. ETakSA je sistem¹³ određenog načina prenošenja informacija, koji je primjenjiv i na muzej, kao instituciju u službi obrazovanja. Funkcija muzeja definitivno potvrđuje svoju obrazovnu ulogu u emitiranju informacija proizašlih iz znanstvenih istraživanja. Takve se informacije emitiraju transmisijom, akumulacijom, selekcijom i apsorpcijom u smjeru posjetitelja. Informacije se proučavaju, zatim prilagođuju određenoj ciljanoj skupini, kako putem vodstava kroz stalni postav i izložbe, tako i putem legendi, publikacija, interaktivnih radionica i internetskih stranica. Maroević je kod prenošenja informacije, 2001. godine na II. Skupu muzejskih pedagoga u Zadru, prvi put na našem području spomenuo i njen utjecaj na emocionalnu inteligenciju posjetitelja. Tada je govorio kako izloženi predmeti mogu, već samim izlaganjem, emocionalno djelovati na posjetitelje.¹⁴ Doduše o tome je, pred više od 15-tak godina, uredila i izdala knjigu Thinesse Demel¹⁵, u kojoj se uglavnom nalaze opisi programa i tijeka, te izvještaji raznih radionica, koje su realizirane s odraslima. Interesantan je izvještaj jednog Onkološkog simpozija organiziranog unutar muzeja. Liječnici su se pozitivno oglasili o njihovom boravku u muzeju i ustanovili da je imao daleko-

¹² Zohar, Danah/ Marshall, Ian. "Duhovna inteligencija – Suštinska inteligencija" Stručno-popularna biblioteka, Tiskarna Ljubljana, Ljubljana 2002. "Spiritual", str. 39

¹³ Težak, B. bio je profesor na FF u Zagrebu, "Uzimajući u obzir nove znanstvene i tehničke pristupe za emisiju, transmisiju, akumulaciju, selekciju i apsorpciju informacije, nužno je ispitati funkcije tradicionalnih institucija s posebnim naglaskom na edukativne i izvršno-operative institucije, da prilagode fizičke, emocionalne i intelektualne faktore u stvaranju i čuvanju uvjeta za jedan jedinstveni svijet" u mom neobjavljenom radu "Komunikacijski sistem Arheološkog muzeja u Zagrebu", Lasić-Lazić, Jadranka, M. László, B. László, Konceptualna i primijenjena okosnica studija informacijskih znanosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu INFuture 2007: "Digital Information and Heritage", str. 589-591

¹⁴ Maroević, I. II. Zbornik skupa muzejskih pedagoga HMD-a u Zadru, 2001.

¹⁵ Thinesse Demel, Jutta, "Erwachsenenbildung und Museum" URL: http://www.die-bonn.de/espid/dokumente/doc-1999/thinesse-demel99_01.pdf

sežan pozitivan utjecaj na život liječnika - sudionika simpozija, te osobito u odnosu prema pacijentima. Očito je, nekim obrazovanim ljudima, dovoljno biti u samom prisustvu s muzejskim predmetima. Na samome početku je rečeno da je muzej obrazovna institucija čim se bavi izlaganjem predmeta i tu nema dvojbe. Već kod prvih izloženih predmeta u povijesti, pokazala se potreba za objašnjenjem izloženih "rariteta". Tako su nekada, na primjer, za zornije predstavljanje afričkih predmeta, dovodili čak i domorodce iz Afrike, što dovoljno govori o svijesti tadašnjih prvih "čuvara zbirki" o potrebi za tumačenjem i približavanjem kulture drugih naroda. Danas imamo pojavu nevjerojatne brzine tehnološkog i informacijskog razvoja, koji muzeju otežava primjerenu prilagodbu u zadovoljavanju interesa mladih, ali i posjetitelja općenito. Problem nije u suvremenom postavljanju izložbi, jer se tu znaju razigrati umne kreacije arhitekata, ali i amatera, ponekad i s upitnim ciljem i svrhom. Korištenje suvremene tehnologije kao i ekstravagantni dizajnerski postav svakako mogu zaintrigirati i zadovoljiti, na prvi pogled, zahtjevnu mladu publiku. Pitanje se postavlja razmišlja li se uz efektivni vizualni identitet izložbe i o eventualnom drugom, progresivnom i konstruktivnom¹⁶ načinu izlaganja? Progresivni i konstruktivni način izaziva reakciju za dubljom suradnjom i tjera na razmišljanje koje može dovesti do suštinskih osjećaja i važnih spoznaja. Istina je da realizacija ovog drugog, konstruktivnog načina povlači za sobom dublja razmatranja i jači umni rad na multidisciplinarnom nivou. Kronologija ili tipologija izložaka se može postaviti na različite načine, međutim ona postaje konstruktivna kada kod posjetitelja izazove znatiželju, kada se pojave pitanja i kada zagolica posjetiteljev um. Takve se izložbe dešavaju i one su realne. Uglavnom nastaju tamo gdje postoji međusobna kvalitetna multidisciplinarna komunikacija unutar muzeja. Rezultat konstruktivne izložbe predstavlja remek-djelo bliske suradnje na relaciji kustosa-muzejskog pedagoga-arhitekta-tehničkog osoblja, te šalje jasnu poruku javnosti tj. pokazuje svoju osobnu kartu Muzeja. Svaka izložba je ogledalo dobrog ili lošeg funkcioniranja unutar jedne muzejske institucije. Naime, dobra interna suradnja uvijek rezultira efikasnom vanjskom suradnjom, te dobrom vezom muzeja i posjetitelja. Ukoliko je nema, upitno je kakvu i šaljemo li uopće ikakvu edukativnu poruku posjetiteljima? U takvoj situaciji postaje naravno upitno i djelovanje na razvoj emocionalne, duhovne i socijalne inteligencije.

Princip je sasvim jasan, ukoliko smo upoznati s djelatnošću muzejskog pedagoga. Naš je posao prenijeti posjetitelju informaciju, koju je kustos proučio i izabrao, a arhitekt likovno izložio javnosti. Muzejska izložba je prvenstveno ideja, studiozno istraživanje i djelo kustosa. Ta ideja i naum kustosa, koji prate izložbu i daju joj dušu, neće uvijek doći do posjetitelja ukoliko se usko ne surađuje s muzejskim pedagogom. Muzejsko-pedagoški djelatnici direktno komuniciraju s posjetiteljima, te u dobroj suradnji s ostalima u muzeju, mogu prenijeti smisao i važnost jedne izložbe. Često sam imala iskustvo da

¹⁶ Macdonald, Sharon, ur. 2011. "A Companion to Museum Studies, Hein, E. George "Museum Education", str. 347

se u muzeju najviše surađuje s arhitektom u postavljanju izložbe. Predmeti, kao srž izložbe, često su znali biti “u sukobu” s pretjerano kreiranim vitrinama, napadnom scenografijom i loše čitljivim, ali “lijepo dizajniranim” legendama. Takve informativne poruke izložbe ne mogu, u pravom smislu, doprijeti do posjetitelja. Obzirom da sam svojevremeno vodila ankete prije i nakon razgleda izložbi, često sam naišla na odgovor kako je izložba “krasna i lijepa”, ali više podataka o njoj nisam dobila, često ni sam naziv izložbe. Da li je to smisao i cilj izložbe... da bude lijepa? Upravo s muzejsko-pedagoškim stavom, znanjem i neposrednošću u posredovanju informacije o muzejskom eksponatu djelujemo direktno na posjetiteljev um. Osim što djelujemo na obrazovanje kao doživotni kapital, muzejski pedagozi djeluju i potiču razvoj intelekta. Obazriv pristup u stvaranju mape sjećanja u mozgu je jedna od najvažnijih stvari, ako želimo od običnog posjetitelja stvoriti redovitog, od neupućenog posjetitelja onoga željnog znanja o kulturnoj i prirodnoj baštini. Ugodno sjećanje na vodstvo senzibilizira i potiče na ponovni susret, kao što nelagoda samo produbljuje nelagodna stanja i ne potiče na ponovni posjet. Kako onda komuniciramo u muzeju i kako djelujemo na osobe oko nas? Komunikacija u muzeju se odvija na različite načine i raznim sredstvima. Prvenstveno se dešava izrazom lica, govorom tijela, riječima i predmetima. Sve te metode komunikacije potrebno je usavršiti ako nam je želja da informacija dopre do osobe kojoj je namijenjena. Tu smo u prednosti pred formalnim obrazovanjem gdje su prosvjetni radnici prisiljeni biti oštrij jer imaju zadatak poučiti i ocijeniti. U muzeju gdje vlada informalno i neformalno učenje, situacija je zasigurno opuštenija i ugodnija, te je donekle lakše posjetiteljima prezentirati zanimljivu muzejsku baštinu. Da bi u tome uspjeli, potrebno je usavršiti sljedeća konstruktivna muzejsko-pedagoška djelovanja i metode:

- 1. Komunikacija** s različitim ciljanim skupinama iziskuje pragmatične metode u vodstvima i radionicama, te one moraju biti raznovrsne i primjerene ciljanim skupinama.
- 2. Interpretacija** baštine je velika odgovornost pri čemu je važno VSS obrazovanje muzejskog pedagoga, kao i suradnja s kustosima. Ukoliko nema suradnje, može doći do nesporazuma. Ne možemo svi nepoznatu struku shvatiti na način kako ih stručnjaci opisuju, tumače i prezentiraju.
- 3. Interakcijom** se posjetitelj potiče na sudjelovanje tako što pridonose svojim osobnim razmišljanjima, idejama, kreativnošću i u jednom trenutku nastalom im spoznajom. Takva direktna suradnja pridonosi zajedničkoj nadopuni jednog projekta, te oslobađa i realizira posjetiteljeve skrivene kreativnosti.
- 4. Posredovanjem** prenosimo svoje znanje i stvaramo vezu između osobe i predmeta, prošloga i sadašnjega, te kulturnog i prirodnog svijeta, pripremajući ga za buduću.

5. Prilagodavanje različitim ciljanim skupinama, kao i onima s posebnim potrebama, izrazito je zahtjevan posao. Muzejski pedagog je iznad svega pragmatičar s velikim darom fantazije i kreativnosti, a stoga je i u stanju postići uspjeh.

6. Senzibilizacijom najviše utječemo na emocije, duh i socijalni intelekt. Kada jednom u muzeju uspijemo u tome, onda smo taknuli dušu posjetitelja, probudili mu emociju i potakli njegov socijalni intelekt u odnosu prema kulturnoj i prirodnoj baštini danas.

7. Edukacija se dešava na nekoliko razina: 1. educiramo sebe: svaka izložba, postav ili radionica iziskuje nadopunu našeg znanja na području specifične teme izložbe ili nekog predmeta. 2. educiramo posjetitelje: bitno je informirati se o stanju njihovog temeljnog znanja, željama i potrebama, jer sve to varira čak i unutar jedne skupine. Edukacija je permanentna, bila ona formalna, informalna ili neformalna, ona se jednostavno dešava čovjeku kao inteligentnom biću.

8. Osposobljavanje posjetitelja u gledanju, promatranju i opažanju detalja na eksponatu može imati dalekosežan utjecaj. Takve sposobnosti se automatski prenose na promatranje svog svakodnevnog života i kako postati spreman za, primjerice, izbor buduće profesije (dijagnostičar, kirurg, umjetnik...). Ako ne za to, onda bar za budući posjet muzejima kod nas ili u svijetu.

9. Oblikovanje čovjeka u njegovoj emocionalnoj, duhovnoj i socijalnoj inteligenciji je također važan dio muzejsko-pedagoškog djelovanja. Tijek radionice ili vodstva, naročiti je primjer trenutačnog preoblikovanja posjetitelja iz malo ili nikako zainteresiranog u onog kojem oči zablistaju i pri čemu odjednom postanete svjedok njihove trenutačne spoznaje.

Ako u svemu tome uspijemo, onda smo uspostavili, kako volim reći “plemenitu komunikaciju”, onu koja nastaje našom bezuvjetnom dobrom voljom u posredovanju znanja, a zasigurno će potaknuti usavršavanje inteligencije kod posjetitelja. Muzejska pedagogija ima snage i znanje, stoga može i radi svakodnevno na tom području.

ZAKLJUČAK

Muzejska pedagogija u svakom slučaju potiče gore spomenute inteligencije i zasigurno utječe na stvaranje našeg identiteta, jer kako kaže Dostojevski: “Potrebno je više od same inteligencije, da bismo mogli djelovati inteligentno!” Kvocijent inteligencije je bonus kojeg dobivamo s rođenjem. Međutim, on kao takav ostaje statičan i često, kod nekih, neupotrebljiv ukoliko se ne

primijeni “razvojna injekcija” u emocionalnoj, socijalnoj i duhovnoj inteligenciji. Tek tada postajemo ljudi koji vladaju situacijom, drugim ljudima i samim sobom, naravno u pozitivnom smislu riječi. Senzibilnost koja nastaje putem kulturnih i prirodnih baštinskih vrijednosti nemjerljiva je dobit čovječanstvu. Biti svjestan prošlosti, koja je temeljni dio sadašnjosti, znači da ujedno cijenimo naše roditelje i pretke, koji su dio nas i koji su na razne načine pridonijeli našem životu danas. Muzejska pedagogija “posreduje” baštinu i nudi odgovore na njezina temeljna pitanja, te pragmatički ispituje i potiče umne mogućnosti kod svih ciljanih skupina.¹⁷

“Kvalitetan obrazovni i posrednički rad služi se mnoštvom metoda kako bi olakšao susret s izlošcima, sadržajima izložbe i samom muzejskom institucijom. Taj rad potiče spoznajne mogućnosti posjetitelja i na različite ih načine vodi prema samostalnom učenju putem svih osjetila”¹⁸.

BIBLIOGRAFIJA

Anić, Vladimir. Goldstein, Ivo. 1999. *Rječnik stranih riječi*, Zagreb: Novi Liber.

Antje-Maass, Karin. Schueller, Peter. Stephan, Ralph. Weiss, Gisela. ur. 2008.

Cochran Hirzy, Ellen, ur. 1992/1998/2008, *Excellence and Equity*, Education and the public dimension of museums, A Report from the American Association of Museums, Washington, Gardner, Howard, *Frames of mind*, The Theory of Multiple Intelligence, Basic Books, New York 1983, 2004, 2011.

Goleman, Daniel. 1997. *Emocionalna inteligencija*, Zagreb: Mozaik knjiga.

Goleman, Daniel. 2008. *Socijalna inteligencija, Nova otkrića u međusobnim odnosima*, Zagreb: Mozaik knjiga.

Hrvatski enciklopedijski rječnik, 2002, Zagreb: Novi Liber

Hein, E. George. 1998. *Learning in the Museum*, Routledge. Kunz-Ott, Hannelore/ Bresky, Stefan/ Kaysers.

“Kriteriji kvalitete za muzeje: Rad na obrazovanju i posredovanju” Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet Zagreb, prijevod M. Škarić s njemačkog originalnog teksta “*Qualitätskriterien für die Museen: Bildungs- und Vermittlungsarbeit*» u izdanju Deutscher Museumsbund e.V. u suradnji s Kulturvermittlerinnen im Museum und Ausstellungswesen und Mediamus – Schweizerischer Verband der Fachleute fuer Bildung und Vermittlung im Museen

¹⁷ Ovaj je rad skraćena verzija originala (op.a.)

¹⁸ Kriteriji kvalitete za muzeje: rad na obrazovanju i posredovanju, Hrvatski nacionalni komitet ICOM-a, u prijevodu Mile Škarić, str. 12

Lasić-Lazić, Jadranka. M, László. B, László, Konceptualna i primijenjena okosnica studija informacijskih znanosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu INFUTURE 2007: *Digital Information and Heritage*

Macdonald, Sharon, ur. 2011. *A Companion to Museum Studies*, Andrea Witcomb "Interactivity: Thinking beyond", Wiley Blackwell

Maroević, Ivo. II. 2011. *Zbornik skupa muzejskih pedagoga HMD-a u Zadru*

Precht, Richard David. 2007. *Wer bin ich, und wenn ja, wie viele?* Eine philosophische Reise, Muenchen: Goldmann Verlag.

Safranski, R. 2010. *Koliko istine čovjek treba?* Zagreb: Naklada Ljevak.

The Merriam –Webster Dictionary, Springfield, USA 1989.

Vuk-Pavlović, Pavao. 1996. *Filozofija odgoja*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Zohar, Danah/ Marshall, Ian. 2002. *Duhovna inteligencija-Suštinska inteligencija*, Ljubljana: Stručno-popularna biblioteka, Tiskarna Ljubljana.

KNJIGA/ČLANAK/TEKST OBJAVLJEN U ELEKTRONIČKOM OBLIKU

Cavano, Suzanne, *Philosophy of Education* <http://scavano.tripod.com/portfolio/id7.html> (16. 12. 2016.)

Davidson, Thomas, e-Book, *Aristotle*, Ancient Educational Ideas, Charles Scribners Sons, New York 1902. <https://archive.org/details/aristotleandanc02davigoog> (12. 1. 2017.)

Jung, Carl Gustav. *Psihičke funkcije*, Wikipedija (25. 1. 2017) https://hr.wikipedia.org/wiki/Psihi%C4%8Dke_funkcije

Kniewald, Dragutin. Bogoslovna smotra, Vol 22 No2, Zagreb 1934., str 7., recenzija knjige Vuk Pavlović, P. *Ličnost i odgoj*, Zagreb 1932 <http://hrcak.srce.hr/43261> (25. 1. 2017.)

Sir Robinson, Ken. TED video *Revolution in Education which will change the world* <http://www.bitno.net/multimedija/video-sir-ken-robinson-revolucija-u-obrazovanju-ko-ja-ce-promijeniti-svijet> (2015.)

Thinesse Demel, Jutta. *Erwachsenenbildung und Museum, Ein Projektbericht*, Deutsches Institut fuer Erwachsenenbildung, URL: http://www.die-bonn.de/esprid/dokumente/doc-1999/thinesse-demel99_01.pdf (3. 12. 2016.)

Weschenfelder, Klaus. Zacharias, Wolfgang. 2014. *Handbuch Museumspädagogik, Orientierungen und Methoden fuer die Praxis*, Duesseldorf, Schwann 1981. u knjizi Marcus ARONICA: *Kirchenbegehungen im Freiburger Muenster- Ueberlegungen aus religionsdidaktischer Sicht - Aestetik-Theologie-Liturgik*, Bd. 58, Berlin: LIT Verlag W.Hopf. https://books.google.hr/books?id=UyESBAAAQBAJ&pg=PA45&lpg=PA45&dq=weschenfelder+zacharias&source=bl&ots=nikzqcF93_&sig=n_Bz4sz19VfK3jIBC2jrozXjcFo&hl=hr&sa=X&ei=2N-4VOblNs7iO4-DgdAK&output=html_text (2015.)

Museum education a service to diverse intelligences

Impact of museum educational methods on emotional, spiritual and social intelligence

The idea that keeps coming up in this work should evoke a profound thought how important the different dimensions of the Museum education are. In this particular case, we are stressing how Museum education can influence the sensibility and development of emotional, spiritual, and social intelligence.

Once we are aware of the complexity of Museum education, we are able to form so-called *sublime communication* that can lead to expanding (improving) one's intelligence. The idea of intelligence encompasses the rational, a set of rules we use to reason. Further, we depend on our emotional intelligence to guide us in our daily lives depending on the situation we find ourselves. The spiritual intelligence asks whether we want to be in that situation or not while our social intelligence allows us to relate to one another in a so-called *smooth interaction of non-verbal communication*. Although the Museum education at first glance seems a simple field, it is the guardian of our cultural heritage and the arbiter of its fundamental questions. It investigates pragmatically and develops the intellectual tools necessary for us to make new discoveries. The author prefers to include Museum education in our understanding of a new museology, an *all-encompassing concept of cultural heritage* as a part of sociomuseology that *adapts to the needs of the contemporary society* as Moutinho would say. The purpose of this paper is to push the boundaries of our simple understanding of the importance of Museum education, which does affect each visitor in an immediate and powerful way by influencing their intellectual horizons.

Translated by Mirjam and Robert Potter

Vlasta Krklec

MHZ – Muzej krapinskih neandertalaca
Šetalište V. Sluge bb, Krapina
mkn@mhz.hr

15. LJETNA GEOLOŠKA ŠKOLA

Sažetak

Ljetna geološka škola jedan je od najznačajnijih pedagoško-edukativnih programa Muzeja krapinskih neandertalaca koji se uspješno provodi od 2000. godine, te je jedina takve vrste u Hrvatskoj. Već prepoznatljiv i kontinuiran edukativni program organizira se petnaestu godinu zaredom i privlači sve veći broj sudionika iz različitih krajeva Hrvatske. Stoga se povećavaju i potrebe za novim radnim materijalima, geološkom opremom i muzejskim pomagalicama. Najveći broj polaznika je predškolske i školske dobi kojima je ova škola svojevrsna priprema i za buduću školsku godinu.

Muzejsko-pedagoški i edukativan projekt koji se petnaest godina zaredom provodi i organizira u Muzeju i na nalazištu krapinskih neandertalaca u Krapini, te svake godine privlači sve više sudionika, već je prepoznatljiv pod imenom “Ljetna geološka škola”. O tom programu se više godina pisalo, predstavljen je na nekoliko stručnih skupova i kongresa, te je dobitnik nagrada i priznanja.

Ideja o geološkoj školi potekla je prije 15 godina zahvaljujući upravo malim znatiželjnicima iz Krapine koji su za vrijeme svojih ljetnih školskih praznika željeli naučiti i saznati nešto više o krapinskom pračovjeku, o fosilima

i mineralima, o vulkanima i Velikom prasku, o životinjama kojih danas više nema i slično. Prihvatili smo njihovu znatiželju, te organizirali male radionice u kojima smo nastojali odgovoriti na njihova zanimljiva pitanja, te im temu arheologije, geologije i paleontologije približiti čim jasnije.

Na početku smo okupili nekoliko sudionika, krenuli u predan pedagoški pothvat koji je svake godine prerastao iz radionica u malu geološku školu, te kasnije dobio i financijsku podršku našeg osnivača i lokalne zajednice. Odlučili smo se na trajanje od pet dana u zadnjem tjednu mjeseca kolovoza, budući da su teme zanimljive i ne mogu se obraditi u samo jednom danu. Željeli smo da to bude mali tečaj geologije ili pak dani posvećeni toj djelatnosti upravo u Krapini, uz svjetski poznato nalazište krapinskih neandertalaca.

Bilo je to davne 2000. godine u vrijeme starog Muzeja evolucije, desetak godina prije otvorenja grandioznog novog krapinskog muzeja. Upravo smo i ovim projektom *Ljetne geološke škole* svake godine pratili ostvarenje nove muzejske zgrade od ideje do potpune realizacije i opremanja. Početnih godina iskopavali smo na temeljima današnjeg muzeja, te koristili okolne svježije izdanke koji su se otvorili sa zahtjevnim građevinskim radovima. Svake smo godine bili svjedoci napredovanja novog muzeja u građevinskom i tehničkom smislu, da bi zadnjih sedam godina *Ljetnu geološku školu* održavali u tom novom prostoru.

Ono što nas osobito raduje kao organizatore i autore programa jest vraćanje istih sudionika po nekoliko godina zaredom, što nam je istinska potvrda dobre provedbe ove škole, koja je i zamišljena kao svojevrsna škola u prirodi. Ljetno razdoblje omogućuje nam da maksimalno iskoristimo sve blagodati prekrasne prirode u Krapini i okolici, te da koristimo naše najveće prirodne i baštinske resurse, kao što je krapinsko nalazište i atraktivan ambijent Muzeja krapinskih neandertalaca.

Također, brojne školske ekskurzije koje stižu u Krapinu zainteresirane su za muzejske radionice i igraonice koje su krenule upravo iz programa *Ljetne*

geološke škole. To je još jedna potvrda da se ove muzejske radionice uklapaju u zanimljivu terensku nastavu koju provode osnovne škole u cijeloj Hrvatskoj. Posjet muzeju i nalazištu upotpunjuje se s muzejsko–pedagoškim programima na koje smo svakako ponosni, te redovito surađujemo s nastavnicima, profesorima, turističkim agencijama, stručnim udrugama i drugima koji su zainteresirani za nastavu u prirodi i u muzeju.

Svake godine svi polaznici programa dobivaju prigodnu diplomu o završenom malom tečaju geologije koji traje pet dana, a sastoji se od raznovrsnih geoloških i paleontoloških radionica, te terenskog rada u okolici nalazišta Hušnjakovo.

Brojna gostovanja i međunarodni kontakti sa sličnim muzejima i institucijama u svijetu omogućuju nam stručna povezivanja, razmjenu ideja i kontakata, te mogućnost obostrane suradnje i promocije naše muzejsko-pedagoške djelatnosti.

Tijekom petnaest godina okupili smo oko osam stotina sudionika iz različitih krajeva Hrvatske, te također iz susjedne Slovenije. Rezultati ove geološke škole pokazali su da je interes mlađe publike upravo usmjeren na zanimljive teme o životu i kulturi krapinskog pračovjeka, te na ostalu tematiku povezanu sa stalnim postavom muzeja.

Atrakcija samog nalazišta i novog muzeja dodatan je poticaj brojnoj publici koja može svoje slobodno vrijeme ugodno koristiti uz muzejsko-edukativne programe. Kombinacija igre, zabave i učenja u prirodi i u zanimljivom muzejskom prostoru pokazala se uspješnim modelom za popularizaciju geološko-paleontološke djelatnosti, također uz sve veću promociju muzejske pedagogije.

Iskustva koja smo stekli kroz ovaj dugi niz godina neprocjenjiva su za evaluaciju i valorizaciju samog projekta, te za osmišljavanje novih programa i novih aktivnosti. Lokalna zajednica svakako je prepoznala važnost muzejske edukacije, te je muzej postao omiljeno mjesto okupljanja mlađe publike, koja svoja stečena iskustva u geološkoj školi često prenosi i u školske učionice.

*Muzej krapinskih neandertalaca dobio je nagradu **CBTour– za kreativne i inovativne programe u turizmu s naglaskom na održivi razvoj**, za program XV. ljetne geološke škole, u kategoriji najbolji kreativni program 2014. godine.*

Godine 2015. autorica projekta Vlasta Krklec dobila je Plaketu Krapinsko-zagorske županije za iznimno postignuće u protekloj godini, te Posebno priznanje Hrvatskog muzejskog društva za projekt „15. Ljetna geološka škola“ u Krapini.

Ovaj projekt prepoznali su i brojni sponzori i donatori, a osobita donacija bila je od Vlade Kneževine Monako koja je trogodišnjom financijskom potporom pomagala edukativne programe Muzeja krapinskih neandertalaca.

Muzej krapinskih neandertalaca i Vlada Kneževine Monako potpisali su sporazum o suradnji za međunarodni projekt „Potpore za pedagoške, muzeografske i istraživačke djelatnosti Muzeja krapinskih neandertalaca“. Suradnja između Muzeja prapovijesne antropologije u Monaku i krapinskog muzeja započela je još 2007. godine prilikom koordinacije na stalnom postavu MKN. Tom prilikom darovane su tri replike fosilnih grobova iz Grimaldi špilja, od kojih je jedan izložen u novom krapinskom muzeju.

Ovim projektom razmjene ideja i stručnih iskustava djelatnici MKN naučili su postupak izrade replika fosilnih kostiju i artefakata, korištenje sredstava za njihovu izradu, te tehniku bojenja. Izrada ovih muzeografskih pomagala osobito je važna za brojne edukativne programe krapinskog muzeja, a ponajviše za Ljetnu geološku školu. Ovom prigodom MKN je uz neprocjenjiva iskustva dobio i vrijednu opremu za rad, kvalitetna sredstva za izradu replika i stručnu literaturu. Daljnja suradnja između muzeja nastavljena je razmjenom tematskih izložbi, radionica i stručnih mišljenja.

Projekt “Ljetna geološka škola” jedinstven je edukativni program u Hrvatskoj koji objedinjuje različite metode pedagoškog rada, te svakako pridonosi kvalitetnijem poimanju geološke, paleontološke i arheološke tematike u muzejima.

BIBLIOGRAFIJA

- Krklec, Vlasta. 2005. *Ljetna geološka radionica*. Zagreb: Zbornik radova s I. skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem, Pula, 14.-16.6.2001. HMD, Sekcija za muzejsku pedagogiju, 254-257.
- Krklec, Vlasta. 2002. *Edukativno – pedagoške aktivnosti Muzeja krapinskog pračovjeka*. Časopis za kulturu „Hrvatsko zagorje“, br. 2, god. VIII. Krapina, str. 130-132.
- Krklec, Vlasta. 2003. Zagreb: *Od geološke radionice do igre i zabave*. Vijesti Hrvatskog geološkog društva br. 40/1, str. 12-14.
- Krklec, Vlasta. 2004. *Ljetna geološka škola*. Zbornik radova s II. skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem. HMD, Sekcija za muzejsku pedagogiju i Arheološki muzej Zadar 2004., str. 248-252.
- Krklec, V. 2004. *Projekt Ljetna geološka škola*. Zagreb: Informatica museologica 35 (3-4) 2004., Muzejski dokumentacijski centar, str. 88-89.
- Krklec, V. 2007. *Metode rada pri projektu „Ljetne geološke škole“ u Krapini*. Zagreb: Zbornik radova s IV. Skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem, Knin 11.-14. 10. 2006., Hrvatsko muzejsko društvo, str. 101-105.
- Krklec, V. 2008. Zagreb: *Ljetna geološka škola*. ProGeo vjesnik br. 4, str. 3. ProGeo Hrvatska
- Krklec, V. & Lončar Uvodić, L. 2012. *Muzej krapinskih neandertalaca*. U: „Avantura u muzejima – vodič kroz najzanimljivije hrvatske muzeje“, Zagreb: Školska knjiga, str. 92-95.
- Krklec, V. & Lončar Uvodić, L. *Edukativni programi Muzeja krapinskih neandertalaca*. Knjiga sažetaka sa 7. Skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem. Hrvatsko muzejsko društvo. Rijeka, 14.-16. 11. 2012.

15th summer school of Geology

Summer geology school is one of the most important pedagogical and educational programs of Krapina Neanderthal Museum, which has been successfully implemented all of 2000, and the only one of its kind in Croatia. Already recognized and continuous educational program organizes the fifteenth consecutive year and attracts more and more participants from different parts of Croatia. Therefore, increasing the need for new working materials, geological equipment and museum aids. The largest number of participants in the pre-school and school age which this school kind of preparation for future school year.

Katarina Dragin

Tehnička organizatorica programa - dokumentaristica
Narodni muzej Kikinda,
Kikinda
muzejkikinda@gmail.com

MAMUTFEST - NASTANAK I RAZVOJ MUZEJSKOG FESTIVALA ZA DECU

Sažetak

Mamutfest je manifestacija kojom se obeležava godišnjica otkrića jednog od najočuvanijih ostataka mamuta u svetu, popularno nazvanog Kika. Posvećen je proslavi Kikinog rođendana i obuhvata zabavne i edukativne sadržaje, namenjene deci i omladini. Od 2007. godine, održava se svakog drugog vikenda u septembru. U proteklih osam godina kikindski muzej je u sklopu Mamutfesta bio domaćin mnogim kulturnim i obrazovnim institucijama i muzejima iz Srbije i regiona, koji su kroz izložbe i radionice predstavili teme vezane za arheologiju, geologiju, biljni i životinjski svet, umetnost i nauku.

U Narodnom muzeju Kikinda od 2006. godine se čuvaju i prezentuju fosilni ostaci jednog od najbolje očuvanih mamuta u Evropi. Nakon što je 1996. godine u glinokopu kikindske fabrike “Toza Marković”, jedne od najvećih proizvođača cigle i crepa na Balkanu otkriven skoro kompletan skelet džinovske praistorijske životinje, ne prestaje interesovanje stručnjaka i šire javnosti za ovo jedinstveno otkriće. Zahvaljujući projektu Kikindski mamut, koji su 2005. godine započeli entuzijasti Filozofskog fakulteta iz Beograda u saradnji sa Opštinom Kikinda, Kikindski mamut danas predstavlja primer uspešne integracije zaštite nasleđa i ekonomskog napretka lokalne zajednice. Sve institucije i organizacije uključene u projekat iskoristile su svoje stručne potencijale kako bi ostatke mamuta pre svega zaštitili, ali i kroz kvalitetnu prezentaciju oživeli i uključili u razvoj i svakodnevni život Kikinde. Tokom projekta finansiranog od Evropske agencije za rekonstrukciju, fosilni ostaci mamuta su adekvatno zaštićeni i preseljeni u Narodni muzej Kikinda, otvoren je prvi 3D bioskop u Srbiji u kome se svakodnevno prikazuje film *Kikindski mamut*, izrađena je replika skeleta u prirodnoj veličini, kreiran je vizuelni identitet i jedinstveni muzejski festival pod nazivom Mamutfest (Kreativna Srbija 2011:97) Kikindski muzej se nakon realizacije ovog projekta transfor-

misao u dinamičnu instituciju edukacije, zabave, izazova i inspiracije i prema dosadašnjim raznovrsnim sadržajima i projektima visoko je pozicioniran na kulturnoj i turističkoj mapi Srbije. Osnovni cilj muzeja je očuvanje i prezentacija lokalnog nasleđa, odnosno lokalnih identiteta gde svakako pripada i mamut.

Kikindski mamut dobio je ime Kika, pošto je u pitanju ženka, stara 64 godine. Ova vrsta mamuta, *Mammothus Throgotherii*, žvela je pre oko 500.000 godina na tlu Evrope. Često se naziva i stepski slon, pošto je naseļjavao otvorene travnate prostore, poznatije kao stepe. Smatra se najvećim od svih mamuta. Težina mu je bila preko 10 tona, što je ekvivalentno težini 130 odraslih ljudi.

Osim izuzetnog značaja koji ovaj nalaz ima za nauku, postoji još razloga zbog kojih je važno raditi na njegovoj zaštiti i prezentaciji. Mamut je postao inspiracija mnogim umetnicima i podstakao stvaralaštvo velikog broja dece nadahnute ovim pleistocenskim džinom. Sledeći razlog leži u tome što ostaci mamuta imaju izuzetan potencijal za razvoj kulturnog turizma i samim tim za ekonomski razvoj grada. Kako kulturni turizam nije moguć bez sinergije kulture, turizma, privrede, ugostiteljstva, trgovine, medija i sl., njegov razvoj omogućio bi porast prihoda i profita u sklopu većeg broja različitih sektora. I na kraju, ali nikako manje važno, značaj ostataka mamuta pronađenih u Kikindi ima simboličku vrednost. Mamut je postao zaštitni znak grada koji ima viziju da postane vibrantnije mesto za život, mesto koje će u budućnosti iskoristiti sve tekovine prošlosti i na principima održivog razvoja krenuti mamutskim koracima napred u budućnost kakvu svi želimo (www.kika-mamut.com)

Slika 1. Originalni skelet mamuta sa rodendanskom dekoracijom povodom Mamutfesta

Od radionice *U društvu sa mamutom* do muzejskog festival za decu i porodicu *Mamutfest*

U želji da se dalje promoviše mamut i najmlađi upoznaju sa ovim značajnim prirodnim nasleđem, muzej je prvi put 2006. godine u julu izašao van svojih prostorija i na gradskom trgu organizovao petodnevnu kreativnu radionicu pod nazivom *U društvu sa mamutom*, koja je naišla na veliko interesovanje dece, ali i odraslih. Već naredne, 2007. godine, održao se prvi Mamutfest i od onda se realizuje svakog drugog vikenda u septembru, što se poklapa sa datumom otkrića Kikinskog mamuta, popularno nazvanog Kika. Posvećen je proslavi Kikinog rođendana i obuhvata niz zabavnih i edukativnih sadržaja namenjenih deci i omladini.

Prvi festival je okupio veliki broj volontera, srednjoškolaca koji su pomagali u realizaciji i privukao značajan broj lokalnog stanovništva. Premijerno je na gradskom trgu postavljena replika mamuta u prirodnoj veličini, a u muzeju su posetioци mogli da saznaju više o Kikinskom mamutu putem edukativnih panoa, 3D filma i raznovrsnih radionica.

Iz godine u godinu, program i organizacija manifestacije se menjala, ali je njen cilj i svrha održavanja uvek ostao isti: da se najmlađi edukuju o značaju čuvanja i korišćenja nasleđa.

Godine 2008. u sklopu festivala je na gradskom trgu održana velika arheološka (paleontološka) radionica sa sondama iz kojih su deca uz pomoć volontera i stručnjaka iskopavala razne fosilne nalaze. Takođe, održana je i pozorišna predstava za decu i veseli karneval na gradskom trgu uz klovnove i animatore koji su uz duvački orkestar i mnoštvo dece proslavili Kikin rođendan.

Iz godine u godinu, organizatori Mamutfesta su se trudili da program obogate, učine ga atraktivnim, obrate pažnju na zahteve posetilaca i ponude im raznovrsnost sadržaja u kojima i sami mogu da učestvuju, zabave se i nešto novo nauče, vide, dožive. Takođe, prepoznajući izuzetan potencijal Kikinskog mamuta u razvoju kulturnog turizma, organizatori su u 2009. godini intenzivno radili na promociji Mamutfesta van lokalnih okvira, gostujući u nacionalnim medijima, pozivajući roditelje da sa svojom decom provedu kvalitetan vikend u Kikindi, odnosno u kikinskom muzeju.

Iako je projekat Kikinski mamut prerastao u zajedničku akciju aktera u političkom, ekonomskom, kulturnom životu Kikinde i doprineo muzejskoj prezentaciji mamuta, Mamutfest je na neki način prepušten muzeju da sam kreira njegovu strukturu i program bez značajnije podrške onih institucija koje su omogućile uspešan završetak projekta Kikinski mamut. Ne shvatajući da ovaj festival zaista može da preraste u jednu od nesvakidašnjih turističkih destinacija za porodice sa decom, izostala je podrška lokalne turističke organizacije u promociji Mamutfesta. Tako se muzej u organiza-

ciji ovog festivala oslonio na sopstvene kapacitete i mogućnosti i usmerio svoje aktivnosti na kreiranje jednog kvalitetnog muzejskog, a ne turističkog festivala, na kreiranje festivala koji lokalnom stanovništvu nudi kvalitetan kulturni i edukativni doživljaj, a ne festivala koji po svaku cenu, a nauštrb kvaliteta programa, privlači veliki broj turista. Ne može se reći da su organizatori festivala u potpunosti odustali od turista i posetilaca iz drugih gradova, jednostavno su okrenuti ka kvalitetu a ne kvantitetu. Upravo iz tog razloga, dogodilo se to da na Mamutfest svake godine dolaze najavljene posete iz drugih gradova Srbije, da je šira javnost upoznata sa festivalom zahvaljujući nacionalnim medijima i raznim produkcijskim kućama koje su iz godine u godinu sve brojnije i prisutnije na našem festivalu.

Mamutfest je vremenom postao jedinstveni muzejski festival za decu i porodicu u Srbiji, čiji je cilj, da kroz zabavan, edukativan i atraktivan program promovise zaštitu kulturnog i prirodnog nasleđa. Koncept manifestacije je da se, povodom obeležavanja godišnjice otkrića mamuta, deci predškolskog i osnovnoškolskog uzrasta pokloni trodnevna rođendanska proslava koja se sastoji od velikog broja radionica, izložbi, promotivnog i prodajnog bazara, animacionih programa, scenskih i muzičkih nastupa, kvizova znanja.

Izborom različitih izložbi publici je omogućeno da tokom festivala uživa u zanimljivim i nesvakidašnjim sadržajima i temama vezanim za arheologiju, geologiju, biljni i životinjski svet, umetnost i nauku, detinjstvo, igre...

U proteklih osam godina kikindski muzej je u sklopu Mamutfesta bio domaćin mnogim kulturnim i obrazovnim institucijama i muzejima iz Srbije i regiona, koji su se kroz različite aktivnosti (izložbe, radionice) predstavljali publici.

Godine 2009. na Mamutfestu je predstavljeno još jedno paleontološko otkriće Kikinog pretka iz Viminacijuma, otvorena je izložba dečijih radova iz zbirke Muzeja primenjene umetnosti u Beogradu. Najmlađi posetioci učestvovali su u kreativnim radionicama Dečijeg kulturnog centra Beograd i edukativnim radionicama Geološke škole "Milutin Milanković" iz Beograda. Festival je završen koncertom popularnog dečijeg hora Čarolija iz Beograda.

Naredne godine na festivalu je gostovao Muzej Vojvodine sa izložbom *Arheolog kao detektiv*, predstavljajući publici zanimljivu saradnju forenzičara i arheologa koji su zajedno došli do otkrića da su pojedine arheološke predmete izradila deca u praistoriji. Takođe, predstavljena je interaktivna izložba British Councila pod nazivom *Darvin sada* uz edukativni program *Uzbudljiva evolucija*. Organizovana je predstava *Život na pustom ostrvu*, a Teatar Džep izveo je Diznijeve arije. Za prosvetne radnike upriličeno je predavanje *Šta je to naučna pismenost?*

Gosti festivala 2011. godine bili su Prirodnjački muzej iz Beograda sa izložbom *Skeleti uživo*, Etnografski muzej iz Beograda sa izložbom i radionicom *Obucite Cicu* i Laboratorija za bioarheologiju Filozofskog fakulteta

u Beogradu sa svojom edukativnom radionicom *Šta nam kosti govore?* Kreirana je i društvena igra *Mamutska avantura* u kojoj su deca premijerno mogla da zaplove u istraživanje praistorijskih životinja. U večernjim satima publika je imala priliku da uživa u akrobacijama žonglera i klovnova iz trupe Cirkusfera. Kviz iz doba jure, namenjen osnovcima kikindske opštine koji se nadmeću u poznavanju lokalnog nasleđa od 2011. godine postao je neizostavan deo programa Mamutfesta u narednim godinama.

U godinama koje slede, publika je imala priliku da poseti izložbe i učestvuje u različitim radionicama Prirodnjačkog muzeja u Beogradu (*Dodirujemo prirodu, Svet riba, Od sumraka do svitanja*), Muzeja grada Novog Sada (*Igračke iz zbirke Željka Komnenića*), Muzeja afričke umetnosti Beograd (*Mankala - misaona igra*), a Centar za promociju nauke iz Beograda gostovao je sa svojim *Mobilnim planetarijumom*. U 2014. godini gostovao je Tiflološki muzej Zagreb i Arheološki park Simonov zaliv iz Izole sa radionicom *Oživimo Rimljane*.

Slika 2. Svečano otvaranje Mamutfesta 2013. / nastup dečijeg hora Čuperak koji izvodi pesmu o Kiki

Uspešno realizovani programi, potrebe i reakcije posetilaca, pomogli su da se festival razvije i unapredi. Pružio je priliku da publika uživa u najuspešnijim programima realizovanih u našoj zemlji za najmlađe. Međutim, otvorio je mogućnost za razvoj i unapređenje međumuzejske saradnje, ne samo srpskih, nego i muzeja u regionu. Želja organizatora je da Mamutfest postane jedno od najznačajnijih mesta za predstavljanje pedagoških muzejskih aktivnosti i mesto susreta pedagoških službi mnogobrojnih muzeja, koji bi imali priliku da se predstave publici putem svojih edukativnih programa i izložbi.

Na osnovu izvršenih analiza i anketa u prethodnim godinama, organizatori manifestacije definisali su ciljne grupe i u skladu s tim pažljivo biraju sadržaje namenjene svakoj od njih. Deca predškolskog i osnovnoškolskog uzrasta su osnovna ciljna grupa. Njima je omogućeno saznanje putem zabave i učenje putem atraktivnih programa i igre, a sve u cilju kako bi shvatili značaj nasleđa i razvili svest o potrebi njegovog čuvanja i korišćenja. Kod predškolaca je važno da osete rođendansku atmosferu i veselo provedu vreme u muzeju, da nauče nešto o mamutu (kada i gde je živeo, čime se hranio...) i da im ova džinovska životinja posluži kao inspiracija za njihova mala umetnička dela, da se u muzeju kreativno izraze i zamisle neko davno prošlo vreme. Omogućeno im je da nacrtaju ili napišu čestitku za Kiku, naprave rođendanski kolačić ili nešto slično. Za njih se organizuju i animacioni programi koji uključuju ples i ritmičke igre. Osnovci se nakon obilaska aktuelnih izložbi priključuju edukativnim radionicama koje prate te izložbe i u kojima imaju priliku da istražuju, čuju neke zanimljivosti vezane za različite teme. Rado učestvuju u kvizu, zatim u tradicionalnoj streličarskoj radionici *Praistorijski lovci*, potrazi za muzejskim predmetima, ali i raznim kreativnim radionicama. S obzirom da pomenutoj ciljnoj grupi pripadaju i deca i omladina sa smetnjama u razvoju, organizatori Mamutfesta od 2012. godine kontinuirano brinu da u svoje programe aktivno uključe ovu populaciju, čime se doprinosi podizanju nivoa svesti o njihovom položaju i potrebama. Sekundarna ciljna grupa su porodice sa decom koje turistički dolaze u naš grad, sa namerom da posete jedinstveni muzejski festival za decu i porodicu u regionu.

Slika 3. Popularna streličarska radionica Praistorijski lovci

Prvi festivalski dan namenjen je organizovanim grupnim posetama svih vrtića i osnovnih škola kikindske opštine, a drugog dana festival posećuju učenici osnovnih škola, srednjoškolci, porodice sa decom i turističke grupe.

Muzej se putem ove manifestacije transformiše u jedno pre svega zabavno i inspirativno mesto, mesto za druženje i prostor za razvoj kreativnosti kroz interaktivno učešće. Veliki broj prosvetnih radnika koristi priliku da svoje đake dovede na festival, kako bi proširili znanja i naučili nove veštine, zatim roditelji, koji ne propuštaju posetu muzeju jer svojoj deci obezbeđuju kvalitetno slobodno vreme.

Svake godine kroz kapije kikindskog muzeja u toku tri festivalska dana Mamutfesta prođe oko 4.000 posetilaca. Izložbe koje se za vreme Mamutfesta otvore, publika ima priliku da pogleda i u narednih mesec dana, te je broj posetilaca znatno veći.

Pokrovitelji festivala u proteklim godinama bili su Naftna industrija Srbije i Opština Kikinda, a značaj i kvalitet Mamutfesta prepoznali su i podržali Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja i Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija. Takođe, veliki broj volontera i prijatelja muzeja, pomaže u realizaciji manifestacije. Kikindski muzej već dugi niz godina saraduje sa Kancelarijom za mlade putem čijeg se volonterskog servisa angažuju mladi ljudi koji su, pored toga što učestvuju u pripremi materijala za radionice, izradi dekoracije i slično, zaduženi i za veselu rođendansku atmosferu.

Narodni muzej Kikinda je u saradnji sa srodnim institucijama iz zemlje i regiona, kreirao nove i savremene, istovremeno edukativne i zabavne sadržaje kako bi se, pre svega najmlađi koji su buduća publika, edukovali i stekli naviku da posećuju i prate kulturne događaje, ali i da se zainteresuju za nasleđe. Istovremeno sa najmlađima, i realizacija određenih programa za širu ciljnu grupu, privlači i njihove roditelje, nastavnike i učitelje koji su u proteklih dvadeset godina izgubili naviku da redovno posećuju muzeje. Publika mora da se neguje i da se neprestano stvara nova (Žilber 2005:19). Mamutfest predstavlja jedan od načina prezentacije prirodnog nasleđa na nov i nesvakidašnji način. Besplatnim sadržajima pruža mogućnost da ga svako može posetiti, kvalitetno provesti slobodno vreme i nesmetano otkrivati baštinu putem aktivnog učešća: deca svih uzrasta, njihovi roditelji, osobe sa invaliditetom, lokalno stanovništvo.

Muzejima je namenjena posebna uloga da svojom didaktikom formiraju ne samo nove posetioce, već i obrazovne građane u najširem smislu. Tu značajnu ulogu sa zadovoljstvom i ponosom preuzimaju svi muzeji koji sebe vide kao relevantnog činioca kulture, turizma i privrede svoje sredine (Žilber 2005:11-12).

BIBLIOGRAFIJA

Rikalović, Gojko. 2011. Beograd: *Kreativna Srbija: novi pravac razvoja*.

Žilber, Klod. 2005. *Muzej i publika*. Beograd: Narodni muzej: Clio

<http://www.kika-mamut.com/default.asp?lang=lat&page=research&level=paleontologija>

<http://www.kika-mamut.com/default.asp?lang=lat&page=mamutfest>

izvor fotografija: <https://www.facebook.com/Mamutfest>

Mamutfest – creation and development of museum festival for children

Mamutfest is anniversary manifestation of the discovery of one of the best preserved mammoth remains in the world, popularly called Kika. It is dedicated to the celebration of Kika birthday and includes entertaining and educational activities for children and youth. Since 2007, it takes place every second weekend in September. In the past eight years National museum of Kikinda hosted many cultural and educational institutions and museums from Serbia and the region, who have been presenting exhibitions and workshops related to archeology, geology, flora and fauna, art and science.

Kristina Delalić Vetengl

Muzejska pedagoginja
Muzej likovnih umjetnosti, Osijek
muzejski.pedagog@mmlu.hr

PILOT-PROJEKT RADIONICA ZA ODRASLE

Sažetak

Edukativni programi za odrasle posjetitelje u Muzeju likovnih umjetnosti ne prate kurikulum niti mu se prilagođavaju, nego se, po suvremenoj muzeološkoj praksi, kreiraju prateći muzejski programi kao podloga za osmišljavanje aktivnosti, u što se uključuju želje i različiti interesi posjetitelja. Prvi korak u metodologiji rada s odraslim skupinama posjetitelja je motivacija, zatim vježbe za upoznavanje s novim likovnim tehnikama i na kraju izvršavanje likovnog zadatka. Ovakvim pristupom odrasli mijenjaju pogled na likovnost, počinju prihvaćati i cijeniti likovne forme kojima do tada nisu pridavali pozornost.

Uključivanje posjetitelja u program Muzeja likovnih umjetnosti moguće je na više razina, poput posjeta, izložbi uz vodstvo kustosa, posjeta izložbi uz materijale pripremljene i prilagođene za proučavanje pojedinačnih umjetničkih djela, ili likovnih radionica na kojima ciljana publika može steći praktično iskustvo o likovnim tehnikama. Publika je ovakav pristup prepoznala, a koristi se i danas, uz stalnu nadogradnju. Današnji muzeji su, što potvrđuje UNESCO¹, sve više prisutni u društvenoj sferi, djelujući kao platforma za rasprave, rješavanje složenih društvenih problema i poticanje uključivanja javnosti u programe. Njihovo poslanje je služenje zajednici i njenom razvoju. Pravo na sudjelovanje u kulturnom životu zajednice i uživanje u umjetnosti jedno je od temeljnih ljudskih prava, zajamčeno Općom deklaracijom o ljudskim pravima u članku 27².

Potaknuti željom za proširenjem grupa korisnika, pokrenut je pilot-projekt *Radionice za odrasle* u trajanju od mjesec dana, što je uključivalo četiri radionice, točnije jednu radionicu tjedno u trajanju od dva sata. Testnu skupinu činile su članice kluba MAMMAE Osijek, koje su bile spremne svojim komentarima sudjelovati u pronalaženju metodologije za rad s odraslima. Riječ je o klubu žena liječenih od bolesti dojke, odnosno dragovoljnoj, neprofitnoj i humanitarnoj udruzi za pomoć ženama s bolestima dojke.

¹ <http://www.unesco.org/new/en/kabul/culture/museums/> (30.01.2017.)

² NN 12/2009., Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html (30. 01. 2017.)

Za početak pilot-projekta izabrali smo izložbu *Miroslav Kraljević: Retrospektiva*. Zvučno ime slikarstva s početka dvadesetog stoljeća poznato je publici, a postav je obilovao različitim likovnim tehnikama. U MLU-u edukativni programi ne prate kurikulum niti mu se prilagođavaju. Kreiraju se praćenjem želja i različitih interesa posjetitelja, a u suvremenoj muzeologiji muzejski program je podloga za razvoj edukativnih programa. U oblikovanju programa pozivamo se na suvremenu muzeologiju, a teoretska podloga za osmišljavanje radionica nalazi se u knjizi *Adult Museum Programs: Designing Meaningful Experiences*³. Takvim pristupom se kroz muzejske programe pomoću raznih metoda pokreću rasprave, a polaznici povezuju umjetnine s osobnim iskustvima i stvaraju vlastita djela upoznavajući se s procesom rada umjetnika i likovnim tehnikama. Polaznice smo po uhodanim smjernicama - umjesto davanja odgovora i točnih rješenja - poticali na razmišljanje i povezivanje onog što vide s iskustvom i znanjima koja imaju otprije. Na početku svake radionice razgovarali smo ispred umjetnine. Važno je vježbati promatranje umjetničkog djela, a ta se vještina počinje razvijati još kod djece. Promatranjem i razgovorom o onome što je predmet pažnje, dolazi do identifikacije određenih likovnih pojmova. "Objašnjavanjem olakšavamo usvajanje i omogućujemo napredovanje." Izložba je prezentirala crteže, slike i grafike, stoga je odluka o izboru likovnih tehnika za radionice bila jednostavna. Pretpostavljali smo da su polaznicama te tehnike poznate (osim grafičkih) i da će se lakše opustiti ako na samom početku eksperimentiraju s medijima s kojima su se već susreli. Olovku smo odabrali kao najpristupačniju tehniku i medij, lako prilagodljiv svim polaznicima za uvod u radionicu. Na taj način smo izbjegli šok i povlačenje, jer odrasli dolaze s određenim znanjima i trenutak u kojem pomisle da nisu dovoljno educirani na određenom području, trenutak je povlačenja i zatvaranja u sebe, što ne bi bilo dobro za povezivanje grupe.

Zadatak za prvu radionicu bio je prenijeti na papir u kolažu kompoziciju pred njima. Kolaž su pripremile same kroz iskušavanje grafitnih olovaka različite tvrdoće te su prenosile tekstore na papir tehnikom frotaža. Zbog korištenja širokog spektra grafitnih olovaka od 2F do 8B, tekstura koja se „preslikavala“ na papir bila je raznih tonova. Potom su „iskidale“ papire s tonovima koje su dobile i izradile kompoziciju koja se nalazila pred njima. Ovakvim radom vježbale su proporcije, kadriranje i ponovile što znaju o sjenčanju. Jedan od ciljeva koje smo postavili bio je potaknuti polaznice da umjetnost ne gledaju samo kroz tradicionalne likovne tehnike i motive.

Tehnika za rad na drugoj radionici bio je tuš. Za početak smo odradile vježbe za isprobavanje različitih nastavaka pera za rad s tušem. Polaznice su nacrtale linije različite po toku i karakteru s ciljem stjecanja osjećaja za ovu tehniku. Nakon toga smo crtali autoportret. S obzirom na to da je riječ o amaterima koji nisu imali doticaja s anatomijom, zadatak je bio pojednostaviti lice na geometrijske oblike i nacrtati autoportret. Kada su završile s prvim autopor-

³ Bonnie Sachatello-Sawyer. 2002., Adult museum programs: designing meaningful experiences https://books.google.hr/books?id=APaCVIWAxe4C&printsec=frontcover&dq=Adult+Museum+Programs:+Designing+Meaningful+Experience-s&hl=hr&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (29. 01. 2017.)

tretom, papir su zarotirale za 90 stupnjeva i preko prvog rada crtale su još jedan. Postupak smo ponavljali dok nisu okrenule papir za 360 stupnjeva i vratile se na početni rad.

Slika 1. Fotografija s radionice. Izvor fotografije: iz dokumentacije Muzeja likovnih umjetnosti

Treća radionica bila je posvećena slikarskoj tehnici gvaša. Riječ je o tehnici u kojoj se bijeloj temperi dodaje akvarel, što stvara različite nijanse tonova i gustoću namaza. Prvo smo napravili niz vježbi koje su polaznicama omogućile da se upoznaju s ovom tehnikom. Nakon uvodnog dijela počeli smo s likovnim zadatkom: reinterpetacijom grafike Miroslava Kraljevića u likovnoj tehnici gvaša. Rad je mogao biti tonski ili koloristički, što su također pojmovi koji su nekima bili novi.

Slika 2. Fotografija s radionice. Izvor fotografije: iz dokumentacije Muzeja likovnih umjetnosti

Na posljednjoj radionici polaznice su se upoznale s tehnikom koja je vrlo prepoznatljiva za Muzej likovnih umjetnosti. Važno je istaknuti da je radionica održana uoči Božića, što smo iskoristili za odabir teme. Polaznice su se susrele s grafičkom prešom i tehnikom slijepog tiska. Grafičke radionice prepoznatljivije su za Muzej likovnih umjetnosti. Zapošljavanjem muzejskih pedagoga koji su educirani i poznaju grafičke tehnike i kupnjom grafičke preše, stvorena je mogućnost organiziranja ovakvih radionica. Zbog mobilnosti preše radionice se mogu prilagođavati svim prostorima i pratiti različite izložbe, a već tradicionalno se organiziraju za manifestacije poput Dana grafike ili Noći muzeja.

Slika 3. Fotografija s radionice. Izvor fotografije: iz dokumentacije Muzeja likovnih umjetnosti

Krajnji ciljevi pilot-projekta programa za odrasle bili su prepoznati likovne elemente na umjetničkim djelima i određenu likovnu tehniku, te ju reinterpretirati na likovnoj radionici. S polaznicama smo često ponavljali stručne pojmove koje su usvajale kroz vodstva izložbama, pristupajući stručnoj terminologiji jednostavnim objašnjenjima i primjerima iz prakse rastumačenim ispred originalnih umjetnina. Polaznice su kroz razgovore analizirale umjetnine i uspoređivale različita razdoblja u povijesti umjetnosti.

Ovakvo izražavanje ciljeva pedagoškog programa zvuči vrlo formalno, poput onog učioničkog, no riječ je o posve drukčijim metodama rada kroz koje su polaznice usvojile nove pojmove. U knjizi *Understanding And Facilitating Adult Learning: A Comprehensive Analysis of Principles and Effective Practices*⁴ objašnjava se da naglasak nije samo na osobnom rastu polaznika, socijalizaciji, upoznavanju s umjetninama ili kvalitetnom provođenju slobodnog vremena, nego i na usvajanju novih znanja i vještina. Ponavljanje koristi i voditelju kako bi provjerio usvajanje ciljeva koje je postavio na početku radionice.

⁴ Petrač, Luka. 2015. Zagreb: Alfa d.d., Dijete i likovno umjetničko djelo, str. 41

Evaluacija radionica pilot–projekta uputila nas je na zaključak da su polaznici na radionice krenule iz znatiželje i pristupa izložbama uz stručna vodstva, no ubrzo su s velikom neizvjesnošću očekivale druženja i upoznavanje novih likovnih tehnika. Dogovorili smo se da nastavimo s radom, a već se prijavilo i nekoliko novih polaznika. Za Muzej likovnih umjetnosti došlo je do velikog pomaka budući da je prvi put od početka rada muzejskog pedagoga u instituciji formirana grupa odraslih polaznika edukativnih radionica. Polaznici grupe detektirani su i okarakterizirani kao zaljubljenici u umjetnost, s naglaskom na to da je riječ o osobama koje nisu imale naviku posjećivati izložbe. Istraživanjem metodologije u literaturi *Understanding and Facilitating Adult Learning: A Comprehensive Analysis of Principles and Effective Practices*⁵, *Adult Learning in the Social Context*⁶, *Adult Museum Programs: Designing Meaningful Experiences*⁷ i članku *Principles of adult learning*⁸, koje opisuju iskustva drugih institucija u kulturi u radu s odraslima, shvatili smo da polaznici prvenstveno očekuju susret s umjetnikom i upoznavanje procesa rada umjetnika, razgovor o likovnim djelima te proučavanje novih, kompleksnijih likovnih tehnika. Osim toga, očekuju da će svoje slobodno vrijeme provesti na kvalitetan način razvijajući nove i unapređujući postojeće vještine. Polaznici iz ciljane skupine posjetitelja imaju interes za likovnost, što potvrđuje velik odaziv na radionice, a ponuda Muzeja likovnih umjetnosti ono je što traže.

Odrasli uče zato što imaju potrebu za znanjem, a osim toga, imaju i životna iskustva na kojima temelje učenje. Posebno su motivirani za učenje onoga što će im biti potrebno i iskoristivo u životu. Ova skupina učenje vidi kao razvijanje kompetencija kako bi iskoristili puni potencijal životnih mogućnosti, a isto se navodi i u knjizi *The modern practice of adult education*.⁹

Rezultati su nas doveli do zaključka da se učenje odraslih odvija kroz proces prelaska iskustva u znanje i vještine preko razgovora i proučavanja procesa nastajanja likovnog djela. Ovakvim pristupom odrasli mijenjaju pogled na likovnost, počinju prihvaćati i cijeniti likovne forme kojima do tada nisu pridavali pozornost. Vidljiv je indikator osobne promjene u smislu samostalnog istraživanja literature i nabave materijala za rad kod kuće. Fokusrane na potrebe publike, radionice polaznicima nude nova znanja, zabavu, socijalizaciju, samopouzdanje i izazove. Program za odrasle pokazao se kao vrlo uspješan, što je potvrđeno u upitnicima u kojima su polaznici isticali pozitivan utjecaj na svakodnevni život, a dolazak u Muzej postao je dio nezaobila-

5 D. Brookfield, Stephen. 1986., *Understanding and Facilitating Adult Learning*, https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=kDWLBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR7&dq=adult+learning+-+art&ots=EuYg2QUt53&sig=ZJaXYde5q-gmLzBjxfEJZqhftb6w&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (29. 01. 2017.)

6 Jarvis, Peter. 1987., *Adult learning in the social context*, https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=xm_6r0WFIJZMC&oi=fnd&pg=PP2&dq=adult+learning+-+art&ots=2y1OBkVqXA&sig=rcsvzdX1LWtZglBiaYBbSv6jFU&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (29. 01. 2017.)

7 Bonnie Sachatello-Sawyer. 2002., *Adult museum programs : designing meaningful experiences* https://books.google.hr/books?id=APaCVIWAxe4C&printsec=frontcover&dq=Adult+Museum+Programs:+Designing+Meaningful+Experiences&hl=hr&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (29. 01. 2017.)

8 http://carrie-ekey.com/handouts/Rotterdam2012/Eu_Coaches_Conf2_Rott_Day_1_A4.pdf (29. 01. 2017.)

9 S. Knowles, Malcom. *The modern practice of adult education. From pedagogy to andragogy, revised and updated* http://www.hospitalist.cumc.columbia.edu/downloads/cc4_articles/Education%20Theory/Andragogy.pdf (05. 09. 2016)

znih tjednih aktivnosti. Promjena u strukturi posjetitelja posljedica je želje da se nešto promijeni i istraživanja koje je dovelo do saznanja u odabiru pravog pristupa, kao i metode rada s odraslom publikom.

BIBLIOGRAFIJA

D. Brokkfield, Stephen. 1986., *Understanding and Facilitating Adult Learning*, https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=kDWLBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR7&dq=adult+learning+-+art&ots=EuYg2QUt53&sig=zJaXYde5qgmLzBjxfEJZqhftb6w&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (29. 01. 2017.)

Jarvis, Peter. 1987., *Adult learning in the social context*, https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=xm_6r0WFJZMC&oi=fnd&pg=PP2&dq=adult+learning+,+art&ots=2y1OBkVqXA&sig=rsvzdX1LWrZglBiayBbSv6jlfU&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (29. 01. 2017.)

Lieb, Stephen. 1991., *Principles of adult learning*, http://carriekey.com/handouts/Rotterdam2012/Eu_Coaches_Conf2_Rott_Day_1_A4.pdf (29. 01. 2017.)

NN 12/2009., *Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima*, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html (30. 01. 2017.)

Petrač, Luka. 2015. Alfa d.d., Zagreb: *Dijete i likovno umjetničko djelo*, str. 41

Sachatello-Sawyer, Bonnie. 2002., *Adult museum programs: designing meaningful experiences*, https://books.google.hr/books?id=APaCVIWAxe4C&printsec=frontcover&dq=Adult+Museum+Programs:+Designing+Meaningful+Experiences&hl=hr&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (29. 01. 2017.)

S. Knowles, Malcom. *The modern practice of adult education, From pedagogy to andragogy*, http://www.hospitalist.cumc.columbia.edu/downloads/cc4_articles/Education%20Theory/Andragogy.pdf (05. 09. 2016.)

<http://www.unesco.org/new/en/kabul/culture/museums/> (30. 01. 2017.)

http://carriekey.com/handouts/Rotterdam2012/Eu_Coaches_Conf2_Rott_Day_1_A4.pdf (29. 01. 2017.)

Pilot programmes for adult visitors

Educational programmes for adult visitors of the Museum of Fine Arts do not follow curriculum nor adapt to it, but are created in accordance with contemporary museological practice, following the museum's programme as a base for conceptualizing activities and keeping in mind visitors' wishes and various interests. The first step in the methodology of working with groups of adult visitors is motivation, activities for getting acquainted with new art techniques, and then carrying out an art task. With this kind of approach adults change how they view art, and start to accept and appreciate art forms which they have not paid attention to before.

Renata Brezinščak

Hrvatski prirodoslovni muzej
Zagreb
renata.brezinscak@hpm.hr

ZNATIŽELJA (ZAŠTO NAS MUZEJI PRIVLAČE?)

Sažetak

Posjetitelji dolaze u muzeje iz različitih razloga, za neke je to ugodno proveden dan s obitelji, a za neke mjesto otkrivanja novih spoznaja. Bez obzira na motiv dolaska u muzej, samim dolaskom pokazuje se zanimanje. Ljudi su radoznale naravi i znatiželjno razgledavaju svijet oko sebe. Upravo je znatiželja trajan pokretač novih aktivnosti, razmišljanja i postupaka, a jedan od zadataka muzeja kao ustanova kulture važnih za društvo i njegovu izgradnju, jest prenošenje ideja koje su u njima pohranjene i stvaranje znanja o tome. Objedinjene četiri muzejske funkcije - sakupljanje, čuvanje, interpretiranje i izlaganje građe - daju posjetitelju potpun doživljaj i omogućuju vidjeti i naučiti nešto novo ili potvrditi stečena znanja. Čovjeka je oduvijek zanimala priroda i nerijetko je bila životno važna za njegov opstanak, pa su upravo prirodoslovni muzeji mjesta gdje se prvenstveno građom, a onda i posebnim dodatnim poučnim i zabavnim programima posjetiteljima pruža mogućnost istraživanja tog raznolikog svijeta.

„Zadovoljavanje znatiželje je jedan od najvećih izvora sreće u životu.“
– Linus Pauling

Znamo da današnji muzeji uz sakupljanje, čuvanje, interpretiranje i izlaganje umjetničke, kulturne i znanstvene građe, u svoj rad sve više uključuju i stručno-zabavne sadržaje. Svrha muzeja za svakoga je drugačija, i ovisi o našem individualnom pogledu na stvari, kao i o preferencijama samog muzeja (neki muzeji stavljaju težište na zabavni način učenja građe koju prezentiraju, dok su drugi više usmjereni na znanstveni pristup). Odlazak u muzej za obitelj može biti zabavan, inovativan način za provesti dan, mjesto pametnog provođenja slobodnog vremena za vikend i sl. Za stručnjake, muzej je mjesto gdje se dodatno mogu obrazovati i nadopuniti svoje znanje, istraživati teme koje ih zanimaju; za učenike (neke) to je još jedna u nizu školskih obveza.

Kako god ga tko doživio, muzej je prije svega mjesto znanja. Preteče pri-

rodoslovnih muzeja bile su privatne zbirke bogatih pojedinaca, obitelji ili ustanova koje su se počele formirati u 16. st. Uglavnom su to bile zbirke prirodnina koje su sakupljane kao svojevrsni kurioziteti (sobe čudesa, kabineti kurioziteta) jer se u to doba malo znalo o svijetu koji nas okružuje. Tek sredinom 17. stoljeća od njih su nastajali znanstveni centri istraživanja (Kiersten & Simmons 2014:73).

A danas? Je li je i danas muzej mjesto kurioziteta? U jednom smislu čak i jest, barem prema reakcijama posjetitelja, kako djece, tako i odraslih. Ljudi su živog i znatiželjnog duha i zanima ih sve i svašta, a ponajviše priroda koja nas okružuje. Sve veća urbanizacija ostavlja sve manje mogućnosti upoznavanja prirode. Zato ne čudi kada u postave prirodoslovnog muzeja uđu posjetitelji, i djeca i odrasli, ostaju iznenađeni svime što vide. U muzejskoj tišini samo se čuje – "...pa zar je to zaista to? ... a što je ovo? jeste li vidjeli ovo? nevjerojatno! pa zar to postoji..." itd. Da, prirodoslovni muzej je mjesto znatiželje, otkrivanja, saznanja. U srži prirodoslovnog muzeja je znanost. Kao što su u prošlim stoljećima pojedinci istraživali i otkrivali nepoznatu prirodu oko nas, tako i danas djeca od najranije dobi dolaze u muzej i istražuju i otkrivaju prirodu, iako u puno udobnijim uvjetima od onih koji u prirodi vladaju. Uostalom, korijen znanosti je upravo u ljudskoj znatiželji koja predstavlja odraz potrebe za stjecanjem znanja, za novim znanjem... Znatiželja je trajan pokretač novih aktivnosti, razmišljanja i postupaka. Što istraživača potiče da se usudi otići u daleke krajeve? Što kuhara potiče da izmisli novi recept, a studenta da do kasno radi u laboratoriju? Zašto dijete postavlja tako puno pitanja? Iza svega toga krije se znatiželja. Želja za učenjem i novim spoznajama urođena je osobina čovjeka. Znatiželja je zanimanje za svijet i potreba da se odgovori na pitanja kako i zašto stvari u njemu funkcioniraju, i temeljna je karakteristika bistrog djeteta (Greenspan 2009:34). Upravo je znatiželja jedna od ključnih osobina po kojoj se može prepoznati darovito dijete. „Ako je dijete pametno, onda je i znatiželjno, odnosno darovito, jer darovita djece žele znati nešto o svemu, i sve o nečemu“ (Galbraith 2007:24).

Znatiželja vodi do novih izazova (Greenspan 2009:35), a istraživanja novih područja nisu svojstvena samo djeci. Nisu samo djeca ta koja sa znatiželjom tragaju za novim mogućnostima, jer u svakom životnom razdoblju nove spoznaje obogaćuju život, a isto tako održavaju naš mozak fleksibilnim i mladim. Vječno je pitanje: zašto smo znatiželjni? Proizlazi li znatiželja iz nas samih, ili je to reakcija na naš vanjski svijet? Ovisi li naša znatiželja o tome što ne znamo, ili o tome što već znamo? Što o tome misle ili znaju znanstvenici često se razmatra u medijima, na radiju¹ ili televiziji, organiziraju se tribine i sl. Prema autorima Gob i Drouguet (2007.) muzej je ustanova kulture važna za društvo i za njegovu izgradnju, jer je jedan od zadataka muzeja prenošenje ideja pohranjenih u njima i stvaranje znanja o tome. U muzeju posjetitelje očekuje mnogo uzbudljivih spoznaja i otkrivanja mnogih nepo-

¹ Primjerice, upravo je znatiželji posvećena emisija „Doba znanosti“ Hrvatskog radija, III. program, emitirana 23.12.2016.; <http://radio.hrt.hr/treci-program/arhiva/doba-znanosti/87/> (27.12.2016.)

znatih činjenica o nekim možda poznatim ili sasvim nepoznatim stvarima. Zato je upravo muzej idealno mjesto za produblјivanje interesa. Naravno, nisu svi muzeji u istim mogućnostima. Neki muzeji su zahvaljujući pronalasku financijskih sredstava svoje postave učinili interaktivnim, zornijim pa je posjet takvom muzeju zaista uzbudljiva i čudesna pustolovina. Posjetitelji u muzej dolaze iz vlastitih interesa i pobuda u svoje slobodno vrijeme. Izuzetak su školske grupe koje posjećuju muzej kao školsku obvezu, ali prema provedenom istraživanju (Giron 2004: 97) učenici su i zainteresirani za posjet muzeju². Ako netko želi svoje slobodno vrijeme provesti u muzeju, to znači da ga zanima tema, da želi nešto istražiti, dobiti odgovore na svoja pitanja, znači da želi spoznati nešto novo. Svi se rađamo sa zanimanjem za svijet oko sebe (sjetimo se naše dječje dobi), samo što se kod nekih taj interes s vremenom smanji (čak i nestane), a neki taj istraživački duh održavaju cijeli život. Naravno da takvi posjetitelji muzeja žele, razgledavajući postave, vidjeti i saznati što više.

Slika 1. Dio Mineraloško-petrografskog postava HPM-a)

U muzeju su, kako navode Gob i Drouguet (2007), prisutne četiri muzejske funkcije: izlaganje, čuvanje, znanstveno proučavanje i animacija/popularizacija. Svaka od ovih funkcija djeluje zasebno, svaka je jednako važna, ali objedinjene pružaju posjetitelju potpuni doživljaj, odnosno mogu dati odgovore na tražena pitanja. Već je prije spomenuto kako su posjetitelji muzeja u pozitivnom smislu znatiželjni ljudi, to su osobe, djeca i odrasli koje nešto zanima. Njihova znatiželja ih upućuje na muzej. Zanimljiv je primjer MSU-a koji je umjetničku instalaciju tobogana³ postavio pored same zgrade muzeja i time izazvao nevjerojatnu znatiželju i interes posjetitelja svih uzrasta za taj

² Istraživanje je napravljeno na temelju izvješća iz 2001. godine o suradnji Prirodoslovnog muzeja Rijeke i škola Primorsko-goranske županije, a nekoliko škola iz okolice Rijeke dalo je i dodatne komentare o interesu za posjet muzeju.

³ „Za Carstena Höllera tobogani nisu tek funkcionalne sprave koje nalazimo na dječjim igralištima, u tematskim parkovima ili na mjestima izlaza za nuždu. Klizanje toboganima, smatra taj umjetnik, obogaćuje nas iskustvom koje je više od igre i uzbuđenja koje ona donosi (...) muzej smatra najprikladnijim mjestom za uvođenje inovacija i novih tehnologija...“ Nada Beroš, 2009; www.msu.hr (12. 12. 2016.)

muzej. Poneseni znatiželjom da doznaju o čemu se radi i kako je to spustiti se niz tobogan, to je mnogima bio glavni motiv odlaska u taj muzej, a ne toliko da saznaju nešto o suvremenoj umjetnosti o kojoj vjerojatno znaju malo ili ništa. I primjer Muzeja krapinskih neandertalaca pokazuje koliku ulogu ima znatiželja. Naime, taj je muzej, nevezano za to je li interes dolaska u muzej stručni sadržaj o našem pračovjeku, ili tek želja da se vidi novi muzej o kojemu svi pričaju, u pet godina obišlo 500.000 posjetitelja⁴. Naravno, ima još takvih primjera, izložbi, koje određenim predmetom ili idejom privlače znatiželjnike.

Slika 2. Dio
Zoološkog postava
HPM-a

Slika 3. Hrvatski
novac kuna i
preparirana kuna
bjelica u Zoološkom
postavu HPM

Svi one koje zanima odgovor na pitanje „Od čega se sastoji svijet oko nas?“ dolaze u Prirodoslovni muzej gdje pronalaze tražene odgovore u postavima:

⁴ www.mkn.hr (12. 12. 2016.)

Mineraloško–petrografskom i Zoološkom postavu. Pojednostavljeno rečeno, minerali izgrađuju stijene, a stijene izgrađuju tlo pod našim nogama, od njih su formirane planine, od njih gradimo ceste, zgrade itd., a sve to nastanjuju živa bića pod morem, na kopnu i u zraku. U zoološkom postavu veliku pažnju izaziva preparat kune zlatice jer se po toj životinji naziva hrvatski novac, a lik te životinje krasi kovanicu od jedne kune. No, tko zna kako izgleda ta životinja? Jeste li se ikad pitali zašto je baš kuna izabrana za ime hrvatskog novca⁵? Upravo zoološki postav daje mogućnost da se ta životinja vidi izbliza i da se sazna nešto o njoj. Prvo su svi iznenađeni veličinom i izgledom te životinje „uživo“, a zatim i nekim informacijama o njoj. Razgledavajući naše postave svatko može zadovoljiti svoju znatiželju, svatko će otkriti nešto novo i vidjeti preparate raznih životinja i životinjskih skupina prema sistematskom pristupu. Iako klasično prezentirani, stalni postavi još uvijek su zanimljivi posjetiteljima kojima možda baš ta mirnoća pristupa ostavlja više vremena za sadržajnije proučavanje izložaka. Naravno, uvijek ima onih koji žele znati više – za njih su tu istraživanja i proučavanja po studijskim zbirka, kao i mogućnost korištenja zbirki iz depoa (zbirke stijena, minerala, fosila, biljki, životinja) u nastavne ili istraživačke svrhe (istraživački radovi za natjecanja, seminarski radovi, diplomski i sl.).

Slika 4. Radionica za osnovce o građi planete Zemlja u Mineraloško-petrografskom postavu HPM-a

Posebnu znatiželju, čuđenje i interes pobuđuju naši preparirani izložci, pa je jedno od najčešćih pitanja kako se prepariraju prirodoslovni predmeti, posebice životinje. Posjetitelje to zanima i potiče njihovu znatiželju, stoga je važno upoznat ih i s tom muzejskom djelatnošću, vrijednostima, prostorom i poslom koji im je omogućio da vide sve što imamo u muzeju. I nama, muzejskim djelatnicima, to je poticaj da program tzv. dana otvorenih vrata, kojima

⁵ Naziv *kuna* za hrvatsku valutu odabran je zbog značajne uloge kunina krzna u našoj povijesti, posebice monetarnoj. Naime, kunino krzno bilo je sredstvo prirodnog plaćanja, a zatim je postojala kao lik na novcu banovcu u 13. stoljeću.

se predstavlja muzej “iza scene” (susreti s muzejskim stručnim djelatnicima, prikaz rada na prirodoslovnom materijalu, prikaz izrade modela, preparata i sl.) bude češće organiziran.

Kako je čovjek od svojih početaka pokazivao interes za proučavanje prirode, prvo da bi opstao (preživio), a kasnije da bi je protumačio, tako i danas sve više djece i mladih privlače prirodoslovni programi (Durell 1990:23). U cilju stjecanja znanja ili samo provjere već stečenih znanja, muzej organizira dodatne stručne programe - vodstva i radionice. Radionice mogu biti istraživačke, kada se radi realizacija nekih školskih projekata koji se mogu održavati u muzeju, ali i na terenu, u prirodi, ovisno o potrebama ili mogućnostima projekta. To uključuje:

- odabir teme – prema temi muzejske izložbe ili prema temi koju žele vrtići ili škole
- izvedba
 - u muzeju (razgled izložbe, razgovor s kustosom, pregled zbirke)
 - odlazak na teren, u prirodu (prikupljanje građe)
- prikaz rezultata - poster ili izložba u školi, vrtiću ili muzeju

Mogu se organizirati i poučno-zabavni sadržaji u postavima muzeja, kao što su primjerice programi:

- “Osjeti prirodu” – program za posjetitelje u muzeju (pomoću jednog od osjetila odgonetnuti koja se prirodnina skriva u kutijama; cilj je naučiti promatrati prirodu oko sebe)
- “Nemirna Zemlja” – istraživački program u muzeju (interaktivnim sadržajima i kratkim prezentacijama omogućiti lakše razumijevanje procesa stvaranja Zemlje i razvoja života)
- „Razvoj života na Zemlji“ – istraživački program prilagođen radu u muzeju ili izvan muzeja, u knjižnicama, školama, vrtićima i sl.; uz pomoć slikovne geološke vremenske lente i fosila, originala ili maketa, upoznaje se raznoliki živi svijet koji je nastanjivao naš planet do postanka čovjeka.

Osim aktivnosti u muzeju, za građanstvo se organiziraju i stručni izleti u prirodu. Za one koji žele znati više tu su i raznovrsne muzejske publikacije koje donose zanimljivosti iz svijeta prirode, geološke prošlosti, mineralogije, zoologije, botanike. Publikacije su prigodan vodič i tumač izložbe, a nakon izložbe korisno i poučno štivo svima koje zanima prirodoslovlje; posebno školarcima jer su nadopuna nastavnom programu. Muzej je snažno vezan uz školu i učenike. Veći dio programa svakog muzeja predstavlja suradnja tih dviju institucija, pa se i muzejski programi prilagođuju školskim aktivnostima.

Poznato je da početak svake nove školske godine uvijek donosi dah uzbuđenja u naše živote, kojeg osim školaraca i njihovih roditelja osjećaju i muzealci. Početak škole je razdoblje koje stvara radoznalost za novim. Ono donosi ideju novog istraživanja, i to ne samo onoga što se mora, da bi se zadovoljili strogi školski kriteriji. Svatko posjeduje iskru koja vodi k otkrićima i avanturama novih spoznaja, samo je ponekad potrebno podići pogled i početi primjećivati stvari oko sebe. Tko zna, možda neka nova avantura čeka već u obližnjem muzeju, samo treba zaviriti u taj novi svijet i prepustiti se muzejskoj priči. Upravo je muzej mjesto koje pruža nove spoznaje, i prvi puta kada ga se posjeti, ali i svaki puta kada se posjeti muzej, radi se o nekom novom izazovu.

BIBLIOGRAFIJA

- Ambrose, Timothy. 1993. *Managing new museums: a guide to good practice*. Edinburgh: Scottish Museums Council.
- Durell, Gerald. 1990. *Svijet prirode – Vodič za povratak prirodi*, Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.
- Galbraith, Judy. 2007. *Kako prepoznati darovito dijete – Savjeti roditeljima da prepoznaju i potaknu darovitost svog djeteta*. Zagreb: Veble commerce.
- Giron, Manon. 2004. Što učenici/učitelji očekuju od prirodoslovnih muzeja i zbirki. *Muzeologija*. No. 9. MDC.
- Gob, Andre, Drouguet, Noemie. 2007. *Muzeologija - Povijest, razvitak, izazovi današnjice*. Zagreb: Antibarbarus d.o.o.
- Greenspan, Stanley. 2009. *Sjajni klinici – Kako pomoći djetetu da razvije 10 kvaliteta potrebnih za zdrav, sretan i uspješan život*. Buševac: Ostvarenje d.o.o.
- Hooper-Greenhill, Eillen. 1996. *Museums and their visitors*. London & New York: Routledge
- Kiersten, Latham, Simmons, John. 2014. *Foundations of Museum Studies, Evolving systems of knowledge*. Santa Barbara, Cal. USA: Libraries Unlimited.
- Vujić, Žarka, ur. 2014. *Istraživanje korisnika baštine*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta.
- <http://radio.hrt.hr/treci-program/arhiva/doba-znanosti/87/> (27.12.2016.)
- www.msu.hr (12.12.2016.)
- www.mkn.hr (12.12.2016.)

Curiosity (why do museums attracts us?)

Visitors come to the Museum for a variety of reasons, for some it is a pleasantly spent day with the family, and for others it is a place of discovery of new knowledge. Regardless of the motive, visiting the Museum always shows their interest. People are curious by nature and are curiously exploring the world around them. Curiosity is an everlasting motivation for new activities, thoughts and actions. One of the museum tasks, being a cultural institution relevant to society, is to convey the ideas stored in it and to create knowledge about it. Main four museum functions - collection, preservation, interpretation and presentation of exhibits, give visitors a complete experience and allow them to see and learn something new, or to verify the acquired knowledge. There has always been interest in nature and often it was vitally important for human survival, so the natural history museums are right places to explore. It is primarily the collections, and then special additional educational and entertainment programs for visitors that provides the possibility of research of our nature which makes a rather diverse world.

Malina Zuccon Martić

Muzejska pedagoginja savjetnica
Muzej za umjetnost i obrt
Zagreb
muo@muo.hr

OD BAROKA DO APSTRAKCIJE

KREATIVNE RADIONICE UZ IZLOŽBU *GUERCINO - SVJETLO BAROKA*

Sažetak

Pedagoški program izložbe *Guercino – Svjetlo baroka* obuhvaća vodstva, kreativne radionice, edukativnu knjižicu te izložbu radova. U radionici smo slikali pejzaže i *genre scene*. Autorov smo rukopis upoznali nadopunjavajući fragmente fresaka. Kompozicije oltarnih pala nastavljali smo akrilnim bojama i naučili da barok sugerira širenje prizora izvan okvira. Fotografirali smo se u pozama s Guercinovih slika te fotografije bojcama pretvarali u barokne prizore. Do apstrakcije smo došli plošno prenijevši osvijetljene dijelove slike i osvijestili važnost svjetlosti u baroku.

Prvi susret muzejskog pedagoga s Guercinovim djelima koja će biti izložena u Muzeju za umjetnost i obrt bio je prilikom posjeta muzejskoga tima Centu, umjetnikovom rodnom mjestu. Naime, tamo se nalazi Pinakoteka koja je stradala u potresu 2012. godine. Sve su Guercinove slike evakuirane i premještene u čuvaonicu u Bologni. Kako bi ipak bile dostupne javnosti, odlučeno je prirediti putujuću izložbu. Jedna od prvih etapa ove turneje bio je Zagreb. Tako je naša javnost imala priliku upoznati značajan dio opusa ovog autora čija djela stoje između dramatičnog baroka Caravaggia i onog klasičnog Guida Renija.

Radovi koji su bili izloženi u Zagrebu od 20. listopada 2014. do 31. siječnja 2015. godine mahom su sakralnog karaktera uz nekoliko iznimaka klasične mitologije, te niza dekorativnih fresaka s prikazima *genre scena* i pejzaža.

Muzejski pedagog već u ovoj fazi razmišlja o budućem edukativnom programu uz izložbu. Odmah je jasno da će osim predavanja različitih stručnjaka za malo zahtjevniju publiku, vodstva za odrasle biti lako prirediti, a njihova će koncepcija dakako ovisiti o zagrebačkom postavu. Zagrebački postav nije

slijedio kronologiju slikareva opusa, već su vrlo promišljeno suprotstavljane slike iz različitih faza, postavljene su u zamračenom prostoru sivih i plavih zidova sa spot rasvjetom.

Malo je veći izazov pripremiti vodstvo za djecu, učiniti im izložbu punu oltarnih pala, fresaka, zanimljivom. Prepričavati ikonografiju manje poznatih biblijskih prizora bilo bi nepotrebno, dugo i djeca ne bi mnogo zapamtila. Što bi moglo biti njima zanimljivo? Možda činjenica da je kao osmogodišnji dječak naslikao svoju prvu sliku na fasadi roditeljske kuće, možda kako se skidaju freske sa zida, možda kako je izgledao (na portretu koji je posthumno naslikao njegov šogor), možda Cento i potres te spašavanje slika. Važno je i što ćemo u tom vodstvu naučiti, kako ćemo naučiti gledati Guercinove slike, kao i barokno slikarstvo općenito. Već prilikom prvih vodstava i prvih reakcija najmlađih pokazalo se da se i takvim sadržajima može itekako motivirati djecu. Naučili smo što je pejzaž, što je *genre* scena, što je freska, a što slika na platnu, kako se skidaju freske sa zida, što je slikarski rukopis, što je svjetlost na slici, proučavali smo poteze kistom, ali i prepoznavali emocije. Osjećali smo se privilegiranim a što freske promatramo iz neposredne blizine dok su u svoje vrijeme u reprezentativnoj dvorani palače Panini bile smještene neposredno ispod stropa. Budući da su izložene i neke slike koje su proizvod njegove *botteghe*, čak smo i s najmlađima pronalazili dijelove slike koje nisu djelo Guercinove ruke, naravno na opće divljenje odrasle publike koja se zatekla na izložbi. Zanimljiv je komentar dviju starijih gospođa koje su mi nakon razgledavanja izložbe i *prisluskiivanja* dječjeg vodstva prišle pohvalivši vodstvo. Ja sam naravno, svu zaslugu pripisala djeci koja eto, znaju gledati. Zatim su one upitale: - Kako ste ono rekli da se zove slika koja prikazuje scene iz svakodnevnog života?- Ovo je za muzejskog pedagoga još bolja pohvala.

Usljebile su zatim kreativne radionice pod nazivom *Upoznajmo Guercina* koje su se održavale u dvorani smještenoj neposredno uz izložbu. Priređivane su za organizirane grupe, a održavale su se nakon vodstva po izložbi u trajanju od jednog sata. Sudjelovale su različite grupe, najviše djece i mladih, ali bilo je i grupa odraslih, te skupina osoba s invaliditetom. Za individualne posjetitelje priređivane su radionice subotom od 10 do 14 sati, a za vrijeme školskih praznika svakodnevno od 10 do 16 sati. Takvim se radionicama može pridružiti tko želi i zadržati se koliko želi pa, prema tome, može se posvetiti zahtjevnijim zadacima.

Iako se radionica održava u opuštenu atmosferi i vrlo je rado posjećena, njen je sadržaj pomno odabran i sustavno se provodi.

Pejzaž i *genre*

Najjednostavnije su bile radionice s temom pejzaža. Nakon što su razgledali pejzaže na izložbi, posjetitelji su trebali nacrtati neki svoj pejzaž, po mogućnosti upotpunjen kakvom *genre* scenom. Učinili su to bojama koje

mi (pogrešno) nazivamo čarobnim bojama. To su ustvari posebne *drvene* boje. Kad preko njihovog traga prelazimo mokrim kistom, one se pretvaraju u akvarel. Pejzaži su zbog ove tehnike izgledali poput fresaka, a autori su se i sami služili lakim potezima i pronalazili likovna rješenja kakva su vidjeli na Guercinovim freskama. Oni najmlađi, koji su problemu prišli na posve svoj način, sigurno su naučili što su pejzaž i *genre scene*.

Slikarski rukopis

Umjetnikov slikarski rukopis upoznali smo prilikom razgledavanja izložbe, a u radionici smo pokušali oponašati njegovu fakturu. Za polaznike smo pripremili ispise Guercinovih pejzaža u boji. Ove smo slike izrezivali uglavnom napola i zalijepili ih na veću podlogu. Zadatak je bio, opet čarobnim bojama, naslikati drugi dio slike koji nipošto ne mora biti identičan viđenim pejzažima, ali se mora neprimjetno stopiti s Guercinovim pejzažom. Ovdje je dakle trebalo pomnije promatrati njegove poteze kistom kao i prilagoditi se njegovim likovnim rješenjima. Zadatak je bio svima razumljiv, a rezultat je varirao od zaista pogođenih slika kako u boji tako i potezu do nemuštih, ali beskrajno ljupkih radova najmlađih koji su ipak posvetili neko vrijeme promatranju Guercinovih pejzaža.

Slika 1. Slikarski rukopis, foto: Srećko Budek i Vedran Benović, MUO

Izvan okvira

Zahtjevnijim posjetiteljima priređena je slična radionica, ali umjesto fragmenata fresaka koristili smo ispise cijelih Guercinovih slika koje smo zalijepili na veću površinu. Ovoga puta, budući da je original izveden u tehnici ulja na platnu, koristili smo akrilne boje i kistove. Kompozicije oltarnih pala nastavljali smo akrilnim bojama i tako naučili da barok često sugerira širenje prizora izvan okvira, u beskraj. Ova je tema bila izazov nešto starijim posjetiteljima, kao i onoj djeci koja žele provesti svoje vrijeme u radionici i nekoliko dana uzastopno. Iako je realizirano tek pet radova autora različitog uzrasta: jednog jedanaestogodišnjaka, jedne četrnaestogodišnjakinje, dviju učenica Škole primijenjene umjetnosti i dizajna te jedne odrasle gospođe, možemo reći da su rezultati iznimno uspješni. Zahtjevnost tehnike i veličina slike privukli su one koji su spremni za malo ozbiljniji pristup.

Barokna kompozicija

Baroknu kompoziciju dobro smo upoznali fotografirajući se u pozama likova na slikama. Te smo crno-bijele fotografije ispisali na formatu papira A4, a zatim smo ih raznobojnim flomasterima, bojama, kemijskim i običnim olovkama pretvarali u barokne kompozicije. Bila je to vrlo zabavna radionica, naročito u onom dijelu koji prethodi crtanju. Svi su se željeli fotografirati, revno su pozirali uz razna pomagala, od šalova i plašteva do lutaka, jedan se tata skinuo gol do pasa kako bi što bolje dočarao lik uskrsloga Krista. Nastojali smo što bolje odglumiti prizor, jer barok je svojevrsan teatar osjećaja. Prilikom crtanja s anatomijom se nismo mučili, a s draperijom jesmo. Vidjeli smo da flomasteri i kemijske olovke nisu uljane boje. Zato je ishod potpuno nov, samo je kompozicija barokna.

Slika 2. Kompozicija,
foto: Srećko Budek
i Vedran Benović,
MUO

Svjetlost

I, napokon, stigli smo do apstrakcije. Kako? Prvo smo na originalima istraživali svjetlost. Zatim smo, bijelom bojom na crnoj podlozi, sa slika plošno prenijeli samo osvijetljene dijelove. Time smo naučili uočavati važnost svjetlosti u baroknoj slici. Dobili smo apstraktnu kompoziciju koja je, eto, krenula od baroka.

Slika 3. Apstrakcija,
foto: Srećko Budek
i Vedran Benović,
MUO

Barokna knjižica

U sklopu pedagoškog programa uz izložbu, tiskana je i *Barokna knjižica* autorice Ive Meštrović. To je zabavno-edukativna publikacija za najmlađe posjetitelje u kojoj oni upoznaju Guercina, motive s njegovih slika uz minimalni i vrlo prisni tekst s obiljem crtanja, a tu knjižicu djeca nose kući. Za potrebe izložbe uspjeli smo sačuvati nekoliko slika.

Izložba radova iz kreativne radionice

Kao uvijek, pred sam kraj izložbe *Guercino – Svjetlo baroka* priređena je izložba radova nastalih u kreativnim radionicama. Postavljena je u prostoru gdje su se radionice održavale. Postav je slijedio teme kako smo ih spominjali s kratkim objašnjenjem svake od cjelina. Izloženi su radovi svih sudionika radionica koje su se održavale subotom i za vrijeme školskih praznika i dio onih koji su dolazili u grupni posjet. Izložba je najavljena u medijima, održano je otvorenje s govorom i svime što uz to ide. Radovi su objavljeni na društvenim mrežama i muzejskoj web-stranici. Mislimo da je i taj moment vrlo važan dio pedagoškog programa. Sudionici su imali priliku pokazati javnosti što su radili, rekapitulirati postupke kojima su se služili i, što je najvažnije, doživjeli su afirmaciju. Izložbu su, osim rodbine i prijatelja samih autora, vidjeli svi koji su se zatekli na izložbi *Guercino – Svjetlo baroka*, kao i više od osam tisuća posjetitelja u Noći muzeja 2015. godine.

Brojke

Održano je ukupno 358 vodstava i 110 sati kreativnih radionica, šest predavanja, te jedna izložba radova iz kreativnih radionica. Tiskana je jedna pedagoška publikacija. Predavanja su održali uvaženi talijanski i hrvatski stručnjaci za barok. Ostalo je realiziralo 24 volontera, studenata povijesti umjetnosti, pet kustosica, te jedan muzejski pedagog. Naravno, uz nesebičnu suradnju i podršku cijelog tima Muzeja za umjetnost i obrt.

Na kraju

Budući da je muzejski pedagog član muzejskog tima, od samog početka u svom segmentu sudjeluje u realizaciji izložbe što mu znatno pomaže pri osmišljavanju i razradi edukativnih programa. Definitivna verzija vodstva nastaje doduše tek nakon postavljanja izložbe no, i to je tek okvirno jer zavisno od interesa pojedinih grupa moramo biti uvijek spremni na promjenu plana. Najčešće se to događa u hodu pa prilikom pripreme moramo ne samo naučiti informacije o izložbi, već i poznavati struku. Zato je važno da vodstva obavljaju povjesničari umjetnosti koji će se dodatno informirati o izložbi kako bi mogli zadovoljiti (i potaknuti) radoznalost različitih grupa posjetitelja.

U kreativnim radionicama cilj je bio upoznati posjetitelje s Guercinovim djelom te, ujedno, i s baroknim slikarstvom. Pritom su originalna djela poslužila kao poticaj za izražavanje vlastite kreativnosti. Izbjegnuta je svaka doslovnost i precrtavanje. Sve interpretacije u relaciji su sa suvremenošću i tako smo od baroka došli do apstrakcije. Tiskani materijal nije provjeravanje znanja, već još jedan poticaj za kreativnost.

Sudjelovanje u radionicama predstavlja ugodan boravak u Muzeju što je jedan od preduvjeta stvaranja motivirane muzejske publike koja se u kulturnoj sredini muzeja osjeća dobro. Izložbe radova smatramo važnim dijelom edukativnog programa jer, osim što Muzej predstavlja javnosti pedagoški rad, sudionicima iskazujemo važnost njihovog sudjelovanja u kulturnom životu.

BIBLIOGRAFIJA

Guercino – Svjetlo baroka. Katalog izložbe. 2014. Rim: Gangemi Editore

Meštrović, Iva. 2015. *Barokna knjižica uz izložbu Guercino: Svjetlo baroka*. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt

Sgarbi, Vittorio. Mahon, Denis. 2004. *Guercino. Poesia e sentimenti nella pittura del 600*. Roma: RAI-ERI

Wölfflin, Heinrich. 1998. *Temeljni pojmovi povijesti umjetnosti: problem razvoja stila u novijoj umjetnosti*. Zagreb: Kontura.

From baroque to abstraction

Educational programme of the exhibition *Guercino - Light of Baroque*

Educational programme of the exhibition *Guercino - Light of Baroque* included guided tours, creative workshops, educational booklet and exhibition of works. In the workshop we painted landscapes and *genre* scenes. We were introduced to author's brushstroke by completing fragments of frescoes. The compositions of altarpieces were continued with acrylic paint and we learned that Baroque suggests expansion of the scene outside the frame. We photographed ourselves in the poses from Guercino's paintings and then turned those photographs with crayons into Baroque scenes. We came to abstraction by flattening the illuminated parts of images and becoming aware of the importance of light in the Baroque period.

Iva Meštrović

Kustosica
Muzej za umjetnost i obrt
Zagreb
iva.mestrovic@muo.hr

BAROKNA KNJIŽICA – PUBLIKACIJA ZA DJECU

Sažetak

Barokna knjižica uz izložbu Guercino: Svjetlo baroka radna je bilježnica osmišljena na način da je djeca mogu ispunjavati sama, bez vodstva pedagoga. Namijenjena je mlađim posjetiteljima koji u Muzej dođu u vrijeme kada se radionica ne održava. Nije riječ o običnoj bojanci, nego o publikaciji za djecu koja ih na zabavan i interaktivan način uči što je to barok, portret, pejzaž, narativni i *genre* prizor, mrtva priroda... Cilj je potaknuti dijete da zaista gleda umjetničko djelo.

Pedagoški odjel Muzeja za umjetnost i obrt uz Stalni postav i uz gotovo sve povremene izložbe priređuje bogat edukativni program vezan baš uz aktualne izložbe. Za najavljene grupe organiziraju se vodstva i radionice prilagođene potrebama svake specifične skupine, a za individualne posjetitelje, popularno nazivane „građanstvo“, tjedno se nudi nekoliko termina besplatnih stručnih vodstva, te cjelodnevne kreativne radionice subotom i tijekom praznika. U skladu sa sve očitijim „problemom“ zadržavanja koncentracije, kako kod djece tako i kod odraslih, te željom za čestim promjenama aktivnosti, Pedagoški odjel uvijek organizira nekoliko vrsta radionica koje se odvijaju paralelno. Prednost takvog pristupa je što ponuda više različitih aktivnosti omogućuje zadovoljavanje potreba šireg spektra posjetitelja (različitih uzrasta, afiniteta i slično). Međutim, te radionice ipak ne mogu zadovoljiti jednu veliku skupinu posjetitelja – one koji u muzej dođu u vrijeme kada se radionice ne održavaju. S obzirom da mnogi od njih imaju djecu, kojoj je vrijeme i način na koji roditelji žele razgledati izložbu često neprimjeren, pojavilo se pitanje što ponuditi takvim posjetiteljima. Kao prvo, bilo bi poželjno osigurati prostor u kojem bi se djeca mogla zabaviti (a odrasli odmoriti) – otprilike onako kako to funkcionira u trgovačkim centrima. Nadalje, u idealnim uvjetima, bilo bi poželjno da u tom prostoru kontinuirano dežura muzejsko osoblje. Međutim, u realnim uvjetima, muzej ne može osigurati muzejskog pedagoga koji bi dežurao puno radno vrijeme muzeja, a to znači da materijal koji se nudi mora biti takav da ga posjetitelji mogu koristiti sami, bez vodstva.

Uz izložbu *Guercino: Svjetlo baroka* Pedagoški odjel i Odjel marketinga odlučili su ponuditi takav dodatni sadržaj, a konačni rezultat je *Barokna knjižica* autorice Ive Meštrović. Sretna okolnost bila je što izložba nije zauzela jednu manju dvoranu (C) pa je na taj način osiguran prostor za odmor posjetitelja, koji u MUO inače ne postoji. Dvoranu smo nazvali „Kutak za slikanje i čitanje“. Na jednom kraju dvorane bio je smješten stol s muzejskim publikacijama i nekoliko stolaca namijenjenih odraslim posjetiteljima koji pozele predah za vrijeme razgleda izložbe, a veći dio dvorane zauzeli su stolovi i stolci na kojima su se održavale radionice za grupe i građanstvo. U vrijeme kada nije bilo radionica, posjetitelji su mogli slobodno koristiti crtački i slikarski materijal koji im je bio na raspolaganju. Iako se ovo čini kao dobro rješenje, nismo bili sasvim zadovoljni činjenicom da su posjetitelji u potpunosti prepušteni sebi. Odmorit će se, zabaviti, no hoće li i nešto naučiti? Hoće li njihovo izražavanje doista biti kreativno? Paradoksalno, ali sve je počelo malo previše podsjećati na prostorije za djecu u sklopu trgovačkih centara. Muzejski pedagozi postoje s razlogom, njihova medijatorska uloga izuzetno je važna (Šola 1987: 92). Stoga je odlučeno da se „Kutak“ obogati materijalom koji će ipak na neki način voditi posjetitelje. Napravili smo i objavili publikaciju za djecu *Barokna knjižica uz izložbu Guercino: Svjetlo baroka*. Publikacija je osmišljena kao edukativna radna knjižica koju djeca mogu ispunjavati sama, jer ih sam tekst knjižice usmjerava i vodi. Važno je naglasiti kako nije riječ o običnoj bojanci, nego o promišljenom materijalu koji djeci skreće pažnju na ono o čemu bi im inače muzejski pedagog govorio u sklopu vodstva. Tako djeca na zabavan i interaktivan način uče primjerice što je to barok, portret, pejzaž, narativni i *genre* prizor, mrtva priroda... Cilj je, kao i uvijek, potaknuti dijete da zaista gleda umjetničko djelo. Stoga knjižica i započinje tekстом:

„Barokna knjižica namijenjena je mladim posjetiteljima izložbe *Guercino: svjetlo baroka* u Muzeju za umjetnost i obrt. Ako imaš vremena, dođi na radionice koje vode muzejski pedagozi (subotom od 10 do 14 sati), a knjižicu možeš ispunjavati sam. Prije nego kreneš, svakako razgledaj izložbu! Obrati pažnju na nekoliko stvari jako važnih za barok. Barok je razdoblje u umjetnosti 17. i 18. stoljeća. To znači prije 400 godina! Pogledaj kako svjetlo nije prirodno, nego djeluje kao da reflektori obasjavaju likove na pozornici. Pri tome su velike razlike između svjetla i sjene. Slike djeluju nemirno, uzbuđeno, pokrenuto. Tome pridonose i „zgužvane tkanine“. Likovi nisu smješteni u sredinu slike, katkad djeluju kao da su samo provirili u sliku, često ih okvir „reže“. U baroku je osobito važan 3D efekt. Sve ovo imaj na pameti dok ispunjavaš knjižicu.“

Knjižica nastoji usmjeriti pažnju na određene elemente stila, te pokušava odmaknuti djecu od stereotipnog crtanja na koje su naučena još od vrtića. Zadaci su napisani jednostavnim i duhovitim „dječjim“ jezikom tako da suptilno educiraju i usmjeravaju, a pritom ne stvaraju školsku atmosferu pitanja i odgovora – točnih ili netočnih. Kao i inače na vodstvima i radionicama,

nastoji se izbjeći ispitivanje koje rezultira ukazivanjem na nečije neznanje. S druge strane, znanje će biti prepoznato i pohvaljeno (na vodstvima i radionicama neposredno, a putem publikacije posredno – svako dijete rado će ustanoviti da zna o čemu je riječ u kratkim tekstovima koji prate zadatke). U *Baroknoj knjižici* nalazi se ukupno deset zadataka – osam traži nadoslikavanje dijela određene Guercinove slike, a na dvije slike dodani su prazni balončići za tekst (govor ili razmišljanje). U zadacima gdje se traži nadoslikavanje, prethodno je sa slika ili izrezan jedan dio (primjerice stol sa slike *Večera u Emausu*) ili su određeni elementi uklonjeni u programu Photoshop (primjerice, s freske *Kupači na rijeci Reno* uklonjeni su kupači).

Ova slika prikazuje slikara Guercina.
Slika koja prikazuje neku osobu naziva se **portret**.
Naslukao ga je njegov nećak.
Guercino pridržava sliku koja stoji na „štafelaju“.
Štafelaj je stalak za sliku, na kojemu slika stoji dok umjetnik radi na njoj.
Guercino je na tom platnu bio nacrtao svog prijatelja.
Ti nacrtaj svog prijatelja!

Slika 1. Zadatak iz Barokne knjižice – nadoslikavanje slike „Portret Guercina pokraj slike koja prikazuje Giovannija Battistu Manzinija“ (autor fotografije Vedran Benović)

Krajolik ≡ **pejzaž** znači jednostavno: prikaz prirode.
Osim krajolika često imamo naslikane i ljude. Oni nešto rade.
U slikarstvu se prizori iz svakodnevnog života nazivaju **žanr-scenama**.
U Guercinovim pejzažima ljudi najčešće obrađuju polja, čuvaju stoku, uređuju vrt, postavljaju stol, vješaju rublje...
Sve je to vidio u okolici Centa, malog gradića u kojem je živio.
Nacrtaj neku žanr-scenu u ovaj krajolik!

Slika 2. Zadatak iz Barokne knjižice – nadoslikavanje slike „Seoska kuća sa ženom koja prostire rublje“ (autor fotografije Vedran Benović)

Masnim slovima istaknuta je srž zadatka – za one koji nemaju vremena čitati sve, odnosno za one koji možda još ni ne znaju sami čitati, kako bi im roditelji ili druga pratnja brzo mogli objasniti što se od njih traži. Međutim, i još važnije, masnim slovima otisnuti su pojmovi koje tekst objašnjava, a koje bi djeca trebala usvojiti. Osim strogo umjetničkih termina (štafelaj, freska, mrtva priroda...), tu su i neki termini koje se odnose na sadržaj slike, odnosno ikonografiju (navještenje, aureola...). Pri vodstvima po izložbama koje obuhvaćaju sakralnu umjetnost uvijek se javlja i pitanje kako i u kojoj mjeri govoriti o sadržaju i koliko znanja očekivati od posjetitelja. Zna se dogoditi da netko od djece sasvim legitimno kaže: „Ja nisam kršćanin, ja to ne znam (i ne moram znati).“ Ovakav stav može biti posljedica osjećaja ugroženosti. Stoga je bitno pripaziti da o religiji govorimo s odmakom, nikako se ne poistovjećujući s bilo kojom skupinom. Ne vjerujemo *mi*, nego *kršćani*. Međutim, nema razloga previše zazirati od razgovora o religiji, posebno ako je riječ o podacima koje možemo smatrati općom kulturom. U *Baroknoj knjižici* govorimo o kršćanstvu jer je Guercino slikao kršćanske teme, no govorimo onako kao što bismo govorili i o bilo kojoj drugoj religiji. Na kraju krajeva, likovna djela čine forma i sadržaj. Gotovo je nemoguće, a sasvim sigurno i pogrešno, pokušati promatrati i tumačiti djelo isključivo s aspekta forme (Kultermann 2002: 228-244).

Jedan od glavnih ciljeva Pedagoškog odjela jest da se dijete u muzeju osjeća ugodno i poželi doći ponovno. Na taj način stvaramo buduće posjetitelje. Stoga je i cilj ovakve publikacije prvenstveno zabaviti djecu: „Ako mama i tata predugo gledaju izložbu, ti lijepo uzmi knjižicu i na posao! Zaviri, nadamo se da će ti biti zabavno!“ Uostalom, publikacija je nastala na prijedlog Odjela marketinga kako bismo u Muzej privukli točno određenu skupinu posjetitelja, skupinu koja prema anketama relativno rijetko dolazi u MUO: roditelje s djecom. Ovdje se ne misli na posjetitelje koji s djecom ciljano dolaze na kreativne radionice, nego na one koji žele razgledati određenu izložbu, ali ih činjenica da imaju dijete u tome sputava. U svakom slučaju, izuzetno je važno da sadržaji za djecu budu kvalitetno osmišljeni. U tom smislu, važno je da muzejski pedagog što ranije bude uključen u projekte i izložbe, kako bi na vrijeme mogao osmisliti popratni program, posebno ako to uključuje izradu publikacije (Zuccon Martić 2002: 110).

Kvalitetnim djelovanjem Pedagoški odjel stvara novu, buduću muzejsku publiku, ali ne možemo reći da je to jedino čemu težimo. Tu su medijacija izložbi, razvijanje vizualne kulture, zabava, educiranje, ponekad i odgoj... Prvenstveno je tu jednostavna želja za stvaranjem zadovoljnih posjetitelja, starih i novih, mladih i starih. Stvaranjem veselja. *Barokna knjižica* jedan je od alata za stvaranje tog veselja. I ne samo malenih autora. Ispunjeni listovi razveselili su i mnoge odrasle. Iako to ne mora uvijek biti slučaj, u *Baroknoj knjižici* sva rješenja su točna. I više od toga – divna!

Sljedeća freska nalazila se u *Sobi lova*.

Freska je slika naslikana na zidu, odnosno na žbuci.

Slikar ne slika po papiru ili platnu, nego izravno na zid.

Nemoj pokušati slikati freske kod kuće, mama i tata neće biti sretni!

Ovdje nacrtaj životinje koje lovac lovi, a možeš i krajolik!

Slika 3. Ispunjeni list Barokne knjižice – nadoslikavanje slike „Lov na jelena i divlju svinju“ (autorica fotografije Iva Meštrović)

BIBLIOGRAFIJA

Hrvatsko muzejsko društvo: Sekcija za muzejsku pedagogiju. (110-116)

Kultermann, Udo. 2002. *Povijest povijesti umjetnosti*. Zagreb: Kontura, Institut za povijest umjetnosti.

Šola, Tomislav. 1989. *Od obrazovanja do komunikacije*. // *Informatica museologica*. 19, 1-2 (92-95)

Zucon Martić, Malina. 2002. *Edukativni program uz izložbu Historicizam u Hrvatskoj u Muzeju za umjetnost i obrt*. // I. skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem : Pula 14 - 16. lipnja 2001. : 1. zbornik radova / gl. ur. Mila Škarić. Zagreb

The Baroque booklet - publication for children

The Baroque booklet accompanying the exhibition *Guercino: The Light of Baroque* is a workbook designed in a way that children can fill it out by themselves, without pedagogic guidance. It is intended for the younger visitors who come to the museum at a time when the workshops are not held. This is not an ordinary coloring book, but a publication for children which offers a fun and interactive way of learning what is the Baroque style, what is a portrait, a landscape, a narrative and genre scene, a still life... The aim is to encourage children to really observe the work of art.

Tamara Mataija

Viša kustosica

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka

tamara@ppmhp.hr

GUVERNEROVA PALAČA – TREBA LI JE PREZENTIRATI I KAKO?

Sažetak

Tekst propituje odnos muzeja i posjetitelja vezano uz muzejsku arhitekturu na primjeru Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka. Zgrada Muzeja, Guvernerova palača, često se navodi kao eksponat broj jedan, a sama nije prezentirana. Na temelju provedenih istraživanja, izneseni su stavovi posjetitelja i muzejskih djelatnika u Hrvatskoj o potrebi interpretacije muzejske arhitekture, te se predlaže mogućnost njezine provedbe.

Pitanje odnosa muzeja prema zajednici i posjetiteljima, pitanje je društvene odgovornosti. Prihvativši svoju ulogu, muzej ne može a da ne osluškujе potrebe i zahtjeve posjetitelja. Preobrazbe kroz koje muzeji stalno prolaze, rezultat su njegove interakcije sa zajednicom. Zahtjevi jedne i druge strane za novim temama, alternativnim interpretacijama sadržaja, za participativnošću itd., preoblikovali su i posjetitelja od pasivnog promatrača u aktivnog korisnika, a muzej u dinamičnu ustanovu.

O tome kakav je stav prema posjetiteljima muzej zauzeo, uvelike ovisi i *image* koji ga prati. Muzej koji ignorira zahtjeve posjetitelja i koji je odgojne ciljeve postavio samostalno, ne uvažavajući potrebe posjetitelja, uglavnom se doživljava kao zatvorena ustanova i posjetitelji ga zaobilaze, dok se muzej koji osluškujе i reagira na potrebe svojih korisnika smatra pristupačnijim i stoga rado posjećenim. To, naravno, ne znači da muzej treba pretvoriti u zabavni park gdje se ispunjavaju sve želje, ali neke zahtjeve posjetitelja svakako treba uvažiti. Na tragu ovih promišljanja, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka¹ svojim se djelovanjem pokušava približiti posjetiteljima i pronaći svoje mjesto u zajednici i turističkoj ponudi.

¹ U daljnjem tekstu PPMHP.

Muzej ili Palača ili Kako su postavljeni odgojni ciljevi

PPMHP pripada općem tipu muzeja koji djeluje kroz četiri odjela² i pet dislociranih zbirki³ na različitim lokacijama u Primorsko-goranskoj županiji: u Kastvu, Lipi (Općina Matulji), Dobrinju i Malinskoj na otoku Krku te u Kraljevici. Sjedište se nalazi u Rijeci u zgradi nekadašnje Guvernerove palače. Palača je sagrađena 1896. godine za protokolarne i rezidencijalne potrebe riječkog guvernera. Riječki kotar od 1779. dekretom Marije Terezije administrativno je ustrojen kao *corpus separatum* (samostalna jedinica) direktno podređen Ugarskoj, na čelu kojega je bio guverner. Takva se situacija uglavnom zadržala sve do kraja Prvog svjetskog rata, odnosno do raspada Austro-Ugarske monarhije. U vrijeme kada je građena, bila je najprezentativnija zgrada u gradu (Balabanić 1996), a takva je prema mišljenju struke (Matejčić 1990:247, Glavočić 2002:219) i šire javnosti ostala do danas (Jakopčić, Verner-Malezija, Beljan 2016:38).

Prilog 1. Razglednica s motivom Guvernerove palače, 1896.

Museo Civico (Gradski muzej) čiji je PPMHP sljednik osnovan je iste godine kada je izrađen projekt Palače (1893.), a u njoj je smješten od 1948. Vrlo brzo počelo je „nadmetanje“ Muzeja i Palače koje je dovelo do pravog medijskog „rata“ oko toga događa li se nešto u PPMHP-u ili u Guvernerovoj palači. I muzejski djelatnici i šira javnost ustrajali su u svojim oprečnim stavovima, što je uvelike štetilo razvoju Muzeja. Možemo prihvatiti da identitet muzeja koji je smješten u povijesnoj zgradi nerijetko nije lako izgraditi, osobito ako ta zgrada ima značajnu povijesnu ulogu, međutim većina muzeja u Hrvatskoj i u svijetu smještena je u adaptirane povijesne građevine, pa ipak nisu proživljavali ovaj „riječki problem“. Sasvim sigurno ima onih koji će reći da Muzej

² Arheološki, Etnografski, Kulturno-povijesni te Odjel povijesti pomorstva.

³ Muzejska zbirka Kastavštine, Etnografska zbirka otoka Krka u Dobrinju, Muzejska zbirka Lipa, Zbirka brodogradilišta Kraljevica, Zbirka arheoloških nalaza Cickini.

u 60 godina, koliko je smješten u istoj zgradi, nije uspio „ispravno“ odgojiti posjetitelje i naučiti ih da se ne radi o Guvernerovoj palači i da u njoj ne sjedi neki guverner. Međutim, mišljenja sam da je odgojni cilj bio pogrešno postavljen, na što su sugrađani uporno upozoravali. Palača je arhitektura, a muzej je institucija, palača ne može postati muzej, kao što ni arhitektura ne može postati institucija. Na sreću, ipak je došlo do ključnog zaokreta, moglo bi se reći da su Riječani „odgojili“ Muzej, koji je u strateškom promišljanju svog razvoja redefinirao ciljeve i prestao se „nadmetati“ s Palačom, počeo se približavati posjetiteljima i izgrađivati *image* privlačne i otvorene ustanove. Tome najbolje svjedoči povećanje broja posjetitelja posljednjih nekoliko godina.

Prilikom izrade Strateškog plana razvoja PPMHP-a 2016. provedeno je istraživanje među stanovnicima Rijeke o percepciji Guvernerove palače i PPMHP-a koje je ukazalo da više od 70 posto građana smatra Guvernerovu palaču simbolom Rijeke, ali je isti toliki broj odredio Muzej kao zanimljiv.⁴ Ovi rezultati upućuju na zaključak da je simbolički značaj Palače izrazito velik, ali da u praksi ne zasjenjuje muzejski sadržaj danas smješten u njoj (Jakopčić, Verner-Malezija, Beljan 2016:40).

Muzej i Palača ili Zahtjevi posjetitelja

Guvernerova palača u Rijeci⁵ upisana je u Registar kulturnih dobara RH – Listu zaštićenih kulturnih dobara kao pojedinačno zaštićeno kulturno dobro.⁶ U svojoj izvornoj funkciji bila je svega 22 godine, ali je političku funkciju imala do kraja Drugog svjetskog rata, većinu vremena kao sjedište talijanske Prefekture, zadržavši isti naziv *Palazzo del Governo*. Kulturnu funkciju dobiva 1947., kada postaje sjedište Centralnog doma kulture čijim ukidanjem 1955. upravljanje Palačom preuzima Muzej. Iako se bavi interpretacijom baštine, Muzej je u ovom dugom razdoblju propustio interpretirati Palaču koju nerijetko u medijskim istupima ističe kao „ekspонат broj jedan“.

Kao dio novog stalnog postava definirana je interpretacija Palače u korelaciji s povijesnim događajima i akterima te je sukladno tome izrađena muzeološka koncepcija prezentacije Palače te se pristupilo provedbi projekta. Projekt se provodio u suradnji s Centrom za cjeloživotno učenje Odsjeka za Povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci. Sudjelovali su studenti Tanja Miličić, Anamarija Komesarović, Renata Filčić, Andrea Samaržija, Mario Pintarić, Marin Bolić. Koordinator za suradnju između Muzeja i Fakulteta bio je Danko Dujmović. U završnoj fazi projekta sudjelovala je Iva Jazbec Tomaić, koja u PPMHP-u odrađuje stručno osposobljavanje za kustosa. Koordinatorica svih aktivnosti bila je autorica teksta.

4 Ponudena obilježja bila su zanimljiv – tajnovit – staromodan – dosadan.

5 Prvi put upisana je u Registar nepokretnih spomenika kulture Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Rijeci dana 11. 9. 1961. pod registarskim brojem RRI-138., rješenjem Konzervatorskog zavoda u Rijeci broj 196/5.

6 Kompleks Guvernerove palače sastojao se od glavne zgrade, gospodarskog objekta i vrtog paviljona. Usprkos statusu zašтите, gospodarski objekt je 1973. srušen da bi se na njegovom mjestu, prema projektu N. Šegvića, izgradila zgrada za tadašnji Muzej revolucije, danas Muzej grada Rijeke.

Prva faza projekta odnosila se na istraživanje situacije u drugim hrvatskim muzejima vezano uz muzejsku arhitekturu te mišljenje posjetitelja o potrebi interpretacije muzejske zgrade.

Svrha prvog istraživanja bila je dobiti sliku o prezentiranosti muzejske arhitekture u Hrvatskoj, i stavovima djelatnika o njezinoj potrebi. Drugo istraživanje bilo je usmjereno na posjetitelje PPMHP-a i njihove zahtjeve vezano uz muzejsku arhitekturu prilikom posjeta Muzeju.

Za prvo istraživanje izrađen je upitnik od deset pitanja. Izrađen je u *google formi* i uz dopis upućen na 175 e-mail adresa muzejskih djelatnika hrvatskih muzeja. Odgovore smo dobili iz 38 muzeja ili 20 posto, što je bilo dovoljno za analizu⁷. Analiza ne uključuje PPMHP.

Rezultati pokazuju da je velika većina muzeja (89,5 posto) smještena u adaptiranim povijesnim građevinama čija je izvorna namjena bila različita: rezidencije (42,1 posto), vojni objekti (21 posto), zgrade različitih javnih namjena (13,1 posto), poslovne i sakralne (5,3 posto) te upravne zgrade (2,6 posto). Većina muzejskih zgrada (84,1 posto) upisana je u Registar kulturnih dobara RH bilo kao pojedinačno kulturno dobro (63,1 posto) ili kao dio zaštićene cjeline (21 posto).

Kod nešto više od polovine muzeja (55,3 posto), informacije o muzejskoj arhitekturi dostupne su u sklopu vodstva, dok je trećina muzeja (31,6 posto) izradila zasebnu legendu. Publikaciju o zgradi nema nešto više od polovine muzeja (63,2 posto), a određeni broj muzeja (13,2 posto) nije uopće omogućio posjetiteljima informacije o muzejskoj arhitekturi. Na pitanje „Postoji li interes posjetitelja za takvim informacijama?“ 89,5 posto ih je odgovorilo pozitivno. I na koncu, 92,1 posto djelatnika drži da je muzejsku zgradu potrebno prezentirati.

U kontekstu ovog istraživanja možemo ponoviti da se PPMHP nalazi u adaptiranoj građevini koja je pojedinačno zaštićeno kulturno dobro, a prvotna funkcija joj je bila upravna. Obradena je u katalogu izložbe „Svjedočanstva jednog zdanja“ (Balabanić 1996., pretisak 2005.), a informacije o zgradi prilikom posjeta dostupne su samo u sklopu vodstva. Jasan je stav djelatnika da muzejsku zgradu treba interpretirati, a postoji li interes posjetitelja za takvim informacijama, pokušali smo saznati kroz kratko istraživanje provedeno tijekom 2015. među posjetiteljima Muzeja.

Sastavljena je kratka anketa s pet pitanja koju su posjetitelji ispunjavali nakon što su razgledali muzejski postav u Guvernerovoj palači. Ograničenje zaključaka je bilo prisutno u malom broju ispitanika⁸, ali su rezultati indikativni - dvije trećine ispitanika reklo je da bi htjeli dobiti više informacija o

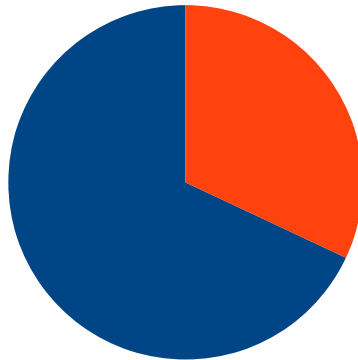
⁷ U A registar muzeja RH upisano je 187 muzeja, njih 13 posto nema pristup internetu, a 19 posto nema web- stranicu te su oni zbog načina istraživanja automatski bili isključeni. Izvor: <http://www.mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Statisti%C4%8Dki-prehled-za-2015.-g.-pdf>. (5. 3. 2017.)

⁸ U preliminarnom istraživanju analizirano je 57 anketnih listića.

Palači bez obzira od kuda dolaze i jesu li muzej posjetili uz vodstvo ili bez njega. Među onima koji su razgledali postav bez vodstva (59,6 posto), velika većina (85,3 posto) rekla je da su im dodatne informacije potrebne. Riječani su, bez obzira na to da li su Muzej posjetili uz vodstvo ili bez njega, velikim postotkom iskazali interes za dodatne informacije o palači (71,4 posto).

Zanimljivo je da 26,3 posto ispitanika nije prilikom posjeta saznalo da se nalazi u zgradi koja je zaštićeno kulturno dobro, a polovicu njih čine Riječani. Valja još nadodati da je 24,6 posto ispitanika jasno reklo da o Palači nisu ništa saznali, ali 85,7 posto njih to želi.

Da li je potrebno pružiti više informacija o muzejskoj zgradi?

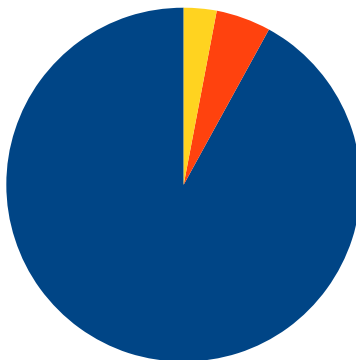

Prilog 2.
Stav muzejskih djelatnika i posjetitelja PPMHP-a o potrebi prezentacije muzejske zgrade

■ da
■ ne

Stav posjetitelja PPMHP-a

Da li je potrebno pružiti više informacija o muzejskoj zgradi?

■ da
■ ne
■ ne znam

Stav muzealaca

Kako prezentirati muzejsku arhitekturu – primjer PPMHP-a

Mnogi autori se slažu da nije lako smjestiti muzej u adaptiranu povijesnu zgradu jer ona nikada ne može postati neutralna „bijela kutija“ namijenjena izlaganju muzejskih predmeta, a osobito je teško postići ravnotežu između arhitekture i muzejskog sadržaja⁹. Upravo je to slučaj i kod PPMHP-a. Dominantno iskustvo posjetitelja je ono prostorno, a proizlazi iz monumentalne arhitekture. Istovremeno o samoj zgradi ne dobiva druge informacije.

Prilog 3. Detalj interijera

Arhitektura nosi specifične sadržaje koji zahtijevaju poseban pristup. Relativno je malo arhitektonskih sadržaja interpretirano *in situ*, i to su uglavnom arheološki lokaliteti koje posjetitelji ne mogu u cijelosti doživjeti. Oni interpretacijom dobivaju novu dimenziju i turističku vrijednost. Adaptirane muzejske zgrade, osim arhitektonskih vrijednosti, sadrže i povijesne slojeve koji zaslužuju interpretaciju tim više što se muzeji upravo interpretacijom i bave.

Trećina muzeja iz istraživanja prepoznala je značaj muzejske arhitekture i izradila zasebne legende ili *info panele* na kojima je posjetiteljima ponudila informacije o zgradi stalno dostupne i bez vodstva. Razmišljajući o načinu prezentacije, PPMHP je postavio određene zahtjeve uzimajući u obzir spe-

⁹ Usporedi "spremnik" i "sadržaj", Richie, I. 1994.

cifičnost arhitekture i Muzeja: kroz priču o arhitekturi, koja nedvojbeno dominira nad postavom, ispričati priču o lokalnoj povijesti, što nije nemoguće budući da je zgrada prije nego što je u nju smješten muzej bila centar političke moći, mjesto u kojem su se donosile odluke.

Uvjet je bio ne umanjiti jedinstveni prostorni doživljaj i ne zakloniti izvorno uređenje interijera muzeografskim pomagalicama, kao i omogućiti informaciju na više razina. *Info panele* nije moguće pričvrstiti na zidove niti postaviti u prostor jer se tako gubi autentični doživljaj i kontinuitet u percepciji prostora. Tako je nastala ideja o korištenju QR kodova pa je pokrenuta inicijativa za ostvarivanjem tehničkih uvjeta koji bi takvu mogućnost mogli podržati. Pomoću suvremene tehnologije sadržaj se učitava na uređaju posjetitelja ako on to želi.

Kako se radi o kompleksnoj arhitekturi koja je izuzetno promišljeno planirana, te o arhitekturi koja nosi simboličke sadržaje, ideja je bila odrediti točke u interijeru i eksterijeru na kojima bi posjetitelj istovremeno uz vizualnu percepciju dobio i informaciju o arhitekturi i o povijesnim okolnostima. Radi lakšeg snalaženja u prostoru, usporedo s izradom tekstova i odabirom slikovnog materijala, izrađena je i Mapa muzeja na kojoj se nalaze pojednostavljeni tlocrti triju etaža Palače, i na kojima je označen položaj QR kodova. Projekt je još u fazi provedbe (realizirana je tek probna verzija). Kakav će učinak ovaj vid prezentacije imati na posjetitelje i hoće li uopće biti prihvaćen, ostaje za istražiti.

BIBLIOGRAFIJA

Balabanić, Marica. 1996. *Svjedočanstva jednog zdanja*. Rijeka: PPMHP

Glavočić, Daina. 2002. "Poslovne palače". U *Arhitektura historicizma u Rijeci*. Rijeka: Moderna galerija Rijeka – muzej moderne i suvremene umjetnosti.

Jakopčić, Luka. Verner-Malezija, Melita. Beljan, Iva. 2016. *Strateški plan razvoja Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka 2016. – 2020*. Rijeka. <http://ppmhp.hr/strategija-razvoja/> (5. 3. 2017.)

Matejčić, Radmila. 1990. *Kako čitati grad. Rijeka jučer, danas*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.

Richie, Ian. 1994. *An architect's view of recent development in European museums. Towards the Museum of the Future*. London, N. Y.: Routledge,

Governor's Palace – Should it be represented and how?

The article examines the relationship between museums and visitors related to museum architecture in the case of the Maritime and History Museum of the Croatian Littoral Rijeka.

The museum building, Governor's Palace, is often referred as exhibit number one, but it is not presented. The author brings the views of both, visitors and museum workers in Croatia considering request for interpretation of museum architecture based on the research, and also suggests the possibility of its implementation.

Muzejska pedagogija u korelaciji sa školskim Kurikulumom

Museum education correlated with school Curriculum

Antonia Tomić

Kustosica
Gradski muzej Drniš
Drniš
antonia.tomic@gmail.com

BLOK-SAT MUZEJ

Sažetak

Gradski muzej Drniš dugi niz godina njeguje uspješnu suradnju s Dječjim vrtićem Drniš i Osnovnom školom Antuna Mihanovića Petropoljskog. S obzirom na to da je među djecom znatan broj putnika, muzejske edukativne sadržaje potrebno je uklopiti u vrijeme koje borave u odgojno-obrazovnoj ustanovi, treba ih usuglasiti s nastavnim programom te realizirati u vremenu od dva školska sata. Želja nam je da djeca od najranijih dana prihvate muzej kao prijateljsku ustanovu koju će kasnije rado i redovno posjećivati.

Muzeji poput Gradskog muzeja Drniš kao muzejska institucija regionalnoga značaja imaju veliku odgovornost prema društvenoj zajednici. Djelovanje muzeja mora biti usmjereno prema različitim tipovima posjetitelja, no na prvome mjestu treba biti otvoren prema lokalnome stanovništvu i mora aktivno sudjelovati u životu zajednice. Djeca i mladi najbrojnija su skupina posjetitelja, stoga programski sadržaji te način komunikacije (prezentacija i interpretacija) treba biti njima prilagođen i prihvatljiv (usp. Šola 1998: 88).

Suradnja Gradskog muzeja Drniš s gradskim odgojno-obrazovnim institucijama uspješno se provodi dugi niz godina. Tijekom 2013. i 2014. godine osmišljeni su kreativno-edukativni programi za djecu i mlade u suradnji s odgojiteljicama Dječjeg vrtića Drniš i učiteljicama razredne nastave iz Osnovne škole Antuna Mihanovića Petropoljskog iz Drniša.

Drniš u prošlosti

U 2013. godini s predškolskom grupom djece Dječjeg vrtića Drniš provedena je edukativno-kreativna radionica nazvana „Drniš u prošlosti“. Odgojiteljice Anita Čupić i Renata Gaurina obratile su nam se s molbom da na temelju predmeta muzejskoga fonda osmislimo priču kroz koju bi se djeci približila povijest drniškoga kraja i način života ljudi u prošlosti. Pri izradi edukativnog programa nastojali smo kompleksna povijesna događanja predstaviti na

Slika 1. Djeca iz Dječjeg vrtića Drniš na radionici „Drniš u prošlosti“, 2013. (foto: A. Tomić)

djeci razumljiv način, istodobno dovoljno sažeto i jasno da uspijemo zadržati dječju pažnju i koncentraciju te probuditi znatiželju. Složen je tematski kolaž koji je obuhvaćao tematske cjeline:

- doba hrvatskih knezova i kraljeva; hrvatske velikaške obitelji;
- obitelj Nelipići /drniška Gradina – jezgra grada Drniša;
- širenje grada izvan zidina utvrde Gradine; oblikovanje modernoga grada Drniša;
- život u gradu /život na selu na drniškom području u prošlosti;
- običaji, tradicija, baština;
- djetinjstvo Ivana Meštrovića.

Program je osmišljen kao dinamično kretanje muzejskim postavom uz naizmjenično kombiniranje usmene prezentacije muzejskih predmeta i videoprojeksija. Sadržajno zabavno-edukativni program obuhvatio je dvije cjeline – povijest drniškog kraja i svakodnevni život stanovništva u gradu i na selu; stvaralaštvo Ivana Meštrovića i motivi usmene književnosti u likovnoj umjetnosti. Uvodno je djeci prikazana videoprojeksija složena od isječaka iz serijala „Hrvatski kraljevi“ te dokumentarnih filmova Zorana Tadića „Druge“, „Poštar s kamenjara“, i „Seoske učiteljice“. Nakon toga djeci su prezentirani predmeti iz Kulturno-povijesne zbirke vezani za svakodnevnicu. Neke predmete poput fotoaparata iz 19. stoljeća ili ručnog mlinca za kavu djeca su vidjela prvi put, dok su brojne predmete vezane uz pripremu hrane na kominu prepoznavala često ih vežući uz svoje bake i djedove i njihove kuće

na selu. Poznati predmeti potaknuli su ih da se aktivnije uključe komentarima i pitanjima. Nakon toga djeca su provedena kroz stalni postav djela Ivana Meštrovića. U priči o umjetnikovu životu i stvaralaštvu posebno je naglašena povezanost umjetnika s rodnim krajem te utjecaj lokalne etnografske baštine, narodnih običaja i usmenoga književnog stvaralaštva. Djeca su na Meštrovićevim slikama i skulpturama prepoznavala motive narodne nošnje i seoske zemljoradničke radove. Najveću pažnju djece po običaju zaokupio je „Ludi Mile“, slika i skulptura nastala prema stvarnoj osobi Mili Krički iz Kričaka. Legendarno-bajkovita crta utkana u Milinu ličnost nagnala je Ivana Meštrovića da mu bude tema pripovijetke. Književna Meštrovićeva ostavština neraskidivo povezana s pučkom usmenom tradicijom motivirala nas je da radionicu zaključimo projekcijom animiranog filma „Šuma Striborova“, kako bismo zaokružili priču o uplivima narodnih priča i legendi u djela hrvatske pisane književne tradicije.

Korišteni video materijal:

Domagoj Burić, Hrvatski kraljevi, 2011., HRT

Zoran Tadić, Druge, dokumentarni film, 1972., Zagreb film/SDF

Zoran Tadić, Poštar s kamenjara, dokumentarni film, 1971., HRT

Zoran Tadić, Seoske učiteljice, dokumentarni film, 1969., HRT

Ivana Brlić-Mažuranić, Šuma Striborova, animirani film, animacija Alistair Keddie, naklada Bulaja

Dječja dob onemogućuje zahtjevne komparacije i analize, međutim vjerojatno će im barem dio toga ostati u sjećanju kada se u školskoj dobi na satovima hrvatskoga jezika susretnu s *Pričama iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić. Predviđeni ciljevi cjelokupne radionice bili su:

- upoznavanje s lokalnom poviješću;
- upoznavanje s tradicionalnim načinom života, običajima;
- prezentiranje namještaja, predmeta i alata koji su nekada bili dio svakodnevice;
- osvještavanje vrijednosti lokalnoga povijesno-kulturnog naslijeđa.

Božić dolazi!

Božićno vrijeme na poseban način probudi kreativnost, iz dječjih radionica priređenih pred božićno vrijeme rađaju se posebno maštovita djela. S obzirom da gotovo nikad ne možemo računati na financijska sredstva za provođenje kreativnih pedagoških radionica za djecu (niti od Ministarstva kulture RH, niti od Županije šibensko-kninske), na kustosima je da pokušaju na domišljat način stvoriti nešto iz ničega. Kreativna radionica za djecu prvih razreda Osnovne škole Antuna Mihanovića Petropoljskoga Drniš temeljila se na dvije sučeljene teme: Božić i božićni običaji/recikliranje. Program se sastojao od uvodnoga predavanja na kojem su predstavljeni božićni običaji našega kraja, simboli Božića, tradicijski ukrasi i istaknuto je značenje čestitke u vremenu bez današnjih suvremenih telekomunikacijskih uređaja i sredstava. Predavanje je popraćeno prezentacijom u PowerPointu što je djeci olakšalo praćenje i razumijevanje. Nakon toga uslijedio je radni dio na kojem su djeca mogla pustiti maštu na volji. Pred njih je stavljen zadatak da izrade božićni svijećnjak i čestitku. Kroz pojašnjavanje kreativnoga zadatka pojašnjen je pojam „recikliranje“ i važnost ponovne uporabe predmeta koji su izgubili svoju primarnu svrhu poput praznih staklenki ili ostataka papira kako bi se smanjila količina otpada koju proizvede prosječan čovjek.

Slika 2. Djeca prvih razreda OŠ Antuna Mihanovića Petropoljskog Drniš na radionici „Božić dolazi!“
(Foto: A. Tomić)

Dostupni materijali za izradu svijećnjaka bili su:

- staklenka, pijesak, grančice zimzelenih stabala, žirevi, šišarke i drugi prirodni plodovi/materijali, konop/vezice/trake, lučice.

Materijal za izradu božićnih čestitki

- restovi hamer papira, škare, drvene bojice, ljepilo, stari časopisi.

Predbožićna kreativna radionica imala je ulogu osvijestiti višestruku ulogu muzeja kao institucije u službi lokalne zajednice koja posredno sudjeluje u edukativnome procesu odgojno-obrazovnih ustanova. Teme obuhvaćene programom radionice sukladne su nastavnome programu školskog predmeta Priroda i društvo za prve razrede osnovne škole. Osim edukativne komponente i želje za očuvanjem tradicije, uloga radionice bila je poticanje dječje kreativnosti i radoznalosti kako bi djeca muzej doživjela kao mjesto zabave, mjesto na kojem nesputano mogu pustiti mašti na volju. Za razliku od školskih zadataka, niti jedan njihov rad ne podliježe ocjenjivanju ili bilo kojem drugom normiranom obliku vrednovanja što im pruža veću slobodu izražavanja.

Od vremena hrvatskih narodnih vladara do Ivana Meštrovića

Stalni muzejski postav Gradskog muzeja Drniš još uvijek je u izradi, međutim, naša obaveza je pokušati dostupnim sredstvima najmlađima približiti kulturnu povijest njihova kraja. Za tri odjeljenja prvih razreda OŠ Antuna Mihanovića Petropoljskog organizirana je zabavno-edukativna radionica naziva „Od vremena hrvatskih narodnih vladara do Ivana Meštrovića“. Radionica se sastojala od edukativne videoprodukcije u dva dijela popraćena usmenim izlaganjem. U prvom dijelu predstavljani su im hrvatski vladari i hrvatske plemenitaške obitelji s posebnim naglaskom na obitelj Nelipić – graditelje drniške utvrde Gradina. Drugi dio bio je posvećen djetinjstvu, životu i stvaralaštvu Ivana Meštrovića, djeci je prikazano nekoliko kratkih video-isječaka, a u usmenome izlaganju naglasak je stavljen na Otavice kao mjesto umjetnikova djetinjstva, na obiteljsku grobnicu Crkvu Presvetog Otkupitelja u Ružiću kao mjesto posljednjeg počivališta, te na javne spomenike koje je izradio za grad Drniš. Nakon toga uslijedio je obilazak privremenog stalnog postava djela Ivana Meštrovića i lapidarija u muzejskom atriju.

Slika 3. Djeca prvih razreda OŠ Antuna Mihanovića Petropoljskog Drniš pred slikom i kipom Ludog Mile u dvorani s privremenim postavom djela Ivana Meštrovića (Foto: A. Tomić)

Teme obuhvaćene radionicom bile su:

- doba hrvatskih knezova i kraljeva; hrvatske velikaške obitelji;
- obitelj Nelipići /drniška Gradina – jezgra grada Drniša;
- širenje grada izvan zidina utvrde Gradine; oblikovanje modernoga grada Drniša;
- život u gradu /život na selu na drniškom području u prošlosti: običaji, tradicija, baština;
- djetinjstvo Ivana Meštrovića /ostavština Ivana Meštrovića u rodnome kraju.

Ciljevi radionice bili su upoznavanje s lokalnom poviješću i osvještavanje vrijednosti lokalnoga kulturno-povijesnog naslijeđa uz nastojanje da se nadopuni nastavna jedinica „Grad u kojem živim“ nastavnog predmeta Priroda i društvo. Program se odvijao u sklopu redovne nastave pa su djeca odlazak u muzej prihvatila kao mali izlet, odmak od klasičnog *ex cathedra* nastavnog procesa što je pomoglo da se lakše zaokupi i zadrži dječja pažnja.

Korišteni video materijal:

Domagoj Burić, Hrvatski kraljevi, 2011., HRT

Zoran Tadić, Druge, dokumentarni film, 1972., Zagreb film/SDF

Zorana Jurić Šabić, Nova dimenzija I., 2011., Galerija Meštrović, Split

TV Kalendar: Ivan Meštrović, izvor: <https://www.youtube.com/watch?v=yMi97QzQonM>

Opisane radionice rezultat su stalnoga truda djelatnika Gradskog muzeja Drniš da unatoč skromnim, pa i nikakvim financijskim sredstvima namijenjenima za pedagoške aktivnosti, djeci ipak ponude zanimljive i kvalitetne programe. Posezanje za multimedijom omogućilo je prezentiranje muzejskih predmeta u nemuzealnome kontekstu što je olakšalo uspostavljanje komunikacije s djecom i lakše prenošenje željene poruke (usp. Brezinščak, Kletečki 2004:22). Nadamo se da smo time uspješni najmlađim posjetiteljima pružiti „intelektualni i osjetilni užitek bivanja u muzeju“ (Šola 1988:94) kako bismo dali svoj zalog za budućnost sudjelujući u odgajanju buduće muzejske publike.

BIBLIOGRAFIJA

Brezinščak, Renata i Kletečki, Eduard. 2004. „Nove tehnologije – veza između posjetitelja i muzeja: Primjena modernih tehnologija u izložbenim programima Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja“. *Zbornik radova III. skupa muzejskih pedagoga s međunarodnim sudjelovanjem*, str. 21-27.

Šola, Tomislav. 1988. „Od obrazovanja do komunikacije“. *Informatica Museologica* 1-2: 92-95.

Šola, Tomislav. 1998. „Od publike do korisnika“. *Informatica Museologica* 3-4: 86-90.

Two school classes – Museum

Over the years Drniš City Museum has successful cooperation with Drniš City Kindergarten and Primary School of Antun Mihanović Petropoljski Drniš. The most children travel to school and that is why all museum's educative programs need to be held during children's educational time, program should be compatible with curriculum and it need to be held during period of two school classes (one and a half hour). Our main aim is that children consider museum as friendly institution which they will gladly and frequently visit in future.

Lorka Lončar Uvodić

Muzejska pedagoginja
Muzeji Hrvatskog zagorja
Muzej krapinskih neandertalaca
Krapina
lorka.loncar@mhz.hr

OBLICI OSTVARIVANJA CILJEVA ŠKOLSKIH KURIKULUMA U MUZEJU KRAPINSKIH NEANDERTALACA

Sažetak

Posjet Muzeju krapinskih neandertalaca sastavni je dio školskih kurikulumuma velikog broja osnovnih škola u Hrvatskoj. Budući da stalni postav na multidisciplinarni način daje prikaz geološke prošlosti i razvoja života na Zemlji, istraživanje i učenje u muzejskom prostoru doprinosi povezivanju znanja različitih disciplina i postizanju ciljeva iz prirodoslovnog, društveno-humanističkog i umjetničkog područja kurikulumuma. U radu su opisane radionice u kojima učenici razvijaju intelektualne sposobnosti i kreativnost te stječu znanja iz povijesti, geografije, biologije i likovne umjetnosti.

Uz jezgrovni kurikulum koji se odnosi na sve učenike i diferencirani kurikulum koji se odnosi na izborne predmete, školski kurikulum prema definiciji podrazumijeva različite načine na koje škola implementira Nacionalni okvirni kurikulum, uzimajući u obzir odgojno-obrazovne potrebe i prioritete učenika, te sredinu u kojoj škola djeluje. Tu su uključeni fakultativni predmeti, realizacija dodatne ili dopunske nastave, projekti škole i razreda, ekskurzije, izleti i ostale izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. (Nacionalni okvirni kurikulum, 2010: 20) Upravo u sklopu organiziranih školskih izleta učenici hrvatskih, ponajviše osnovnih škola, u velikoj mjeri posjećuju Muzej krapinskih neandertalaca. Tako su od sveukupnog broja posjetitelja 2014. godine, 40 posto činili upravo učenici koji su Muzej posjetili u sklopu organizirane terenske nastave ili izleta. Razlozi uključivanja posjeta Muzeju krapinskih neandertalaca u školski kurikulum osnovnih škola proizlazi iz brojnih mogućnosti koje nudi stalni postav čije su osnovne karakteristike interaktivnost i multidisciplinarnost, te stoga što se ciljevi edukativnih programa i aktivnosti koje Muzej organizira u velikoj mjeri nadovezuju i preklapaju s ciljevima školskih kurikulumuma.

Stalni postav Muzeja krapinskih neandertalaca prikazuje razvoj života na Zemlji, razvoj čovjeka te život krapinskog pračovjeka pomoću geološke i paleontološke muzejske građe, rekonstrukcija i replika izumrlih živih vrsta i brojnih multimedijalnih instalacija. Iako dominira prirodoslovni aspekt, stalni postav je multidisciplinaran. Tako je prikazan i povijesni kontekst otkrića te povijesni razvoj znanstvenih tumačenja važnih za spoznaje o porijeklu čovjeka. Skulpture hrvatskih kipara te poznate rekonstrukcije neandertalaca zanimljiv su spoj znanosti i umjetnosti, a sama zgrada muzeja je zanimljiva u arhitektonskom smislu jer svojim smještajem, oblikom polušpilje i izgledom nadopunjava sadržaj stalnog postava te progovara o temi evolucije. Kako stalni muzejski postav na takav multidisciplinaran način daje prikaz geološke prošlosti i razvoja života na Zemlji, naglašavajući razvoj čovjeka i značaj nalazišta krapinskog pračovjeka, istraživanje i učenje u muzejskom prostoru doprinosi povezivanju znanja različitih disciplina i postizanju ciljeva prirodoslovnog, društveno-humanističkog i umjetničkog kurikulumskog područja.

Uz stalni postav, aktivno spoznavanje muzejskog sadržaja omogućuju i edukativni programi kao što su interaktivne radionice. U njima se kroz upoznavanje geološke prošlosti i razvoja života na Zemlji te kroz stjecanje prapovijesnih vještina dolazi do spoznavanja odnosa čovjeka i prirode kroz povijest, uočavanja sličnosti i različitosti iz života ljudi u prošlosti u odnosu na suvremeno doba, rekonstruiranja prošlosti na temelju analize različitih činjenica, razvijanja želje za samostalnim istraživanjem, razvijanja kreativnosti, kao i svijesti o očuvanju kulturne i prirodne baštine, vrednovanja raznolikosti povijesnog razvoja i stvaralaštva čovjeka, te usvajanja i prihvaćanja osjećaja odgovornosti za očuvanje zajedničkog okoliša.

Postizanjem ovih ciljeva zapravo se ostvaruju i određeni ciljevi prirodoslovnog, društveno-humanističkog i umjetničkog odgojno-obrazovnog područja, stoga se često u Muzeju krapinskih neandertalaca organizira terenska nastava geografije, biologije, povijesti i povijesti umjetnosti. Iako interaktivne muzejske radionice nisu osmišljene isključivo iz razloga da se nadovezuju na nastavni plan i program škola, škole ih često naručuju jer se vrlo dobro nadovezuju na teme koje se obrađuju na nastavi.

Slika 1. Radionica „Izrada geološkog stupa“,
foto: izvor MKN

Određeni ciljevi prirodoslovnog područja ostvaruju se u radionicama koje obrađuju geološke i paleontološke teme. Dobar primjer je radionica „Izrada geološkog stupa“ koja upoznaje učenike s geološkim razdobljima, izumrlim vrstama i razvojem života na Zemlji tako što sudionici izrađuju geološki stup od papira te u njega umeću crteže izumrlih vrsta životinja i biljaka. Sudionici ove radionice su učenici od 5. do 8. razreda, a najbolje se nadovezuje na nastavni plan sedmih razreda osnovnih škola kada se obrađuje tema evolucije i pojave života na Zemlji. Ilustrirana igra koja nosi naziv „Igraj... i evoluiraj!“, a koja je inspirirana stalnim postavom Muzeja krapinskih neandertalaca, dobar je primjer kako se o geološkoj prošlosti može učiti na zabavan način. Sudionici igre bacaju kocku te prelaze geološke periode, od pojave prvih živih bića do vremena neandertalaca, nailazeći na geološke katastrofe poput udarca meteorita i ledenih doba. Ova igra je namijenjena svim uzrastima, ali se također najbolje nadovezuje na nastavni plan i program 7. razreda osnovnih škola. „Mali geološki laboratorij“ je radionica u kojoj sudionici proučavaju originalne fosile i minerale pomoću mikroskopa i lupe, a koja se organizira i prilagođava za djecu od 3. do 8. razreda osnovne škole. S obzirom na nastavni plan i program, ova radionica ponajviše odgovara petim razredima osnovnih škola koji obrađuju teme „Fosili i minerali“ te „Živa i neživa priroda“. U paleoantropološkoj radionici „Lubanje hominina“ istražuju se replike fosilnih lubanja različitih izumrlih vrsta ljudskih predaka te se na taj način, mjerenjem i proučavanjem njihovih osnovnih obilježja, uči o osnovnim karakteristikama razvoja čovjeka. Tema radionice se ponajviše nadovezuje uz nastavu 8. razreda osnovne škole i 4. razreda srednje škole, odnosno uz temu „Podrijetlo i razvoj čovjeka“.

Ciljevi društveno–humanističkog područja ostvaruju se u interaktivnim radionicama u kojima se upoznaje život neandertalaca i stječu prapovijesne vještine poput izrade koplja, izrade kamenih alatki, bacanje koplja, paljenja vatre i izrade odjeće. Vrlo dobar primjer je radionica „Izrada odjeće krapinskog pračovjeka“, u kojoj djeca izrađuju prapovijesne torbice od umjetne kože i krzna korištenjem drvene igle i alatke.

Slika 2. Radionica o paleolitskoj umjetnosti „Neandertalci i umjetnost – ima li veze?“, foto: izvor MKN

Primjer radionice u kojoj se ostvaruju određeni ciljevi umjetničkog područja nosi naziv „Neandertalci i umjetnost – ima li veze?“. Radionica je pokrenuta u sklopu muzejske- edukativne akcije, a sudionike upoznaje s prvim umjetnicima, odnosno s paleolitskom umjetnošću, najstarijim umjetničkim tehnikama te s najnovijim otkrićima koja otvaraju pitanja jesu li i neandertalci imali sposobnost za umjetničko izražavanje. Sudionici radionice se i sami, inspirirani paleolitskom umjetnošću kreativno izražavaju crtajući ugljenom, korištenjem prirodnih mineralnih i zemljanih pigmenata, oslikavanjem kamenih oblutaka i modeliranjem u glini. Radovi učenika Srednje škole Krapina nastali na ovoj radionici izloženi su u Muzeju krapinskih neandertalaca u povodu Međunarodnog dana muzeja, te se na taj način, uključivanjem učenika u proces stvaranja izložbe, povećala vrijednost cjelokupnog programa.

Slika 3. Radionica „Valovite strukture fosila“
foto: izvor MKN

Radionica pod nazivom „Valovite strukture fosila“ primjer je koji pokazuje povezanost prirodoslovnog i umjetničkog područja. Radionica je osmišljena u sklopu „Festivala znanosti“ 2014. godine čija je tema imala naziv „Valovi“. Za radionicu su izdvojeni fosili čija struktura podsjeća na valove, a to su trilobiti, rudisti i amoniti. Sudionici su se kroz prezentaciju upoznali s građom tih organizama (na koji način su se hranili, kretali i dr.) i s važnošću njihovih fosila u određivanju geoloških razdoblja, a struktura ovih fosila koju smo usporedili s valovima, na kraju je poslužila kao inspiracija za izradu izvrsnih likovnih radova.

Dio školskih kurikuluma čine i izvannastavni projekti, a projektom pod nazivom „Gde su vučili naši Krapineki“ OŠ „Ljudevit Gaj“ iz Krapine obilježila je 115. obljetnicu otkrića krapinskog pračovjeka. Tom prilikom su i aktivnosti Muzeja krapinskih neandertalaca postale dio projekta. U suradnji sa školom Muzej je za sudionike organizirao obilazak stalnog postava i Nalazišta, obilazak gostujuće izložbe Prirodnačkog muzeja u Beogradu „Minerali Trepče“, zatim iskopavanja pomoću geološkog alata i rad na terenu, te istraživanje u malom geološkom laboratoriju. U sklopu projekta su organizirane i radionice

u školskom prostoru gdje je Muzej gostovao i gdje su djeca proučavale minerale, fosile i replike fosilnih lubanja, a projekt su na kraju djeca pred velikom publikom predstavila u Muzeju krapinskih neandertalaca.

U sklopu programa „Dani Dragutina Gorjanovića – Krambergera“ Muzej se također povezo sa Srednjom školom Krapina i njihovim projektom „Muzej u školi, škola u Muzeju“. Tom prilikom je na satu biologije održana muzejska radionica „Lubanje hominina“ te su održane prezentacije o Muzeju pred velikim brojem učenika. Cilj prezentacije je bio da se srednjoškolci upoznaju s aktivnostima koje muzej organizira kroz godinu, a koje bi njima mogle biti zanimljive.

Dobar pokazatelj povezanosti i suradnje Muzeja i škola je i volontiranje učenika srednjih škola i obavljanje stručne prakse u Muzeju krapinskih neandertalaca. Tom prilikom se učenici izbliza upoznaju s radom Muzeja te dobivaju priliku da sudjeluju u različitim muzejskim programima.

BIBLIOGRAFIJA

Edukativni programi Muzeja krapinskih neandertalaca, <http://www.mkn.mhz.hr>

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. 2010. Republika Hrvatska: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, http://www.azoo.hr/images/stories/dokumenti/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf

Pešorda, Suzana. 2008. „Kurikulum i nastava povijesti“. *Povijest u nastavi*, <http://hrcak.srce.hr/36769>

Ways to Achieve Goals of the School Curriculum in the Krapina Neanderthal Museum

A visit to the Krapina Neanderthal Museum is an integral part of the school curriculum of large number of primary schools in Croatia. Permanent exhibition in the multidisciplinary approach presents geological history and development of life on Earth. Researching and learning in the Museum helps to connect knowledge of different disciplines and to achieve aims of natural history, socio - humanistic and artistic curriculum area. The paper describes museum activities through which intellectual abilities and creativity are developed and through which pupils acquire knowledge of history, geography, biology and art.

Dragan Kiurski

Kustos pedagog
Narodni muzej Kikinda,
Kikinda
dkiurski@yahoo.com

TRINAESTA ŠKOLA

Sažetak

U Kikindi postoji sedam osnovnih, četiri srednje i jedna viša škola. Muzej bi, s obzirom na to da je edukativna ustanova, bio škola broj trinaest. Da bi se učvrstila veza između obrazovnih ustanova i muzeja, bilo je potrebno mnogo „trikova“. Konstantno i jasno obaveštavanje o pedagoškim aktivnostima, kreiranje sadržaja koji su namenjeni različitim uzrasnim grupama, izrada brošure *Muzej kao učionica* samo su neke od sitnica koje su doprinele povećanju broja školskih poseta u muzeju. Pedagoška služba organizuje sastanke sa prosvetnim radnicima, programi se prezentuju, ideje se razmenjuju, a aktivnosti detaljnije planiraju i u korelaciji su sa školskim programom.

Muzej i škole

Saradnja muzeja sa školama predstavlja bitan segment rada Pedagoške službe. Muzej školi može da ponudi mnoštvo aktivnosti koje bi se realizovale kroz različite organizacione forme i sa obiljem muzejskog materijala koji, ako se pravilno koristi, doprinosi realizovanju principa očiglednosti i misaone aktivnosti. S druge strane, učenje se odvija u vedroj, opuštenoj i neformalnoj atmosferi koja pruža mogućnost za drugačije mišljenje, govorenje, pisanje, atmosferi u kojoj se znanje stvara, a ne pruža u gotovom obliku. Nastavnik u tim uslovima prestaje da bude jedini izvor znanja i postaje partner, savetnik i davalac uputstava za samostalan stvaralački i istraživački rad. Da bi se potencijal muzeja maksimalno iskoristio u vaspitno-obrazovne svrhe, neophodna je planska i smišljena akcija, zajedničko angažovanje i muzeja i škole, temeljno planiranje vaspitno-obrazovnih aktivnosti koje će omogućiti ostvarivanje postavljenog cilja. Muzej mora postati sastavni deo nastavnih planova i programa i sastavni deo obrazovanja nastavničkog kadra, kako bi se osposobili za korišćenje ovog bogatog izvora različitih obrazovnih sadržaja. S druge strane, muzej u planiranju svog rada mora uključiti i saradnju sa školama, smišljeno didaktičko-metodički uobličeno i sa jasno

postavljenim ciljevima. Takođe, potrebno je posvetiti veliku pažnju osposobljavanju muzejskog kadra zaduženog za vaspitno-obrazovni rad. Potrebno je podsticati, afirmisati i isticati svaki uspeli napor, jer to može predstavljati podstrek svima drugima koji žele promene.

Publiku muzeja čine posetioci različitih kategorija. Najbrojnija populacija je upravo školska omladina i zato joj je potrebno posvetiti posebnu pažnju. Stalno narastanje znanja nameće školi potrebu za kompletnom transformacijom koja, pre svega, podrazumeva takvu organizaciju rada koja će biti bazirana na osposobljavanju učenika za samostalno sticanje znanja i permanentno samoobrazovanje. Dugi niz godina saradnja ove dve institucije bila je neplanska, spontana i slučajna, u formama koje retko kad garantuju uspeh. Škole su s jedne strane bile nespremne da iskoriste potencijalne mogućnosti muzejskih ustanova, ne znajući kakve im se edukativne mogućnosti pružaju. S druge strane, kod muzeja je postojala tendencija inertnosti i nezainteresovanosti za društvene potrebe. Da bi se prevazišao ovaj problem, neophodna je zajednička akcija i muzeja i škole: korelacija i upoređivanje muzejskih i vaspitno-obrazovnih sadržaja škole, stalni kontakti nastavnog i muzejskog osoblja, te zajedničko opredeljenje za metode i način rada. Pri tome ne sme se zaboraviti činjenica da i školska populacija dolazi u muzej sa različitim potrebama i očekivanjima pa njihovim ispitivanjem treba ponuditi prave sadržaje za njihovo zadovoljenje. Znači, buduća saradnja treba da ima "struč-niji didaktički pristup nego što se do sada praktikovalo."

Uključivanje muzeja u nastavni školski rad treba započeti još u nižim razredima osnovne škole jer, kako naglašava V. Žnidar, dete je tada već prešlo u fazu kritičkog realizma i aktivnog usvajanja sveta, sposobno je za optičke predodžbe, razumevanje sitnica i sastavnih delova što omogućava većinu posmatranja i pravilnog mišljenja. S obzirom na dosta široku oblast koju pokrivaju nastavni planovi i programi i na raznovrsnost muzeja, moguće je organizovati različite oblike poseta, odnosno saradnje. Edvard Herf, kako navodi Milan Todorović, posete deli na: neobavezne, obavezne i one koje neposredno služe nastavi. Posete koje neposredno služe nastavi mogu biti organizovane u cilju:

- obrade novog nastavnog gradiva
- sistematizacije i ponavljanja
- proveravanje stečenog znanja.

„Za svaku posetu muzeju deca moraju biti pripremljena. Dobra priprema dece podrazumeva činjenicu da nastavnik poznaje muzejsku postavku da bi znao šta deci može pružiti (Stanisavljević 2003:133.). S druge strane, od muzejskog pedagoga i njegovog odnosa prema radu i posetiocima, kao i od njegove fleksibilnosti zavisi koliko će muzej doprineti realizaciji vaspitno-obrazovnih sadržaja. Ako je odnos prema posetiocima hladan i pasivan, stvoriće se

klima međusobnog nepoverenja. Pažljiva kombinacija metoda i oblika rada te korišćenje adekvatnih nastavnih sredstava obećavaju poštovanje didaktičkih principa. Nastavna predavanja u muzeju mogu držati muzejski stručnjaci, kustosi, kao i nastavnici. I u jednom; i u drugom slučaju predavanja moraju biti pripremljena u saradnji kustosa i nastavnika. Za nastavni rad u muzejima neophodno je imati i posebnu prostoriju koja bi bila specijalno uređena za ovu svrhu. Učenici bi trebali da sede u krugu ili u polukrugu da bi mogli da gledaju jedan drugog. Organizacioni oblici saradnje, takođe, mogu biti različiti - realizacijom nastavnih časova na stalnim ili tematskim izložbama, predavanja za učenike ili za nastavnike, kružoci, diskusione ili debatne grupe i klubovi, kreativne radionice i kursevi (iz vajanja, slikanja, istorije, etnologije, restauracije, konzervacije, a proizvodi nastali u njima mogu naći svoje mesto u suvenirnici muzeja ili na izložbama učeničkih radova), mentorski rad (za izradu seminarskih radova, referata, maturalnih radova), servisi za škole (služba pozajmljivanja, organizacija zajedničkih priredbi, događaja, zajedničkih izložbi u školama, učeničke prakse, medijateka, savetovanje), koncerti, video-projkcije, kvizovi, takmičenja, dečji muzeji. U davanju novog gradiva u muzeju, kao i u školi koriste se raznovrsne metode: dijaloška, ilustrativno-demonstrativna, metoda objašnjavanja, laboratorijsko-eksperimentalna, verbalno-tekstualna, metoda posmatranja. Učenicima se pokazuju predmeti, oni te predmete mogu uzeti u ruke, opipati, demonstrirati, nacrtati. U nekim slučajevima u muzejima se koriste audio-vizuelna sredstva, a uglavnom su to kompjuter i projektor. U muzejima se, takođe, mogu izvoditi dramatizacije priča ili edukativne dečje predstave.

Na stvaranje partnerskog odnosa između Narodnog muzeja Kikinda i škola uticalo je nekoliko faktora.

Pogodnosti malog grada

Život u malom gradu (u pitanju je 38.000 stanovnika) ima svojih prednosti. Pripadnici istih profesionalnih skupina uglavnom se poznaju, u stalnom su kontaktu i informacije se među njima manje-više lako prosleđuju. S obzirom na to da je autor ovog teksta i sam prosvetni radnik, po profesiji – profesor razredne nastave, ne čudi činjenica da lično poznaje veliki broj učitelja i nastavnika koji svoj posao obavljaju u nekoj od škola. To može biti samo plus u procesu reklamiranja muzejskih sadržaja, kao i pozivanja kolega-prosvetara da posete muzej i realizuju neku aktivnost sa svojim učenicima. Jedan od načina kako prizvati što veći broj zaposlenih u školi jeste i pronalaženje određenih, mogli bismo ih nazvati „insajdera“, osoba koje rade u školama, sa kojima je već ostvaren dobar odnos i koji svojim ličnim stavom i metodom „od usta do usta“ promovišu muzejske programe koje su posetili. Naravno, ova tradicionalna metoda reklame ima i svoje nedostatke, tako bi se u jednom momentu u muzeju mogli videti samo određeni, jedni te isti, pripadnici škola i učenici, što se kosi sa principom da je muzej namenjen svakom i da publiku čine različite osobe.

Sastanci predstavnika škola i muzeja i seminar namenjen zaposlenima u školama

Redovni sastanci predstavnika škola i muzeja dovode do sistematskijeg odnosa tih ustanova. Reklamiranje, prezentovanje muzejskih programa putem elektronske pošte ili putem društvenih mreža najzastupljeniji je način komuniciranja u poslednje vreme. Ipak, lični susret sa pripadnicima ciljne grupe, prezentacija uživo, mogućnost uspostavljanja dijaloga, mnogo je deletvornija metoda. S tim u vezi, Pedagoška služba muzeja u Kikindi od 2014. godine praktikuje sastanke sa predstavnicima škola (pedagozima, učiteljima/nastavnicima, psiholozima). Cilj ovih sastanaka je već pomenuta prezentacija edukativnih programa muzeja, evaluacija realizovanih zajedničkih programa, ali i planiranje nekih budućih koji će biti u korelaciji. Sastanci se odvijaju dva puta godišnje u muzeju ili u Centru za stručno usavršavanje. Ovi sastanci i umrežavanje triju ustanova – škola, muzeja i Centra za stručno usavršavanje - u 2016. godini rezultirali su akreditovanim seminarom „Učimo u muzeju – korišćenje muzejskih resursa u edukaciji predškolske i školske dece“. Seminar je akreditovan od strane *Zavoda za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja*, institucije koja je osnovana radi praćenja, obezbeđivanja i unapređivanja kvaliteta i razvoja obrazovanja na inicijativu Vlade Republike Srbije.

Definisan i jasan program muzeja

Muzeji, osim svoje osnovne namene da prikupljaju, čuvaju i izlažu, moraju nešto i proizvoditi. Produkcija je bitan segment rada muzeja i u najvećoj meri ona pokazuje spremnost muzeja da se kreativno izražava, da se menja i prilagođava vremenu i publici. Muzejski proizvodi najčešće su izložbe, predavanja, koncerti, zanimljivo osmišljena vodstva. Kad je reč o muzejskoj edukaciji, naročito o onoj koja se odnosi na decu, najčešći oblik muzejskog proizvoda je radionica. Radionica koja je osmišljena, isplanirana i ponuđena. To podrazumeva poduži proces rada, najčešće od 5 do 10 dana, koji iziskuje smišljanje, korelaciju sa školskim gradivom, saradnju sa kustosima, dizajnerske poslove, nabavku ili izradu pedagoškog materijala, jasno definisane ciljeve, ciljnu grupu, isticanje ključnih reči, štampanje promotivnog materijala. Nakon toga, radionica se plasira krajnjem korisniku, u ovom slučaju zaposlenima u školi i njihovim učenicima. Primer za ovo poslužiće edukativni program pod nazivom „Muzej kao učionica“ (slika broj 1) nastao 2014. godine. Program/brošura sastoji se iz sedamnaest radionica u vezi sa stalnom postavkom muzeja, i to:

- Paleontologija: Kikin zabavni program I. i II. nivo
- Arheologija: Zanimanje arheolog, Veštine praistorijskog čoveka
- Etnologija: Dome – slatki dome, Banat kroz zanat, Zanimanje etnolog
- Istorija: Moj grb – to sam ja, Kikindske razglednice, Kraljevstvo cigle i crepa
- Umetnost: Umetnički atelje
- Biologija: Raznovrsnost ptica, Zaštitimo ptice, U društvu sa sovama, Muzejski rudnik, Tragovi iz prirode
- Cela stalna postavka: Muzej od A do Š

Ovako jasan i definisan program, nakon što je ponuđen školama, doveo je do povećanog broja đачkih grupa i veće zainteresovanosti za istraživanje lokalnog nasleđa.

Slika 1.

Godišnja karta

Godišnja karta (slika broj 2) omogućava posetiocima da u toku jedne godine običu muzej besplatno, i to: stalnu postavku i gledanje 3D filma, manifestaciju Noć muzeja, zimski i letnji edukativni kamp, radionice u sklopu školskih poseta. Njena cena za decu iznosi 300,00 dinara (2,5 eura), dok za odrasle iznosi 500,00 dinara (4 eura). Nakon ponude godišnjih karata školama, povećao se broj školskih poseta.

Slika 2.

Istraživanje mišljenja i stavova prosvetnih radnika

Predmet istraživanja muzejskog pedagoga je muzejska publika, odnosno posetioci muzeja, njihova starosna i obrazovna struktura, motivi dolaska u muzeje i stavovi o izložbama. Posetioci muzeja se sve više posmatraju kao aktivni činioци funkcionisanja muzejskog sistema koji percipiraju umetnička dela i muzejske artefakte estetski, intelektualno, informativno, emocionalno i koji zauzimaju kritički stav o muzeju, izložbi, ali i učestvuju u programskim dešavanjima u muzeju. Time bi tematsko polje istraživanja obuhvatilo očekivanja i motivisanost posetilaca, njihovo iskustvo prilikom posete muzeju (izložbe), njihov odnos prema muzeju, potrebe muzejske publike, inovativne ideje itd.

Kad se radi o prosvetnim radnicima, predmet istraživanja bio bi i:

- razlog dolaska sa učenicima u muzej
- način informisanja o edukativnim programima muzeja
- učestalost poseta
- nivo primenjenog nakon posete muzeju
- nivo zadovoljstva nakon realizovane posete.

Na osnovu dobijenih rezultata, mnogo se lakše pristupilo kreiranju programa (slika broj 3).

Navedeni koraci doprineli su da se prosvetni radnici bolje informišu o programima u muzeju i motivišu da školske časova realizuju van škole. Broj školskih poseta se povećao, a učenici stiču znanja na interaktivan i istraživački način.

Slika 3.

Kako se informišete o edukativnim programima u muzeju?

BIBLIOGRAFIJA

Gob, Ander. Druge, Noemi. 2009. Beograd: Muzeologija, CLIO

Muzejski dokumentacioni centar. 1984. Informatica museologica 1-3, Zagreb.

Đukić Dojčinović, Vesna. 2005. Kulturni turizam. Beograd: CLIO

Stanisavljević, Vladimira. 2003. *Primeri dobre prakse u edukativnom radu*, Nastava i istorija, broj 1, Novi Sad: Platoneum, str. 133

Thirteenth school

There are seven primary, four secondary and one high school in Kikinda. The museum would be, since it is an educational institution, the school number thirteen. In order to strengthen links between educational institutions and museum, there were many "tricks". Constant and clear notification of educational programs, creation of programs dedicated to different age groups, brochures "Museum as a classroom" are just some a few things that contributed to the increase the number of school visits to the museum. Educational Service organizes meetings and seminars for teachers, presents programs, they exchange ideas and make detailed plans for future activities, correlating with school programs.

Dr. sc. Danko Dujmović

Odsjek za povijest umjetnosti
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Rijeka
ddujmovic@ffri.hr

MUZEJSKI PORTAL – POGLED IZVANA

Sažetak

S obzirom na važeće i predložene zakonske akte i pravilnike, Muzejski portal trebao bi služiti kao zrcalo dosega i značaja muzejske edukacije u Hrvatskoj, te predstavljati svu raznolikost, bogatstvo i mogućnosti koje muzeji nude, čine, organiziraju i kreiraju za posjetitelje. U užem smislu, trebao bi pomoći primarno nastavnicima, ali i svim drugim posjetiteljima, i to planiranje i organizaciju posjeta muzeju, te olakšati informiranje o dostupnim edukativnim muzejskim sadržajima.

Ohrabruje i veseli podatak da je broj muzejskih pedagoga u Hrvatskoj u porastu! Do 2015. godine 41 muzej u Hrvatskoj otvorio je radno mjesto za muzejskog pedagoga, a treba istaknuti da se i u muzejima koji nemaju zaposlenog muzejskog pedagoga netko od stručnih zaposlenika bavi ujedno i ovim aspektom muzejske djelatnosti.¹

No, unatoč sve intenzivnijoj usmjerenosti muzeja na posjetitelje, čini se da ipak izostaje sustavna suradnja između škola i muzeja. Iako učenici za većinu muzeja predstavljaju najbrojniju ciljanu skupinu, prava suradnja sa školom najčešće se svodi na poznanstvo pojedinog muzejskog pedagoga i pojedinog nastavnika te na usmenim preporukama koje iz toga slijede. Međutim, i tada posjeti muzeju u velikoj mjeri ne budu iskorišteni u korelaciji s određenom nastavnom temom, već kao općenito upoznavanje s muzejskom ustanovom. Pritom uglavnom nije iskorišten sav potencijal muzeja kao mjesta susreta s predmetima baštine koji su izvori znanja, već je učenicima glavna atrakcija to što nisu u školi. S druge strane, do sada provedena istraživanja o interesu za suradnjom između škola i muzeja pokazuju da gotovo svi ispitani nastavnici žele razviti bolju i kvalitetniju suradnju s muzejima (Alavanja

¹ Prema podacima MDC-a, u Hrvatskoj je 2014. bilo zaposleno 48 muzejskih pedagoga. Podaci preuzeti iz Statističkog pregleda MDC-a za 2013./14., dostupnog na mrežnoj stranici MDC-a: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/projekti/statistika/Statisti%C4%8Dki%20pregled%202013,2014_novo.pdf, (stranica posjećena 17. 09. 2015.), te iz izlaganja Eve Brunović, načelnice Sektora za izvedbenu, likovnu, muzejsku i arhivsku djelatnost Ministarstva kulture Republike Hrvatske, održanog na 8. skupu muzejskih pedagoga Hrvatske u ožujku 2015. u Muzeju grada Splita.

2015:44-52, Borac, Dujmović 2015:53-59). Prema tome, s jedne strane postoje zainteresirani muzeji s vrlo kvalitetnim i raznolikim programima i silnim potencijalom, a s druge strane nastavnici željni bolje suradnje i raznolikosti u izvođenju nastave, no unatoč tome, učestala i razvijena suradnja izostaje. Uzrok tome može se tražiti u nedostatku vremena nastavnika zbog preopterećenosti nastavnog programa, kompliciranoj organizaciji izvanučioničke nastave ili troškovima dolaska u muzej. No, ispitivanje pokazuje da se u daleko najvećem postotku kao problem javlja nedovoljna informiranost nastavnika o mogućnostima i programima koje mogu iskoristiti u muzejima (Borac, Dujmović 2015:57).

Podrška boljoj suradnji izostaje i u temeljnim dokumentima na kojima počiva naš obrazovni sustav. Naime, još uvijek važeći *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* iz 2011. godine (dalje u tekstu NOK 2011.) ne potiče nastavnike na posjete muzejima (Alavanja 2015:46-47). U tom se dokumentu ističe da se osobita pozornost daje vrijednostima kao što su znanje, solidarnost, identitet i odgovornost, a u daljnjem pojašnjenju što se podrazumijeva pod identitetom i odgovornošću stoji sljedeće:

„Odgoj i obrazovanje pridonose izgradnji osobnoga, kulturnoga i nacionalnoga identiteta pojedinca. Danas, u doba globalizacije, u kojemu je na djelu snažno miješanje različitih kultura, svjetonazora i religija, čovjek treba postati građaninom svijeta, a pritom sačuvati svoj nacionalni identitet, svoju kulturu, društvenu, moralnu i duhovnu baštinu. Pritom osobito valja čuvati i razvijati hrvatski jezik i paziti na njegovu pravilnu uporabu. **Odgoj i obrazovanje trebaju buditi, poticati i razvijati osobni identitet istodobno ga povezujući s poštivanjem različitosti“** (NOK 2011:22)

„Odgoj i obrazovanje potiču aktivno sudjelovanje djece i mladih u društvenome životu i **promiču njihovu odgovornost prema općemu društvenom dobru, prirodi i radu te prema sebi samima i drugima.** Odgovorno djelovanje i odgovorno ponašanje pretpostavlja smislen i savjestan odnos između osobne slobode i osobne odgovornosti“ (NOK 2011:22)

Unatoč ovako formuliranim vrijednostima, u ovome se dokumentu muzejski postav spominje isključivo kao mogući način prezentiranja određene teme (u sklopu društveno-humanističkog područja), odnosno metoda izučavanja pojava u društveno-humanističkom području (NOK 2011:186). Muzej je spomenut i u sastavu umjetničkog područja, gdje se među ishodima predviđa da će učenici: „pokazati i riječima iskazati zanimanje i poštovanje prema vrijednostima hrvatske kulture i kulture drugih naroda, uključujući muzejske ustanove i galerije“, te: „izraziti, usmeno ili kratkim pisanim tekstom, dojmove i vlastito mišljenje o ostvarenjima likovnih umjetnosti i dizajna koje su doživjeli u galeriji, muzeju ili u svojem okružju“ (NOK 2011:220, 228). Propušteno je povezivanje uloge muzeja s okvirima drugih područja

(prirodoslovno, tehničko i informatičko područje) ili temama (hrvatska kultura, baština, identitet, međukulturno djelovanje). Ovime je vrlo površno dotaknuta uloga koju bi muzeji trebali imati u društvu, odnosno u lokalnoj zajednici, bilo da je riječ o učenju, osvještavanju identiteta, ili poticanju odgovornosti; stjecanje znanja, kompetencija i vještina povezivanjem informacija i gradiva predviđenih nastavnim programom s predmetima lokalne ili nacionalne baštine potpuno je zanemareno.

U *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu* iz 2013. godine (dalje NPP-OŠ 2013), muzej je kao izvor informacija spomenut isključivo unutar nastavnog programa Povijesti, dok se posjet muzeju izravno predlaže kao izborni sadržaj samo za predmete Likovna kultura, te Latinski i Grčki jezik. Muzej se tek usputno spominje kao pojam vezan uz kulturu ili kao tema za vježbanje konverzacije u sastavu sadržaja predmeta stranih jezika (NPP-OŠ 2013:105, 159, 180, 182, 297, 349, 351, 387, 402, 485).

Mnogo se buke i prašine podizalo i oko recentnije reforme kurikuluma, no, nažalost, niti ti dokumenti (u predloženoj formi dostupnoj za stručnu i javnu raspravu) nisu učinili velik korak u smislu poticanja na partnerstvo s muzejima i drugim baštinskim ustanovama. Naime, od izrađenih prijedloga kurikuluma (nacionalni kurikulumi, kurikulumi pojedinih područja, kurikulumi međupredmetnih tema i predmetni kurikulumi), tek prijedlozi predmetnih kurikuluma Hrvatskog jezika, Biologije, Likovne umjetnosti i Likovne kulture upućuju na organizaciju i odradu nastavnih sadržaja u prostorima muzeja i drugih baštinskih ustanova.² Bilo bi za očekivati da suvremeni i reformirani pristup obrazovanju, odnosno stjecanju znanja, vještina i kompetencija može predvidjeti značajnu ulogu i potencijal muzeja i za sve ostale nastavne predmete: u prvom redu Prirode i društva (gdje se stežu prva znanja o domu, zavičaju, domovini, okolišu, obitelji, prošlosti, vremenu itd.), zatim Povijesti, Prirode, Geografije, Sociologije, ali i svih ostalih predmeta.

Pitanje posjeta muzeju zakomplicirao je i Pravilnik o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole, na snazi od 2014. godine. Tim se dokumentom dodatno birokratizirao svaki pokušaj izvođenja izvanučioničke nastave pa nastavnici trebaju određenom procedurom unaprijed najaviti i propisanom dokumentacijom planirati i opravdati svaki oblik nastave koji se izvodi izvan učionice, a svaka kulturna ili javna ustanova s kojom se pri tome planira suradnja smatra se „davateljem usluga“, pri čemu su takve ustanove izjednačene s turističkim agencijama ili drugim pravnim i fizičkim osobama.³ U ovom kontekstu nije nimalo sarkastično za primijetiti kako se muzeji natječu za pažnju nastavnika gotovo iz istih pozicija kao i kina, kazališta, zračne luke, vatrogasne postaje, obiteljska gospodarstva na kojima se uzgajaju životinje, restorani brze prehrane i razni drugi sadržaji između kojih treba izabrati kada se osmišljava plan školskog izleta, ekskur-

² Svi dokumenti su dostupni na mrežnoj stranici: <http://www.kurikulum.hr/> (datum posjeta 14. 02. 2017.)

³ Tekst Pravilnika dostupan je na mrežnoj stranici Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=13924> (datum posjeta 14. 02. 2017.)

zije ili drugog oblika izvanučioničke nastave. Htjeli mi to priznati ili ne, muzeji već jesu uvučeni u tržište gdje svojim sadržajima (mogli bismo reći i proizvodima) pokušavaju konkurirati drugim, više ili manje atraktivnim, „davateljima usluga“.

Uz sve to, iako nije izravno vezano uz temu izlaganja, valja podsjetiti i na novi Zakon o muzejima, koji je na snazi od 2015. godine, a kojim je određeno da muzejski pedagog više nije stručno muzejsko zvanje, iako je naznačeno kako zajedno s dokumentaristima, informatičarima, restauratorima, voditeljima marketinga i odnosa s javnošću obavlja stručne poslove u muzeju.⁴

Prema svemu iznesenom, čini se da se i muzeji kao ustanove u cjelini i muzejski pedagogi kao glavni nositelji, kreatori i komunikatori edukativne djelatnosti muzeja nalaze pred bitnim izazovima vremena i struke.

U navedenim okolnostima Muzejski portal kao projekt Hrvatskog muzejskog društva kojim bi se trebali prezentirati i objavljevati svi edukativni muzejski sadržaji sasvim sigurno ima priličnu težinu i značaj. Naime, njegovu ulogu ne bi trebalo gledati isključivo kao sredstvo informiranja, već doista kao katalog koji predstavlja svu raznolikost, bogatstvo i mogućnosti koje muzeji nude, čine, organiziraju i kreiraju za posjetitelje.

Primarni je cilj Muzejskog portala bio olakšati i pojednostavniti pretraživanje muzejskih sadržaja nastavnicima, kako bi prije početka školske godine mogli unaprijed planirati posjet i odrediti koje bi nastavne jedinice mogli odraditi u kojem muzeju – prema korelacijama koje im odgovaraju. Pored toga, ovime bi im bilo olakšano i planiranje izleta, terenske nastave i ostalih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole u suradnji s muzejima.

U proširenom kontekstu, Muzejski portal služi svim ciljanim skupinama posjetitelja jer olakšava planiranje svakog posjeta muzeju, a posjetiteljima pomaže da se usmjere prema ispunjavanju i zadovoljavanju konkretnijih interesa pri organizaciji slobodnog vremena.

U konačnici, ovaj bi projekt trebao javnosti (kako široj, tako i stručnoj) predstaviti što zapravo muzejska edukacija jest i koje sve vrijednosti ona predstavlja za muzej kao instituciju, kao i za suvremeno društvo općenito.

⁴ Tekst Zakona o muzejima dostupan je na mrežnoj stranici Ministarstva kulture Republike Hrvatske: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=78> (datum posjeta 14. 02. 2017.)

BIBLIOGRAFIJA

Alavanja, K. 2015. „Mogućnosti suradnje muzeja i škola u Zadru“. U *Zbornik radova VII. skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem „Partnerstvo“*, ur. M. Đilas. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, str. 44-52.

Borac, A., Dujmović, D. 2015. „Znaju li oni da mi postojimo?“. U *Zbornik radova VII. skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem „Partnerstvo“*, ur. M. Đilas. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, str. 53-59.

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. 2011. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

Nastavni plan i program za osnovnu školu. 2013. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

KORIŠTENE INTERNETSKE STRANICE

„Registar muzeja, galerija i zbirki u RH“. Muzejski dokumentacijski centar: <http://www.mdc.hr/hr/muzeji-u-hrvatskoj/hvm-pregled-muzeja/> (posjet 17. 09. 2015.)

„Statistički pregled za 2013/2014. godinu“. Muzejski dokumentacijski centar: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/projekti/statistika/Statisti%C4%8Dki%20pregled%202013,2014_novo.pdf (posjet 17. 09. 2015.)

„Pravilnik o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole“. 2014. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=13924> (posjet 14. 02. 2017.)

„Zakon o muzejima“. 2015. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=78> (posjet 14. 02. 2017.)

Museum portal - outside view

In view of the current and proposed legal acts and regulations, the Museum portal should serve as a mirror of the attainments and significance of the museum education in Croatia, and represent all the diversity, richness and opportunities that museums offer, make, organize and create for the visitors. In a narrow sense, it should help the planning and organization of a museum visit - primary to the teachers, but also to all the other visitors.

Spomenka Težak

Muzejska savjetnica
Gradski muzej Varaždin,
Varaždin
spomenka.tezak@gmv.hr

IZVANUČIONIČKA NASTAVA POVIJESTI NA TEMATSKIM MUZEJSKIM IZLOŽBAMA

PRIMJERI IZ GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN

Sažetak

Gradski muzej Varaždin suradnju sa školama temelji na dugogodišnjoj tradiciji kroz koju je vidljiva organizacija izvanučioničke nastave povijesti na povijesnim tematskim muzejskim izložbama. Na primjeru izložbe *Narod u nevolji* predstavljen je način rada i pripreme u organizaciji izvanučioničke nastave koji započinje prezentacijom izložbe i edukativnih sadržaja na Županijskim stručnim vijećima nastavnika povijesti za osnovne, odnosno srednje škole. Organizacija radionica na izložbi, razgled izložbe uz stručno vodstvo i samostalno rješavanje radnih zadataka daju mogućnost organiziranja terenske nastave, izvannastavnih aktivnosti ili posjeta izložbi. U zaključnom dijelu predstavljeni su rezultati anketiranja nastavnika i profesora.

UVOD

Gradski muzej Varaždin tijekom dugogodišnjeg rada, a u studenom 2015. godine proslavili smo 90. godišnjicu djelovanja, svoje je stalne i povremene izložbe prezentirao različitim korisnicima. Među najbrojnijim korisnicima muzejskih sadržaja su učenici osnovnih i srednjih škola koji u muzej dolaze najčešće radi zanimljivih obrazovnih sadržaja te načina njihove prezentacije u stalnim postavama i povremenim izložbama. Iako Muzej nema muzejskog pedagoga, stručni djelatnici pripremaju različite pedagoške i obrazovne sadržaje.

Govoreći o organiziranoj suradnji Muzeja i škole, treba istaknuti da to možemo pratiti od samog nastanka Muzeja jer su među inicijatorima osnivanja Muzeja bili profesori Krešimir Filić, Franjo Košćec i Stjepan Vuković (Težak 2008:74). Oni su, želeći prenijeti zorna znanja, organizirali različita predavanja i ekskurzije učenika približavajući im sadržaje iz života većih

kulturnih sredina. Poslije Drugoga svjetskoga rata proširuju se sadržaji i za učenike (Vuković 1964:121), a tek u novije vrijeme ponuda muzejsko-pedagoških sadržaja strukturirana je ponudom prvo unutar Školskog servisa, a zatim MIŠ-a (Bojanić Morandini, rad u objavi). Sve više sadržaja upućeno je na različite oblike muzejskih radionica, tematskih predavanja, održavanja terenske nastave u muzeju koja često uključuje međupredmetnu povezanost pa i angažiranost stručnih djelatnika u različite istraživačke projekte (Sajko 2008:6) koji ponekad završavaju i zajedničkim izložbama učenika i muzejskih stručnih djelatnika (Težak 2009:11). O prisutnosti sadržaja iz nastave povijesti u muzejskim programima ponajbolje možemo saznati iz Godišnjeg izvješća o radu. Pregledom edukativnih programa koji su se održavali tijekom 2004. godine prezentirana je i terenska nastava povijesti u Muzeju za učenike 2. razreda Gimnazije i 6. razreda osnovnih škola koja se održava više od jednog desetljeća (Težak 2004: 259), dok je nešto više o tome rekla Suzana Jagić, učiteljica povijesti iz OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog iz Ivanca (Jagić:2008).

Normiranjem nazivlja koje je u upotrebi dugi niz godina, nastao je i termin izvanučionička nastava. To je didaktički termin koji se u pedagojskoj literaturi javlja u novije vrijeme (Bašić 1987:78), a označuje svaki izlazak učenika iz učionice, odnosno izvan stalnog izvođenja nastave. Različite vrste izvanučioničke nastave poput nastavnih posjeta, nastave u prirodi, izleta, ekskurzija, ljetovanja i zimovanja, terenske nastave i slično (Skok 2002:4) omogućuju muzejskim ustanovama da dio svojih sadržaja ponude školama unutar nastavnog plana i programa, što je i regulirano donošenjem Pravilnika o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih sadržaja (Narodne novine 87/14) 2014. godine.

Budući da Povijesni odjel nema stalni postav, njegova voditeljica organizira različite tematske izložbe koje su najčešće popraćene i različitim pedagoškim aktivnostima. Veliki dio djelatnosti tijekom 2014. godine bio je usmjeren na aktivnosti oko pripreme i realizacije izložbe *Narod u nevolji – Varaždinsko područje u Velikom ratu* koja je organizirana u palači Herzer od 18. lipnja do 23. studenoga 2014. godine. Zajedno s planom povremene izložbe planirane su i pedagoške aktivnosti usmjerene na organiziranje izvanučioničke nastave na izložbi.

Slijedeći strukturu poslova na muzejsko-pedagoškim sadržajima izdvojile su se tri etape: priprema, neposredno ostvarivanje sadržaja te vrednovanje sadržaja koji su ostvareni, što u velikoj mjeri odgovara i didaktičkim etapama izvođenja izvanučioničke nastave (Skok 2002: 43).

PRIPREMNA ETAPA MUZEJSKO-PEDAGOŠKIH SADRŽAJA

U ovoj etapi planirali smo muzejsko-pedagoške sadržaje: sam sadržaj, cilj, način ostvarivanja te područje. Kako je izložba bila i građom zemljopisno omeđena na prostor uglavnom Varaždinske i Međimurske županije, u planiranje mogućih ciljanih skupina smo se usredotočili na ove dvije županije. Prema vrstama izvanučioničke nastave i ciljanim skupinama planirani sadržaji su strukturirani u tri grupe:

1. Terenska nastava povijesti na izložbi.

Sat povijesti organiziran na izložbi nešto je drugačije koncipiran nego klasično vođenje jer se temelji na spoznajama koje učenici moraju usvojiti. Sama izložba uz originalne muzejske predmete koristila je i različita muzeografska pomagala, od općih i pojedinačnih legendi, audiozapisa s pričama o ljudskim sudbinama u vojnim jedinicama, bolnici, zarobljeništvu i sl., različitih svjetlosnih efekata, pa sve do mirisa kojima smo željeli dočarati pojedine ambijente, što je posjetitelje motiviralo na dodatna opažanja i pitanja kojima su se uključivali. U drugom su se dijelu sata učenici tražeći odgovore iz zadataka u pripremljenim radnim listovima sami uključivali u rad promatranjem predmeta na izložbi, radom na tekstu, slušajući audiozapise, ili pak promatranjem svjetlosnih efekata i mirisanjem karakterističnih mirisa.

Ciljna skupina planirana za ovu vrstu nastave u Muzeju bili su učenici koji u svojem nastavnom planu i programu obrađuju razdoblje Prvoga svjetskoga rata:

Učenici 8. razreda osnovnih škola koji u sklopu teme Versajski poredak obrađuje obrazovna postignuća vezana uz ishode Prvoga svjetskoga rata (Nastavni plan i program za osnovne škole);

Učenici 4. razreda srednjih škola koji u Nastavnom planu i programu obrađuju razdoblje Prvoga svjetskoga rata - Hrvatska i svijet za vrijeme Prvoga svjetskoga rata s temom Hrvatska u vrijeme Prvoga svjetskoga rata,

te učenici koje se na početku svoga srednjoškolskog obrazovanja u Nastavnom planu i programu bave temom *Povijesni izvori* koje su se promatrajući izvorne muzejske predmete te arhivsko gradivo mogli upoznati na samoj izložbi;

Polaznici 1. razreda srednjih škola koji su na izložbi obrađivali nastavnu cjelinu *Uvod u učenje povijesti – uvod u povijest* obrađujući temu vezanu uz povijesne izvore i njihove vrste, kao i ustanove u kojima se građa čuva.

2. Muzejska radionica.

Kao posebnu ciljanu skupinu planirali smo uključiti učenike nižih razreda osnovne škole koji nastavnim planom i programom prirode i društva uče o životu Hrvata s drugim narodima.

Učenici 4. razreda osnovne škole za koje je pripremljena muzejska radionica u sastavu nastavnog plana i programa iz prirode i društva. Unutar cjeline *Hrvatska u europskom okruženju* željeli smo izložbom približiti temu *Hrvatska u zajednici s drugim državama*.

Kako su njihova znanja u učenju povijesti početna artikulacija njihovog rada na izložbi, radionica se sastojala od razgleda izložbe uz prilagođeno stručno vodstvo te rada u grupama u kojima su kroz igre rješavali radne listiće promatrajući muzejske predmete, slušajući audiozapise, te otkrivajući svjetlosne i mirisne efekte. Zaključni dio muzejske radionice obuhvaćao je prezentiranje rada svake grupe te razgovor s učenicima o samoj radionici i izložbi u kojoj smo zajedno procijenili uspješnost.

3. Razgled izložbe uz stručno vodstvo.

Razgled izložbe uz stručno vodstvo namijenjen je svim zainteresiranim učenicima, a obuhvaćao je sam razgled izložbe uz stručno vodstvo.

Sadržaje smo ukratko prezentirali u informativnom listiću koji Muzej šalje svim školama Varaždinske županije. No, planirane muzejsko-pedagoške sadržaje željeli smo predstaviti učiteljima i nastavnicima povijesti neposredno pred početak nove školske godine, čime bismo omogućili planiranje izvanučioničke nastave unutar Školskog kurikulumu te godišnjih programa. Početkom rujna 2014. godine organizirana su županijska stručna vijeća, zasebno za osnovne škole Varaždinske županije, te za srednje škole koje na našem području okupljaju profesore Varaždinske i Međimurske županije. I sam sadržaj stručnih skupova bio je zaseban. Za nastavnike osnovnih škola uz razgled izložbe uz stručno vodstvo pripremljene su i radionice kroz koje su se поблиže upoznali s pojedinim temama na samoj izložbi, te smo zajedno kroz manje grupe izradili nekoliko različitih primjeraka radnih listića za organiziranje izvanučioničke nastave u Muzeju. Za stručno vijeće srednjoškolskih profesora u dogovoru s voditeljicom malo smo modificirali radionice.

Uz radne materijale koji su nastali na stručnim skupovima, a uz one poslane na škole pripremili smo i kratki informativni listić s kontakt podacima.

Tablica 1. Primjer iz školske dokumentacije kojom je planirana izvanučionička nastava povijesti

NAZIV AKTIVNOSTI, PROGRAMA I/ILI PROJEKTA	IZVANUČIONIČKA NASTAVA ZA UČENIKE OSMOG RAZREDA: POSJET IZLOŽBI „NAROD U NEVOLJI – VELIKI RAT NA VARAŽDINSKOM PODRUČJU“ U GMV VIII. abcds
NOSITELJI (aktivnosti, programa, projekta) I NJIHOVA ODGOVORNOST	Suzana Jagić Sonja Poljak (PŠ Salinovec) Razrednici pratitelji.
CILJEVI (aktivnosti, programa, projekta)	Upoznati politički, gospodarski i kulturni razvoj varaždinskog područja u razdoblju od 1914. do 1918. te posebice ratnu svakodnevicu ljudi. Osvremeniti sadržaje nastave i povijesti.
NAMJENA (aktivnosti, programa, projekta)	Popularizirati nastavu povijesti te poticanje iskustvenog učenja novih sadržaja.
NAČIN REALIZACIJE (aktivnosti, programa, projekta)	Dogovor o prijevozu učenika te organizacija stručnog vodstva i ulaznica s GMV. Učenici dobivaju zadaće koje će ostvariti putem istraživačkih metoda: uočavanjem, praćenjem predavanja, razgledavanjem i bilježenjem.
VREMENIK AKTIVNOSTI (aktivnosti, programa, projekta)	Listopad 2014. (2 grupe)
TROŠKOVNIK	Troškove karte autobusa Ivanec – Varaždin te ulaznica za GMV osiguravaju roditelji učenika.
NAČIN VREDNOVANJA I NAČIN KORIŠTENJA REZULTATA VREDNOVANJA	Evaluacija učenika na satu povijesti nakon provedenog posjeta prema prethodno dogovorenim zadaćama (pisanje referata, ppt, izvješća, problemskog članka).

OSTVARIVANJE MUZEJSKO-PEDAGOŠKIH SADRŽAJA

Izložbu je posjetilo ukupno 107 učeničkih grupa. Njih 95 bilo je usmjereno na izvanučioničku nastavu povijesti i prirode i društva. Ostale učeničke grupe na izložbi su bile u razgledu u sastavu nekog drugog predmeta, odnosno sata razrednog odjela. Osnovnoškolskih grupa bilo je 50, odnosno 38 s područja Varaždinske županije, od čega je 31 grupa bila s područja grada Varaždina.

S područja Međimurske županije bile su 4 grupe, a njih 2 iz grada Čakovca. Čak 8 školskih grupa bilo je iz ostalog područja Hrvatske. Od ukupno 45 srednjoškolskih grupa, njih 36 je bilo s područja Varaždinske županije, a 32 grupe su bile s područja grada Varaždina. S područja Međimurske županije bilo je 9 grupa, od koji njih 7 s područja grada Čakovca.

S učenicima 8. razreda osnovnih škola većina je izvanučioničke nastave bila terenskoga tipa gdje su nakon razgleda izložbe uz stručno vodstvo te grupni rad učenika pomoću pripremljenih radnih listova odradili i njihovo vrednovanje, što je kod nekih razreda obavljeno u Muzeju, a kod nekih grupa u školi. Učenici nižih razreda uglavnom su koristili mogućnosti muzejskih radionica.

S učenicima srednjih škola pristup je bio nešto drugačiji. Nakon završene analize izdvojeni su se sljedeći oblici izvanučioničke nastave koje smo koristili:

- razgled izložbe uz stručno vodstvo, pripremu posjeta te evaluaciju radili su u školi neovisno od muzejskog rada;
- terenska nastava u kojoj su učenici radili na radnim listićima nakon razgleda izložbe uz stručno vodstvo. Koristili su sve mogućnosti izložbe u radu s predmetima, a njihovu analizu s procjenom vrijednosti sadržaja radili su u školi;
- kombinirani oblik - koji se u prvom dijelu sastoji od organiziranog dolaska grupe na izložbu (obuhvaćao je razgled izložbe uz stručno vodstvo), a u drugom dijelu od samostalnog dolaska učenika na izložbu koji je u ovoj prilici obuhvaćao samostalni razgled te samostalan rad na radnim listovima koji su bili različiti za svakog učenika, ili pak upoznavanje s pojedinim muzejskim predmetom kojeg su učenici predstavili u eseju. Ovaj način rada bio je dogovoren između predmetnog profesora i stručnog muzejskog osoblja te je obuhvaćao i procjenu vrijednosti sadržaja koja je napravljena u školi.

VREDNOVANJE MUZEJSKO-PEDAGOŠKIH SADRŽAJA

Evaluaciju obavljene izvanučioničke nastave usmjerili smo prema dionicima izvođenja samog pedagoškog sadržaja na izložbi, prema učenicima, nastavnicima povijesti, stručnoj osobi u muzeju te samoj pedagoškoj aktivnosti. Najbrojniji dionici bili su sami učenici kod kojih smo djelomično već na izložbi napravili vrednovanje, no u najvećem broju slučajeva to su obavili nastavnici u razredima. Uz pohvale koje je većina dionika dobila, treba spomenuti i neke negativnosti koje su se javile kod samostalnog rada srednjoškolskih učenika, a to je da su neki učenici, njih tek nekolicina doveli na izložbu kao pomoć kod izrade zadataka svoje roditelje. Roditelji su u svakom slučaju dobrodošli posjetitelji, ali rad ipak ostaje na učenicima. Vrednovanje pedagoških, obrazovnih i muzejskih sadržaja napravili su i sami nastavnici koji su opet na Županijskim stručnim vijećima odvojili dio vremena za analizu obavljenog posla. Nakon završene izložbe napravili smo analizu i u Muzeju, ali smo se u analizi proširili kroz anketne listiće koje su ispunili nastavnici povijesti, opet kroz suradnju s voditeljima županijskih stručnih vijeća, gdje smo ispitali posjećenost izložbi, njihovo zadovoljstvo i probleme na koje su naišli u samoj organizaciji.

Anketni listić obuhvaćao je 11 pitanja, a na anketiranje se odazvalo 46 ispitanika: njih 19 bilo je iz osnovnih škola Varaždinske županije, od kojih je šest kolega iz škola s područja grada Varaždina. Od 27 srednjoškolskih profesora, njih 18 radi u školama na području Varaždinske županije (13 na području Varaždina), a 9 na području Međimurske županije (6 ih radi u školama na području Čakovca). Većina njih kao cilj izvanučioničke nastave odabire Gradski muzej Varaždin, od osnovnih škola njih 12, a od srednjih 20, dok su ostale muzejske ustanove Varaždinske županije daleko manje zastupljene: Muzej Dvor Trakošćan u 2 slučaja, Zavičajni muzej Varaždinske Toplice isto u 2 slučaja – i to kod osnovnih i srednjih škola. Zabrinjavajuće je, a i nama izazov, da 3 ispitanika kod osnovnih škola, a 7 kod srednjih uopće ne posjećuje muzejske ustanove. Svakako je za pohvaliti njih 4 kod osnovnih, a isto toliko i kod srednjih škola koji tijekom školske godine organiziraju više puta izvanučioničku nastavu povijesti u muzejima. Iako smo organizirali stručna vijeća, slali informativne obavijesti o muzejskim aktivnostima školama na ime nastavnika, a različiti mediji su popratili u velikoj mjeri izložbu i muzejsko-pedagoške sadržaje, dio ispitanika smatra da nisu bili pravovremeno informirani. Kod osnovnih škola to smatra njih dvoje, a kod srednjih njih troje. Od ispitanika kod osnovnih škola njih je 14 organiziralo izvanučioničku nastavu na izložbi, 3 ih je željelo, ali nije uspjelo, dok 2 nije ni razmišljalo. Kod srednjih škola njih 16 je organiziralo takav vid nastave, 6 djelatnika je željelo to učiniti, a 6 ispitanika nije to željelo napraviti. Njih većina i kod osnovnih i kod srednjih škola istaknula je pomoć stručnih vijeća u organizaciji. Kao razloge zašto nije organizirana nastava ispitanici su naveli financijsko opterećenje (2 kod osnovnih, 6 kod srednjih), kompliciranost Pravilnika o izletima (3 kod osnovnih, 8 kod srednjih), te nepotrebno

opterećenje dodatnom organizacijom (1 kod osnovnih, 1 kod srednjih), dok nitko kao razlog nije naveo da mu se izložba nije svidjela. Na upit o najvećim problemima realizacije posjeta muzeju ponuđeni su odgovori naveli ispitanike na ujednačenost samih odgovora, samo kod srednjih škola kao problem se ističe prikupljanje suglasnosti roditelja.

	Osnovne škole	Srednje škole
Tablica 2. Najveći problemi kod organiziranja izvanučioničke nastave povijesti		
Prikupljanje suglasnosti roditelja	1	7
Planiranje školskog kurikulumu	2	3
Izrada izvedbenog programa nastave	0	3
Mišljenje učiteljskog vijeća	1	1
Organizacija prijevoza učenika	2	3
Cjelokupna organizacija izvanučioničke nastave	2	3

ZAKLJUČAK

Dobrim planiranjem muzejsko-pedagoških sadržaja kao dijela izložbe *Narod u nevolji* i usklađenošću ponuđenih programa s mogućnošću planiranja izvanučioničke nastave u osnovnim i srednjim školama, uspješni smo ostvariti velik broj korisnika ponuđenih sadržaja. Predstavljena metodologija popularizacije tematske izložbe i njenih pedagoških programa zahtijeva dobro poznavanje nastavnih planova i programa, muzejskog i školskog planiranja koje često nije usklađeno i u biti predstavlja jedan od osnovnih problema u samom ostvarivanju. Nadamo se da će i druge tematske izložbe moći planirati pedagoške sadržaje prema iznijetoj metodologiji.

BIBLIOGRAFIJA

Bašić, Slavica. 1987. *Didaktička terminologija*, Zadar: Narodni list.

Bojanić Morandini, Miran (rad u objavi) MIŠ – Muzej i škola primjeri iz dobre prakse. 8. Skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem.

Jagić, Suzana. 2008. "Gradski muzej Varaždin u nastavi povijesti". <http://povijest.net/gradski-muzej-varazdin-u-nastavi-povijesti/> (30. 1. 2017.)

Kukuljević Ivanec ". *Poleg jedne velke gore*. Katalog izložbe. Grafički studio MIMI Ivanec, 11-13.

Sajko, Nataša. 2008. Otkrivena baština. Katalog izložbe s istraživačkog projekta *Baština – prošlost, zalag za budućnost*, Medicinska škola Varaždin.

Skok, Pavao. 2002. *Izvanučionička nastava*. Zagreb: Pedagoški servis Lučko.

Težak, Spomenka. 2008. "Varaždinsko muzealno društvo i Franjo Košćec". U Franjo Košćec i njegovo djelo 1882.-1968., Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 13. i 14. studenoga 2008., Varaždin 71-86.

Težak, Spomenka. 2006. "Edukativni programi u Gradskom muzeju Varaždin 2004. godine". III. *Skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanje*: 255-264.

Težak, Spomenka. 2009. "Suradnja Gradskog muzeja Varaždin i Osnovne škole Ivan

Vuković, Stjepan. 1964. "Suradnja škola i muzeja", *Primjeri povremena stručna edicija Pedagoške akademije Čakovec* 1:119-125.

Teaching History on the themed museum exhibition, example from the Varažin City Museum

Varaždin City Museum has a long-lasting co-operation with schools, organizing out-of-school learning of history in thematic museum exhibitions. A model exhibition *A People in Need* shows the organization and subsequent M. O. of out-of-school teaching. It begins with the presentation of the exhibition and educational contents to the County Councils of History Teachers for primary and secondary schools. The goal of field learning, out-of-school activities, or visits to exhibitions is to make pupils to solve specially designed tasks by themselves or to view exhibitions. The answers of the responding primary and secondary school a questionnaire are finally presented.

Aleksandra Piteša Orešković

Muzejska pedagoginja
Dubrovački muzeji,
Dubrovnik
oreskovicpr@gmail.com

MUZEJSKA PEDAGOGIJA U NACIONALNOM OKVIRNOM KURIKULUMU?

(PRIMJERI PRAKSE IZ DUBROVAČKIH MUZEJA)

Sažetak

Kulturno obrazovanje neophodno je za slobodan razvoj osobnosti, no ono u školskoj svakodnevici nije dostatno zastupljeno. Muzeji i škole, iako različiti u svojoj osnovi i djelovanju imaju dosta zajedničkih elemenata. Nacionalni okvirni kurikulum još uvijek nije uvrstio muzejske programe u svoj plan, a brojni primjeri iz muzejske prakse pokazuju opravdanost i nužnost toga. Dubrovački muzeji su u 2011./2012. proveli prvu korelaciju s predmetom Priroda i društvo za treće i četvrte razrede osnovnih škola. U ovom radu predstavljani su primjeri za četiri korelacije.

Kulturno obrazovanje nužna je sastavnica obrazovnog sustava jer je po UNESCO-voj Općoj deklaraciji o pravima čovjeka neophodno za njegovo dostojanstvo i za slobodan razvoj osobnosti.¹ No, ono u školskoj svakodnevici još nije zastupljeno u pravoj mjeri. Poseban vid nastave koji podrazumijeva realizaciju nastavnih planova i programa izvan učionice naziva se izvanučionička nastava². Iako se muzeji u Nacionalnom kurikulumu³ izrijeком ne spominju, posjet muzeju se provodi najčešće u sklopu terenskog dana i u školama evidentira kao izvanučionička nastava. Ona u svom stvarnom pojašnjenju podrazumijeva izlete, ekskurzije, odlaske u kina, kazališta, galerije i druge ustanove, terensku nastavu, „školu u prirodi“ i druge slične organizirane oblike poučavanja/učenja izvan škole.⁴ Njen cilj trebao bi biti učenje u

¹ Narodne novine. „Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima“. Zagreb: Narodne novine d.d., 12/2009., članak 22., http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html (20.1.2017.)

² Andić, Dunja. 2007. „Učenje i poučavanje Prirode i društva na otvorenim prostorima“. *Metodički obzori* 2/1: 8-23.

³ Akademik Vladimir Paar ne slaže se s upotrebom riječi kurikulum i koristi riječ kurikulum (nastavni uputnik ili naukovna osnova). Paar, Vladimir. „Prijevod engleskoga naziva curriculum na europske jezike“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, 57/2: 55-57.

⁴ Narodne novine. „Pravilnik o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole“. Zagreb: Narodne novine d.d., 67/2014., članak 2., http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_67_1280.html (20.1.2017.)

neposrednoj životnoj stvarnosti putem kojeg učenici doživljavaju kulturni i prirodni okoliš, te ljude koji su na njih djelovali. Stoga su baš muzeji idealna sredina za takvu vrstu obrazovanja koje pogoduje timskom radu⁵ i potiče užitek otkrivanja, istraživanja i stvaranja. Sve to zajedno doprinosi stvaranju pozitivnih odnosa unutar skupine i potiče intelektualna čuvstva. Takva je nastava školi potrebna iz svih navedenih razloga, a ukoliko je na vrijeme planirana i uvrštena u godišnji plan i program, uistinu može dati krasne rezultate.

U novoj muzeologiji krajem 20. st. težište se prenosi s uobičajenih muzejskih poslova (prikupljanja, istraživanja i čuvanja) na one čiji je krajnji cilj komunikacija (prezentacija i interpretacija). U „novim muzejima“ se stvaraju žive slike, ponegdje sve pršti od humora i emocija, pa se u literaturi sve češće koristi pojam *muzejski doživljaj*⁶ i razvija svijest o tome da je muzej kulturni projekt, a da posjetitelji predstavljaju doživljaj kulture koji promatrajući npr. stalni postav moraju osjetiti ugodu i zadovoljstvo, a ne isključivo dobiti znanje.⁷ Tomislav Šola upućuje na nastojanje izbjegavanja institucionalne rigidnosti i prilagođavanje posjetitelju ovim riječima: „Institucija je, da nabrojim neke njezine druge grijehe, negacija individualnosti, mehanizam za stvaranje kulturnih obrazaca, metoda stvaranja apsolutnog, kolektivnog identiteta pri čemu je kultura sve, a pojedinac nevažan“⁸.

Jasna promjena stanja vidljiva je u različitim definicijama muzeja. Prva ICOM-ova definicija iz 1946. godine glasila je: „Muzej je svaka javna ustanova koju čine zbirke umjetničkog, tehničkog, znanstvenog, povijesnog ili arheološkog materijala...“⁹ Prateći razvoj muzeja, kao i njegovu ulogu u društvu, ICOM je doradivao svoju definiciju muzeja. Prema najnovijoj definiciji ICOM-a muzej je: „Nekomercijalna, svaka javna ustanova u službi društva i njegova razvoja, koja je otvorena javnosti, i koja u svrhu proučavanja, obrazovanja i zadovoljstva, nabavlja, čuva, istražuje, komunicira s publikom i izlaže materijalna svjedočanstva o ljudima i njihovoj okolini.“¹⁰

Vrijeme je stoga objema institucijama nametnulo potrebu mijenjanja u skladu s društvenim potrebama olakšavajući uzajamnu simbiozu. Treba naglasiti da ni jedna od njih pri tom ne gubi svoje posebnosti, dapače samo ih pojačava i učvršćuje. Kako ih spojiti? Mogu li pozitivni primjeri iz prakse rezultirati trajnom suradnjom na obostrano zadovoljstvo? U samom svom bivstvovanju, škola i muzej imaju različito funkcioniranje, kao i specifične predodžbe o obrazovanju i posredovanju vrijednosti. Škole se shvaća ozbiljnije iako je

5 Reić-Ercegovac, Ina i Jukić, Tonča. „Suradničko učenje u razrednoj nastavi“. 2008. *Život i škola* 20/2: 69-80.

6 Kisovar Ivanda, Tamara i Batarelo Kokić, Ivana. 2012. „Povezanost zavičajnog identiteta i muzejskog iskustva učenika“. *Magistra ladertina*, 7/7: 1-19.

7 Vrkljan Križić, Nada. „Suвременe funkcije i poslanja muzeja“. 2004. *Zbornik 1. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti*. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, str. 353-358. <https://www.ipu.hr/article/hr/269/> zbornik-i-kongresa-hrvatskih-povjesnicara-umjetnosti-zagreb-1517xi-2001(20.12.2016.)

8 Šola, Tomislav. 2003. *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*. Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM., str.146.

9 Definicija preuzeta s foruma muzejskih stručnjaka ICOM-a, Međunarodnog vijeća za muzeje, osnovanog 1946. čija organizacijska mreža danas ima skoro 300.000 članova u 137 zemalja. *Development of the Museum Definition according to ICOM Statutes (2007-1946)* http://archives.icom.museum/hist_def_eng.html (13.12.2016.)

10 isto

uvriježeno mišljenje da su dosadnije od muzeja. Muzeji imaju drugi problem. Suočavaju se sa stalnim padom posjetitelja ili se orijentiraju na kulturni turizam. Oni se još uvijek pa čak i unutar pojedinih stručnih muzejskih grupacija smatraju mjestima kontemplacije i u suprotnosti su s često neprimjereno zaigranim učenicima, koji se naguravaju i glasno raspravljaju među vrijednim eksponatima usred stalnog postava.¹¹

Ipak, različitosti se ne smiju zanemarivati. Moramo biti svjesni toga kako bi se lakše premostile. Dok je muzej usmjeren na jedno specijalizirano područje, škola nudi raznoliku ponudu i ima puno nastavnih predmeta. Mediji putem kojih se prenosi znanje u jednih je udžbenik, a kod drugih originalni predmet. Sve to nužno upućuje i na različite logike učenja gdje se školsko učenje: stalno, planirano, ispitivano kosi s muzejskim: slučajnim, iskustvenim, površnim (samo za vrijeme trajanja posjeta) i selektivnim koje je fokusirano na pojedinca s osjetilno-emocionalnim visokim stupnjem slobode što vodi k trajnom znanju.¹² Školsko obrazovanje je obvezno s rokom trajanja i unutar njega se uči rutinski, stalno, upravljano, frontalnom statičkom metodom na fiksnoj mjestu u školskoj klupi, a ono muzejsko je dobrovoljno, nestalno, spontano, osoba uči sama, fokus je na doživljaju i iskustvu.¹³

Unatoč svim ovim različitostima naš zadatak je isti – obrazovati, čuvati i prenijeti kulturna sjećanja. Financiramo se istim javnim sredstvima i nosimo obveze trajnog razvoja i mijenjanja u društvu s društvom. Muzeji tome danas živo svjedoče svojim pokušajima preobrazbe.

Zbog svega navedenog postavlja se pitanje mogu li se školske grupe uopće uklopiti u muzej na kvalitetan način? Dugoročna suradnja je moguća ako time podrazumijevamo redovite posjete jedne generacije u točno definiranom vremenskom razdoblju gdje je sadržajna povezanost s nastavnim planom u cijeloj godini pretočena u zajednički dugoročan projekt. Nažalost, čast rijetkim izuzecima, svjedoci smo da su posjeti školske djece muzeju ništa drugo do prigodni posjeti u sklopu terenskog dana ili školskoga izleta gdje je primarni cilj posjet kinu ili kazalištu. Posjet muzeju tada se pretvara isključivo u popunjavanje slobodnog vremena koje preostaje nakon kina i planirane marende do autobusa i povratka kućama, pa brzo vodstvo po stalnom postavu u učeničkim glavama načini više štete nego koristi i još ih više udalji od muzeja.

No, uistinu, nije potrebno puno. Ideja, sudionici, entuzijizam nastavnika i njihov angažman, te aktivno sudjelovanje učenika. Naravno, tu su i oni drugi negativni segmenti poput: vremena, prostora, opreme i financiranja. Ukoliko krenemo razmišljati o njima možemo se naći obeshrabreni u začaranom krugu između želja s jedne i realnih mogućnosti s druge strane. Ove

¹¹ Dengel, Sabine i ostali. 2011. *škola@muzej – priručnik o suradnji*. Hrvatski nacionalni komitet ICOMA, <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/škola-i-muzej-prirucnik-o-suradnji.pdf> (17.12.2016.)

¹² Isto: 8

¹³ Isto: 9

otežavajuće okolnosti mogle bi se umanjiti uvrštavanjem nastave u muzeju u obvezan školski kurikulum (određen broj nastavnih sati predviđen za učenje u muzeju), te osobito korelacija s nastavnim predmetima predviđena za zavičajnu povijest koja do danas nije zastupljena u školskim udžbenicima. Budući da se to nije dogodilo, na nama je – muzejskim djelatnicima - da uz postojeće uvjete pokušamo pretvoriti muzej u prostor za terensku i dodatnu nastavu zbog obostranih interesa za obje ustanove. Za školu su to novi procesi učenja, trajni dojmovi kroz učenje ispred originalnog predmeta, produblјivanje znanja, jačanje kompetencija i u konačnici samonapredovanje nastavnika. Muzeju to s druge strane donosi novu publiku, rast posjetitelja i pozicioniranje u društvu – mjesto kulture i učenja.

Pokret za reformom školstva u Hrvatskoj dosta je mlađi od idejnih ciljeva nove muzeologije. Stručna promišljanja o problemima obrazovanja u Hrvatskoj temeljena na kakvoći i raznolikosti obrazovanja, te poticanju individualnosti i kreativnosti koje je temelj gospodarstva društva dovela su 2005. do donošenja plana *Razvoja sustava i obrazovanja 2005.-2010.* koji je usvojen od Vlade Republike Hrvatske 2005., a počeo se u praksi primjenjivati 2006. kao *Nacionalni kurikulum* pod nazivom *Hrvatski nacionalni obrazovni standard* (HNOS) s ciljem razvijanja škole po mjeri učenika koji je postao temelj Nastavnom planu za osnovne škole. Njegove osnovne smjernice bile su „podizanje kvalitete odgoja i obrazovanja na svim razinama i omogućavanje cjeloživotnog učenja uklanjanjem suvišnih obrazovnih sadržaja, suvremeni način poučavanja temeljen na istraživačkoj nastavi, samostalnom i skupnom radu te primjenjivom znanju i vještinama”¹⁴. U HNOS-u se muzej izriječno kao mjesto učenja ne spominje niti jedan put, čak ni kao preporuka za posjet. Pandan tome mogla bi biti, ako je nastavnik shvati, izvanučionička nastava. Sama ideja bila je dobra, ali teren i logistika školama i nastavnicima nije bila pripremljena na pravi način. Na njega je 2011. nadograđen *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*¹⁵ u kojem je naglasak na kulturnoj svijesti i stvaralačkom izražavanju, iskustvu i emociji, te između ostalog izgradnji svijesti i poznavanju lokalne baštine te izražavanju. Taj dokument je do sada posljednji u nizu pokušaja Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH u uvođenju promjena u našem odgojno-obrazovnom sustavu i osiguravanju standarda sustava prihvatljivom Europskoj uniji.¹⁶ Izrade, izmjene i dopune Nacionalnog kurikuluma još traju, a kurikulumi pojedinih nastavnih predmeta još uvijek se donose. No, o njegovoj ugrađenosti u muzejsku edukaciju ponovno nema ni riječi.¹⁷

¹⁴ Solomon, Jasna. 2006. „HNOS i likovna umjetnost“. *Kvartal: kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj III/4*: 2-5.

¹⁵ *Nacionalni okvirni kurikulum: za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje!* urednici Fuchs, Radovan, Vican, Dijana i Milanović Litre Ivan, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf (10.12.2016.)

¹⁶ Sablić, Marija. 2014. „Sadržaji građanskoga odgoja i obrazovanja u Nacionalnom okvirnom kurikulumu“. *Radovi Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Požezi*, 3:83-92.

¹⁷ Alavanja, Koraljka. 2015. „Mogućnost suradnje muzeja i škole u Zadru - predavanje za učitelje i rezultati istraživanja“. *VII. Skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem, Zbornik radova* Partnerstvo. Zagreb: HMZ: 48-51.

7. *Skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim djelovanjem održan u Splitu 2015. godine* dotaknuo se te problematike svojom centralnom temom „Partnerstvo“.

Sama izlaganja sa skupa potvrdila su nužnost¹⁸ obrazovne reforme i otvorila mnoga pitanja na temu Partnerstva među institucijama – u prvom redu na relaciji škola-muzej. Usprkos temeljnim različitostima među institucijama i nepostojanju muzeja u Nacionalnom kurikulumu brojni primjeri dobre prakse daju nam nadu da bi se to u skorjoj budućnosti moglo promijeniti.

Dubrovački muzeji kompleksna su regionalna ustanova koju čine četiri specijalizirana muzeja: Kulturno-povijesni muzej, Pomorski muzej, Arheološki muzej i Etnografski muzej. S obzirom na njihovu građu, moguće su razne korelacije. Odabrana ciljana skupina Dubrovačkih muzeja za ovakvu vrstu suradnje i pozitivan primjer prakse koji je predstavljen na skupu u Splitu bila su dva razreda iste generacije učenika trećih i četvrtih razreda osnovne škole Lapad s kojima je zajednički napravljen i dogovoren godišnji plan nastave za školsku godinu 2011./2012. u Dubrovačkim muzejima u korelaciji s predmetom Priroda i društvo.¹⁹ U suradnji s nastavnicama odabrane su teme prilagođene uzrastu, nastavi u muzeju ili u školi s gostovanjem muzeja. Tako je stvorena podloga za kontinuirani rad s novim razredima, koja će se s obzirom na financijske mogućnosti upotpunjivati didaktičkim materijalima. U ovom radu prikazano je nekoliko primjera iz prakse s kojima je na obostrano zadovoljstvo završila naša korelacija. U provođenju istoga ključan je bio entuzijazam nastavnika i planiranje godinu dana unaprijed. Svaka tema odrađena je s po tri školska sata osim jedne koja je zbog terenskog rada iziskivala četiri. Treba napomenuti da su djeca dolazila nakon nastave ili prije nje, ovisno o smjeni koju su pohađala, a prijevoz do muzeja organizirali su roditelji. Na problematiku oko same organizacije i financijske, te tehničke poteškoće i za jedne i druge nećemo se ovdje osvrnati. O tome više u nekoj drugoj temi.

Popis odrađenih radionica u korelaciji s Prirodom i društvom koje su odabrale nastavnice za 3. razrede u nastavnoj godini 2011., te za istu generaciju učenika u četvrtom razredu 2012. Zatamnjeni nazivi tema i radionica prikazani su detaljno u tablici gdje su navedeni nazivi tema, ključni ciljevi škole i muzeja, sam tijek provedbe, te didaktička sredstva korištena za potrebe korelacije.

¹⁸ Kisovar Ivanda, Tamara. 2013. „Dimenzije učeničke percepcije muzejskih sadržaja i dob učenika“. *Pedagogijska istraživanja*, 10/2: 343-360.

¹⁹ Letina, A., Kisovar Ivanda, T., Nejašmić, I., De Zan, I. *Naš svijet 3 : udžbenik prirode i društva s višemedijskim nastavnim materijalima u trećem razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga i Letina, A., Kisovar Ivanda, T., Nejašmić, I., De Zan, I., Vranješ Soljan, B. *Naš svijet 4: udžbenik prirode i društva s višemedijskim nastavnim materijalima u četvrtom razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.

Prilog 1.
 Nazivi odrađenih
 tema, ključni ciljevi
 škole i muzeja, sam
 tijek provedbe, te
 didaktička sredstva
 korištena za potrebe
 korelacije.

ŠKOLA Nastavna tema	MUZEJ Korelacija - tema	DIDAKTIČKI MATERIJAL I TIJEK RADIONICE UZ PRETHODNI PRIPREMNI SAT SA NASTAVNICAMA U ŠKOLI
3. razred <u>Plan mjesta</u> - Ključni pojam: plan. - Obrazovna postignuća: snalaziti se na planu mjesta ili dijelu grada.	<u>Upoznajmo i zajedno pronađimo zgrade Dubrovačkih muzeja sa stalnim postavom</u> - Ključni ciljevi: upoznavanje učenika s Dubrovačkim muzejima i povijesnim zgradama u kojima se nalaze stalni muzejski postavi i njihovim ulogama u prošlosti (Knežev dvor/ Kulturno povijesni muzej, Žitnica Rupe / Etnografski muzej, tvrđava sv. Ivana / Pomorski muzej), poticanje na individualno - redovitije posjećivanje muzeja i na ljubav prema baštini.	DIDAKTIČKI MATERIJAL - Slikovni materijal - Radni listići TIJEK RADIONICE - Predavanje i Power Point Presentacija <i>Plan grada i snalaženje u prostoru</i> - Terenska radionica (od učenika se očekuje da na planu grada i turističke karte obilježe muzejske zgrade, odrede strane svijeta na kojima se one nalaze, te ih na koncu, prateći upute na didaktičkim listićima podijeljeni u tri skupine, pozorno slijedeći nazive ulica, u prostoru i pronađu).
3. razred <u>Značenje vode za život ljudi</u> - Ključni pojmovi: čovjek, voda. - Obrazovna postignuća: razumjeti važnost vode za život ljudi, biljaka i životinja, upoznati različite načine vodoopskrbe, razlikovati čistu od pitke vode, uočiti utjecaj čovjeka na onečišćenje i potrošnju vode.	<u>Kako je Dubrovnik dobio vodu?</u> - Ključni ciljevi: gradnja dubrovačkog vodovoda, te uloga male fontana u atriju Kneževa dvora kod svakodnevnog života Dubrovčana, poticanje redovitijeg posjećivanja Pomorskoga muzeja, upoznavanje sa određenim vrstama brodova Dubrovačke Republike (karaka, galijun parobrod).	DIDAKTIČKI MATERIJAL - Slikovni materijal –Velika i mala Fontana, fontana u atriju Kneževa dvora, fontana iz slikovnice <i>Pavle i Đivo u vremeplovu Republike</i> TIJEK RADIONICE - Predavanje i Power Point Presentacija <i>Kako je Dubrovnik dobio vodovod?</i> - Likovna radionica: crtanje fontana

<p>3. razred</p> <p><u>Moj zavičaj u prošlosti</u></p> <p>- Ključni pojmovi: kulturno povijesni spomenici zavičaja.</p> <p>- Obrazovna postignuća: upoznati važne kulturno povijesne spomenike zavičaja; istraživati i povezivati temeljem povijesnih izvora (predmeti, fotografije, mape, karte...), spoznati značenje baštine i kulturnog naslijeđa, znati vrednovati spomenike kulture u svom kraju, spoznavati važnost znamenitih predaka i zavičajnih posebnosti.</p>	<p><u>Sveti Vlaho u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti</u></p> <p>- Ključni ciljevi: promoviranje centralne izložbe Dubrovačkih muzeja, prepoznavanje i upoznavanje s najvažnijim javnim i crkvenim zgradama na kojima je postavljen kip sveca, te gdje ga sve možemo naći u bogatom fundusu Dubrovačkih muzeja (novac, zastave, grb, slike, pribor za jelo, kipovi).</p>	<p>DIDAKTIČKI MATERIJAL</p> <ul style="list-style-type: none"> - Slikovni materijal - Puzzle Sveti Vlaho (brodska zastava sa likom sv. Vlaha iz fundusa Pomorskoga muzeja). - Memory igra Sveti Vlaho (30 parova različitih prikaza svetoga Vlaha; pomoću boje i brojke na slici poveznici otkrivaju se mjesta u gradu s kojih sveti Vlaho bdije nad pukom, te gdje ga sve možemo naći u bogatom fundusu Dubrovačkih muzeja. <p>TIJEK RADIONICE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Predavanje i Power Point Presentacija <i>Sveti Vlaho – zaštitnik Dubrovnika u građi Dubrovačkih muzeja</i> - Igraonica – Puzzle i Memory (igrom se šetamo s Parcem kroz ulaze u grad, bastione, crkvu, katedralu, tvrđave, kule i Dubrovačke muzeje).
	<p><u>Stjepan Gradić: otac Domovine</u></p> <p>- Ključni ciljevi: promoviranje centralne izložbe Dubrovačkih muzeja, upoznavanje učenika sa životom i djelom najvećeg Dubrovčanina koji je ponovno „stvorio“ Dubrovnik s ciljem podizanja razine svijesti o Stjepanu Gradiću, o njegovoj važnosti i veličini za Dubrovnik i Hrvatsku s posebnim naglaskom na njegov domoljubni duh nakon velikoga potresa koji je Dubrovnik doživio 1667. godine zbog čega je i prozvan ocem domovine, te obnoviteljem Grada i njegove slobode.</p>	<p>DIDAKTIČKI MATERIJAL</p> <ul style="list-style-type: none"> - Slikovni materijal - Simulacija <i>velike trešnje</i> - CD <i>Stjepan Gradić: otac domovine</i> <p>TIJEK RADIONICE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Predavanje i Power Point Presentacija <i>Stjepan Gradić i njegova uloga u obnovi Grada prilikom velike trešnje 1667.</i> - Likovna radionica crtanja grba obitelji Gradić - Multimedijaska radionica (CD - kviz – pitalice, saznaj više i edukativne igre prilagođene uzrastu – puzzle, spoji par, oboji grb).

ŠKOLA Nastavna tema	MUZEJ Obrada teme u muzeju
3. razred Orijentacija u prostoru	Upoznajmo i nađimo muzejske zgrade sa stalnim postavom
3. razred Značenje vode za život ljudi	Kako je Dubrovnik dobio vodu?
3. razred Moj zavičaj u prošlosti	Sveti Vlaho u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti
3. razred Moj zavičaj u prošlosti	Stjepan Gradić i njegova uloga u obnovi Grada prilikom velike trešnje 1667.
4. razred More	Brodovi Dubrovačke republike
4. razred Samostalna Republika Hrvatska	Domovinski rat i napad na Dubrovnik 6. 12. 1991
4. razred Simboli domovine	Grb obitelji Gradić
4. razred Primorski krajevi Republike Hrvatske / Povijesne i kulturne znamenitosti primorskih krajeva	Prostorije Kneževa dvora

Slika 2. Radionica Sveti Vlaho u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti (fotografija: Aleksandra Piteša Orešković)

Slika 3.
Omot edukativnog CD-a Stjepan Gradić.

Sve radionice bile su medijski popraćene. Učenici su pokazali iznimnu zainteresiranost za sadržaje i suradnju, te su putem predavanja i prezentacije uz obilato korištenje slikovnog i zvučnog materijala, različite memory igre, puzzle i interaktivni CD na zanimljiv način upoznali povijest zavičaja i vrednovali ulogu i doprinos pojedinih povijesnih ličnosti. Ovako provedena nastava potvrdila nam je da korelacija nudi brojne prednosti koji se tiču prvenstveno doživljaja učenja i pozitivnog odnosa prema njemu. Ona je pedagoški učinkovita i učenicima interesantna. U korelaciji se uči bolje kad se predznanje nadograđuje na nova znanja i iskustva, pri čemu je uloga učitelja koji priprema učenike za ovakvu vrstu suradnje ključna. Također, ne treba zaboraviti na zornost kao najveću pedagošku vrijednost muzeja koja se nadopunjuje i prožima s neobaveznim učenjem, igrom i audiovizualnim materijalima. U ugodnom radnom ozračju uključeni su i aktivni gotovo svi učenici što doprinosi stvaranju pozitivnih međuljudskih odnosa pri čemu su učitelji znatno rasterećeni. Za nadat se da će ovakvih primjera dobre prakse u kojima je ključan entuzijizam učitelja biti sve više.

Zaključak

Brojni dobri primjeri iz prakse pokazuju kako je korisno uvrstiti korelacijske programe muzej - škola u *Nacionalni kurikulum* pri čemu bi obveza muzejskog pedagoga bila da u suradnji s razrednim i predmetnim nastavnicima osmisli plan i program korelacije. Programi bi se potom objedinili putem radnih tijela Hrvatskog muzejskog društva, Agencije za obrazovanje i radnih tijela Ministarstva koje bi ih kao zadnja instanca prosljedile školama kao obvezu. Logičnim mi se pri tom nameće da se predškolski uzrast, te niži razredi OŠ (1. i 2.) korelacijski prvo povežu s prirodoslovnim i tehničkim muzejima, što bi označilo početak obrazovanja u Muzeju. Razredna nastava slijedila bi to s nastavnim predmetom Priroda i društvo i Likovni odgoj, a naposljetku predmetna nastava i srednja škola imale bi obvezu izrade za sve predmete u kojima postoje zajedničke točke djelovanja s pojedinim muzejima. Ovako postavljena korelacija bila bi zanimljiva objema institucijama.

BIBLIOGRAFIJA

- Alavanja, Koraljka. 2015. „Mogućnost suradnje muzeja i škole u Zadru - predavanje za učitelje i rezultati istraživanja“. *VII. Skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem, Zbornik radova Partnerstvo*. Zagreb: HMZ, str. 48-51.
- Andić, Dunja. 2007. „Učenje i poučavanje Prirode i društva na otvorenim prostorima“. *Metodički obzori* 2/1: 8-23.
- Dengel, Sabine i ostali. 2011. *škola@muzej – priručnik o suradnji*. Hrvatski nacionalni komitet ICOMA, prijevod s njemačkoga Nikša Radulović, <http://www.icom-croatia.hr/wp-content/uploads/2011/11/skola-i-muzej-prirucnik-osuradni.pdf> (17. 12. 2016.)
- Development of the Museum Definition according to ICOM Statutes (2007-1946)* http://archives.icom.museum/hist_def_eng.html (13. 12. 2016.)
- Kisovar Ivanda, Tamara i Batarelo Kokić, Ivana. 2012. „Povezanost zavičajnog identiteta i muzejskog iskustva učenika“. *Magistra Iadertina*, 7/7:1-19.
- Kisovar Ivanda, Tamara. 2013. „Dimenzije učeničke percepcije muzejskih sadržaja i dob učenika“. *Pedagojska istraživanja*, 10/2: 343-360.
- Letina, A., Kisovar Ivanda, T., Nejašmić, I., De Zan, I. *Naš svijet 3 : udžbenik prirode i društva s višemedijskim nastavnim materijalima u trećem razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga
- Letina, A., Kisovar Ivanda, T., Nejašmić, I., De Zan, I., Vranješ Šoljan, B., *Naš svijet 4 : udžbenik prirode i društva s višemedijskim nastavnim materijalima u četvrtom razredu osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
- Nacionalni okvirni kurikulum: za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje/ urednici Radovan Fuchs, Dijana Vican, Ivan Milanović Litre*, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf (20. 12. 2016.)
- Narodne novine*. „Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima“. Zagreb: Narodne novine d.d., 12/2009., članak 22., http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html (20. 1. 2017.)
- Narodne novine*. „Pravilnik o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole“. Zagreb: Narodne novine d.d., 67/2014., članak 2., http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_67_1280.html (20. 1. 2017.)
- Paar, Vladimir. „Prijevod engleskoga naziva curriculum na europske jezike“. 2010. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, 57/2: 55-57.
- Reić-Ercegovac, Ina i Jukić, Tonča. „Suradničko učenje u razrednoj nastavi“. 2008. *Život i škola* 20/2:69-80.
- Solomon, Jasna. 2006. „HNOS i likovna umjetnost“. *Kvartal: kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj* III/4:2-5.

Sablić, Marija. 2014. „Sadržaji građanskoga odgoja i obrazovanja u Nacionalnom okvirnom kurikulumu“. *Radovi Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Požegi*, 3:83-92.

Šola, Tomislav. 2003. *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*. Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM., str. 146.

Vrkljan Križić, Nada. „Suvremene funkcije i poslanja muzeja“. 2004. *Zbornik 1. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti*. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, str. 353.-358. <https://www.ipu.hr/article/hr/269/zbornik-i-kongresa-hrvatskih-povjesnicara-umjetnosti-zagreb-1517xi-2001> (20. 12. 2016.)

Museum pedagogy in National Curriculum: Examples from Dubrovnik Museums

Cultural education is necessary for free development of personality, but in everyday school life it is not sufficiently represented. Museums and schools, although different in its essence and its activities have a lot of common elements. The National curriculum has not yet included museum programs in its plan. Numerous examples from museum good practice show the validity and necessity of implementation. Dubrovnik Museums in 2011/2012 created and implemented the first correlation with the subject Nature and Society for the third and the fourth grades of Elementary schools. This is an example of our correlation.

Mirjana Margetić

Kustosica i viša muzejska pedagoginja
Etnografski muzej Istre / Museo etnografico dell'Istria
Pazin
mirjana@emi.hr

PRVI KORACI U SVIJETU BAŠTINE

Sažetak

Pedagoški odjel Etnografskog muzeja Istre već dugi niz godina aktivno surađuje s odgojno-obrazovnim ustanovama u osmišljavanju i realizaciji muzejsko- edukativnih programa. Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu jedno od tri potpodručja u strukturi predškolskoga kurikuluma je cjelina „svijet oko mene (prirodno i šire društveno okružje, kulturna baština, održivi razvoj)“. Stoga je suradnja muzeja kao baštinske i dječjeg vrtića kao odgojne ustanove, imperativ u upoznavanju djece s kulturnom baštinom zavičaja. „Igramo se staro“ jedan je od programa upravo s tim ciljem.

Jedna od važnih uloga muzeja kao baštinskih ustanova je prenošenje znanja o artefaktima koje prezentiraju i čuvaju. Pri tome, uz ostale stručne djelatnike u muzeju, važnu ulogu imaju muzejski pedagozi/edukatori. U svom radu s različitim dobnim skupinama nastoje drugačijim pristupima i metodama kulturnu baštinu učiniti jednostavnom, pristupačnom i zanimljivom. Ovo je posebno važno kada je riječ o najmlađoj populaciji posjetitelja koji se prvi puta susreću s muzejima i drugim kulturnim ustanovama, jer upravo su prvi koraci ti koji nas moraju dovesti što dalje u otkrivanju svijete oko sebe, u našem slučaju u svijet baštine.

Izreku „Na mladima svijet ostaje“ često se može čuti u svakodnevnom govoru kada je riječ o ulaganjima u obrazovanje, razvoju tehnologije, ali i društva općenito. Ova narodna mudrost može biti i polazište kad se kod djece radi o otkrivanju i o učenju o svijetu koji ih okružuje. U vrtićkoj dobi ona upijaju kao spužvice, a muzeji mogu biti mjesta gdje će se njihova žeđ utažiti. Naravno, pri tome treba voditi računa o njihovim interesima i kognitivnim sposobnostima. Kroz igru i njima prilagođene metode djeca mogu vrlo rano percipirati baštinu koja je dio njihovog kulturnog identiteta. Upravo je ova činjenica jedno od polazišta kurikuluma dječjeg vrtića „Olga Ban“ iz Pazina s kojim Etnografski muzej Istre ima višegodišnju uspješnu suradnju.

O kurikulumu dječjeg vrtića „Olga Ban“

Kurikulum Vrtića predstavlja implementaciju Nacionalnoga kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje¹. Kurikulum vrtića u svakoj ustanovi oblikuje se s obzirom na specifičan kontekst tj. njezinu kulturu te kulturu i tradiciju okruženja u kojem se ustanova nalazi. Kvalitetu kurikuluma vrtića određuju kontekstualni uvjeti u njemu (kvaliteta prostorno-materijalnog i socijalnog okruženja te organizacijska kultura), koji se kontinuirano propituju i unapređuju. U izradi kurikuluma dječjeg vrtića „Olga Ban“ sudjelovali su svi odgojno-obrazovni djelatnici, a posebno skupina od 20-ak odgajatelja i stručnih suradnika. Kurikulum kao takav predstavlja osobnu iskaznicu vrtića i odraz je njihove vlastite odgojno-obrazovne filozofije.²

Osnovna polazišta kurikuluma dječjeg vrtića „Olga Ban“ Pazin su :

- *Zdrav život* - Dijete ima pravo odrastati u zdravom okruženju
- *Učenje činjenjem* - Dijete uči čineći i istražujući
- *Igra* - Dijete uči kroz igru
- *Stvaralaštvo* - Dijete je stvaralačko biće
- *Identitet* - Djetinjstvo je životno razdoblje koje ima svoje vrijednosti i kulturu. Dijete je dio obitelji, odgojne grupe i društva.³

Vrijednosti koje promiče *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* su: znanje, humanizam i tolerancija, odgovornost, autonomija, kreativnost i identitet. Uz identitet navedeno je da “Odgoj i obrazovanje pridonose izgradnji osobnog te kulturnog i nacionalnog identiteta djeteta. Doba globalizacije, koje obilježava miješanje različitih kultura, svjetonazora i religija, zahtijeva odgoj i obrazovanje koje djetetu omogućuju da oblikuje identitet „građanina svijeta“, a pritom sačuva svoj nacionalni identitet i svoju kulturu te društvenu, moralnu, jezičnu i duhovnu baštinu.”⁴

Prilikom razrade i donošenja programa na početku pedagoške godine odgajatelji predlažu teme za rad svoje odgojne skupine. Prema Kurikulumu vrtića odgajatelji imaju slobodu kreiranja sadržaja za svoje odgojne skupine.

Vođene time, ali i misijom svog vrtića da surađuje s lokalnom zajednicom, prilikom razrade teme *Identitet*, odgajateljice Mirjana Gulja i Marija Ćus obratile su se Etnografskom muzeju Istre s upitom za suradnju u osmišljavanju i realizaciji programa na temu kulturne baštine.

¹ Ovaj dokument je nastao iz postojećih nacionalnih dokumenata: Programskog usmjerenja odgoja i obrazovanja predškolske djece (1991.), Konvencije o pravima djeteta (2001.), Nacionalnog okvirnog kurikuluma za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obveze i srednjoškolsko obrazovanje (2011.), Smjernica za strategiju obrazovanja, znanosti i tehnologije Republike Hrvatske (2012.) i Priručnika za samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja (2012.)

² Kurikulum Dječjeg vrtića „Olga Ban“ Pazin za pedagošku 2014./2015. godinu.

³ Isto.

⁴ *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, Republika Hrvatska, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, str. 20

Igramo se staro

Sve skupine Dječjeg vrtića „Olga Ban“ su mješovite, što znači da zajedno borave djeca između tri i sedam godina starosti. Sadržaji i aktivnosti koji se provode prilagođeni su njihovom tjelesnom, intelektualnom, psihofizičkom, emocionalnom, moralnom i duhovnom razvoju. Pri razradi programa vodilo se računa o dva potpodručja iz strukture predškolskoga kurikulumu a to su: *ja i drugi* (obitelj, druga djeca, uža društvena zajednica, vrtić i lokalna zajednica) i *svijet oko mene* (prirodno i šire društveno okružje, kulturna baština, održivi razvoj). Nakon konzultacija s odgajateljicama dogovoreno je da tema projekta budu stare igre.

Voditeljica projekta, muzejska pedagoginja, ujedno je i kustosica muzeja (jedno od područja stručnog rada i istraživanja je dječja kultura). Poznavanje tematike tradicijskih dječjih igara znatno je olakšalo razradu programa, kao i izdvajanje elemenata prilagodljivih ciljanoj dobnoj skupini „Zujalica“ (4-6 godina).

Osnovi motiv interaktivnog projekta *Igramo se staro* bio je upoznavanje djece s kulturnom baštinom zavičaja kroz tradicijske igre i igračke, korelacija s kurikulumom, te promicanje vrijednosti identiteta. Budući da igra ispunjava većinu svakodnevice djece vrtićke dobi, ona su vrlo brzo savladala pojam starine i prošlosti.

Glavni ciljevi projekta bili su:

- suradnja muzeja i odgojno-obrazovne institucije (dječji vrtić) - upoznavanje djece s kulturnom baštinom Istre: tradicijske igre i igračke - interakcija djece i roditelja - stjecanje novih znanja i vještina kroz igru - kreativno izražavanje: izrada i izložba igrački

Zadani ciljevi ostvarivali su se postupno kroz četiri faze koje su se odvijale na relaciji Etnografski muzej Istre – Dječji vrtić:

- Upoznavanje s tradicijom
- Djeca istraživači
- Radionica/ igraonica
- Izložba dječjih radova i predstavljanje projekta

Upoznavanje s tradicijom

Na početku projekta *Igramo se staro* muzejska pedagoginja posjetila je djecu iz odgojne skupine „Zujalice“ da bi se upoznali. Kroz osobni kontakt djeca su voditeljicu programa doživjela kao *tetu iz muzeja* što je znatno olakšalo i pojednostavilo komunikaciju. U toj dobi djeci je bitno da znaju točne uloge odraslih u njihovoj svakodnevici. Kroz razgovor i primjere iz njihovog života i djetinjstva njihovih roditelja nastojalo im se približiti pojam starih i novih igara i igrački. Sljedeći korak bio je dolazak djece u Etnografski muzej Istre gdje su ih dočekale jako stare igračke. Samo za njih za ovu priliku iz muzejske čuvaonice izvađene su: lutke, *vozić/kolica*, medvjedići, drveni konjić, vitez na žici i još mnogo toga. Kao posebno iznenađenje bila je tu mini kuglana - igranje sa starim drvenim čunjevima i kuglama. Na primjeru ovih predmeta djeca su naučila kako svoje igračke vrijedi čuvati i paziti na njih. Jednog dana i one će biti stare, pa će ih drugi moći gledati i u njima uživati kako i oni u ovim muzejskim. Neposredan kontakt s originalnim muzejskim predmetima djeci je znatno olakšao i približio pojam starine i vremena.

Slika 1.
„Zujalice“ u posjetu
muzeju, foto. N.
Rusac

Djeca istraživači

Nakon što su se djeca upoznala s tradicijskim igrama i igračkama željeli smo vidjeti koliko o tome znaju njihovi ukućani. Svako dijete dobilo je mali upitnik kojim su u igru istraživanja uključili ukućane. Na četiri jednostavna pitanja oni su im davali odgovore u vidu crteža ili teksta. Zahvaljujući velikom odazivu roditelja dobiveno je mnogo zanimljivih crteža i odgovora. Interakcija djece i roditelja u potpunosti je uspjela, a nastavljena je i u daljnjim etapama projekta. Zaključak istraživanja: omiljena igra njihovih mama bila je skakanje lastika, *gumi-gumi*, ili školice, omiljena igračka lutka (Barbi) ili plišani medo, očevi su se najviše voljeli igrati autićima i loptom, a zajednička igra bila je graničar.

Slika 2.
Anketni listić s
odgovorom

Radionica/ igraonica

Sljedeća faza projekta bila je održavanje kreativnih radionica i igraonica inspiriranih rezultatima dobivenim u prethodnim aktivnostima.

Jedno od pitanja u anketnom listiću bilo je: Znete li što je *frndalica*? To je igračka zvrk. Ova mala drvena igračka poznata je od davnih vremena, a vrti se prstima ili uz pomoć štapića i špage. Obzirom na raznolikost odgovora i interesa koji je pobudio kod djece odlučeno je da će se na radionici izrađivati upravo ova igračka. Koristeći stare materijale svako dijete izradilo je zvrk, i to jednostavnom tehnikom rezanja krugova od kartona koje su zatim obojili flomasterima i probušili štapićem. Na kraju je održana igraonica sa zvrkom gdje su se djeca natjecala u tome čiji će se zvrk duže vrtjeti.

Igra školice

Prema rezultatima dobivenih anketiranjem roditelja jedna od omiljenih igara bila je igra *školice*. Skakanjem na jednoj nozi treba preći nacrtano polje i uzeti kamenčić s poda, a da se pri tome ne nagazi na liniju. Većini djece ova

Slika 3. Igraonica s
frndalicom u vrtiću,
foto M. Margetić

igra nije bila poznata, ali su ju svi uspješno savladali na igraonici održanoj u vrtiću. Na ovaj način djeca su se upoznala s dijelom nematerijalne kulture, baštine svojih roditelja.

Izložba dječjih radova i predstavljanje projekta

Projekt *Igramo se staro* finaliziran je u povodu 8. ožujka izložbom i igraonicom s roditeljima. Na taj način htjeli smo roditeljima zahvaliti na suradnji u projektu. Na izložbi su predstavljeni dječji radovi nastali na radionicama, ali i igračke iz djetinjstva njihovih roditelja koji su ih za ovu priliku posudili muzeju. Posebno je bila zanimljiva igraonica gdje su je udružile sve generacije koji su taj dan došli u muzej. Skakala se *školica*, preskakalo se *gumi gumi* i igralo mini kuglanu.

Korelacija muzeja i dječjeg vrtića u stvaranju zajedničkog programa na primjeru ove suradnje pokazala se jako uspješna. Postigli su se osnovni ciljevi zadani u Kurikulumu vrtića, djeca su uspješno savladala prve korake u svijetu baštine, muzej je prepoznat kao mjesto koje svojom građom nudi mogućnosti učenja i stjecanja novih iskustva na nove i drugačije načine. A da je zadovoljstvo učinjenim obostrano potvrđuje i nastavak suradnje na isti način s novim projektom *Nit, končić, konopac* koji je uvršten u Kurikulum vrtića za pedagošku godinu 2014./2015.

BIBLIOGRAFIJA

Kurikulum Dječjeg vrtića, „Olga Ban“ Pazin za pedagošku 2014./2015. godinu Pazin, rujan 2014. - siječanj 2015.

http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf (14. 10. 2013.)

<http://public.mnzos.hr> (06. 02. 2014.)

First steps in heritage world

Pedagogical department of Ethnographic Museum of Istria is actively collaborating with educational institutions for years in purpose of devising and realizing museum educational program. According to a *National General Curriculum* one of three subsections in structure educational curriculum is chapter „*World around me (natural and wider social area, cultural heritage, sustainable development)*“. Therefore, collaboration between Museum as heritage institution and kindergarten as educational one is imperative in introduction of cultural homeland heritage to children. *Let's play old way* is one of our programs with this purpose.

Eduard Kletečki

Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb
eduard.kletecki@hpm.hr

Nataša Kletečki

OŠ Bogumila Tonija, Samobor
natasa.kletecki@gmail.com

OBRADA IZBORNE NASTAVNE TEME UPORABOM RAZLIČITIH NASTAVNIH METODA KROZ SURADNJU MUZEJA I ŠKOLE

Sažetak

U realizaciji izbornih nastavnih tema u nastavi prirode i biologije otvaraju se mogućnosti veće uporabe različitih nastavnih metoda kojima se učenici potiču na aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu. No, ove teme pružaju mogućnosti i za suradnju škole i muzeja kroz uporabu prirodnina u nastavi, ali i upoznavanjem učenika s metodama interdisciplinarnih istraživanja u prirodoslovlju.

Istraživanje je provedeno u 6. razredu OŠ Bogumila Tonija Samobor u dvije etape, prvo kao pilot projekt u šk.g. 2014/2015. Uzorak je činilo 20 učenika u eksperimentalnoj, a 20 u kontrolnoj skupini. Drugi je dio proveden u šk.god. 2016/2017. Uzorak je činilo 20 učenika u eksperimentalnoj, a 40 u kontrolnoj skupini.

U eksperimentalnoj skupini izborna nastavna tema *"Život u špiljama i podzemnim vodama"* obrađivala se uporabom sljedećih metoda i oblika rada: skupni rad, pokus, oluja ideja, insert metoda i rad na tekstu. Uvodno predavanje održao je muzejski pedagog Hrvatskog prirodoslovnog muzeja iz Zagreba.

U kontrolnoj se skupini primjenjuje samo frontalni oblik rada, a nastavu izvodi predmetna učiteljica. Pismenom provjerom, na sljedećem nastavnom satu, zadacima objektivnog tipa provjerava se znanje učenika u eksperimentalnoj i kontrolnoj skupini. Usvojenost nastavnih sadržaja šk.god. 2016/2017. ispitana je sa neznatno modificiranim pitanjima nastojeći smanjiti prethodno utvrđene učeničke miskoncepcije. Istraživanje je pokazalo kako je usvojenost nastavnih sadržaja manja u provjeri vezanoj za sadržaje koje smo obrađivali nego prosječna ocjena iz prirode, no veća od prosječne ocjene iz pisanih provjera. Učenici pozitivno reagiraju na primjenu različitih nastavnih metoda i uključivanje muzejskog pedagoga u nastavni proces.

UVOD

Na procese učenja i pamćenja utječu unutarnji i vanjski uvjeti učenja. Na unutarnje uvjete učenja utječe predznanje i motiviranost učenika, dok su vanjski uvjeti povezani sa događajima u učenikovoj okolini. Zbog toga je potrebno uvjete u okolišu što više prilagoditi učenikovim osobnim karakteristikama. Uporaba različitih nastavnih metoda i izvora znanja može utjecati na prilagođavanje vanjskih uvjeta učenja potrebama učenika. Zbog toga je pri planiranju sata važno voditi računa o ciljevima poučavanja, metodama za postizanje ciljeva, o socijalnim oblicima aktivnosti učenika, aktivnostima nastavnika i ocjeni učeničkog napredovanja (Pastuović 1999:554).

Prednost znanja temeljenog na konceptualnom pristupu, nasuprot činjeničnom znanju, ističu mnogi autori. Učeničko odlučivanje, izražavanje mišljenja, rješavanje problema, suradničko učenje, učenje iz raznih izvora, te kreativno integriranje ideja i informacija mora biti sadržaj nastavnih programa. Od posebnog je značaja da škola nauči učenike kako promatrati i misliti, jer učenik ne usvaja samo znanja već i načine kako se znanja stječu (Stelle 1998:12). Obrazovni je sustav u nas usmjeren na enciklopedijska, a ne funkcionalna znanja, nastavni su programi preopterećeni, a nastava se izvodi uglavnom putem predavanja, a suradnja s institucijama je rijetka.

Suradnjom muzeja i škole unaprjeđuje se kakvoća učenja i poučavanja, učenici se potiču na sustavno i aktivno učenje, a učitelji na primjenu različitih metoda poučavanja.

MATERIJAL I METODE RADA

U radu su prikazani rezultati istraživanja usvojenosti nastavnih sadržaja veza-nih uz izbornu temu *"Život u špiljama i podzemnim vodama"* u 6. razredu.

Ciljevi projekta/istraživanja bili su:

1. obraditi nastavne sadržaje koristeći drugačije nastavne metode
2. muzejske programe i projekte približiti potencijalnoj publici
3. omogućiti učenicima susret s prirodnicama izvan muzeja u školi
4. provjeriti kod učenika kontrolne i eksperimentalne skupine utječu li nastavne metode na usvojenost nastavnih sadržaja.

Uzorak:

Projekt/istraživanje provedeno je sa učenicima 6. razreda OŠ Bogumila Tonija, Samobor tijekom dvije školske godine.

1) šk.god. 2014/2015.

pilot istraživanje

40 učenika od kojih je 20 u eksperimentalnoj, a 20 u kontrolnoj skupini.

2) šk.god. 2016/2017.

60 učenika od kojih je 20 u eksperimentalnoj (6a), a 40 u kontrolnoj skupini.

Metoda i oblik rada:

U eksperimentalnoj skupini izborna nastavna jedinica "*Život u špiljama i podzemnim vodama*" obrađivala se uporabom sljedećih metoda i oblika rada: oluja ideja, insert metoda i rad na tekstu, a uvodno predavanje održao je muzejski pedagog Hrvatskog prirodoslovnog muzeja iz Zagreba uz uporabu prirodnina. U kontrolnoj su se skupini primjenjivali samo frontalni oblici rada uz PP prezentaciju, a nastavu je izvodila predmetna učiteljica. Pismenom provjerom, na sljedećem nastavnom satu provjerena je usvojenost nastavnih sadržaja kod učenika eksperimentalne i kontrolne skupine (Mužić 1999: 95-100).

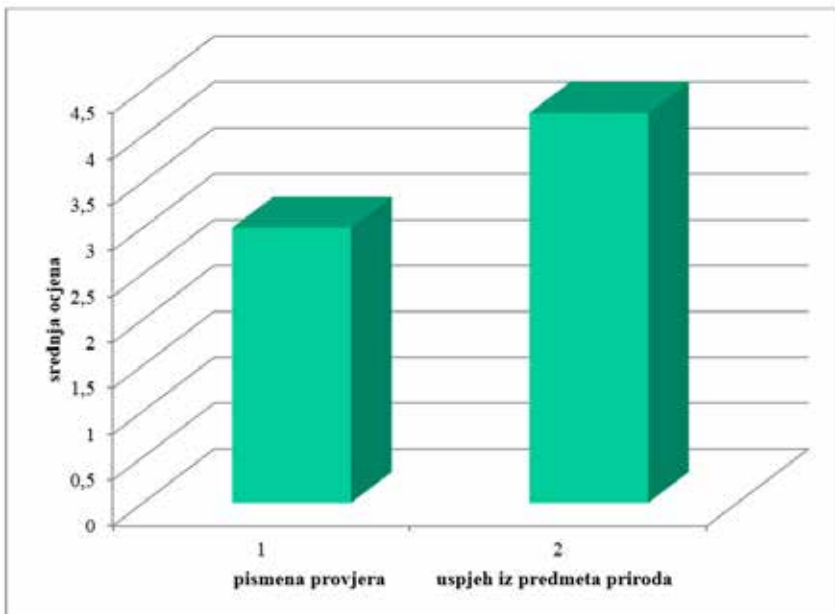
Istraživanje je provedeno u dvije etape prvo kao pilot projekt u šk. g. 2014/2015. kojim se željelo utvrditi koje pojmove učenici najslabije usvajaju kako bi se u sljedećem istraživanju na njihovo objašnjenje uložilo više pozornosti. Drugi dio projekta provodio se šk.god. 2016/2017., a obuhvatio je ispitivanje usvojenosti nastavnih sadržaja vezanih uz nastavnu jedinicu "*Život u špiljama i podzemnim vodama*". Ispitivanje je provedeno s neznatno modificiranim pitanjima, u odnosu na pilot istraživanje, nastojeći na taj način smanjiti prethodno utvrđene učeničke miskonceptije.

REZULTATI I RASPRAVA

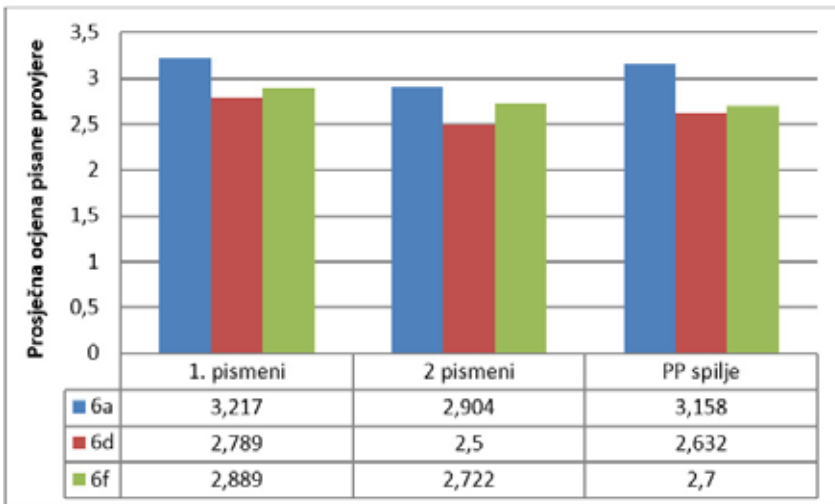
Rezultati pilot istraživanja pokazali su kako su učenici eksperimentalne skupine na provjeri znanja postigli uspjeh 3,00 koji je veći od rezultata kontrolne skupine, no manji od prosječne ocjene iz prirode koja je u tekućoj školskoj godini bila 4, 2 (Sl. 1). Najbolje su riješeni zadaci koji ispituju reproduktivno znanje.

U drugoj smo etapi istraživanja tijekom šk.g. 2016/2017. uspoređivali rezultate pismenih provjera koje su učenici u tekućoj školskoj godini pisali s rezultatima pisane provjere kojom smo provjeravali usvojenost nastavnih sadržaja vezanih uz nastavnu jedinicu "*Život u špiljama i podzemnim vodama*". Rezultati pisane provjere vezane uz obrađenu nastavnu jedinicu (Sl.2) niži su nego kod pisane provjere 1 i prosječne vrijednosti pisanih provjera (Sl.3), a veći nego kod pisane provjere 2.

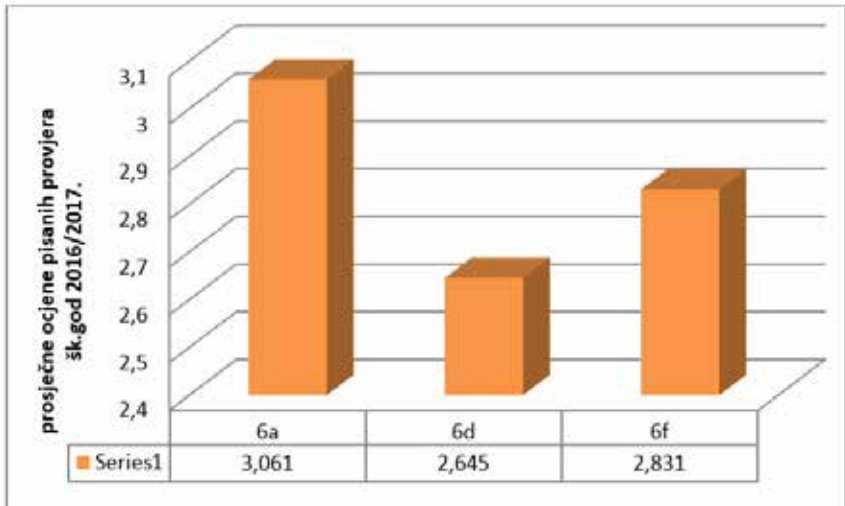
Slika 1. Odnos uvojenosti nastavnih sadržaja i ocjene iz prirode

Slika 2. Ocjena pisanih provjera iz prirode u 6. razredu kod eksperimentalne i kontrolne skupine i pisane provjere vezane uz temu "Život u špijama i podzemnim vodama"

Slika 3. Prosječna ocjena pisanih provjera iz prirode u 6. razredu kod eksperimentalne i kontrolne skupine

Prosječna je ocjena svih pisanih provjera veća kod eksperimentalne skupine. Učenci eksperimentalne skupine u drugoj su etapi istraživanja postigli bolje rezultate. Analizirajući pisane provjere vezane uz obrađenu nastavnu jedinicu uočili smo također kako mali broj učenika može povezati životne uvjete u podzemlju i objasniti na koje su se sve načine organizmi na njih prilagodili (izgled, dužina života i sl.). Znaju definirati pojam staništa, no mali broj učenika zna navesti nekoliko podzemnih staništa. Znaju nabrojiti životinje u podzemlju, ali rijetko koji učenik može odrediti koje od njih pripadaju skupini kralješnjaka, a koje beskralješnjaka. Mali je broj učenika također riješio zadatke koji ispituju konceptualno znanje. Problemi na koje nailaze vezani su uz nerazumijevanje terminologije koja se upotrebljava u ovoj nastavnoj jedinici. Učenci koji su odslušali predavanje muzejskog pedagoga, mogli su na muzejskim eksponatima životinja uočiti neke od njihovih prilagodbi životu u podzemlju što im je pomoglo i u rješavanju zadataka u pisanoj provjeri. Navedeno govori o važnosti uključivanja muzejskog pedagoga u obradu ovakvih, specifičnih nastavnih jedinica.

Rezultati istraživanja mnogih autora navode kako je predavačka metoda nedovoljno učinkovita posebno ako se radi o većoj skupini učenika, te ako je sastav učenika heterogen s obzirom na predznanje, ako su nastavni sadržaji apstraktni i imaju puno pojedinosti koje treba zapamtiti (Cindrić, Miljković, Strugar, 2010:152).

ZAKLJUČAK

Provedeni projekt / istraživanje ukazuju na važnost kombiniranja različitih metoda rada tijekom jednoga školskog sata i uključivanje muzejskog pedagoga u nastavni proces. Metode koje smo upotrebljavali u eksperimentalnoj

skupini međusobno su se nadopunjavale i omogućile bolje i potpunije usvajanje gradiva. Usvojenost nastavnih sadržaja manja je u provjeri vezanoj za sadržaje koje smo obrađivali nego prosječna ocjena iz prirode, no veća od prosječne ocjene iz pisanih provjera. Problemi se javljaju samo kod nepoznavanja stručne terminologije i nejednakom predznanju učenika uključenih u projekt. Učenici pozitivno reagiraju na primjenu različitih nastavnih metoda i uključivanje muzejskog pedagoga u nastavni proces. Na ovaj se način postiže veća efikasnost učenja, ali bi se kod obrade ove nastavne jedinice broj ključnih pojmova trebao smanjiti, a ovakve teme obrađivati u blok satu uz integraciju sa sadržajima geografije.

BIBLIOGRAFIJA

Cindrić, Mijo. Miljković, Dubravka. Strugar, Vladimir. 2010. *Didaktika i kurikulum*, Zagreb: IEP-D2, str. 152.

Mužić, V. 1999. *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa, str. 95-100.

Pastuović, Nikola. 1999. *Edukologija–integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja*, Zagreb: Znamen, str. 554.

Stelle, J. L., Meredith, S. K., Temple, C. 1998. *Okvirni sustav kritičkog mišljenja u cjelini nastavnog programa*. Vodič kroz projekt I., Zagreb: Institut otvoreno društvo Hrvatske, str.12.

Processing optional school subject using different teaching methods through museum and school cooperation

Implementing optional educational topics in teaching nature and biology opens more possibilities of using various teaching methods that encourage pupils to actively participate in the teaching process. These topics also give opportunities for school and museum collaboration, through the use of natural history items in the class, but also through making pupils acquainted with methods used in interdisciplinary research in natural history.

The research was conducted in the 6th grade of the Elementary school 'Bogumil Toni' Samobor, in two stages; first as a pilot project in the school year of 2014/2015. The sample was made of 20 pupils in the experimental group and in the control group, respectively. The second stage was conducted during 2016/2017. The sample was made of 20 pupils in the experimental group and 40 pupils in the control group.

In the experimental group the optional educational topic «Life in caves and subterranean waters» was presented by using following methods and work forms: group work, experiment, brainstorming, insert method, and working on the text. Introductory lecture was given by museum pedagogue from the Croatian Natural History Museum in Zagreb.

In the control group only frontal way of teaching is implemented, and teaching is performed by the subject teacher. During the following teaching class, knowledge of both experimental and control groups is tested by written assignments of the objective type. Acquiring of educational topics for the school year of 2016/2017 was tested with slightly modified questions, in order to lower previously defined pupils' misconceptions. The research showed that in testing the elaborated topics, acquiring of the educational topics we elaborated was lower than was the average grade in nature subject, but higher than the average grade in written tests. Pupils reacted positively to the implementation of various teaching methods and to including the museum pedagogue into teaching process.

TATJANA BRLEK

Muzejska pedagoginja i viša kustosica
MHZ-Muzej "Staro selo" Kumrovec
mss@mhz.hr

MUZEJ U ŠKOLI, ŠKOLA U MUZEJU

Sažetak

Muzejsko-edukativni programi Muzeja "Staro selo" Kumrovec, od samog početka provođenja, 1996. godine, zasnovani su kao nadopuna nastavnog kurikuluma, te su kao takvi sadržaj terenske nastave dječjih vrtića, osnovnih i srednjih škola i visokoškolskih institucija. Sudjelovanjem u muzejsko-edukativnim programima polaznici osim znanja stječu nova odgojna iskustva te postižu nezaboravan doživljaj. Muzej "Staro selo" Kumrovec tako postaje pravo mjesto susreta s kulturnom baštinom, mjesto učenja, istraživanja i doživljaja očuvanih vrijednosti. Muzej postaje sve svjesniji važnosti suradnje s obrazovnim institucijama jer putem škole može biti u trajnom kontaktu s mladima, čime se postiže nova interpretacija baštine kao pretpostavka razvoja odnosa prema vlastitom podrijetlu, sadašnjosti i budućnosti.

Uvod

Ideja je ovim člankom interpretirati dva osnovna tumačenja naslova Muzej u školi, škola u muzeju. Prvo, želja mi je predstaviti novi stalni postav Niže kumrovečke pučke škole kao jedinstven in situ prikaz niže pučke škole s kraja 19. stoljeća. U zgradi iz 1891. godine, kao primjer jednorazredne škole, a koja danas djeluje u sastavu Muzeja "Staro selo" Kumrovec, posjetitelji mogu razgledati originalan školski namještaj kojim je opremljena učionica, upoznat se s prostorijama učiteljskog stana, te u manjoj učionici koja je opremljena replikama školskog namještaja, upoznati i doživjeti satove krasopisa, kao i upoznati glazbeni instrument harmonij na satovima glazbene kulture. Ovim člankom ujedno predstavljam mogućnosti suradnje dviju institucija: škole i muzeja koje novim odgojno-obrazovnim pristupima, komunikacijskim vještinama i metodama mogu ostvariti zajedničke ciljeve koji doprinose ostvarivanju kulturnog obrazovanja pojedinca¹.

¹ *Kulturno obrazovanje neophodan je dio našeg obrazovnog sustava jer je prema članku 22. UNESCO-ve Opće deklaracije o pravima čovjeka neophodno za dostojanstvo čovjeka i za slobodan razvoj osobnosti. (Hrvatski nacionalni komitet ICOM-a: škola@muzej, priručnik o suradnji, Berlin 2011., str. 3)*

Stalni muzejski postav *Niža kumrovečka pučka škola* jedinstven je primjer muzeja u školi, kao i škole u muzeju

Muzej "Staro selo" Kumrovec muzejskoj je publici poznat kao najveći etnografski muzej na otvorenom u Republici Hrvatskoj. Uz rodnu kuću Josipa Broza, u tridesetak stambenih i gospodarskih objekata tradicijskog graditeljstva iz kraja 19. stoljeća prikazuju se, stalnim muzejskim postavima, obrti i običaji Hrvatskog zagorja koji izumiru i gube svoju važnost kao obrt u životu suvremenog čovjeka, ali se održivi razvoj očuvanih tradicijskih znanja i vještina sve više razaznaje u perspektivi kulturnog turizma. Kao primjer *in situ* očuvane stare jezgre naselja, zasigurno je danas Muzej "Staro selo" Kumrovec s autentičnim arhitektonskim prikazom naselja Kumrovec, zapaženi muzej na otvorenom na karti takve vrste europskih muzeja. Sadržaj očuvanih stambenih i gospodarskih objekata nadopunjen je i očuvanom zgradom niže kumrovečke pučke škole koja je izgrađena 1891. godine i primjer je jednorazredne škole u kojoj se nalazi učionica opremljena originalnim školskim namještajem prikupljenim iz nižih pučkih škola s područja nekadašnjeg kotara Klanjec, a primjer je namještaja i nastavnih pomagala koja su se koristila početkom 20. stoljeća.

Slika 1: Srećko Budek, Razred Niže kumrovečke pučke škole, Kumrovec, 2014.

Prikaz učionice nadopunjen je stalnim muzejskim postavima u desnom krilu zgrade očuvane škole, gdje se nalazi stalni postav *Učiteljski stan*, druga učionica je opremljena replikama školskog učioničnog namještaja, a koja se danas koristi za različite muzejsko-edukativne programe. Promatramo li zgradu Niže kumrovečke pučke škole kao izdvojenu cjelinu, možemo reći da je to svojevrsan muzej u školi. Uz očuvani namještaj, posjetitelji mogu

upoznati prateća didaktično-pedagoška pomagala, imenike koji potječu iz samih početaka organiziranja nastave u Kumrovcu, upoznati nastavne predmete koji su se poučavali u nižim pučkim školama koje su trajale četiri godine, a najbolji učenici imali su priliku upisati još jednu godinu opetovnice nakon koje bi najčešće krenuli u zanat, odnosno, kako se znalo reći, trbukom za kruhom. Osim očuvanih i stalnih muzejskih ekspozicija prezentiranih muzejskih predmeta, u prostoriji razreda koji je opremljen replikama školskog namještaja, posjetitelji mogu sudjelovati u muzejsko-edukativnim radionicama obuke u krasopisu i pjevanju. Interpretacija pojedinih nastavnih sati odvija se prema zapisima iz Spomenice Niže kumrovečke pučke škole, koja seže u 1889. godinu, gdje je učitelj istaknuo problem s pomanjkanjem prostora u učionici pa djeca sjede dosta nagurano u školskim klupama, a sam početak sata započinje pozdravom i ulaskom učitelja koji uživa veliki ugled u sredini u kojoj radi, pa samim time i poštovanje, te ponekad i mali strah kod učenika². Od polaznika se zahtijeva strpljenje i dosljednost u izvršavanju zadatka. Sudionici, najčešće učenici nižih razreda osnovne škole, nakon upoznavanja stalnog postava niže pučke škole, odijevaju kostime koji su sašiveni prema fotografijama školaraca 20-ih godina prošlog stoljeća. Izgledom se razlikuju muška i ženska odjeća. Tako djevojčice odijevaju kute, *fertušeke*, a dječaci hlače s bluzama, *reklčekima* (slika 2). Zajedničko muškim i ženskim kostimima je to da su sašiveni od ostataka tkanine koja se mogla naći u kući i ukazuju na skroman i pomalo težak način života djece koja su pohađala nižu kumrovečku pučku školu koncem 19. i početkom 20. stoljeća. Samo odijevanje kostima djeci je zanimljiva igra, ali i uvod u sadržaj programa kojim se želi potaknuti pojedinca na određeni intelektualni i emotivni transfer iz suvremenog načina života, iz suvremene škole, odnosno učionice u klasičnu. Aktivnim uključivanjem posjetitelja u tijek radionice stvara se ambijentalna i emotivna atmosfera prošlosti, adaptacija pojedinca u željeno razdoblje, čime su stvoreni uvjeti boljeg razumijevanja muzejskog sadržaja kojeg predstavljamo stalnim muzejskim postavom. Osnovna metodička koncepcija muzejsko-edukativne radionice dodatno se integrira u današnji nastavni kurikulum prilagođena uzrastu sudionika, a s ciljem ostvarivanja doživljaja koji će rezultirati određenim znanjima, spoznajama, vještinama, stavovima. U edukativnim programima Muzeja "Staro selo" Kumrovec upoznavanje muzejske građe integrirano je u ostvarivanje odgojnih i obrazovnih ciljeva nastavnog kurikuluma, čime je stvoren čvrsti preduvjet suradnje muzeja i škole, uključivanje muzeja u različite oblike održavanja nastave: sat izvan učionice, terenska nastava, projektna nastava, kao i uključivanjem škole u aktivnosti muzeja.

Muzej u školi, škola u muzeju

Primjeri muzejsko-edukativnih programa Muzeja "Staro selo" Kumrovec predstavljaju mogućnosti suradnje dviju, u mnogočemu različitih institucija: muzeja i škole koje imaju potencijal međusobnog nadopunjavanja - kako

² Metodička priprema za muzejsko-edukativnu radionicu Obuka u krasopisu nastala je poštujući i *Školski zakon od 31. listopada 1888.*

sadržajima koji se organiziraju u muzeju, tako i gostovanjem muzeja u školi. Uobičajeni su posjeti učenika muzeju koncem godine, kada primjećujemo povećani broj organiziranih učeničkih ekskurzija i te posjete možemo opisati kao informativno upoznavanje muzejske građe, kao opća informacija o Muzeju. Zanimljiviji posjeti ostvaruju se tijekom školske godine, kada se posjet Muzeju realizira poštujući s jedne strane nastavni kurikulum, a s druge strane sam muzej kao izvor novih znanja i organiziraju se uz prethodni plan posjeta kojeg izrađuje muzejski pedagog i učitelj, a gdje se unaprijed određuje sadržaj koji će se upoznati u muzeju, definiraju metode, nastavna sredstva i pomagala i oblici rada, te određuje cilj učenja u muzeju koji je često čitljiv u publikacijama koje se nalaze u muzeju. U tom segmentu suradnje škole i muzeja, Muzej "Staro selo" Kumrovec ostvaruje suradnju s odgojno-obrazovnim institucijama od 1996. godine, kada su se počeli organizirati prvi muzejsko-edukativni programi. Danas muzejsko-edukativne sadržaje koje organiziramo su tematska vodstva, muzejsko-edukativne radionice, prikazi tradicijskih znanja i vještina, a realiziramo i ostale pedagoške programe.

Tematska vodstva

Tematska vodstva često se organiziraju za učenike različitog uzrasta koji posjet muzeju ostvaruju kao izvanučioničnu ili terensku nastavu s ciljem istraživanja i upoznavanja zadane teme, koja je u korelaciji nastavnog zadatka i sadržaja muzeja. Često je to učenje izvan učionice, a u novije vrijeme i istraživanje zadane teme radi sudjelovanja škole u različitim projektima³. U sklopu organiziranja nastave u Muzeju, često nam dolaze učenici iz područja Krapinsko-zagorske županije, ali i iz drugih krajeva Republike Hrvatske ili susjedne Republike Slovenije⁴. Važno je znati odakle posjetitelji dolaze jer time pretpostavljamo njihova dosadašnja znanja i iskustva te temeljem toga organiziramo tematsko vodstvo najčešće slijedeći načelo učenja *od poznatog k nepoznatom*. Proučavanje određene teme ostvarujemo na cjelovitom prostoru muzeja, što doprinosi stvaranju potpunog doživljaja Muzeja "Staro selo" Kumrovec. Važno je dobro koncipirati tematsko vodstvo kako bismo uz brojne informacije koje djeca dobivaju već samim dolaskom na prostor Muzeja mogli kontrolirati izazov ambijenta i veći dio vremena i pažnje posveti istraživanju i upoznavanju teme zbog koje je organizirano vodstvo. Dolazak u muzej unaprijed je pomno planiran, kao i sadržaji kojima će se posvetiti posebna pozornost prilikom predstavljanja ili upoznavanja. Učenici često posjećuju muzej s ciljem upoznavanja tradicijske arhitekture Hrvatskog zagorja, istraživanja izvora pitke vode, starih zanata... Prilikom dolaska u muzej učenici su najčešće već usvojili osnovna znanja u školi pa je dolazak u muzej nadogradnja osnovnog znanja ili upoznavanje teme *in*

³ Tijekom 2016. godine učenici Osnovne škole Josipa Broza u suradnji s učenicima osnovne škole Bistrica ob Sotli ostvarili su projekt *Baština na suvremeni način*. Projekt je financirala Agencija za mobilnost i programe Europske unije. Cilj projekta bio je popisati bogatu kulturnu baštinu s obje strane rijeke Sutle, izraditi interaktivne tiskane materijale na više jezika, kao i izrada android mobilne aplikacije u kojoj su dostupne sve prikupljene informacije široj javnosti. Tematskim vodstvima kroz stalne muzejske postavte te prikazom očuvanih objekata Muzej "Staro selo" Kumrovec, doprinijeli smo realizaciji projekta.

⁴ U partnerstvu Muzeja "Staro selo" Kumrovec i Srednje gradbene škole in gimnazije Maribor 2014. godine organizirana je terenska nastava na temu tradicijskog graditeljstva. Nakon upoznavanja očuvane arhitekture u Muzeju "Staro selo" Kumrovec, nastavljen je rad s učenicima u školi temeljem kojeg je nastala bogata projektna dokumentacija o proučavanju objektima.

situ. Dobar primjer učenja u Muzeju je tematsko vodstvo o drvenom kotaču kojeg učenici u Muzeju upoznaju na tradicijskim poljoprivrednim alatima. Osim predstavljanja drvenih zaprežnih kola, nožnog lončarskog kola, kolovrata, sijačica, drvenih kolica *tački*, zanimljivo je proučavati ulogu kotača od njegove prve pojave do današnjih dana. Tematskim vodstvom o drvenom kotaču učenici usvajaju i znanja o tradicijskim radionicama i proizvodima majstora kolara, kovača te starim zanatima, obrtnicima čije alatke pokreću kotači. Ilustracije određenih muzejskih predmeta koji su zanimljivi po kotačima, predstavljene su u muzejskoj publikaciji *Drveni kotač*, koja je za učenike nižih razreda osnovne škole sistematizacija naučenog o kotačima, što je dobar način provjere naučenog u muzeju ili u školi. Tematska vodstva dobar su primjer načina učenja u muzeju kojim se stječu konkretna znanja primjenjiva u budućem životu pojedinca, a tijekom učenja djeca u procesu usvajanja novih znanja uče na aktivan, zoran način, spoznaju kulturu zavičaja nekad i danas, upoznaju dijalekt određenog kraja, sličnosti i različitosti tradicijske arhitekture različitih krajeva, običaje, obrte... Osim stečenih znanja razvijaju uljudnu verbalnu komunikaciju, toleranciju i međusobno uvažavanje, otkrivaju ljepotu tradicijskih različitosti koje se oblikuju u vrijednost valoriziranu u izgradnji identiteta pojedinca i društva u kojem živi.

Slika 2 Kristijan Bezjak, Muzej „Staro selo“ Kumrovec- prikaz kožarskog obrta

Prikazi tradicijskih obrta

Prikazi tradicijskih obrta ostvaruju su uz stalne muzejske postave u suradnji s poznavateljima tradicijskih znanja i vještina. Dolaskom u prostor majstorske radionice učenici razgovaraju s obrtnikom koji vrlo dobro poznaje rad s tradicijskim alatima i izučen je majstor tradicijskog obrta. Majstor predstavlja obrt kroz povijest, obrt kao obiteljsko nasljeđe, alatke koje su potrebne majstoru, način njihove primjene. Najzanimljiviji kontakt ostvaruje se prilikom rada majstora, kada u prisustvu posjetitelja nastaje predmet inspiriran originalnim predmetom koji je izložen u stalnom muzejskom postavu. Prikaz obrta zanimljiv je posjetiteljima svih dobnih skupina, a uključivanjem majstora u muzejske prikaze ostvaruje se preduvjet održivog razvoja tradicijskih obrta Hrvatskog zagorja. Često su prikazi obrta integrirani s muzejsko-educativnim radionicama u kojima sudionici mogu stečena znanja primijeniti pri izradi vlastitog predmeta/suvenira. Osim upoznavanja tradicijskih znanja i vještina, ostvaruje se međugeneracijski transfer znanja, iskazivanje poštovanja prema znanjima i vještinama koje drugi posjeduju, otkrivaju se osnovni kulturološki elementi zavičaja, te potiče se djecu na upoznavanje tradicijskih obrta u drugim krajevima. U razgovoru s majstorom, njegovim životnim i obrtničkim iskustvom, učenike se potiče na razvijanje poduzetničkog duha, motivira ih se na održivi razvoj obrta ako eventualno postoji u njihovoj obitelji ili ih se potiče da sami budu pokretači obrta. Prikazi tradicijskih obrta nerijetko završavaju razgovorom o ulozi tradicijskih znanja i vještina u suvremenom društvu, kada zaključujemo posjet govoreći o važnosti nasljeđa, baštine i o ulozi svakog pojedinca u očuvanju kulturnih vrijednosti. Međusobno ispreplitanje ciljeva nastave i baštinjenih vrijednosti Muzeja "Staro selo" Kumrovec doprinosi ciljevima i zadacima koji su nastavnim kurikulumom

Slika 3 Muzejsko-educativna radionica Od zrna do pogače u Muzeju „Staro selo“ Kumrovec. Autorica stručne koncepcije Tatjana Brlek

predviđeni za pojedine nastavne predmete čiji se sadržaj ostvaruje njihovom međusobnom korelacijom. U novije vrijeme prikazi tradicijskih obrta, uz stečena znanja o tradicijskim obrtima doprinose i ostvarivanju ciljeva i zadataka građanskog odgoja.

Muzejsko-edukativne radionice

Interaktivne muzejsko-edukativne radionice ostvaruju se tijekom cijele kalendarske godine. Radionice su tematski raspoređene kroz godinu tako da se sudjelovanjem u programu mogu doživjeti običaji Hrvatskog zagorja s kraja 19. stoljeća. Ciklus radionica započinje prikazom uskrasnih običaja radionicom *Pisanjke moje bake*. Tijekom cijele godine djeca mogu upoznati tradiciju izrade različitog nakita od krep papira u radionici *Bakine papir-nate rožice* te u Nižoj kumrovečkoj pučkoj školi sudjelovati na satu *Obuke u krasopisu*. Već punih dvadeset godina mjesec listopad posvećujemo danima kruha i danima zahvalnosti za plodove zemlje organiziranjem radionice *Od zrna do pogače*.

Povremene izložbe, sudjelovanje Muzeja "Staro selo" Kumrovec u muzejsko-edukativnoj i nagradnoj igri u povodu obilježavanja Međunarodnog dana muzeja, svake godine rezultira i novim tematskim radionicama koje se održavaju prigodno. Kontinuirani raspored radionica doprinosi lakšem planiranju učitelja jer su pravovremeno, prilikom pisanja godišnjeg programa rada, upoznati s radionicama koje mogu predvidjeti kao mogućnost izvanučionične nastave. S obzirom na mali broj djece u samom Kumrovcu, radionice se organiziraju većim dijelom za djecu koja u sklopu izleta doputuju u Kumrovec. Obzirom da je dolazak u muzej vezan uz putovanje, Muzej "Staro selo" Kumrovec ostvaruje dobru suradnju s turističkim agencijama koje muzejsko-edukativne programe promoviraju u katalozima jednodnevnih izleta. Radionice se održavaju u originalnom prostoru tradicijske zagorske kuće ili u prostoru Niže kumrovečke pučke škole. Maksimalan broj polaznika u radionici je do 25, a s učenicima se radi po principu individualiziranog pristupa. Rezultati sudjelovanja u radionici su znanje, iskustvo, doživljaj koji su sažeti u izradi predmeta/suvenira koje svako dijete ponese kući.

BIBLIOGRAFIJA

- Bognar, Ladislav. 1986. *Igra u nastavi na početku školovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Cuvaj, A. 1901. Zagreb: *Školski zakon od 31. listopada 1888*.
- Furlan, Ivo. 1969. *Osnove procesa učenja: priručnik za nastavnike i studente nastavničkih škola*. Zagreb: Školska knjiga.
- Grupa autora, *škola@muzej-priručnik o suradnji*. 2011. Hrvatski nacionalni komitet ICOM-a.
- Gudjons, Herbert. 1994. *Pedagogija: temeljna znanja*. Zagreb: Educa.

Miran Bojanić Morandini

Ravnatelj
Gradski muzej Varaždin
Varaždin
ravnatelj@gmv.hr

MIŠ – MUZEJ I ŠKOLA, EDUKACIJSKI PROGRAM GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN

Sažetak

Programom MIŠ, koji podrazumijeva suradnju Muzeja i škola, svi učenici varaždinskih osnovnih škola (njih oko 3.500) imaju mogućnost besplatnog korištenja sadržaja muzeja kao što su: posjeti stalnim postavima i povremenim izložbama (uz stručno vodstvo), tematska predavanja, edukativno-kreativne radionice i dr. Navedene sadržaje učenici koriste uz odgovarajuću iskaznicu, a raznim prigodnim akcijama potiče ih se na što češći, između ostaloga i samostalni, dolazak u razgled izložbenih muzejskih postava.

Gradski muzej Varaždin bio je među prvim hrvatskim muzejima koji su u sastavu svoje djelatnosti razvijali i provodili edukacijske programe namijenjene prije svega djeci (pred)školskoga uzrasta. Program pod nazivom *Školski servis* kontinuirano je trajao od 1989. do 2008. godine, a financijski ga je podržavao Grad Varaždin, zahvaljujući čemu su učenici varaždinskih osnovnih škola mogli besplatno koristiti sve sadržaje u varaždinskome muzeju.

Slika 1. Prvi informativni letak za nastavnike o Školskom servisu GMV-a

Nažalost, uzastopnim smanjivanjem financijske potpore, s vremenom je taj sustav izgubio kontinuitet, ali je Muzej, usprkos tomu, nastojao održati edukacijsku djelatnost i suradnju s odgojno-obrazovnim ustanovama koliko je to najviše bilo moguće, balansirajući između preopterećenih roditeljskih izdataka za školske potrebe i troškova održavanja edukacijskih radionica i projekata. Dodatna otežavajuća okolnost bila je ta što u svojem devetdesetljetnom kontinuiranom radu Muzej nikada nije imao zaposlenog muzejskog pedagoga.

Budući da se danas u svjetskoj muzeologiji osobita pozornost pridaje obrazovnoj ulozi muzejskih ustanova i njihovu aktivnom sudjelovanju u odgajanju mlade generacije, varaždinski muzej ponovo je 2013. godine aktualizirao i usustavio svoju edukacijsku djelatnost kroz program **MIŠ – Muzej i škola**. U realizaciju se financijskom potporom uključio i Grad Varaždin iako su sredstva u gradskom proračunu, namijenjena kulturi i obrazovanju, vrlo ograničena, no to je uvelike pridonijelo njegovoj provedbi.

Kroz program MIŠ, s tendencijom kontinuiteta, svi učenici varaždinskih osnovnih škola (njih oko 3.500) imaju mogućnost **besplatnog** korištenja sadržaja varaždinskoga muzeja kao što su: **individualni i grupni posjeti stalnim postavima i povremenim izložbama (uz vodstvo muzejskih stručnjaka za skupne dolaske), tematska predavanja, tematske edukacijsko-kreativne radionice i dr.**

Slika 2. Iskaznica MIŠ za učenike

Sa svakim početkom školske godine varaždinski osnovnoškolci po razrednim odjeljenjima dobivaju iskaznice MIŠ-a. Osim što su im one „identifikacijsko sredstvo“, učenici u iskaznice lijepo i markice koje dobivaju za svaki organizirani grupni dolazak na neki muzejski sadržaj. „Najbolje MIŠ-eve“, odnosno razred koji je tijekom školske godine najviše puta bio u razgledu izložbenih postava ili sudjelovao u edukacijskim programima, Muzej nagrađuje jednodnevnim izletom. Unatrag posljednje tri školske godine nagrađena su dva četvrta razreda iz I. i VI. te jedan peti razred iz IV. varaždinske osnovne škole. Svake godine izlet je bio upotpunjen drugačijim sadržajem, a do sada je u program bio uvršten posjet Zagrebu i okolici, s razgledom Muzeja za umjetnost i obrt (i sudjelovanjem u edukacijskoj radionici), Tehničkog muzeja, Muzeja iluzija, Zoološkog vrta, Botaničkog vrta, Medvedgrada i Backo mini express muzeja.

Slika 3. Jedna od edukacijskih radionica u GMV-u za učenike

Posjeti Muzeju razlikuju se po školama i dobi učenika. Pravila nema, no iz statistike posjeta vidljivo je da dolazak ovisi prije svega o zainteresiranosti pojedinih ravnatelja i nastavnika, odnosno razrednika. Program MIŠ najčešće koriste učenici razredne nastave, a od viših razreda učenici 7. razreda, i to zbog nastavnog plana biologije koji obrađuje teme iz života kukaca, zastupljene u stalnom postavu Entomološkog odjela. Primjerice, u školskoj godini 2013./14. učenici 4. c razreda iz I. osnovne škole bili su na sadržajima varaždinskoga muzeja čak 16 puta, za što je, ponajprije, zaslužna njihova razrednica Sonja Tušek-Podobnik. Ovo je zapravo svojevrsni izuzetak, no s druge strane ima i nastavnika (premda su u manjini) koji mogućnost korištenja programa MIŠ do sada sa svojim učenicima gotovo da i nisu koristili.

Nakon vrlo dobre suradnje s varaždinskim osnovnim školama, Muzej je opetovano pokušavao u program MIŠ uključiti osnovne i srednje škole s područja Varaždinske županije. Nažalost, u proračunu Varaždinske županije, u čijoj su nadležnosti škole, sredstva nisu nijednom do sada osigurana.

Ipak, bez obzira na izostanak sustavnog cjelovitog rješenja u tom pogledu, neke škole same su potaknule uključivanje u program MIŠ. Tako su se na inicijativu ravnateljice varaždinske Gospodarske škole u školskoj godini 2015./16. programu MIŠ priključili svi učenici te škole, i to njih više od 1.000. Uvidjevši prednosti terenske nastave u Muzeju, njima su se u školskoj godini 2016./17. pridružile još tri varaždinske srednje škole: Privatna varaždinska gimnazija s p. j., Glazbena škola i Druga gimnazija, pa je sada u program uključeno i 1.680 srednjoškolaca.

Sve četiri srednje škole kupnju iskaznice za program MIŠ financiraju vlastitim sredstvima, uz popust koji im daje Muzej.

S obzirom na ohrabrujuću činjenicu da su se i nastavnici i učenici dosad s iznimnim zadovoljstvom odazivali na sudjelovanje u edukacijskim muzejskim programima, i to osobito u obrazovno-kreativnim radionicama, program MIŠ bit će dobra prigoda za daljnji razvoj ove muzejske djelatnosti, važne koliko za sam Muzej, toliko i za grad Varaždin i njegove (najmlađe) sugrađane.

MIŠ, Museum and School - educational programme of Varaždin City Museum

MIŠ is a co-operation between the Museum and schools. All primary school pupils (around 3,500) can make use of the museum contents (viewing permanent and temporary exhibitions + guidance, lectures, creative workshops, etc.) free of charge, as often as possible, and presenting a special Visitor's Card. Various activities are a motivation for independent and group visits different collections, exhibitions, and galleries.

Muzejska pedagogija u korelaciji s društvenim vrijednostima

Museum education correlated with social values

Eva Brunović

Načelnica Sektora za izvedbenu, likovnu, muzejsku i arhivsku djelatnost
Ministarstvo kulture RH, Zagreb
Eva.Brunovic@min-kulture.hr

IZMEĐU ŽELJA I REALNOSTI

Sažetak

U kontekstu okvira „Muzejska pedagogija u korelaciji s društvenim vrijednostima“ izlaganje se temelji na prikazu realizacija muzejsko-edukativnih aktivnosti u širem smislu programa, zapošljavanja, financiranja, posjećenosti programa i ostalog te smjernica koje je postavio organizator.

Izlaganje pokazuje pomake u posljednje gotovo tri godine odnosno od 2012. godine i 7. skupa muzejskih pedagoga koji je održan u Rijeci, kada je prvi put učinjena analiza muzejsko-edukativnih programa koje financira Ministarstvo kulture, i to posebice u kontekstu broja muzeja i u njima zaposlenih stručnih djelatnika sa zvanjem muzejskog pedagoga.

Promišljajući o ulozi muzejskog pedagoga unutar muzejske zajednice ističe se kako:

- muzejski pedagog osmišljava i provodi kvalitetne i dinamične programe odnosno aktivnosti, prvenstveno se pritom oslanjajući na muzejske zbirke odnosno stalne ili povremene izložbe
- muzejski pedagog djeluje u kontekstu zajednice.

Danas, u 21. stoljeću, svjedočimo kako muzejski pedagozi kreiraju strategije učenja za uključivanje javnosti u skladu s poslanjem muzeja, razvijaju programe razgovora, aktivnosti i radionica vezano uz stalni postav, pojedine izložbe, teme i manifestacije, intenziviraju suradnju sa školama, fakultetima i nastavnicima za promicanje korištenja zbirke i aktivnosti muzeja u skladu s nacionalnim kurikulumom, stvaraju i razvijaju obrazovni resurs za posjetitelje, škole, obitelji i posebne zainteresirane skupine, upravljaju programima, proračunom i volonterima, analiziraju i primjenjuju povratne informacije o realiziranim pedagoškim aktivnostima, intenziviraju suradnju s ostalim muzejskim djelatnicima te zastupaju i promiču aktivnosti muzeja prema vanjskim obrazovnim tijelima kako bi se uspostavila mreža korisnih i produktivnih partnerstava.

Provedbu ovih aktivnosti danas u Republici Hrvatskoj realizira 48 djelatnika sa stručnim zvanjem muzejskog pedagoga, od toga 31 muzejski pedagog, 14 viših muzejskih pedagoga te tri muzejske pedagoginje savjetnice (MDC, 2015.). U odnosu na 2012. godinu, u muzejima je zaposleno svega osam muzejskih pedagoga više.

Vezano uz teritorijalnu pokrivenost, u 2012. godini podaci su pokazivali da muzeji u devet županija nemaju zaposlenog niti jednog muzejskog pedagoga, dok u 2015. godini u osam županija još uvijek nemaju zaposlenog muzejskog pedagoga. Ove županije možemo nazvati bijelim područjem muzejske pedagogije (Međimurska, Varaždinska, Kopriivničko-križevačka, Bjelovarsko-bilogorska, Brodsko-posavska, Virovitička, Požeško-slavonska i Šibensko-kninska županija).

Stoga se nameće pitanje kako kreirati muzejsko-edukativne programe, strategije, suradnje, kako intenzivirati aktivnosti i provoditi analize, kako biti vidljiviji i prepoznatljiv i pokretač novih i pozitivnih vrijednosti kada ne postoji muzejski pedagog u muzeju, odnosno kada ne postoji minimum stručnog osoblja kako propisuje podzakonski akti.

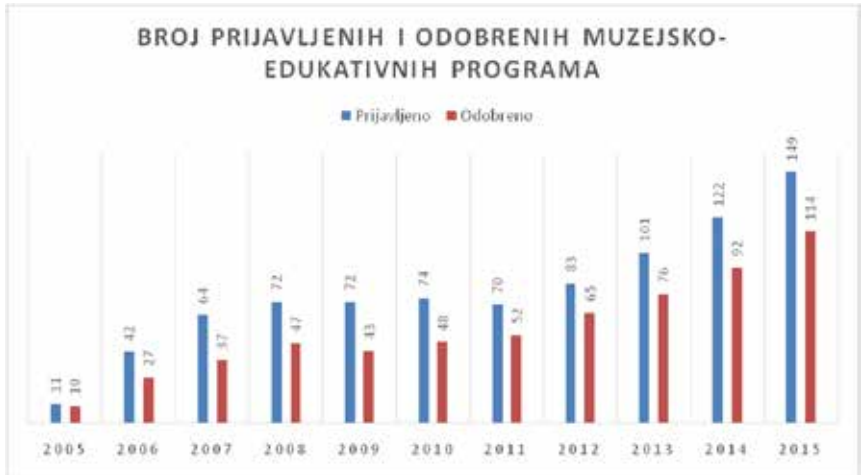
Unatoč malom broju stručnih djelatnika koji pripremaju i realiziraju edukativne programe u muzejima i izvan njih, kada se na kraju godine podvuče crta, dobivamo pregled zanimljivih i kreativnih programa koji realiziraju hrvatski muzeji. O tome svjedoče statistički podatci koje prikuplja MDC.

Vezano uz sustavno praćenje muzejsko-edukativnih programa u Ministarstvu kulture i broja muzeja koji prijavljuju programe na natječaje Ministarstva kulture od 2005. do danas, pokazatelji su sljedeći:

Iz pokazatelja vidimo kako iz godine u godinu sve više muzeja prijavljuje pedagoške programe, a gotovo svim muzejima koji prijave i zatraže sredstva za pedagoški program sredstva se i odobravaju. Ovo je važan podatak jer pokazuje na koji način Ministarstvo kulture na nacionalnoj razini percipira pedagoške programe.

Vezano uz broj prijavljenih i odobrenih programa od 2005. do 2015. godine pokazatelji su sljedeći:

S obzirom na kontinuirani porast broja pedagoških programa za zaključit je da muzeji razumiju važnost u kojoj je mjeri značajan doprinos muzejskih pedagoga koji kroz svoj svakodnevni rad pridonose komunikaciji s različitim skupinama posjetitelja u muzeju i izvan njega, i to u kreativnom, promotivnom i obrazovnom smislu.

Vezano uz omjer pedagoških i ostalih programa muzejske djelatnosti koji se prijavljuju za financiranje u Ministarstvu kulture, omjer je sljedeći:

2012. godina	2015. godina
ukupno prijavljeno 899 programa	ukupno prijavljeno 1.032 programa
od toga 9,2% pedagoških programa	od toga 14,5% pedagoških programa

U 2012. godini hrvatske muzeje je posjetilo oko 3,8 milijuna posjetitelja, od toga je na edukacijskim programima sudjelovalo gotovo 130.000 sudionika, dok je u 2015. godini muzeje posjetilo oko 4,8 milijuna posjetitelja, a edukativnim projektima je nazočilo gotovo 150.000 sudionika (MDC, Projekt prikupljanja podataka o posjećenosti hrvatskih muzeja, 2013., 2016.).

Muzejsko-edukativni programi postaju sve vidljiviji unutar ukupnih muzejskih aktivnosti. S jedne strane sami muzeji su sve svjesniji kako muzejsko-edukativne aktivnosti komuniciraju muzejske programe unutar muzeja, ali i izvan njega, a s druge strane iščitava se jačanje interesa publike i potražnje za ovom vrstom muzejskih aktivnosti.

Ministarstvo kulture je u 2012. godini za muzejsko-galerijske programe izdvojilo oko 9,8 milijuna kuna, dok je za pedagoške programe izdvojeno 611.900,00 kn, odnosno nešto više od šest posto ukupnih sredstava. U 2015. godini je izdvojeno ukupno 7,2 milijuna kuna, a za pedagoške programe 823.500,00 kn odnosno 11,3 posto.

Slijedom raznovrsnih aktivnosti koje priređuju muzeji opaža se kako sve intenzivnije razvijaju modele umrežavanja s drugim organizacijama, i to u smislu uvođenja novih sadržaja u ili izvan muzeja.

Kompleksni istraživačko-izložbeni muzejski projekti sve češće u tijesnoj su vezi svih muzejskih djelatnika koji razrađuju projekt i stvaraju nove prostore za komunikaciju. Posebice se ističu projekti koji obuhvaćaju održavanje redovnih nastavnih sati u muzejima čime se uz ostalo ostvaruje sinergija između školskog programa, projekta i samoga muzeja.

Pedagoškim programima muzeji ostvaruju suradničke platforme s ostalim organizacijama, kreiraju novo organizacijsko djelovanje u kulturi, pokazuju fleksibilnost u organizaciji poslovanja te uz inovativne i nove formate suvremenog umjetničkog izraza, interakciju tehnologije, umjetnosti i kulturne proizvodnje, doprinose razvoju i povećanju vidljivosti progresivnih područja umjetnosti i kulture koja su ključna mjesta za najnaprednije kulturne prakse u području umjetnosti i kulture i važna su točka društvenih inovacija.

Brojni muzeji razvili su vlastite prepoznatljive aktivnosti odnosno edukativne manifestacije koje bilježe porast i interes publike što nam potvrđuje da se radi o dobrim modelima.

Razvijena je i zajednička inicijativa Ministarstva kulture i Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta kroz program Ruksak (pun) kulture – umjetnost i kultura u vrtiću i školi koji ga zajednički provode i to kao dopunski program potpore kurikulu u vrtićima, osnovnim i srednjim školama. Program omogućava dostupnost i približavanje umjetnosti i kulture djeci i mladima, razvijanje njihove estetske kulture te općenito senzibilizira djecu i mlade za područje umjetnosti i kulture.

Važno je istaknuti i programe koji se sve češće sustavno osmišljavaju, a usmjereni su na dovođenje kulturnih i muzealnih sadržaja u male sredine kao npr. Arheološki susreti Arheološkog muzeja u Zagrebu, „Idemo na teren“ Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika, Volonterski kamp Gradskog muzeja Sisak, programi Muzeja za umjetnost i obrt i Etnografskog muzeja u Zagrebu, kao i brojni drugi.

Zaključno, muzeji su danas inovativne javne ustanove u području kulture i centri javne kreativnosti, a tome važan doprinos daju upravo pedagoški programi i rad muzejskih pedagoga. Upravo pojačavajući partnerstvo s drugim organizacijama stvaraju se osnove za razvoj formalnog i neformalnog učenja i to na korist osobnih vještina, znanja, dobrobiti, a u konačnici i razvoja samoga društva. Kroz pedagoške programe u muzejima učimo, istražujemo, osjećamo se znatizeljno, nalazimo našu prošlost i našu budućnost bez društvene hijerarhije, susrećemo ljude i ideje te postajemo tolerantniji, obrazovaniji i veseliji.

Between desire and reality

Museum pedagogy is inseparable not just from museum activity as determined by the Museum Law but also from museum activities in the broader sense.

In the context of the realization of museum education programs, progress will be shown in the last three years, since 2012 and since the 7th Museum educators Congress when an analysis of museums and educational programs funded by the Ministry of Culture was made for the first time, and particularly in the context of the number of museums along with the number of their expert employees with the title of museum educator.

In the wide and varied field of this extremely important segment of museum activity there is a significant contribution from museum educators who devise and implement high-quality and dynamic programs and activities while relying primarily on museum collections and permanent or temporary exhibitions, and not in the least through their activity in the community which their work is a part of.

Featured examples of good practice will show the extent of the significant contribution of museum educators who through their daily work contribute to the better communication with various groups of visitors in the museum and outside it, specifically in the creative, promotional and educational sense.

Andrea Matoković

Kustosica
Muzej otoka Brača, Škrip
Centar za kulturu Brač, Nerežišća
muzejskrip@gmail.com

HERKUL NA BRAČU – DREVNI ZAŠTITNIK KAMENARA I SUVREMENI SIMBOL USPJEŠNE KULTURNE SURADNJE

Sažetak

Muzej otoka Brača u Škripu, u sklopu Centra za kulturu Brač, sudjelovao je u edukativnoj akciji Hrvatskog muzejskog društva „Muzejske pričalice“, organiziranoj u povodu Međunarodnog dana muzeja 2013. godine. Za zavičajnu temu izabrali smo mit o Herkulu, kojemu su posvećeni brojni rimski spomenici nađeni na Braču, od kojih se neki mogu vidjeti u našem muzeju. Kao drevni zaštitnik kamenara i klesara, Herkul je jedan od zaštitnih znakova našeg otoka.

Kroz različite aktivnosti, kao što su predavanja, predstave, radionice, izložbe dječjih radova i izrada slikovnica, nastojali smo ostvariti sljedeće ciljeve:

- Uključivanje udruga i škola iz svih bračkih općina s ciljem stvaranja male kulturne mreže
- Stvaranje pozitivnog odnosa otočkog stanovništva prema kulturnim ustanovama kao čuvarima njihove zavičajne baštine
- Izlazak muzeja iz okvira “riznice predmeta iz davne prošlosti” – pristupačan i prijateljski odnos prema zajednici
- Pružanje kvalitetne zabave za najmlađe naraštaje – pretakanje dječje mašte u njihove vlastite projekte putem glazbenog, scenskog, literarnog i likovnog stvaralaštva

Uspješna suradnja s pojedincima, udrugama, školama, te ostalim baštinskim ustanovama u ovom projektu, organiziranom uz potporu Turističke zajednice grada Supetra, rezultirala je slikovnicom „Herkul na Braču“, a nastavila se i u Noći muzeja 2014. i Noći knjige iste godine. Ove manifestacije na temu Herkula privukle su uz velik broj posjetitelja i brojne nove sudionike s novim kreativnim idejama.

Muzej otoka Brača, koji djeluje u sastavu Centra za kulturu Brač, zajedno s Galerijom umjetnina „Branislav Dešković“ u Bolu i Muzejom Pustinja Blaca, osnovan je u Škripu 1979. godine, u vrijeme dok je Brač bio jedinstvena općina s upravnim središtem u Supetru. Danas ovaj najveći srednjodalmatinski otok broji oko 14.400 stanovnika, što je za tisuću osoba manje nego što naš muzej ima posjetitelja godišnje. Podijeljen je u sedam općina i jedan grad, Supetar, kojemu pripada i naselje Škrip. Općine predstavljaju pomalo zatvorene, autonomne sustave u odnosu prema susjedima. Uz tradicionalni kampanilizam uglavnom šaljivog karaktera, primjećuje se i pojava antagonizma, potaknuta najviše turističkom konkurencijom. U takvoj situaciji smatramo da je dužnost muzeja, kao kulturne ustanove čije zbirke predstavljaju prošlost čitavog otoka, biti živim i djelotvornim posrednikom između njegovih pojedinačnih dijelova, na dobrobit cjelokupne zajednice osnivača. U tu svrhu uključujemo se u različite muzejske akcije i manifestacije, kao što je npr. Noć muzeja, kod nas izuzetno popularna i iznimno dobro posjećena, unatoč prometnoj izoliranosti Škripa.

Povodom Međunarodnog dana muzeja 2013. godine sudjelovali smo u edukativnoj akciji Hrvatskog muzejskog društva „Muzejske pričalice“, a za zavičajnu temu izabrali smo mit o Herkulu, koji je kao drevni zaštitnik kamenara i klesara ujedno i jedan od zaštitnih znakova našeg otoka. Dva reljefa iz rimskih kamenoloma između Škripa i Splitske, u kojima se uzimao se vapnenac za izgradnju Dioklecijanove palače u Splitu, čuvaju se u arheološkoj zbirci našeg muzeja, dok se treći, klesan u živoj stijeni, nalazi u kamenolomu Rasohe iznad Splitske.

Slika 1. Neki od sudionika „Muzejskih pričalica“ s rimskim reljefom Herkula u Muzeju otoka Brača

Ciljevi koje smo htjeli postići ovom radionicom bili su sljedeći:

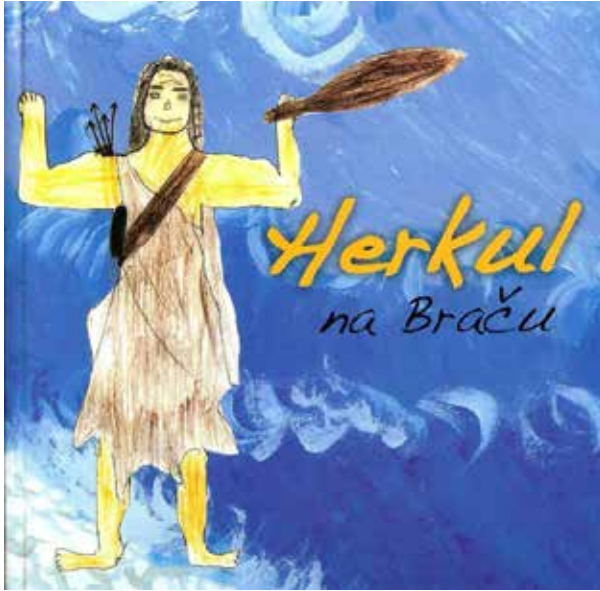
- Uključivanje udruga i škola iz svih bračkih općina s ciljem stvaranja male kulturne mreže radi što bolje suradnje na očuvanju zavičajne baštine
- Aktivno sudjelovanje najmlađih naraštaja u očuvanju baštine – nove generacije ljubitelja kulture
- Stvaranje pozitivnog odnosa otočkog stanovništva prema kulturnim ustanovama kao čuvarima njihove zavičajne baštine – roditelji slijede djecu
- Izlazak muzeja iz okvira “riznice predmeta iz davne prošlosti” – pristupačan i prijateljski odnos prema zajednici njegovih osnivača, tj. stanovništvu otoka
- Pružanje kvalitetne zabave za najmlađe naraštaje – pretakanje dječje mašte u njihove vlastite projekte putem likovnog, glazbenog, literarnog i scenskog stvaralaštva

Da bismo oživjeli mit o antičkom junaku putem likovnih radionica, predstava, izložbi i zajedničkog druženja u muzeju na završnoj svečanosti, morali smo prvo upoznati sudionike s Herkulom. Uzevši u obzir lošu prometnu povezanost Škripa s ostalim bračkim naseljima, kao i činjenicu da je sudionicima i profesorima teško uskladiti posjet muzeju sa školskim i izvanškolskim obvezama, te da većina nastavnika putuje do svog radnog mjesta, u nekim slučajevima čak i iz Splita, postalo je jasno da treba i doslovno, fizički, napustiti muzejsku zgradu i zaputiti se u bračka mjesta. Prometnula sam se u putujuću pripovjedačicu kako bih, uz brojne ilustracije, održala predavanja o Herkulu u prostorijama škola i udruga koje su se odazvale na naše pismo namjere. U pripovijedanju sam, među ostalim, nastojala ukazati na vrline i mane našeg junaka i posljedice njegovih postupaka, ali i skrenuti pažnju na neke poveznice s našim zavičajem, kao npr. važnost masline u antičkom svijetu kao magičnog mediteranskog stabla.

Djeca su zatim u sklopu redovne nastave sa svojim nastavnicima i uz voditelje udruga izvan škole pripremala likovne radove i predstave. U akciji "Muzejske pričalice" sudjelovali su učenici Osnovne škole Bol u suradnji s Centrom za kulturu Bol, učenici Osnovne škole Pučišća, učenici područne škole Sutivan, predškolci iz Sutivana u suradnji s drugom "Svit kao cvit", učenici Osnovne škole Selca u suradnji s Tinom Vukovićem, sadašnjim kustosom bolske Galerije umjetnina „Branislav Dešković“, a potporu akciji dala je i Turistička zajednica grada Supetra.

Na završnoj svečanosti održanoj u Muzeju otoka Brača, mladi lutkari iz OŠ Pučišća sa svojom učiteljicom izveli su predstavu o Herkulu. Sudionici muzejskih pričalica u Škripu uživali su u ukusnim kolačima koje su pripremile škripske gospođe, a pojela se i torta s likom Herkula.

Izložba dječjih radova otvorena tom prigodom mogla se razgledati tijekom čitavog ljeta. Univerzalni likovni jezik slikovnice na zidovima muzeja bio je jednako razumljiv i privlačan našim posjetiteljima svih generacija i narodnosti. Spomenuti likovni radovi, kao i dvodimenzionalne lutke i scenografija pretočeni su u slikovnicu naslovljenu „Herkul na Braču“, koju su djeca izradila za djecu.

Slika 2. Slikovnica „Herkul na Braču“

Priču o Herkulu smo odlučili proširiti u Noći muzeja 2014. godine. Iz dijela teksta programa manifestacije vidljiv je naš *modus operandi*.

„Poznata je činjenica da je sova, koja nas hukanjem poziva na Noć muzeja, kao životinja božice Atene ujedno i stari simbol mudrosti. Jeste li se zapitali što se dogodi kad se povežu mudrost, hrabrost i izuzetna izdržljivost? Poštovani stanovnici i posjetitelji otoka, zacijelo Vam je kao najbliži odgovor na ovo pitanje pred očima iskrsnula slika tipičnog otočanina, snalažljivog i izdržljivog u životnim nedaćama. Ovogodišnja Noć muzeja u Škripu posvećena je jednom takvom naturaliziranom Bračaninu. Riječ je o Herkulu, kojeg su u drevnim rimskim kamenolomima iznad Splitske kao svog zaštitnika štovali prvi brački kavaduri, žbocaduri i diladuri¹. Nećemo Vas nagovarati da u ovoj prohladnoj siječanjskoj noći prošetate do kamenoloma Rasoha u kojem se skriva lik Herkula isklesan u živoj stijeni, ali možete svratiti do Muzeja otoka Brača u Škripu, koji posjeduje dva rimska reljefa s prikazom tog popularnog antičkog junaka.“

¹ Kavaduri su berači kamena, nekvalificirani radnici koji lome kamen, nakon čega odlomljeni blok odlazi na daljnju obradu u ruke žbocadurima, kamenarima višeg stupnja. Na kraju ga preuzimaju diladuri – stručni klesari, koji predmetu ili proizvodu daju konačni oblik.

Trudimo se skrenuti pažnju samim Bračanima na bogato kulturno nasljeđe koje ih okružuje. Također, vodimo brigu o očuvanju narječja kao bitne sastavnice zavičajnog identiteta. Korištenjem pojedinih dijalektalnih izraza, bliskih i milih lokalnom stanovništvu, ističemo zajedništvo u posebnosti. S druge strane, pojmovima koji zacijelo zvuče egzotično stanovnicima kopna, potičemo znatiželju naših lojalnih posjetitelja te onih koji će to tek postati tijekom godine. Stoga svake godine nastojimo naučiti čitatelje programske knjižice Noći muzeja neku „novu“ bračku riječ.

U program Noći muzeja posjetitelje je u trijumfalnom tonu uveo brass band „Brassčuta“ iz Pučišća, koji je kasnije muzejsko dvorište pretvorio u pravi plesni podij. Premijerno je predstavljena slikovnica „Herkul na Braču“ čiji su mladi autori izveli i nekoliko kazališnih uprizorenja Herkulovih uzbudljivih pustolovina. Tako su mali posjetitelji Noći muzeja imali prigodu pogledati „Plesnu priču o Herkulu“ u izvođenju učenika OŠ Bol u suradnji s Centrom za kulturu Bol, predstavu o antičkim božanstvima koju su izveli predškolci i učenici iz Sutivana u suradnji s udrugom „Svijet kao cvijet“, te predstavu „Herkul i Dejanira“ učenika OŠ Pučišća.

Direktor TZ Grada Supetra Ive Cvitanić predstavio je sve atraktivniju tematsku, kulturno-turističku stazu „Herkules“ koja od Splitske vodi prema rimskom kamenolomu Rasohe, a zaslugom spomenute Turističke zajednice uređena je za posjetitelje 2012. godine.

Posjetitelji su mogli kušati i antičke delicije: role od mošta, žrtveni kruh i vino s medom, koje su pripremili učenici opće gimnazije i hotelijersko-turističkog smjera Srednje škole „Bol“. Zajedno sa svojom profesoricom Sanjom Nejašmić i u pratnji dvojice „rimskih vojnika“ posjetiteljima su podijelili recepte za rimske specijalitete na hrvatskom i latinskom jeziku. Ukazali su i na nedovoljno valoriziran spomenik rimske umjetnosti na Braču – kasnoantičku rimsku piscinu na Zlatnom Ratu.

U muzeju je za ovu prigodu postavljena i izložba tradicionalnih klesarskih alata s dijalektalnim nazivljem, a posebnu je atrakciju za posjetitelje predstavljala radionica klesanja rimskih arhitektonskih ukrasa koju su vodili učenici Klesarske škole iz Pučišća u pratnji svoje profesorice Vesne Matjašić i voditelja Darija Orlandinija.

Stanovnici Škripa žive za muzej i aktivno sudjeluju u svim događanjima, pa su i ovaj put Škrike pripremile domaće kolače, a posjetitelji su mogli kušati i omiljeni Herkulov napitak – vino iz jedne bračke vinarije. Među brojnim posjetiteljima muzejske noći, njih 500-tinjak, našli su se i tinejdžeri koji su čak naručivali taksi da bi posjetili muzej. Događaj je pokazao da kultura zauzima sve važnije mjesto u bračkoj svakodnevnici.

Centar za kulturu Brač aktivno surađuje s Narodnom knjižnicom Supetar, u čiju se Noć knjige uključio i 2014. godine. Interaktivno pripovijedanje o

Herkulu uz dječje likovne radove nastale prethodne godine, izložba i kviz, za kojeg su najuspješniji nagrađeni muzejskom slikovnicom, potaknulo je publiku u knjižnici, učenike i učitelje iz Supetra na sudjelovanje u novim muzejskim aktivnostima.

Sa zadovoljstvom mogu reći da naša priča ima sladak epilog, tim više što je ovo završetak samo jednog poglavlja. Upravo kao naš junak Herkul ne spavamo na lovorikama nego hitamo iz jednog u drugi zadatak zajedno s našim agilnim i sve brojnijim suradnicima, na čemu smo im neizmjereno zahvalni.

Slika 3. U slatkom
iščekivanju

Hercules on Brač – the Ancient Patron of Stonemasons and a Modern Symbol of a Successful Cultural Cooperation

Island Brač Museum, being a component of Brač Cultural Centre, participated in the 18th annual museum education action “Museum Storytellers“ held on the occasion of the International Museum Day 2013. The myth of Hercules was chosen as the local theme of the action, since many Roman monuments dedicated to this hero had been found on Brač, some of which can be seen at our museum. Hercules, the ancient patron of stonemasons and stonecutters has become one of the island trademarks. We planned various activities, such as presentations, performances, workshops, children's art exhibitions and publishing a picture book.

Our goals were:

- involving participants from all municipalities of Brač to form a small cultural network,
- inciting a positive attitude of the local community towards cultural institutions as guardians of their regional heritage
- stepping out of the frame of the “treasury of objects from ancient past“ – having friendly and amenable attitude towards community
- offering quality entertainment – converting children's imagination into projects of their own through musical expression, stage performance, literary and visual art creation

Successful cooperation with individuals, civic associations, schools and other heritage institutions on this project, supported by Tourist Board of Supetar, which resulted in publishing a picture book “Hercules on Brač“, continued on the Long Night of Museums 2014 and the Night of Book 2014. These cultural events, the theme of which was Hercules, attracted not only many visitors, but also a great number of new associates with fresh creative ideas.

Vedrana Premuž Đipalo

Viša muzejska pedagoginja
Etnografski muzej Split,
Split
vedra50@hotmail.com

NEMATERIJALNA BAŠTINA I DOPRINOS MUZEJSKIH EDUKATIVNIH PROGRAMA

Sažetak

U radu su predstavljeni neki od oblika rada s djecom osnovnoškolskog uzrasta vezani uz prezentiranje nematerijalne baštine. Velika zainteresiranost za ove radionice govori nam, između ostalog, o nedostatku ovakvih sadržaja u osnovnoškolskim programima.

Izloženi predmeti koji se čuvaju u Etnografskom muzeju Split svjedoče nam o bogatstvu i raznolikosti hrvatske tradicijske kulture. Stoga nam je osobito važno da, uz čuvanje i predstavljanje muzejskih eksponata, kroz raznolike edukativne projekte koji se održavaju u našem muzeju, upoznajemo djecu i mlade s vrijednošću i jedinstvenošću kulturne baštine.

Šetnjom kroz današnji stalni postav muzeja posjetitelji mogu razgledati izloženu tradicijsku odjeću priobalja, otoka i dalmatinskog zaleđa. Uz narodne nošnje posebno mjesto u muzeju zauzimaju vrijedni primjerci tradicijskog ženskog nakita. Tu su i vještim rukama izrezbarene i oslikane škrinje, primjerci hvarske čipke kao zaštićenog nematerijalnog kulturnog dobra, orijentalni primjerci oružja poput *kubura* i *jatagana*, te inscenacija pučke sobe s početka 20. stoljeća.

Posebnost ovog muzeja je i što se unutar muzejskog izložbenog prostora može vidjeti jedna od najstarijih crkvice u Dioklecijanovoj palači - crkva *Sv. Andrije de fenestris* iz VII. stoljeća, a tu je i dvor palače srednjovjekovne splitske obitelji Božičević-Natalis, iz kojega se može doći sve do renesansne terase, odnosno do vrha Vestibula.

Od niza raznolikih radionica koje su trenutno u muzejskoj „ponudi“, ovom ćemo prilikom izdvojiti one koje imaju naglasak na edukaciji o nematerijalnoj kulturnoj baštini. Ova razina interpretacije uklju-

čuje programe koje osmišljavamo uoči pokladnog utorka, zatim radionice koje su vezane uz svadbene običaje te uskrсне i božićne radionice. Svaka od ovih radionica uključuje i prikladno predavanje osmišljeno za različite uzraste - bilo da je riječ o vrtićkoj dobi, nižim ili višim razredima osnovne škole.

Primjerice, tijekom pokladnog predavanja upoznajemo djecu s raznolikom načinom prerusavanja i lokalnim raznolikostima - s lastovskom *pokladom*, baranjskim *bušama*, sinjskim *babama* i *didima*, imotskim *Bacchusom*, kastavskim *zvončarima* i splitskim pokladnim običajima. Naglasak se stavlja na magijsko značenje pokladnih rituala, koje je danas manje naglašeno, a u prošlosti je imalo značajnu funkciju prizivanja plodnosti. Uz *Power Point* prezentaciju, pregled arhivskih snimki ili isprobavanja pravih tradicijskih drvenih maski tijekom muzejskog posjeta, djeca stvaraju vlastite pokladne maske.

Slika 1. *Dani čudesnih bića i priča*, autor fotografije EMS

Radionica naziva *Nonina škrinja* kao okosnicu ima jedan osebujan muzejski predmet - oslikanu škrinju za *dotu*, a povezujemo je uz priču o svadbenim običajima. Također, ovo je odličan poticaj za razgovor o položaju žene u patrijarhalnom društvu ruralnih i gradskih sredina s početka 20. stoljeća. Zajedničkim razgledavanjem škrinja koje su izložene u muzejskom postavu započinjemo priču o svadbenim običajima, dalmatinskoj ženi i njezinoj *doti* nakon čega slijedi kreativna radionica izrade vlastite škrinje koju djeca potom nose kući kako bi u nju spremila vlastite dragocjenosti.

O raznolikosti božićnih običaja saznajemo na radionici *Božićna priča* gdje se djecu upućuje na postojanje mnogobrojnih tradicijskih predbožićnih i božićnih običaja, ovisno o pripadnosti jadranskom, dinarskom ili panonskom kulturnom krugu. O sisanju božićnog žita, paljenju *panja badnjaka*, običaju dolaska *položaja*, običaju biranja *kralja* i *kolendavanju* saznajemo putem fotografskih i audio-video zapisa te prikladnog uvodnog predavanja. Muzejski posjet završava izradom božićnih ukrasa.

Radionica naziva *Vile u muzeju* kojom se bavimo usmenim pripovijedanjem, ima nekoliko mogućnosti, ovisno o dobi djece. Cilj ovih radionica je promicanje pričanja i pripovijedanja bajki i priča za djecu. Naime, obrađuju se pojmovi preuzeti iz zbirke *Priče iz davnina* Ivane Brlić-Mažuranić te se zabavljamo kvizom znanja. Preduvjet za ovu radionicu je prethodno čitanje priče što djeca s nastavnicima obavljaju u školi. Ovisno o dogovoru, organiziramo i potragu za čudesnim bićima koja su sakrivena u muzejskom postavu, a riječ je zoomorfnim oblicima nadnaravnih bića iz narodnih predaja (more, macići, vile, vukodlaci...) koje je moguće pronaći putem didaktičnih listića pripremljenih za ovu radionicu. Ovi likovi priređeni su u obliku papirnatih lutaka, a skriveni su po manje vidljivim mjestima unutar muzejske zgrade. Čitanje priča je još jedan segment koji čini ovaj muzejski posjet. Također, za starije uzraste se nudi predavanje i *Power Point* prezentacija na ovu temu. Kreativni dio radionice uključuje izradu vila i vilenjaka u obliku lutaka koje djeca naknadno mogu koristiti za scensku interpretaciju u školi. Evaluacijom muzejske radionice *Vile u muzeju* došli smo do zaključka da je uslijed nedostatka ovakvih sadržaja u školama i vrtićima velika potražnja za ovakvim načinom rada, te da je to dobar način prezentiranja nematerijalne baštine kojim se potiče i njeguje pozitivan odnos prema tradicijskoj baštini. Radionice koje nude ovakve teme zanimljive su i korisne ne samo za djecu, nego i za odrasle.¹

Nadalje, na razini grada Splita već se šestu godinu zaredom organizira edukativna akcija *Juuu-huuu! Praznici su, idemo u muzeje!*. To je akcija s ciljem osmišljavanja kvalitetnog provođenja vremena tijekom zimskih školskih praznika, u kojoj su uključene muzejske i druge splitske baštinske ustanove. Etnografski muzej Split od samog početka ove akcije aktivno sudjeluje organizirajući raznolike sadržaje poput radionica naziva *Zaplovimo*, *Glinene majstorije*, *Muzejska (Svašta)radionica*, *Kakav krasan nakit!*, *Naučiti tkati pametno je znati!*, *Šivanje za početnike*, *Hrvatske tradicijske igračke*. Tijekom navedenih radionica djeca se upoznaju s tradicijskim lončarstvom, vještinom izrade tradicijskog nakita, vještinom tkanja, vještinom izrade tradicijskih drvenih igračaka - upoznavanjem s određenim predmetima u muzejskom postavu, predavanjem na određenu temu te naposljetku i izradom vlastitih radova.

¹ Tijekom dva tjedna, koliko se održavao program *Dani čudesnih bića i priča* u ožujku 2015. godine, na radionicama je sudjelovalo 600-tinjak djece vrtićke i školske dobi. Suradnici na projektu bili su studenti Odsjeka za predškolski odgoj Filozofskog fakulteta u Splitu i mentorica Tea Vidović, bajkopričalica Ružica Boboveč i dizajnerica Melita Kravat. Nakon završetka projekta u muzejskoj ponudi ostala je radionica *Vile u muzeju*.

Također, uz radionice koje prate kalendarsku godinu te određene etnološke teme, osmislili smo i edukativnu publikaciju kako bi i na taj način približili djeci ono što se može vidjeti na izložbi. Povod za odabir teme bila je izložba o tradicijskom ribarstvu kustosice Ivane Vuković, a kao popratni program osmišljena je publikacija naziva *Ribarska avantura* (autorica je muzejska pedagoginja Vedrana Premuž Đipalo). Predstavilo se vrijeme kada su u dalmatinskim lučicama bile pretežito drvene brodice. Upoznavajući tadašnji način života, običaje koji se vežu uz temu ribarstva, ribarske tehnike, vrste brodova i ribolovni pribor, djeca saznaju puno toga o jednom važnom dijelu mediteranske tradicijske kulture.

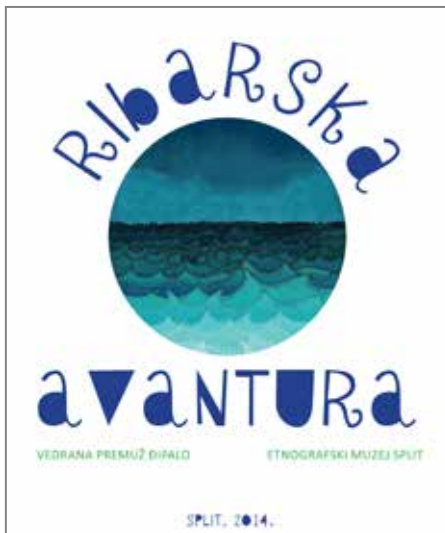
Slika 2. Dani čudesnih biča i priča, autor fotografije EMS

Ovo edukativno izdanje osmišljeno je kao priča o dva dječaka koji iz kontinentalnog dijela Hrvatske dolaze kod bake i djeda u Split gdje doživljavaju pravu malu ribarsku avanturu. U priči pratimo dvije razine teksta: jedan je dijaloški (razgovor glavnih protagonista radnje - unuka Pave i Pere, djeda i drugih likova), a drugi je opisni jer se u njemu putem pripovjedača objašnjavaju razni pojmovi. Ove dvije razine su i vizualno različito naznačene. Kroz priču pratimo odlazak unuka i njihovog djeda u Etnografski muzej u kojemu obilaze postav vezan uz temu ribarstva, potom odlazak u gradsku knjižnicu gdje čitaju knjige o tradicijskom ribolovu, pa sve do odlaska u Komizu u lov pod sviću. Naposljetku se upoznaju s tradicijskom prehranom vezanom uz konzumaciju ribe i morskih plodova. Fotografije koje su uvrštene u publikaciju dio su fototečne građe Etnografskog muzeja Split, te zajedno s ilustracijama čine skladnu cjelinu. Nastojali smo ostvariti uradak koji će biti vizualno jednostavno pratiti, a što je posebice važno za ovakav vid publikacije. Izdanje je prvenstveno namijenjeno djeci osnovnoškolskog uzrasta. *Ribarska*

avantura može se čitati kao popratni, deskriptivni materijal uz izložbu, ali može funkcionirati i samostalno jer i nakon trajanja izložbe ova priča ostaje kao nešto što djeca mogu čitati, prelistavati, gledati ilustracije te koristiti ovaj materijal u korelaciji sa školskim gradivom.

Ilustratorica izdanja je Petra Ana Čubelić - studentica Umjetničke akademije u Splitu, Odsjek za Dizajn vizualnih komunikacija, koja je svojim crtežima pridonijela osnovnom cilju ovakvih publikacija - prijenosu znanja, u našem slučaju o tradicijskom ribarstvu - na način koji je primjeren djeci. Cijela priča začinjena je s puno soli, srdela, sunca i dječje znatiželje i nadamo se da će djeca biti zadovoljna čitajući je, a i da će na taj način nešto i naučiti o ovoj temi.

Slika 3. Ovitak edukativnog izdanja *Ribarska avantura*

Također, izložba o tradicijskom ribarstvu bila je popraćena još jednim vidom edukativnog rada - posebno osmišljenim vodstvom prilikom kojega je muzejska pedagoginja uz priču naziva *Kako je ribica Girica pronašla svoje jato* na neposredan i interaktivan način vodila djecu kroz izložbu. Za ovo vodstvo priređena je velika kartonska ribica Girica koja je pričala djeci svoje dogodovštine, odnosno o tome kako se zbog svoje znatiželje odvojila od jata. Tijekom potrage za svojim jatom, ribica Girica nailazi na razne predmete - to su izloženi muzejski predmeti, a na taj se način djecu neposredno upoznaje s njihovom namjenom. Prilikom uzbudljivog putovanja ona susreće Spužvu Boba Skockanog, crvene koralje, *osti*, *parangale*, *špurtil*, ribare koji love *pod sviću*, *vrše*, odbačene *demižane* i riblje konzerve... Za vrijeme ovakvog obilaska izložbe djeca imaju mogućnosti dodirivanja pojedinih predmeta. Također, oni pogađaju odgovore na pitanja, ali i sami kreiraju radnju priče o ribici Girici, kao i smjer kretanja prilikom obilaska. Nakon ispričane priče djeca odlaze na kreativni dio radionice gdje izrađuju brodice od različitih materijala, najčešće gline.

Naposljetku, napomenut ćemo da su edukativni programi Etnografskog muzeja Split bitan vid aktivnog djelovanja unutar društvene zajednice. Svojim radom muzejski pedagozi na određeni način doprinose boljitku lokalne zajednice - educirajući djecu, ali i odrasle, o nematerijalnoj i materijalnoj kulturnoj baštini, o ekologiji te pri tome ujedno omogućavajući razvoj kreativnih i kognitivnih sposobnosti posjetitelja. Ono što je danas bitno napomenuti i što vidim kao najveću vrijednost rada muzejskog pedagoga jest to što svojim djelovanjem ima mogućnost promicanja određenih pozitivnih životnih vrijednosti kao što su tolerancija, poštivanje različitosti, upornost, kao i ljubav prema učenju.

Intangible heritage and contribution of Museum educational programmes

The paper presents some of the forms of work with children of primary school age, who are related to the presentation of the intangible heritage. Great interest in the workshops tell us about the lack of such facilities in elementary school programs.

Leonilda Conti

Viša muzejska pedagoginja
Muzej likovnih umjetnosti
Osijek
leonilda.conti@mlu.hr

DODIR DVAJU SVJETOVA

Sažetak

Definicija muzeja, konceptne muzejske institucije, vezana je uz strukovni rad s primarnom muzejskom građom i odnosi se na njezino skupljanje, čuvanje, istraživanje i prezentiranje. U suvremenom društvu gdje prostor kao prostor nije više osnovni faktor djelovanja, a muzejski predmet također nije više samo „materijal“, muzejska pedagogija ili edukativna djelatnost dobiva novo mjesto i značenje unutar muzejske djelatnosti, a relacije-korelacije su bitni faktori.

Prijedlozi, ponude, susreti, kontakti koji su se stvorili tijekom pet godina suradnje s Udrugom Svjetlost potvrdili su da Muzej ima vrlo važnu ulogu u društvu, te da potiče i omogućuje dijalog, međusobno upoznavanje i vrednovanje, kao i da razvija ljudske vještine. Dodatna, i ne manje vrijedna posljedica, je pomak u svijesti građana da mogu primiti, susrest se i upoznati s osobama s invaliditetom i njihovim potrebama, kako bi ih mogli na najprirodniji način uključiti u društveni život lokalne zajednice. Relacije i korelacije su osnovne za rad u muzejskoj pedagogiji.

S mojom prezentacijom i primjerom rada u Muzeju likovnih umjetnosti, želim potvrditi potrebu muzeja da otvori vrata široj publici, da stvori nove društvene mreže kako bi bio nositelj društvenih vrijednosti i, po mogućnosti, primi i osobe s invaliditetom, što je vrlo važno za društvenu ulogu muzeja.

Godine 2009. u sklopu Sekcije za animaciju i edukaciju u muzejima unutar MUIH-a, odlučili smo napraviti korak dalje i upoznati svijet osoba s invaliditetom ili takozvanim „osobama s posebnim potrebama“. Prvi korak bio je u Muzeju Slavonije - edukativni dnevni seminar za muzealce različitih struka pod vodstvom kolegice Morane Vouk – više kustosice iz Tifloškog muzeja Zagreb. Iste godine povodom *Međunarodnog dana osoba s invaliditetom* (3.12.) započeli smo organizirati manifestaciju *Muzej za sve*. Nakon analize

situacije u Osijeku, upoznavanja s Udrugom *Dodir* – gluhe i slabovidne osobe i kontakta sa Sportskom udrugom slijepih *Svjetlost*, pripremili smo edukaciju u cilju senzibilizacije mlađe publike, kako bismo ih upoznali sa znakovnom jezikom, Brailleovim pismom, kao i sa svim alatima i opremom koju slijepi i slabovidni imaju na raspolaganju.

Slika 1. 2009. Muzej za sve – edukacija

Prvi put su se u Muzeju djeca kretala kroz prostor zatvorenih očiju, odnosno s crnim povezom preko očiju i s bijelim štapom.

Svake godine obilježavali smo program *Muzej za sve*, prilagođavajući ga i pozivajući razne „marginalizirane“ skupine; osim vodstva organizirali smo razne praktične aktivnosti za: slijepce i slabovidne, gluhe i nagluhe, korisnike Doma za psihički bolesne odrasle osobe, štice Doga za djecu Klasje, jedno vrijeme surađivali smo s djecom s Downovim sindromom i njihovim roditeljima. Za uspješnu suradnju potreban je pozitivan feed-back: prijedlog treba biti prihvaćen (što je bitno kod svakog pedagoškog pristupa) i izvodljiv (izbjegavajući dodatne frustracije).

U sastavu projekta *Dodir dva svijeta*, svijet Muzeja, umjetnina, originalnih predmeta i svijet slijepih i slabovidnih s njihovim potrebama, željama i kapacitetima, radili smo u prvom redu prateći našu intuiciju i provjeravali smo s njima odgovara li im ideja i plan rada. Tako smo postigli puno rezultata, svatko na svojoj strani.

Na vrlo raznolik način smo uključili naše sugovornike, slijepce i slabovidne:

a) kao „redovne“ posjetitelje: ciljano su bili pozvani da posjete izložbe, posebno one koje su mogle povećati interakciju kroz taktilno iskustvo (sa skulpturama, instalacijama).

b) kao sudionike likovnih/kreativnih radionica: na početku smo više puta predložili radionicu izrade zlatnih okvira s tjesteninom – aktivnost je prilagođena njima, mogu pronaći svoj vlastiti izraz, vježbaju motoriku i kroz manipulaciju s raznim oblicima tijesta postaju svjesni krajnjeg rezultata.

- radionica s glinom: omogućena je manipulacija i izrada medalja i drugih oblika (što se možda i očekivalo intuitivno vezano s njihovim mogućnostima);

- radionica grafičke tehnike slijepog tiska – na kojoj im se, kroz prepoznavanje oblika, stvaranje kompozicija s raznih materijalima, pružila prilika da upoznaju vrlo ozbiljnu tehniku koja svojim nazivom na hrvatskom asocira na njih;

- radionica bojanja gipsanih figura, jer slabovidna osoba može razlikovati tonove, a predmete su mogli ponijeti kući. Sa svim osjetilima upoznavali su se s tehnikom (odijevanje gipsa, njegovim fizičkim reakcijama na toplinu - kad se osuši, trajanje procedure) koju su mogli sami ponavljati kod kuće ili dati doprinos u Udruzi za neka određena događanja:

- radionica *Pričalice*, uz dodirivanje umjetnina pričali su svoje priče, privilegirajući verbalni pristup i otkrivajući novu komunikaciju i pravo na osobno razmišljanje.

Članovi Udruge Svjetlost su također bili promotori svog sudjelovanja na radionicama, pozivajući na više radionica osobe iz Poglavarstva da im se pridruže i upoznaju se s djelatnošću muzeja (političko-socijalna mreža).

Slične radionice smo razvijali također u sjedištu njihove Udruge. Važno je bilo umrežiti se službeno, ali i kroz neformalno druženje stvoriti međusobno povjerenje.

c) Slijepi i slabovidni kao aktivni partneri u izradi aktivnosti: dvije godine zaredom također smo slali božićne i uskršnje muzejske čestitke na Brailleovom pismu utvrdivši tako našu suradnju i želju da probudimo svijest o njihovom svijetu.

Za više muzejskih manifestacija tražili smo njihovo partnerstvo kako bi oni vodili dio našeg programa: - na Međunarodni dan muzeja - na završetku akcije nazvane *Kotač* uključili smo ih u natjecanje u pikadu: Udruga Svjetlost protiv učenika četvrtih razreda – medalje su bile ručno izrađene u sklopu izložbe Triennale hrvatskog medaljerstva. Bile su okruglog oblika i s reljefom, kako bismo ih doživjeli i jedni i drugi. Bilo je već neobično igrati se u Muzeju, ali natjecanje sa slijepima neprocjenjiva je vrijednost.

Slika 2. 2010.
Natjecanje sa
slijepima – pikado

Na Noć muzeja – 2012., i 2014., 2015. godine članovi Udruge bili su izravni posrednici prema posjetiteljima, predlagali su im upoznavanje s umjetninama (izabrali smo one koje je bilo moguće dodirivati u za to odvojenom prostoru) zatvorenih očiju, dodirivanjem umjetnina i slušanjem informacija putem audiozapisa. To je svakako bio izazov u vezi prikrivenih strahova prema nepoznatom.

Početkom 2014. godine htjeli smo nešto novo, odnosno spojiti osobe koje imaju različite potrebe, fizičke i psihičke: slijepi i slabovidni su surađivali sa šticienicima zajednice Udruge Breza. Mlade djevojke su pokazale svoje vještine u izradi svijeća i pomogle su slijepima da sami izrade svoje: predložen im je vreli vosak u boji i zajedno su prošli sve faze do krajnjeg oblikovanja svijeće (topli vosak, hladna voda, topli vosak, hladna voda). Kakve emocije. Jedni su drugima pomogli i stekli vrlo pozitivno iskustvo u Muzeju. Istovremeno, za dobrovoljce smo pripremili kiparsku radionicu i izradili gipsani kalup prema licima i to s ciljem da dobijemo lica koje možemo dodirnuti rukama, naglašavajući kako slijepi mogu vidjeti svoje poznanike.... dodirom po licu. I tako smo se „koherentno“ spojili s umjetničkim predmetima - bistama ili spomenicima. Nezaboravan trenutak s visokim društvenim i socijalnim vrijednostima, kao i s edukativnim likovnim sadržajem.

d) Slijepi i slabovidni kao nositelji projekta

Nakon prvog *Muzeja za sve* iz 2009. godine, Sportska udruga Svjetlost našla je hrabrost i predložila ideju Gradu Osijeku za ovu manifestaciju, te je bila nositelj projekta *Prošetajmo zajedno*, u kojem je Muzej bio neposredni partner u organizaciji. Crne trake koje smo koristili u Muzeju bile su važan input za predsjednika Udruge Svjetlost - zajedno smo pripremili više od 70 traka i vrlo praktično riješili kako ih staviti djeci na glave tijekom trajanja manifestacije. Dana 15.10.2010., povodom *Međunarodnog dana bijelog*

štapa, u centru Osijeka – uz potporu Grada i Osječko-baranjske županije, realizirana je prva manifestacija *Prošetajmo zajedno*: bili su pozvani predstavnici gradske i županijske uprave: gradonačelnik i predsjednik Skupštine OBŽ prošetali su s crnom trakom i bijelim štapom Trgom slobode i ulicom Hrvatske republike, te preko Županijske ulice natrag do Trga slobode.

Slika 2. 2010.
Prošetajmo zajedno

S njima su prošetali svi članovi Udruge, netko s psom, netko s bijelim štapom ili s oboje, te oko 150 djece iz raznih škola u blizini centra. U parovima se kretalo s pokrivenim očima. Svi zajedno su redom osjetili što slijepi svaki dan doživljavaju – promet, osobe koje na njih ne paze niti ih vide, neravnu cestu, parkirane automobile gdje ne treba. Slučajno ili ne, od tada se u gradu pojavilo puno više zvučnih semafora u centru, u obnovu nogostupa uključene su i nove vodiljne trake, a i sam Trg slobode je potpuno renoviran.

Turistička zajednica grada Osijeka je 2013. godine pripremila i dijelila turistički vodič na Brailleovom pismu.

Obilježavajući V. godinu te manifestacije, u 2014. smo ponovno kao Muzej htjeli biti njihov partner i 14.10. (dan prije Međunarodnog dana bijelog štapa) zajedno smo proveli akciju *Prošetajmo zajedno s Muzejem likovnih umjetnosti*, čime smo postojećim ciljevima dodali i kulturni sadržaj: članovi Udruge (slijepi), edukatori, pedagog, kustos, volonteri i predstavnici Turističke zajednice grada Osijeka s pokrivenim očima kretali su iz Muzeja i upoznavali se s umjetničkim spomenicima u blizini Muzeja (spomenik A. Waldingera, H. Hoetendorfa, takozvani Picasso.....).

Svi mediji su nas pratili (novine, lokalne i državne televizije).

Započeti odnos s članovima Udruge *Svjetlost* razvijali smo dalje uz nove korelacije u Osijeku i možemo reći da smo već 2015. bili posrednici za realizaciju sličnih događanja izvan granica Republike Hrvatske: akcija

Prošetajmo zajedno koja je realizirana u Osijeku, po našem modelu održana je, uz određene prilagodbe u Beogradu, nakon što su se dvije udruge slijepih i slabovidnih konzultirale. A mi smo, ovaj put iz daljine, nazočili realizaciji.

Indikatori i pokazatelji takvog projekta zapravo nisu nimalo slični što bi se moglo očekivati kod postavljanja muzejske izložbe ili promoviranja pojedinih muzejskih izdanja: ciljevi ulaze u društveni kontekst u kojem je kvantiteta zanemarena, a vrijednost samog projekta definira kvaliteta odnosa, dionici projekta, razvijanje metoda, prisutnost u javnosti i sl.

Međutim, kontinuitet takve korelacije ovisi, na sreću ili na žalost, o dobroj volji pojedinačnih voditelja projekta, na jednoj strani muzeja i na drugoj strani invalidnih osoba. Još nismo uspjeli sistematizirati program, međutim svi predvjeti postoje: senzibilizacija Odjela za socijalnu skrb u Gradu Osijeku, suradnja s Osječko-baranjskom županijom zbog aktivnosti u Muzeju, struktura udruga koja traži zaposlenost, a ne samo volontiranje, otvorenost drugih kulturnih ustanova u Osijeku. To su korelacije koje proizlaze iz zdravog i konstruktivnog poslovanja muzeja, u specifičnom, ali ne manje važnom području edukacije. Muzej je, i želi biti, prostor za „susrete“, i mislim da može i intuitivno i ljudski odgovoriti na društvene zahtjeve slijepih i slabovidnih osoba, kao i drugih osoba koje se s njima nisu imale priliku upoznati.

Nadamo se da ćemo i u budućnosti raditi sinergično – zajedno podržavati jedni druge na dobrobit osoba s invaliditetom, u cilju što boljeg društvenog i kulturnog života.

BIBLIOGRAFIJA

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. (NN 63/07)

Restelli, Beba. 2012. „Giocare con tatto – per una educazione plurisensoriale secondo il metodo Bruno Munari“, FancoAngeli / Le Comete

Vouk, Morana, Miklošević, Željka. 2013. „Muzej za sve“. Muzejska udruga istočne Hrvatske

Zakon o hrvatskom registru o osobama s invaliditetom (NN 64/01)

INTERNETSKI IZVORI

<http://www.savez-slijepih.hr/hr/clanak/kako-pomoci-slijepoj-osobi-pri-kretanju>

Touch of two worlds

The definition of a museum, the concept of a museum institution, is related to the professional work with the primary museum holdings, and it refers to its collection, preservation, research and presentation. In the modern society where space is no longer the main factor of action, and the museum object is no longer just a “material”, the museum educator or educational activity gets a new position and meaning within museum activities, and relations-correlations are important factors.

The proposals, offers, encounters, and contacts created over the period of five years of cooperation with the Light Association have confirmed that the Museum has a very important role in society, and that it encourages and enables dialogue, getting to know one another and valuing each other, and also develops human skills. An additional, and no less important consequence, is the shift in the minds of citizens, realizing that they can accept, meet and get to know the people with disabilities and their needs, in order to be able to naturally include them in the social life of the community. Relations and correlations are essential to working in the field of museum pedagogy.

Nada Beroš

muzejska savjetnica
Muzej suvremene umjetnosti Zagreb,
Zagreb
nada.beros@msu.hr

TREBA LI SPALITI MUZEJE?

Sažetak

Služe li (javni) muzeji da bi se u njima „potvrđivale“ i „opravdavale“ političke elite, korporativni sponzori sumnjivih etičkih vrijednosti, neodlučni i netransparentni financijeri ili pak služe javnom dobru i propitivanju *tko smo, što smo i kamo idemo?* Nasuprot estradizaciji, komercijalizaciji i zatupljivanju oštrice muzeja kao javne ustanove, u prvom redu odgovorne za transfer znanja, očuvanje identiteta zajednice kroz uzajamnu razmjenu znanja i iskustva u svim slojevima društva, uvodim pojam „dvosmjernog muzeja“, te pokušavam odgovoriti na pitanje kako sačuvati supstancu i dostojanstvo muzeja u novonastaloj situaciji.

Treba li spaliti muzeje?

Umjetnički muzeji u 21. stoljeću, složiti ćemo se s Borisom Groysom, nisu najvažniji izvor informacija o umjetnosti. Danas nije nužno posjećivati muzeje, muzeji će posjetiti nas na zaslonima naših računala. Ipak, muzeji su i nadalje jedina mjesta gdje se susrećemo s originalima. U potrazi za Svetim Gralom originalnosti, mnogi su posjetitelji spremni potegnuti do Londona i Tokija, New Yorka i Moskve, Shanghaia i Sao Paula, na sva ona mjesta gdje se događa umjetnost i gdje je moguće doživjeti posebnost susreta s originalom. No, je li to dovoljan i opravdan razlog za opstanak muzeja u „doba digitalne reprodukcije“?

Walter Benjamin, podsjeća Groys, s razlogom je tvrdio da umjetnička djela gube svoju auru upravo kroz *muzeifikaciju*. Internet tek nastavlja proces „deauratizacije“ umjetnosti koju su započeli umjetnički muzeji. Mnogi vjeruju da će javni umjetnički muzeji biti istisnuti znatno jeftinijim, dostupnijim, virtualnim, digitaliziranim arhivima za široku publiku, tvrdi Groys.¹

¹ Boris Groys: Čemu muzeji? Oris br. 81, Zagreb, 2013.

S razlogom se postavlja pitanje imaju li javni muzeji, u vremenu propitivanja i prevrednovanja vlastitih misija, svoju društvenu opravdanost? Čini se, naime, da je važnost muzeja, ne samo za lokalne zajednice, nego i za društvo u cjelini, daleko veća od potrebe da se u njima događa susret s originalom i zaživi priča o očuvanju identiteta i predaje baštine budućim naraštajima.

Mnogi muzeji, točnije pojedinci u njima, nastoje potaknuti ili podržati procese koji potpomažu stvaranju kritičkog foruma – osnaživanju glasa javnosti – protestirajući protiv pojava koje razaraju društveno tkivo. Primjer performativnog prosvjeda umjetnika u newyorškom Guggenheimu koji su se pobunili protiv neprincipijelnih koalicija sa sponzorima ili domaći prosvjed dijela kustosa MSU-a protiv pretjerane komercijalizacije i beskrupulozne zloporabe muzeja prigodom predstavljanja pokala svjetskog nogometnog prvenstva u njegovim izložbenim prostorima, samo su neki od najnovijih primjera.

Ako je jedan od ideala u koji se današnje društvo zaklinje - *društvo znanja* - onda su participativni muzeji, za kakve se zalažemo u poslanstvima pedagoških odjela, jedan od njihovih najvažnijih korektiva. Njihovu ulogu u prvom redu vidim kroz transfer znanja, koji se nužno mora zasnivati na socijalnoj osjetljivosti i društvenoj kritičnosti.

Hoće li novi trendovi, prisutni i u nacrtu novog Zakona o muzejima hrvatskog Ministarstva kulture - kojim se nastoji „osamostaliti“ i ohrabriti javne muzeje u utakmici s tržištem, maknuvši ih s državnih jasli, pripomoći destrukciji i urušavanju muzejske supstance? Hoće li upravo ti „progresivni“ trendovi koji idu ukorak s neoliberalnim tendencijama demokratskog društva dovesti do izjednačenja muzeja s masovnim medijima i internetom?

Ne smijemo zaboraviti na ključnu razliku između informacije i znanja. **Znanje je informacija opskrbljena značenjem**, a to je ono što nam internet i masovni mediji ne nude. Upravo se tu nalazi potencijal i vrijednost muzeja. Muzej nudi značenje, smisao, suodnos, razumijevanje, jednom riječju - snagu sinteze. Znanju koje nude masovni mediji i internet nedostaje snaga sinteze, ono je „fragment, lako se usvaja, brzo se prilagodi, lako se zaboravi...“

Muzeji suvremene umjetnosti u protekla dva desetljeća svjedoče tzv. „edukacijski obrat“. Naglasak je sada na procesu, na stjecanju i dijeljenju znanja, na produkciji znanja, usvajanju alternativnih pedagoških metoda i diskurzivnih pedagoških praksi, koje se najčešće preuzimaju iz umjetničkih i kustoskih praksi.

Muzej koji zna stvoriti preduvjete za nastanak i razvoj nove publike koja će na različite participativne načine kreirati programske aktivnosti i utjecati na njegovu politiku otvorenosti i transparentnosti trošenja javnih sredstava, stvara neophodnu **platformu za razvoj, kreativnost i promjenu**, i time će u konačnici pridonijeti ne samo kulturnom kapitalu zajednice, nego i njenom društvenom i gospodarskom razvoju.

Muzej u svojoj cjelokupnosti mora biti javni forum u kojem se proces učenja odvija na uzajamni način. Nazvala sam takav tip muzeja „dvosmjernim muzejom“ kako bih naglasila komplementarnost učenja, pri čemu se brišu granice između poučavatelja i poučavanog. Mnogi se slažu da je u sveukupnom nadziranju naših života, umjetnost ostala posljednje područje slobode. Samo ukoliko slobodu mogu podjednako doživjeti i osjetiti i umjetnik i medijator i posjetitelj, tada možemo govoriti o *dvosmjernom muzeju*.

Muzej koji u prvom redu funkcionira kao katalizator i transformator dvosmjernog učenja, uvažavajući i pojačavajući glasove zajednice, može očekivati i zaslužuje društvenu potvrdu. Krizu muzeja, kojoj smo svjedoci svugdje u svijetu, osim u padu broja posjetitelja i padu prihoda u muzejskim blagajnama, vidimo i u krizi samog koncepta muzeja, koji ne zna odgovoriti na elementarna pitanja: kome se obraća i čemu služi? Odgovor, koji se često čuje, da muzej služi javnom dobru i da se obraća svima, u želji da od svojih prostora načini „dnevni boravak“ za stanovnike susjednih četvrti (što uostalom od muzeja uspješnije čine susjedni trgovački centri!), često se u stvarnosti pokazuje praznom frazom i izrazom licemjerja.

Ne postoje sociološke analize publike u našim muzejima, ali evidentni su snažni kontrasti na koje nailazimo, primjerice, na otvorenjima izložbi. S jedne strane društvena krema, svijet novobogataša, političara, *redcarpet* publike željne svjetla reflektora, a s druge strane klasa gladnih i osiromašenih koja budno prati raspored otvorenja kao potencijalnih mjesta besplatnog obroka.

Upravo je promjena paradigme u kreiranju socijalno osjetljivog muzeja koji njeguje solidarnost i toleranciju kao najbitnije značajke u zajednici dovela do nove i brojne publike u nekim europskim muzejima, među kojima je primjer National Museums Liverpool jedan od najdojmljivijih. Više od 10.000 ljudi sudjelovalo je u kreiranju muzeja koji je otvoren 2011. u gradu s ozbiljnim gospodarskim problemima koji pogađaju velik broj stanovnika. Unatoč svemu, ulaz u muzej i svi programi su besplatni.

U objektivno teškim vremenima društvene i gospodarske krize, treba uporno i argumentirano dokazivati da muzeji nisu tek gutači javnog novca i prostora, nego da radikalnim mijenjanjem svoje uloge mogu postati stvarnim regenerativnim društvima. Ne treba zaboraviti, kako tvrdi jedan od najvećih suvremenih mislilaca, Fredric Jameson, da ulazimo u novu društvenu paradigmu „kulturnog društva“, čije je dominantno obilježje kultura. Upravo stoga na muzejsku se ustanovu može gledati kao na tvornicu koja proizvodi nove društvene vrijednosti, takozvani „kulturni kapital“.

Muzej nudi posjetiteljima **moćnost samopromišljanja** - i promišljanja neposrednog konteksta vlastitog postojanja, koje drugi mediji nisu u stanju ponuditi u toj mjeri.

Kultura, dakako, nije slobodna od tržišnih uvjetovanosti. No, društvo od muzeja, pa tako i od zagrebačkog Muzeja suvremene umjetnosti, s pravom očekuje da ostvari svoju ulogu socijalno osjetljive multiprogramске ustanove u kojoj ne postoji granica između „pozornice“ i „prostora za publiku“. Gospodarska kriza, koja ne jenjava od 2008., onemogućuje osnivaču MSU-a, Gradu Zagrebu, da ispoštuje preuzete financijske obveze za održavanje zgrade i normalno funkcioniranje svih sustava. Smanjuje se i priljev sredstava za programске djelatnosti. Ne otvaraju se, proporcionalno potrebama takve visokotehnološke zgrade i njezinih programskih aktivnosti, nova radna mjesta. Razlog je to, kako ističe uprava, za brojne komercijalne, marketinške evente, koji doduše financiraju hladni pogon, ali ostavljaju „gladnima“ i nezadovoljnima one koji imaju pravo na kritičko propitivanje uloge muzeja.

Je li u takvoj situaciji još uvijek moguće promišljati i realizirati model socijalno osjetljive i usto multiprogramске ustanove? Ili bi u znak prosvjeda spram neodgovornih, nesposobnih, lakomislenih osnivača i političke garniture koja njime upravlja muzej trebalo zatvoriti, pa čak i zapaliti, kako je to predložio mladi njemački umjetnik Fabian Knecht u simuliranoj akciji/performansu s kraja 2013.?

Slika 1. Fabian Knecht - Raspirivanje, 2013

Ustanova koja se zna samokritički odnositi prema svom poslanstvu i poslovanju, iz dana u dan postaje snažnijom, a ne slabijom. Ona može opravdati sredstva koja su uložena u nju tako da se stručnim i predanim radom transformira u mjesto otvorenog dijaloga s javnošću, koji će nužno prerasti u odgovorno djelovanje, a ne tek u provokaciju. Manje su važne šesteroznamenkaste brojke posjetitelja, od snage koju ima njihov glas kroz muzej kao forum.

Ima li Muzej suvremene umjetnosti potencijala za takvu promjenu? Prije nekoliko godina bila sam sklona vjerovati da ima. Sada me puno toga demantira, jer strah sve više postaje dominantnim osjećajem koji paralizira ne samo tu, nego i mnoge druge ustanove.

Tvrdimo da je muzej lakmus papir koji može detektirati društvena „iskli-
znuća“, preduhitriti trendove i pomicati granice u razumijevanju društvenih
pojava i promjena. Krenimo od vlastitog dvorišta i upitajmo se koliko su te
tvrdnje istinite. Imamo li hrabrosti, odlučnosti i motivacije za preobrazbu?
Ukoliko je odgovor niječan, trebamo li spaliti muzej? Pitanje je samo naizgled
retoričko, jer odgovor na njega neumitno glasi: Nema potrebe. Ionako će se
urušiti sam od sebe.

Should Museums be burned?

Do (public) museums serve to "confirm" and "justify" the political elite who decides about them, corporate sponsors of dubious ethical values, indecisive and non-transparent financiers or they serve the public good constantly questioning *who we are, what we are and where we are going?*

In contrasting showbiz, commercialization and dulling of the blade of the museum as a public institution, primarily responsible for the transfer of knowledge, preservation of community identity through the mutual exchange of knowledge and experience in all levels of society, we introduce the notion of "two-way museum", in order to answer the question of how to preserve the substance and the dignity of the museum in the new situation.

Jasenka Lulić Štorić

Voditeljica etnološkog odjela
Etnološki odjel Narodnog muzeja Zadar,
Zadar
etnoloski.odjel@nmz.hr

BADNJA VEČER U ETNOLOŠKOM ODJELU: IZAZOV ZA KUSTOSA, KAZIVAČA I POSJETITELJA

Sažetak

Interaktivna radionica Badnja večer organizirana u Etnološkom odjelu okupila je interpretatore ovog običaja i promatrače. Interpretatori su nastojali aktivno uključiti promatrače, tj. grupu vrtičke djece s ciljem boljeg prihvaćanja kulturnih i duhovnih vrednota vezanih uz božićne običaje njihovog zavičaja.

Božić je vrlo važan u godišnjem ciklusu običaja i stoga predstavlja izazov za muzejsku interpretaciju. Etnološki odjel Narodnog muzeja Zadar ima svega dvjestotinjak četvornih metara izložbenog prostora, što je premalo za detaljnije prikazivanje tradicijske kulture sjeverne Dalmacije. Kroz izložbu Etnološke osobitosti sjeverne Dalmacije, koja je zapravo stalni postav, naznačene su različite teme koje bi se mogle kroz povremenu samostalnu izložbu detaljnije obraditi. Najčešće se u Etnološkom odjelu improviziraju različita događanja vezana uz tradicijsku kulturu sjeverne Dalmacije. Ognjište je u tom smislu posebno zanimljivo jer je upravo ono bilo središte obiteljskog svakodnevnog i blagdanskog okupljanja u tradicijskoj kulturi sjeverne Dalmacije. U Etnološkom odjelu izrađeno je ognjište s napom i krušnom peći. Ognjište, *komin*, s napom, bilo je karakteristično za jadransko područje sjeverne Dalmacije, te je uz krušnu peć pokazatelj i boljeg materijalnog stanja obitelji.

Dinarsko ognjište je bilo bez nape i krušne peći.

Otvoreno ognjište omogućava obradu različitih tema. Na njemu je izloženo tradicijsko iško lončarstvo. Lončari iz Velog Iža izrađivali su na ručnom lončarskom kolu posude za kuhanje na željeznim tronogama ili ovješene na željezni lanac, tzv. *komoštre*, ili se određena hrana pripremala pod c(č)r(i)

pnjom. Uz ognjište su i drugi predmeti koji su se nalazili u *kužini* (kuhinji), npr. stol, klupa, mali tronošci uz *komin*, polica za suđe, itd. Osim što se uz ognjište govori o načinu pripremanja hrane i tradicijskom lončarstvu, uz njega se objašnjava i organizacija i funkcioniranje patrijarhalne obitelji koju se uspoređuje sa suvremenom, upoznaje se s običajima godišnjeg ciklusa (Sv. Nikola, Sv. Lucija, Badnjak, Božić, *Cvitnica* i Uskrs) i životnog ciklusa, npr. rođenje i vjenčanje koje je posebno zanimljivo i u mladinoj i u mladoženjinoj kući jer omogućava različite smiješne improvizacije. Uz ognjište se obrađuje i „Šuma Striborova“ Ivane Brlić-Mažuranić, tj. posebno dio koji se odnosi na Domaće. Radionice oko ognjišta obično su u polumraku. Svjetlost žarulje koja je djeci nevidljiva dočarava vatru. Tako se oko ognjišta stvara posebno prisna atmosfera koja pomaže djeci da budu otvorenija i zainteresiranija za određeni sadržaj.

Od godišnjih običaja najvažniji je božićni ciklus običaja, posebno Badnja večer koja je bogata svojim duhovnim i folklornim sadržajima i značenjem. Etnološki odjel je već ranije pripremao rekonstrukciju Badnje večeri poradi što vjernijeg dočaravanja ovog običaja djeci predškolskog uzrasta i onoj nižih razreda osnovnih škola. Tako je na poziv ravnateljice Kazališta lutaka Zadar 2011. godine tijekom prosinca održao i nekoliko interaktivnih predstava - radionica. U ovim radionicama su osim većeg broja djelatnika Narodnog muzeja Zadar sudjelovale i dvije vanjske suradnice vjeroučiteljice, kao i glumci Kazališta lutaka.

Za prikaz Badnje večeri korišteni su prikupljeni terenski podaci s kraja devedesetih godina 20. stoljeća iz različitih mjesta Ravnih kotara, Bukovice i jadranskog dijela sjeverne Dalmacije te prikaz običaja iz Bukovice s početka XX. stoljeća.

Rekonstrukcija Badnje večeri zamišljena je kao radionica u kojoj djeca postaju aktivni sudionici uključujući se u običaj. Aktivno sudjelovanje u običaju znači i najbolje upoznavanje tog običaja. Uživljavanje u određene uloge, stvaranje novog konteksta omogućuje i nove odnose između interpretatora običaja. Ovakva situacija obavezno rezultira humorom koji pak pomaže u otklanjanju mogućih tenzija.

Običaj Badnje večeri koji je Etnološki odjel organizirao 17. 12. 2014. bio je pripremljen za grupicu djece predškolskog uzrasta, tzv. *Mendulice*, iz dječjeg vrtića Voštarnica. Djeca su bila u pratnji svojih dviju teta. Interpretatori običaja bili su: dr. sc. Jadran Kale, etnolog s Odjela za etnologiju i kulturnu antropologiju Sveučilišta u Zadru; mag. Marija Plenković, tadašnja asistentica na istom Odjelu; Antonio Juračić, student treće godine preddiplomskog studija etnologije i kulturne antropologije Sveučilišta u Zadru; mag. Petra Magaš, pripravnica bez zasnivanja radnog odnosa u Etnološkom odjelu NMZ; Koraljka Alavanja, mag. povijesti umjetnosti i pedagogije, pripravnica bez zasnivanja radnog odnosa u Galeriji umjetnina Narodnog muzeja

Zadar; dr. sc. Jasenka Lulić Štorić, voditeljica Etnološkog odjela Narodnog muzeja Zadar; mag. bibliotekarstva Tomislav Blažević, koji je tada radio u Etnološkom odjelu kao čuvar; te Mara Škara, članica KUD-a iz Škabrnje (Ravni kotari) koja uživa u folkloru. Gospođa Mara Škara, rođena je 1954. godine i vrlo dobro se sjeća svoje tradicijske Badnje večeri. Ona je u ovom običaju sudjelovala u svojoj nošnji, a za sve ostale sudionike nošnju su, zahvaljujući njenoj pomoći, posudili članovi KUD-a iz Škabrnje. Također je pribavila i dva *badnjaka* (*badnjak* je deblji komad grane koji se na Badnju večer stavlja na ognjište), a jedan smo već imali od ranije. Osim toga pribavila je i slamu, kupu, bukaru te nekoliko malih umjetnih ovčica koje su mogle blejati. Među interpretatorima su stvoreni sljedeći odnosi: kućni starješina postao je dr. sc. Jadran Kale, a kućna starješica gospođa Mara Škara. Oni su roditelji jednog neoženjenog sina (student etnologije Antonio Juračić) te dvojice oženjenih sinova (jedan je Tomislav Blažević, a drugi je na brodu) i dviju kćeri (Marija Plenković i Koraljka Alavanja). Petra Magaš i Jasenka Lulić Štorić su nevjeste.

Slika 1. *Maja* – kućna starješica s nevjestama i unukom, iz fundusa Etnološkog odjela

Petra Magaš je žena Tomislava Blaževića, a Jasenkin muž je na brodu. Nošnja je znatno pomogla uvjerljivosti običaja, a kao važan statusni simbol posebno izražen kod žene pomogla je i u kasnijem objašnjavanju nošnje kao važnog simbola kulturnog identiteta i patrijarhalnog vrijednosnog sustava koji je karakterizirao ovu tradicijsku kulturu. Članica KUD-a, Mara Škara, cijelo vrijeme je govorila svojim dijalektom što je doprinijelo uvjerljivosti običaja, a kućni starješina govorio je šibenskim narječjem te se dobilo dojam da je došao u *laštvo*, tj. da je ženidbom došao živjeti kod žene što je bio rjeđi slučaj. Okosnica čitave rekonstrukcije bio je opis običaja Badnje večeri iz Bukovice koji je obogaćen Marinom pričom i ponekim terenskim dodatkom.

Cilj rekonstrukcije ovog običaja bio je kroz neposrednu komunikaciju između svih interpretatora te držeći se ustaljenih obrazaca ponašanja karakterističnih za tu sredinu, što vjernije prikazati tradicijski kontekst Badnje večeri u sjevernoj Dalmaciji. Posebno se nastojalo držati slijeda ritualnih radnji i ritualnog teksta koji je naročito namijenjen kućnom starješini. Tako čoban (neoženjeni sin) dolazi s ovcama, a *ćaća i mater* ih čekaju na dvorišnim vratima gdje na ritualni način blagoslivljaju ovce. Ritualni tekst izgovara *ćaća*, tj. kućni starješina koji ima i posebni ritualni tekst kada unosi tri badnjaka (svakog posebno), te ponavlja isti tekst i kad unosi slamu (*Dobro nam došla Badnja večer, Božić, Sveti Stipan, Sveti Ivan, Mladinci, Mlado lito, da nam rodi šenica žito, svaki klas kol'ko pas, svaki snup kol'ko pop*). Kućna starješica, *maja*, sudjeluje u ritualu odgovaranjem, koje je, zapravo, potvrđivanje starješinine želje za Božjim blagoslovom. Posebnu pažnju djece privuklo je stavljanje badnjaka na ognjište. U cijeloj *kužini* je mrak, jedino je na ognjištu improvizirana vatra (skrivena svjetiljka). Djeca sjede na jastučićima kraj ognjišta. Stvorena je atmosfera iščekivanja. Posebno raspoloženje stvoreno je kad je kućni starješina donio slamu koju je prosuo po podu. Tada je nastalo opće dječje veselje.

Slika 2. Valjanje po slami, iz fundusa Etnološkog odjela

Starješica ih je umirila donijevši fritule u *siknjici* (vrsta košare od pruća) koju je stavila na slamu. Djeca su se tada umirila, a ona im je ispričala na škabrnjskom dijalektu svoja sjećanja iz djetinjstva na Badnju večer. S velikim su interesom slušala i postavljala pitanja, a tete iz vrtića su bile oduševljene. Tada je starješica nazdravila starješini bukarom vina.

Slika 3.
Nazdravljanje, iz
fundusa Etnološkog
odjela

Nazdravljanje se dalje nastavilo prenoseći se od jedne do druge odrasle osobe. Nevjeste su s djecom popričale i o duhovnom značenju Božića, potaknuvši kod djece razmišljanja o značenju mirenja u njihovom životu te dobivši vrlo zanimljive i konkretne odgovore. Tada su se spontano zapjevale božićne pjesme.

Kako se na Badnju večer obitelj dugo zadržala uz *komin* pripremili smo djeci i jednu igru, a to je traženje skrivenog predmeta. Ovaj puta je to bila tikvica koju su djeca morala tražiti na prvom katu Etnološkog odjela, naravno pazeći pritom na izložene predmete. Tako su djeca Muzej doživjela kao mjesto koje, osim što je edukativno, može biti i vrlo zabavno. Ovo je vrlo važno jer dimenzija zabave pomaže učenju i prihvaćanju određenih stavova i vrednota.

Emsko ulaženje u drugu kulturu kroz interpretaciju te kulture pomaže razvijanju razumijevanja i tolerancije za drugu kulturu, prihvaćanju razlika te razvoju prisnijih ljudskih odnosa bez obzira na dob, obrazovanje i status. Kroz odgoj za razvoj „djecu učimo komunicirati, biti otvorenima i osjetljivima za druge. Učimo ih da upoznaju sebe i razviju svijest o sebi, razumiju svoje najbliže, upoznaju svoju obitelj, svoj grad, zavole svoju domovinu“ (Miljević-Ridički, Maleš, Rijavec 1999:17). Na taj način Muzej pomaže u oslobađanju od stereotipa koji postoje u odnosu različitih generacija, stupnjeva obrazovanja i kultura, kao i stvaranju razumijevanja i prisnijih odnosa među njima. Osim toga, ovakav način upoznavanja djece s drugom kulturom postaje im potpuno prirodni proces, gotovo poput igre. Kroz njega se vrijednosni sustav tradicijske kulture sjeverne Dalmacije upoznaje kao dio vlastite kulturne baštine na njima blizak, prihvatljiv i razumljiv način koji im pomaže da razumiju i suvremenu kulturu u kojoj žive.

BIBLIOGRAFIJA

Ardalić, Vladimir. 1915. „Godišnji običaji (Bukovica u Dalmaciji)“. U *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena* 20/1:33-52.

Miljević-Ridički, Renata. Maleš, Dubravka. Rijavec, Majda. 1999. *Odgoj za razvoj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Sablić, Marija. 2014. *Interkulturalizam u nastavi*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Vrcelj, Sofija. 2005. *U potrazi za identitetom*. Rijeka: Grafrade i Hrvatsko futurološko društvo.

Terenski rad autorice u Ravnim kotarima i Bukovici devedesetih godina 20. stoljeća kojom prilikom su prikupljeni podaci o božićnom ciklusu običaja.

Christmas Eve at the Ethnological section: Challenge for curator, narrator and visitor

Interactive workshop Christmas Eve organized at the Ethnological Department brought together performers of this custom and observers. Performers tried to actively involve the observers, i.e. a group of kindergarten children aimed at better acceptance of cultural and spiritual values associated with Christmas traditions of their homeland.

Petra Mandac

kustosica

Marta Horvat

kustosica

Galerija umjetnina, Split

petra.mandac@galum.hr

ULOGA MUZEJSKE PEDAGOGIJE U REALIZACIJI PROJEKTA „VRT PROŠLOSTI I BUDUĆNOSTI“ KROZ SURADNJU S LOKALNOM DRUŠTVENOM ZAJEDNICOM

Sažetak

Galerija umjetnina zadnjih godina nastoji animirati javnosti kroz edukativne radionice namijenjene u prvom redu djeci, ali i odraslima. Fokus koncepta "Vrta prošlosti i budućnosti" stavljen je na značaj koji bi ovaj projekt imao za lokalnu zajednicu te njegove pedagoške i šire kulturološke dimenzije, što doprinosi povezivanju institucije i javnosti te ispunjenju njene društvene i kulturološke uloge aktivacijom humanog i suradničkog aspekata suvremene umjetničke prakse. Projekt se realizira s ciljem afirmacije zdravih stilova života kod djece i kvalitetnog provođenja slobodnog vremena u kultiviranom okruženju kojega sami stvaraju, te kroz kreativnu zabavu stječu svijest o ekološkim i kulturno-umjetničkim vrijednostima. U svim aspektima, riječ je o interdisciplinarnom projektu s velikim socijalno-kulturnim potencijalom vezanim uz prostor umjetnosti, kulture i edukacije ili kombinacije istih.

Uvod

„Muzej je neprofitna, stalna ustanova u službi društva i njegova razvitka, otvorena javnosti, koja sabire, čuva, istražuje, komunicira i izlaže materijalna svjedočanstva čovjeka i njegove okoline u cilju proučavanja, izobrazbe i zabave.“¹

U muzeju kao mjestu komunikacije između izložaka i posjetitelja, muzejska pedagogija je posrednik u toj komunikaciji. Naglašava se obrazovna uloga

¹ ICOM – International Council of Museum, Majstorović, 2011: 23

muzeja u društvu te upravo zato recentna muzejska praksa sve veći naglasak stavlja na pedagoški rad i komunikaciju s najširoom publikom. U skladu s tim Galerija umjetnina nastoji animirati javnost kroz kreativne radionice namijenjene djeci, ali i odraslima. Do sada je održano desetak radionica s raznolikim temama; Bakrorez – igra u bakru, Dinosauri, Doba čarolije, Doba svjetlosti, Galerijske priče, Interdisciplinarna radionica improvizacije, Likovni diktat, Snimi film, Unutarnji svjetovi, Zima i sl., čiji je cilj bio upoznati polaznike s temom ili sadržajem izložbe, osnovnim likovnim tehnikama i procesom nastanka djela te obraditi pojedine aspekte poimanja i vlastite percepcije umjetnosti pojedinca.

Projekt „Vrt prošlosti i budućnosti“

Projekt Galerije umjetnina "Vrt prošlosti i budućnosti " u svom umjetničkom aspektu nastavlja se na niz hortikulturnih projekata u praksi suvremenih umjetnika kao što su Joseph Beuys s legendarnim projektom 7.000 hrastova (1982.-1987. Kassel), Jeff Koons s iznimno popularnim *Puppy* (1992.) ili ako govorimo o domaćim autorima, Darko Fritz s tekućim hortikulturnim projektom *reload_refresh_sync*. Vrt prošlosti i budućnosti zamišljen je kao poveznica u prostoru i vremenu različitih sadržajnih i građevinskih etapa postojanja i razvoja Galerije umjetnina (Branko Franceschi).

Projekt se može povezati i s bogatom lokalnom hortikulturnom tradicijom, osobito unutar ladanjske arhitekture, ali i sa suvremenim trendom urbanih vrtova. Naime, od samog nastanka grada možemo pratiti postojanje vrtova i perivoja, a prema Grgi Novaku i u nazivu grada vjerojatno se krije grčko ime za brnistru; *Aspalathos*.² Također, postoje pretpostavke, iako nedokazane, o postojanju vrtova unutar same Palače.³

Danas unutar Palače opstaje samo jedna kultivirana zelena površina u Dominisovoj ulici. O ovom takozvanom "Vrtlu" brinu se stanari te ulice, koji su ga prije deset godina i takorekoć stvorili iz mjesta odlagališta raznovrsnog otpada.⁴ Pojava takvih urbanih vrtova unutar gradova, pa čak i stambenih zgrada u svijetu nije nepoznanica, ali na našim prostorima realizacija takvih projekata još uvijek predstavlja veliki problem te uglavnom ostaje samo na ideji. Čovjekova "nasilna" potreba da kontrolira prirodu dovela je do njezinog istrebljenja iz gradova i svela je na lončanice u prozorskim oknima. Umjetnici koji se zalažu za projekte poput „Vrt sadašnjosti i budućnosti“ traže od svoje publike da osvježi svoj odnos s prirodom. Termin "idemo u prirodu" treba biti odbačen kao takav, pošto bi priroda trebala biti svugdje oko nas.

² Ime *Aspalathos* pripadalo je naselju koje se na tom području nalazilo i prije gradnje Palače. Na osnovi grčkog toponima *Aspalathos* koji se za oznaku Šplita javio tek u kasnoj antici, uvriježen je zaključak o postojanju nekog starog naselja na tom prostoru koje bi prethodilo Dioklecijanovoj palači. Grgić, 2005:80

³ Grgić A., 2005: 80

⁴ Vidulić S., *Slobodna Dalmacija* 26. 6. 2011.

Veza čovjeka i prirode trebala bi biti ojačana i izmijenjena iz samih temelja. Sam pojam socijalne ekologije potječe od "zelenog" aktivista, pisca i teoretičara Murraya Bookchina čija je teorija da problemi dominacije i hijerarhije među ljudima prethode dominaciji čovječanstva nad prirodom te da ih se ne može definirati kao oznake imanentne prirodi samoj, već ih treba promatrati kao specifične socijalne probleme koji su uvelike utjecali na današnje ekološke pokrete. Bookchinova socijalna ekologija predstavlja sveobuhvatnu socijalnu kritiku usmjerenu ponajviše na kritiku razvijenog kapitalizma za kojeg smatra da predstavlja sustav u kojem hijerarhija i dominacija dosežu najrazvijeniji oblik sa sposobnošću prevladavanja u svim sferama pojedinačnog i socijalnog iskustva.⁵

Takozvani "društveni vrtovi"⁶ unutar gradova kao svojevrsan oblik socijalne politike grada za društvenu koheziju, imaju veliki utjecaj na poboljšanje kvalitete života u gradu. Bilo da se radi o doprinosu samoj lokalnoj zajednici, bioraznolikosti, razvitku svijesti o ekologiji, edukaciji, terapijskom ili rehabilitacijskom aspektu, povezivanju s prirodom ili u konačnici ljepšoj slici grada, socijalna korist takvih zelenih površina je višestruka i neupitna.

„Vrt prošlosti i budućnosti“ i lokalna zajednica

Fokus ovog projekta stavljen je na značaj koji bi imao za lokalnu zajednicu te njegove pedagoške i šire kulturološke dimenzije, što doprinosi povezivanju institucije i javnosti te ispunjenju njene društvene i kulturološke uloge aktivacijom humanog i suradničkog aspekata suvremene umjetničke prakse. Istražuju se različita područja u suradnji s drugim institucijama i pojedincima. Pošto je organizacija održivog urbanog razvitka i otvaranje muzejskih institucija prema javnosti društveno pitanje, suradnja s lokalnom zajednicom je neophodna za stvaranje "pozitivnih" promjena. Suradnja je od osobitog značaja kako za zajednicu tako i za Galeriju, koja na taj način podiže razinu svijesti i znanja i sudjeluje u odgoju sadašnje i buduće muzejske publike. Nadalje, suradnja s lokalnom zajednicom na ovom se projektu manifestira kroz dva podjednako bitna segmenta. Prvi segment je sudjelovanje obrazovnih institucija (osnovnih i srednjih škola) u samom projektu, a drugi materijalna potpora gradskih službi, sponzora i donora. Korelacija obaju segmenata vrlo je bitna za realizaciju te u konačnici i samu uspješnost projekta. Suradnja s drugim obrazovnim institucijama važna je zbog uzajamne razmjene informacija te kako bi se rad na obrazovanju o umjetnosti širio i izvan granica vlastitog muzeja. Ciljana skupina ovog projekta su djeca školskog uzrasta koja bi kroz aktivno sudjelovanje u projektu, putem radionica, predavanja i druženja stekla znanja kako o novim umjetničkim praksama, tako i o autohtonom bilju. Upoznavanjem sudionika ovog projekta s autohtonim biljnim vrstama Galerija umjetnina daje svoj doprinos očuvanju identiteta dalmatin-

⁵ isto

⁶ Termin preuzet s <https://hr-hr.facebook.com/1postozagrad>

skog kraja te nastoji se očuvati izvorna krajobrazna obilježja naselja i njihov identitet. Sav materijal koji će biti korišten u ovom projektu nabavljen je putem sponzorstva i donacija. Da bi se došlo do materijala bilo je potrebno stupiti u kontakt s mnogobrojnim tvrtkama, gradskim službama i širom javnošću. Za svrhu nabave materijala osim slanja službenih dopisa, napravljena je kampanja na Facebook stranici Galerije umjetnina kako bi informacija doprijetla do što većeg broja ljudi, te kako bi se u sam projekt uključila i šira lokalna zajednica. Prilikom odabira biljaka koje će se koristiti u ovom projektu Galerija umjetnina je angažirala stručnjaka iz područja hortikulture da bi se ustanovilo koje bi sorte biljaka bilo poželjno zasaditi, s obzirom na vrijeme sadnje, prostor i postojeće uvjete. Na popisu se nalaze isključivo autohtone mediteranske biljke; kadulja, smilje, maslina, vrijesak, sljez, bršljan, lovor, ružmarin, šipak, čempres, agava i brnistra⁷. Također je bilo potrebno nabaviti i odgovarajuću zemlju, gnojivo te šljunak. Ipak, osnova za samu realizaciju projekta i svojevrsno idejno polazište bila je uspješna akvizicija trideset starih kontejnera za otpad koje je Galeriji umjetnina donirala Čistoća d.o.o odnosno Grad Split. Na taj je način u projekt uključen i postupak reciklaže kao bitan element. Stvaranjem nečeg novog iz nečeg starog (ekološki aspekt) i stvaranjem nečeg lijepog i iz nečeg što se inače percipira kao ružno (umjetnički aspekt) u projekt su integrirana osnovna načela urbane ekologije i estetike. Raspored kontejnera u prostoru, odnosno kozmogram, izradio je priznati slovenski umjetnik Marko Pogačnik, jedan od osnivača skupine OHO. Od 1965. do 1971. kao član skupine OHO stvara u području konceptualne umjetnosti i land arta, a od 1979. angažiran je u geomantičkim projektima i regeneraciji Zemlje. Sredinom 80-ih razvio je metodu liječenja Zemlje poput akupunkture, koristeći se kamenim stupovima s izrezbarenim kozmogramima postavljenim na akupunkturnim točkama određenog krajolika. Postupak naziva "litopunkturom". Njegove glavne teme su višedimenzionalnost krajolika i urbanih ambijenata, komunikacija različitih aspekata prirode, ponovno otkriće ženskog principa, sadašnje promjene Zemlje i ljudske transformacije.

„Vrt prošlosti i budućnosti“ i muzejska pedagogija

"Zadatak muzejskih pedagoga je upoznati sve posjetitelje, posebice one mlađe, da postoji još jedna od mogućnosti koje nude ovaj svijet, a to su muzeji: danas u novom ruhu s novim jezikom, novim slikama, novim objašnjenjima i novim pristupom."⁸

Uloga muzejske pedagogije u ovom projektu je dvojaka, osim što pomaže u korelaciji između lokalne zajednice i muzejske ustanove, također implementira ideje osnovnih ekoloških vrijednosti u svijest djece u razvoju kroz svojevrsni umjetnički aspekt eko-pokreta. Zadaća muzejske pedagogije je upravo da se stvori ta spona koja će prenijeti ideju umjetničko-ekološke

⁷ <http://www.agroklub.com/hortikultura/kako-sacuvati-ukrasno-i-ljekovito-bilje-dalmacije/15914/>

⁸ Škarić M., 2002: 7

korelacije na publiku i sudionike radionica. Projekt će se realizirati interdisciplinarno kroz spoj predavanja i radionica. Prvo, inicijalno predavanje „Green Art“ održat će turski arhitekt i konceptualni umjetnik Erham Oze. Oze svoju akademsku karijeru gradi na teoriji prostorne politike. Njegovo istraživanje se fokusira na teoriji prostorne politike u zonama sukoba, unutar kojih istražuje pojmove suvereniteta i biopolitike. Osim sudjelovanja i organiziranja međunarodnih radionica i izleta, Ozeova arhitektonska "istraživanja" i intervencije u prostoru izloženi su u Halleu, Istanbulu, Londonu i Nikoziji. Njegova uloga u projektu „Vrt prošlosti i budućnosti“ je objasniti korelaciju arhitekture i hortikulture, poveznicu između interijera i eksterijera te svojevrsnog povezivanja unutarnjeg i vanjskog prostora pomoću prirode. Nakon predavanja vlastitom angažiranošću potrebno je potaknuti sudionike i ohrabrit ih u aktivnijem sudjelovanju; konkretno poticanjem na postavljanje pitanja i aktivnog sudjelovanja u diskusiji.

Konfucije je rekao: „*Ono što čujem – zaboravim; ono što vidim – zapamtim; ono što radim – znam*“⁹

Upravo zato prednost je dana iskustvu umjesto klasičnom podučavanju te je od posebnog značaja motivirajući, aktivni element projekta; sama sadnja biljaka kojom se sudionicima pruža mogućnost samostalnog istraživanja, otkrivanja i oblikovanja. Tako zamišljenim programom podupire se proces učenja i olakšava razumijevanje umjetničkih sadržaja i njihovih radnih metoda, jer većina učenjem kroz praktičan rad ili igru brže i bolje usvaja gradivo.

Zaključak

Veza i kulturno-pedagoški rad s publikom važan su i koristan doprinos radu svake muzejske ustanove, a projekt se realizira s ciljem afirmacije zdravih stilova života kod djece i kvalitetnog provođenja slobodnog vremena u kultiviranom okruženju kojega sami stvaraju, te kroz kreativnu zabavu stječu svijest o ekološkim i kulturno-umjetničkim vrijednostima. U svim aspektima riječ je o interdisciplinarnom projektu s velikim socijalno-kulturnim potencijalom vezanim uz prostor umjetnosti, kulture i edukacije ili kombinaciju istih.

⁹ Hotko J., 2010: 236

BIBLIOGRAFIJA

Autorske knjige

Bookchin, M. 1980. *Toward an Ecological Society*. Montreal: Black Rose Books.

Bookchin, M. 1982. *The Ecology of Freedom*. Montreal: Black Rose Books.

Bookchin, M. 1986. *The Modern Crisis*, Philadelphia: New Society Publishers.

Kečkemet D. 2002. *Borba za grad*, Split: Društvo arhitekata Split i Marjan tisak.

Majstorović B. 2011. *ARTikulacija prostora/Radovi u tijeku*. Split: Galerija umjetnina.

Editirane knjige

Škarić, M., ur., 2002. *Muzejska pedagogija u Hrvatskoj*, Zagreb: Skup muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem, 1. zbornik radova, Hrvatsko muzejsko društvo, Sekcija za muzejsku pedagogiju.

Poglavlje u knjizi

Bookchin, M. 1989., *New Social Movements: The Anarchic Dimension* in Goodway, D.(ed.), *For Anarchism, History, Theory and Practice*, London, Routledge, str. 259-274.

Članak u časopisu

Dubreta, N. 1998. „Suvremeni anarhizam i ekološka kriza: socijalna ekologija Murraya Bookchina“, *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, god. 7., br. 3, str. 209-222.

Grgić, A. 2005. Vrtovi i perivoji Splita – Nastajanje i razvoj perivojne arhitekture grada, *Prostor*, 1 (29); str. 79-92.

Hotko, J. 2010. Nastava povijesti u muzeju i uloga muzejskog pedagoga – Hrvatski povijesni muzej, *Povijest u nastavi*, Društvo za hrvatsku povjesnicu, Zagreb, br.

Runko Luttenberger, L. 1999. Urbana ekologija kao izazov održivog razvitka, *Engineering Review*, br. 19, str. 7-14., Tehnički fakultet sveučilišta u Rijeci, Rijeka

Knjiga/članak/tekst objavljen u elektroničkom obliku

Vidulić S. Spasili Vrtal! Konzervatori zabranili radove u Dominisovoj, *Slobodna Dalmacija* 26. 6. 2011., članak na portalu Slobodne Dalmacije <http://www.slobodnadalmacija.hr/Split/tabid/72/articleType/ArticleView/articleId/141752/Default.aspx>

The role of Museum education in realization of the project "Garden of the past and the future" through cooperation with the local community

The recent museum practices have placed an increased emphasis on the pedagogical work and communication with the widest audience. In the last few years, the Art Gallery has tried to animate the public through educational workshops primarily intended for children, but also the adults. In the "Garden of the Past and Future " the focus is on the importance of this project for the local community, as well as its pedagogical and wider cultural dimensions, contributing thus to the bridge-building between this institution and the public, as well as to its fulfilling of its social and cultural role by activating humanistic and collaborative aspects of the contemporary artistic practices. The project's aim is to promote a healthy lifestyle of children, including their spending quality time within culture-filled surroundings they themselves create. Thus, through creative entertainment, children develop awareness of ecological and cultural and artistic values. In all its aspects, this is an inter-disciplinary project of a great social and cultural potential, linked to artistic space, culture and education, or a combination thereof.

Sani Sardelić

Kustosica
Gradski muzej Korčula,
Korčula
info@gm-korcula.com

MEMORIJALNA ZBIRKA PETRA ŠEGEDINA – KRATKA PRIČA „ROMEO I JULIJA“

Čitati, istina, nisam znao, ali knjiga je bila ilustrirana! Pamtim još uvijek jednu od tih ilustracija: predstavljala je krasnu djevojku na balkonu, obraslu rascvjetanim povijušama, kako zanosno gleda u mladića pod balkonom što svira lutnju. Mama mi je objašnjavala kako se djevojka zove Julija, a mladić, koji je voli Romeo...

Petar Šegedin, *Romeo i Julija*, Pričanje, 1992.

Sažetak

Memorijalna zbirka Petra Šegedina osnovana je u Gradskom muzeju Korčula 2006., potaknuta aktivnostima bijenalne manifestacije Dani Petra Šegedina. Tijekom proteklih desetak godina bilježi značajnu muzejsko-pedagošku aktivnost. Budući da je Petar Šegedin, kao značajna povijesna osoba 20. stoljeća i književnik neupitnog literarnog i estetskog dometa vrlo oskudno predviđen u nastavnom planu i programu, ovog suvremenog autora nastojimo približiti mladim čitateljima. Otrgnuti zaboravu domaće književne klasičke i potaknuti širu publiku na izravan susret s piščevim djelom, na čitanje, nije ni lagan ni jednostavan zadatak. Stoga zbirka nastoji poticati različite oblike komunikacije, pa se kao tekst prikladan za upoznavanje mladih čitatelja s piščevim djelom ukazala Šegedinova novela „Romeo i Julija“, objavljena u zbirci „Pričanje“ 1991.

Memorijalna zbirka Petra Šegedina (Žrnovo, 1909. – Zagreb, 1998.) osnovana je u Gradskom muzeju Korčula 2006. Izravan poticaj za osnutak književničke zbirke unutar muzeja bilo je pokretanje bijenalne kulturno-znanstvene manifestacije „Dani Petra Šegedina“ koja se prvi put održala u rujnu 2005. godine u Orebićima, Korčuli i Žrnovu. Organizator manifestacije je Grad Korčula, a pokrovitelj Ministarstvo kulture Republike Hrvatske uz sudjelovanje vodećih hrvatskih kulturnih institucija, Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti,

Matrice hrvatske i Leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“. Važno je istaknuti kako je osnivač Gradskog muzeja Korčula, Grad Korčula, prepoznao vrijednost i značenje osnivanja ove memorijalne zbirke.¹ Tako je Gradski muzej Korčula i institucionalno postao trajni promicatelj ideje o očuvanju memorije na Petra Šegedina i njegovo djelo. Pisac je, za svog života, bio čest posjetitelj Gradskog muzeja Korčula, a predmeti kojima je Šegedin darovavši ih, obogatio fundus, danas su dio zbirke. U izlaganju će prije svega biti predstavljena sama zbirka, a zatim jedna od njenih specifičnih aktivnosti namijenjena mladima da bi ih se potaklo na čitanje, upravo - slobodni smo poslužiti se jednom od podtema skupa - *muzejska pedagogija u korelaciji s društvenim vrijednostima*. Kao intelektualac iznimne širine i interesa, Petar Šegedin bio je pravi i suvereni stanovnik Europe, ujedinjujući svijest o očuvanju nacionalnog identiteta i važnosti europske uljudenosti, koja mu je, kao čovjeku Mediterana, i u činu i u ideji, bila u potpunosti imanentna. Žrnovo, Korčula, Dubrovnik; učiteljavanje u Račišću i Kuli Norinskoj, studiranje u Zagrebu, susreti s berlinskim krugom intelektualaca, koji su, bježeći pred nacizmom, privremeno utočište našli na Korčuli, od kojih posebno izdvajamo Richarda i Edith Ziegler; prijateljski odnos s Cvitom Fiskovićem, Orebići, zatim put po Europi i Sjevernoj Americi s utiscima putovanja, Drugi svjetski rat i djelovanje u pokretu otpora, objavljivanje prvog romana - *Djeca Božja*, (Matica hrvatska 1946.), suprotstavljanje ograničavanju slobode umjetničkog izraza u vrlo specifičnim uvjetima poraća... Treba istaknuti Šegedinovo izlaganje na II. kongresu Saveza književnika Jugoslavije (Beograd, 1949.)² u kojem otvoreno istupa sa zahtjevom za većom slobodom umjetničkog stvaranja, a kojeg Ljiljana Kolečnik u knjizi *Između Istoka i Zapada – Hrvatska umjetnost i likovna kritika 50-ih godina* ističe kao *presudno* (Kolečnik 2006:71), te pojašnjava kako je to tekst „u kojem se iznosi posve novo shvaćanje odnosa umjetničkoga djela i socijalne stvarnosti, što će odjeknuti svim područjima kulture,“³ ustrajući na stavu da se umjetnost promatra „kao autonomna ljudska djelatnost.“⁴ Nadalje, treba istaknuti Šegedinovo djelovanje u vodećim državnim kulturnim i znanstvenim institucijama, Leksikografskom zavodu, Matici hrvatskoj, Društvu hrvatskih književnika, potom veleposlanstvo i Pariz pedesetih, prevoditeljski rad, brojne nagrade za književna ostvarenja, turbulentne sedamdesete, zabrana objavljivanja, prisilni boravak u Austriji i Njemačkoj, povratak u Hrvatsku, devedesete... Prema svemu navedenom, Petar Šegedin, kao književnik neupitnog literarnog i estetskog dometa, te kao javna osoba s visoko izraženim osjećajem čuvanja društvenih vrijednosti, ipak nije predviđen u nastavnom planu i programu za osnovnu školu, a u srednjoj se školi obrađuje kao nastavna jedinica tek u četvrtom razredu gimnazije (roman *Crni smiješak*). Prema podacima dobivenim neformalnim istraživanjem, odnosno upitom upućenom knjižnicama u većim gradskim

1 Zaključak Gradskog poglavarstva Grada Korčule, Klasa: 022-05/06-03/282, UBROJ: 213/01-2-06-1.

2 Šegedin, Petar. 1950. *O našoj kritici* (Nacrt referata za II Kongres Saveza književnika Jugoslavije, Beograd, 1949.)“ Zagreb: Republika 1/IV.

3 Kolečnik, Ljiljana. 2006. *Između Istoka i Zapada – Hrvatska umjetnost i likovna kritika 50-ih godina*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti.

4 Isto (str. 72).

središtima, Šegedinova djela češće se nalaze u depoima negoli na policama, čitateljima nadohvat oka i ruke. Mišljenja smo kako bi aktivnosti Memorijalne zbirke ipak mogle promijeniti takav stav, makar u zavičajnom okružju. Osnovicu Memorijalne zbirke uglavnom čine knjige, izdana djela Petra Šegedina koje se najčešće nabavljaju potragom u antikvarijatima s kojima izravno surađujemo; čim se pojavi primjerak knjige slobodan za prodaju, otkupi se, bez obzira imamo li već primjerak istog izdanja. Otkup olakšava i izrazito niska cijena (koja pak ukazuje i na današnju malu tržišnu vrijednost, no taj se podatak ne odnosi samo na Šegedina). Opisani način prikupljanja za sada je najizgledniji i najsvrhovitiji. Prikupljanjem većeg broja istog primjerka knjige omogućuje se zainteresiranim posjetiteljima Gradskog muzeja Korčula slobodnije čitanje djela književnika, što zapravo predstavlja i najveću vrijednost, pa i svrhu svake Memorijalne književničke zbirke – neposredan kontakt s književnim djelom i stvaranje nove publike, novih čitatelja. U anketnom istraživanju, koje je prethodilo skupu Muzej(i) i književnost(i) održanom 2006. u organizaciji MDC-a, na kojem je predstavljena i Memorijalna zbirka Petra Šegedina⁵, autorica teksta „Muzeji i književnost: Što muzealci i građanstvo misle o Muzeju hrvatske književnosti“⁶ Snježana Radovanlija Mileusnić potvrdila je kako rezultati pokazuju nedovoljno poznavanje postojećih memorijala književnika u Hrvatskoj, kao i na „potrebu preispitivanja muzejske promidžbe i javne prezentacije muzejskog rada.“ (Radovanlija Mileusnić 2005:150). U istom tekstu, u prikazu rezultata odgovora na anketno pitanje: *Koji bi hrvatski književnik i/ili njegovo djelo trebalo imati svoj muzej ili muzejsku zbirku?* niti jednom kao mogući odgovor ispitanika nije spomenut Petar Šegedin, iako je naveden zavidan broj književnika. Stoga se, kroz aktivnosti Memorijalne zbirke jasno ukazala potreba za približavanjem ovog značajnog suvremenog autora svima, pa tako i najmlađim čitateljima.

Uočeno je i to kako je, sasvim razumljivo, interes među građanima Korčule za čitanjem Šegedina povećan tijekom manifestacije "Dani Petra Šegedina". Tome, vjerujemo, osim znanstvenog skupa i ostalih sadržaja koji su više namijenjeni sudionicima – izlagačima, doprinose i izložbe, bijenalno planirane u Gradskom muzeju Korčula, a koje su dosta dobro posjećene od najšire javnosti, posebice brojnih organiziranih školskih posjeta. Svakako, pri tom se kontekstualizira vrijeme i okolnosti u kojima je Petar Šegedin živio i stvarao, te njegovi odnosi s drugim književnicima, primjerice Predragom Matvejevićem, ili pak Miroslavom Krležom, kao i likovnim umjetnicima, Franom Kršinićem, Cvijetom Job, pa i glazbenicima, Silvijem Bombardelijem, kao i inozemnim umjetnicima, već spomenutima Edith i Richardom Ziegler. Na takav način, izložbe svakako ostvaruju slojevitost informacijskih značenja, te približavaju posjetiteljima vrijeme i zbivanja tijekom druge polovice 20. stoljeća i prostor; lokalni, ali i znatno širi od toga.

⁵ Sardelić, Sani. *Memorijalna zbirka Petra Šegedina – u osnutku. Djeca božja kao muzeološki izazov*, Muzeologija 43./44., 2006./2007.

⁶ Radovanlija Mileusnić, Snježana. 2005. *Muzeji i književnost: Što muzealci i građanstvo misle o Muzeju hrvatske književnosti*, Informatica Museologica 36 (1-2), Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar.

Budući da Petar Šegedin, već smo spomenuli, nije autor koji je predviđen u osnovnoškolskom sustavu, a u srednjoškolskom se obrađuje kao nastavna jedinica tek u četvrtim razredima gimnazije, susret najmlađih čitatelja sa Šegedinovim književnim djelom trebalo je pažljivo pripremiti. Osim što su učenici organizirano posjećivali spomenute izložbe, Gradski muzej Korčula je surađivao s osnovnom školom Petra Kanavelića na školskom godišnjem projektu "Moj grad u vremenu". Tom je prigodom s učenicima petih razreda organizirano čitanje Šegedinove pripovijetke *Romeo i Julija*⁷ i razgovor o njima bliskim sadržajima iz same pripovijetke, a kustosica zbirke adaptirala ju je za scensko izvođenje i postavila na scenu. Okosnicu priče čini prisjećanje pripovjedača na ljubav iz djetinjstva, te susret sa ženskim likom, Ljubicom u poodmaklim, poznim godinama, kada: „Vrijeme što nečujno teče bezobzirno je prekrilo sve to, kao i mnogo toga što je stvaralo naš život.“⁸ S obzirom na to da je tema ljubav, na što eksplicitno ukazuje i naslov pripovijetke, kojeg Šegedin koristi ikonografski i amblematično, mladi čitatelji lako su se identificirali s protagonistima i mogli se „uživjeti“ u sadržaj, što je svakako doprinijelo uvjerljivoj i živoj glumi, iako je tekst zahtjevan, slojevit i misaon. Članovi školske dramske družine, stoga su se, prema mišljenju posjetitelja, vrlo zapaženo predstavili na završnoj školskoj priredbi.

„Bila je od mene mlađa godinu dana. Išla je u drugi razred pučke škole, a ja u treći. Njezin brat, dječak jači od mene, moj je bio prijatelj. Osjećaje koji su nicali u meni, bez moje volje, nisam posebno skrivao pred tom mojom, istina, ne Julijom, ali, ipak, Ljubicom, pa i ona je uzvraćala meni istom ozbiljnošću. I čudno, nikada nismo jedno drugome o tome govorili: gledali smo se! I pobožno i, zaista, ozbiljno i otvoreno, kao što djeca to znaju. Vidio sam da ona nije bila tako lijepa, ni tako 'gentile' kao što je bila Julija i jedino što sam joj jednom rekao, baš u tom kupusnjaku, bilo je: *Jubice, znaš, bilo bi mi draže da se zoveš Julija...* Ona me šutljivo gledala sliježući ramenima.“⁹

Uvriježeno je mišljenje kako je Petar Šegedin „težak“ pisac, suvremena kritika ga percipira kao književnika koji je u poratnu hrvatsku književnost uveo model intelektualističke, esejističke i psihoanalitičke proze. Pa iako „predstavlja ne samo u hrvatskim nego i europskim okvirima sam vrh i novelama i romanima“ (Milanja 2009:9) polako pada u zaborav i čita se sve manje. Ipak, uočeno je kako ga, pomnim odabirom i primjerenim pristupom i vrlo mladi čitatelji rado prihvaćaju, što svakako otvara mogućnost prepoznavanja autora i u starijoj čitalačkoj dobi, kad činimo vlastite izbore, izvan institucionalnih obrazovnih okvira.

Prikazom dosadašnjih aktivnosti zbirke vidljivo je kako se, unatoč vrlo skromnim uvjetima, prikupljena građa nastoji što bolje prikupljati, obrađivati i komunicirati.

⁷ Šegedin, Petar, 1991. *Romeo i Julija, Pričanje, Kratke proze*, Zagreb.

⁸ isto

⁹ isto

Slika 1. Fotografija s izložbe „100 godina Petra Šegedina – sličice iz života“, Gradski muzej Korčula, 2009. foto: Sani Sardelić

Pokretačka ideja osnivača kulturno–znanstvene manifestacije *Dani Petra Šegedina*, Grada Korčule o *otimanju zaboravu*¹⁰, u Gradskom muzeju Korčula naišla je na plodno tlo. Zbirka nastoji poticati različite oblike komunikacije, posebno s najmlađom publikom. Primjerice, inicijativa za imenovanjem Srednje škole Korčula imenom Petra Šegedina potekla je upravo iz Gradskog muzeja. Uz ogranak Matice hrvatske Korčula, prihvaćena od Školskog odbora, potvrđena je na Županijskoj skupštini Dubrovačko–neretvanske županije u rujnu 2010. Svečano imenovanje i postavljanje ploče priređeno je tijekom manifestacije "4. Dani Petra Šegedina". S obzirom na planirane aktivnosti srednjoškolaca i njihovih profesora u suradnji s muzejom, a potaknute novim imenom škole, vjerujemo kako ih s punim pravom možemo smatrati muzeološkom komunikacijom. Isto tako, važno je istaknuti i komuniciranje autentične baštine koju je Šegedin poštovao, razumijevao i volio, a koja je sačuvana u njegovom književnom djelu, bilo da je riječ o materijalnoj baštini, poput nizova kamenih suhozida, *meja* i prirodnom krajoliku oplemenjenom ljudskim radom, ili pak nematerijalnoj baštini¹¹ – usmenoj kulturi i tradicijskom nasljeđu. Stoga možemo zaključiti kako je Memorijalna zbirka Petra Šegedina osmišljena tako da svojim aktivnostima trajno izlazi izvan zidova muzeja. Njegovi zidovi je čuvaju, ali su njeni muzeološki dometi u ovako dinamično postavljenom opsegu znatno širi no što je naizgled njen realni predmetni sadržaj. U tekstu *Što će muzeologija biti u budućnosti?* (Maroević 2004:22) navodi se:

¹⁰ Iz govora gradonačelnika Grada Korčule Mirka Duhovića prigodom otvaranja prvih "Dana Petra Šegedina" 16. rujna 2005.: *O značenju Petra Šegedina za hrvatsku književnost, za hrvatski jezik, posebice za svijest o očuvanju tog našeg dičnog i starog hrvatskog jezika, treba govoriti. Govoriti tako da generacije koje dolaze ne zaborave, nego da znaju koja je snaga bio Petar Šegedin, i kako je jasna i nepokolebljiva bila njegova misao, sačuvana i danas u svemu što je pisao i govorio.* (cjeloviti tekst u Godišnjaku Grada Korčule 11., 2006. Korčula: Gradski muzej Korčula, str. 425-426)

¹¹ Izvedba *Moštre*, nematerijalnog dobra RH redovito se priređuje za sudionike skupa "Dani Petra Šegedina" u autentičnom ambijentu Postrane u Žmovu, kao i posjet privatnoj etnografskoj zbirci Pavla Šaina u Postrani i vinogradima Defora.

„Posebnost muzeologije jest njena povezanost s predmetima i njihovim kontekstom unutar ograničenih i zatvorenih muzejskih uvjeta, ali i širih datosti svijeta u kojem žive. To znači gledati na predmete kao na varijablu koja utječe na obogaćivanje ljudske okoline. Jedan od zadataka muzeologije je interpretirati (tumačiti) predmete unutar konteksta. To može biti izazov za budućnost, jer se kontekst predmeta neprestano mijenja i predstavlja istinsku zbiljsku sadašnjost“.¹²

Memorijalne zbirke zavičajnika ujedno su i memorije povijesti, no u ovom primjeru na specifičan način čuvaju i sadašnjost, podižući svijest o vrijednosti i važnosti očuvanja baštine u budućnosti. Pa ako bismo za završnu riječ podsjetili na trajnu Šegedinovu potragu *za spasom od života u pričanju, možda bismo mogli reći kako se i mi u našem muzejskom, arhivskom ili bibliotekarskom svijetu pokušavamo spasiti od života – prikupljanjem, čuvanjem, proučavanjem i komuniciranjem, omogućujući predmetima povjerenima nam na brigu da ispričaju svoje priče.*

Prilog 1. Scenska adaptacija pripovijetke „Romeo i Julija“ Petra Šegedina

Osnovna škola Petra Kanavelića
Korčula
Šk. g. 2009/10

Školski projekt: MOJ GRAD U VREMENU

Radni naslov: U potrazi za Romeom i Julijom

Dramatizacija pripovijetke *Romeo i Julija* Petra Šegedina, Pričanje (Kratke proze), Zagreb 1991.

Voditeljica: Gordana Curać Depolo

Scenska adaptacija teksta i postavljanje na scenu: Sani Sardelić, kustosica Gradskog muzeja Korčula

Sudionici: skupina učenika 5. razreda

Cilj: dramska igra (ograničena na tri minute)

1. scena

(Skupina glumaca odjevena u tamnu odjeću ulazi polako u ritmu kucanja sata. Naprave polukrug, okrenuti publici. Kuca sat. Čuje se glas koji doziva Jubicu.../ pomagala- CD, zvučnici/)

Pripovjedač: *(Ne vidi se. Čuje se samo njegov glas. Kao jeka glumci ponavljaju zadnje riječi koje izgovara pripovjedač)*

¹² Maroević, Ivo. 2014. *Što će muzeologija biti u budućnosti?* Baštinom u svijet, Petrinja: Matica hrvatska.

Znao mi se i u snu javljati taj sat (*ostali šapatom: Sat...*) kao neko staro napušteno biće (oš: *Biće..*), koje mi prebacuje što sam nepravedan prema njemu, namećući mi time i misao, (oš: *Misao...*) kako bi on, da se ima razumijevanja prema njemu, mogao biti od koristi u kući. (oš: *tika- tak, tika – tak*) Tada bi tiktakao i oglašavao se svojim svijetlim urama kao nekada u mom djetinjstvu. (oš, ali malo glasnije: *Kao nekada u mom djetinjstvu...*)

(Glumci se okreću publici leđima. Na scenu izlaze Jubica i Petar, dvoje djece, hodaju, pogledavaju se, kradomce, sramežljivo, stanu na sredinu, Jubica gleda u pod...)

Petar: Bog! Jesi li bila u skuli?

Jubica: (*sramežljivo*) Jesan.

Petar: Kako ti je bilo?

Jubica: Onako.

(Dolazi njezin brat. Sumnjičavo gleda njih dvoje..)

Augustin: Hodi, mat nas zove doma! (Ide ...)

Petar: (*Hvata Jubicu za ruku...Stanu malo sa strane.*) Znaš, bilo bi mi draže da se zoveš Julija.

(Vraća se njezin brat. Naglo je povuče i ljutitim glasom ponovi.)

Augustin: Hodi! Mat nas zove doma! (*Odlaze....Petar ostaje sam. Gleda za njima. Iza leđa prišulja u se Augustin i pogodi ga kamenom. Uteče. Petar se uhvati za glavu i otiđe...*)

(Svi glumci u ubrzanom hodu prelaze scenu s jedne strane na drugu u istom pravcu (3 puta tamo- amo...). Nakon toga vraćaju se u polukrug ..)

2. scena

Pripovjedač i eho /glumci u tamnom okrenuti su publici/:

Vrijeme što nečujno teče bezobzirno je prekrilo sve to, kao i mnogo toga što je stvaralo naš život. (oš: *Naš život..*) Da, toliko prošlih godina! (oš: *Prošlih godina...*) I sada, eto, kad smo već gotovo stigli na drugu obalu, pomalo starački bespomoćan, sjedim u malom vrtu vile neke u kojoj ljetujem...(oš:*U malom vrtu vile neke u kojoj ljetujem...*)

(Petar u klobuku šeta, zamišljeno...Dolazi Jubica s maramom na glavi.)

Jubica: Bog Petre, kako si? (*u dijalektu*)

Petar: (*gleda je*)

Jubica: O tako ti svega, zar me se ne sīčaš?

Petar: (*Gleda je pomnije.*) Ne, ne mogu te se sjetit.

Jubica: Jubica, zar ne poznaš Jubicu?!

Petar: Ne, ne mogu te se sjetiti!

Jubica: A jадna san ti ja. On me ne pozna, a ja znan sve o njemu! I Tako ti.. ne poznaš Jubicu... a jesi li zaboravi brata mi Augustina što te bi pogodi kamenon u glavu. Johi, koliko je krvi bilo isteklo! Ja san se spominjala tebe kad mi je bilo teško, a lako mi ni bilo nikad. Ma, oli se ne možeš spomenut, tako ti svetega, našega ditiinjstva.

Petar: (Odjednom se razvedri...) Jubice, Jubice..to si ti! Ti si bila moja Julija!

BIBLIOGRAFIJA:

Kolešnik, Ljiljana. 2006. *Između Istoka i Zapada – Hrvatska umjetnost i likovna kritika 50-ih godina*. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti.

Maroević, Ivo. 2004. *Što će muzeologija biti u budućnosti? Baštinom u svijet*. Petrinja: Matica hrvatska.

Radovanlija Mileusnić, Snježana. 2005. *Muzeji i književnost: Što muzealci i građanstvo misle o Muzeju hrvatske književnosti*. Informatica Museologica 36 (1-2) Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar.

Sardelić, Sani. 2006./2007. *Memorijalna zbirka Petra Šegedina – u osnutku. Djeca božja kao muzeološki izazov*. Muzeologija 43./44. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar.

Sardelić, Sani. 2011./2012. *Književnik u muzeju: Memorijalna zbirka Petra Šegedina*. Muzeologija 48./49. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar.

Šegedin, Petar. 1950. *O našoj kritici. (Nacrt referata za II Kongres Saveza književnika Jugoslavije, Beograd 1949.)* Republika 1/IV. Zagreb: DHK.

Šegedin, Petar. 1991. *Romeo i Julija, Pričanje, Kratke proze*, Zagreb: August Cesarec.

Memorial collection of Petar Šegedin – short story „Romeo and Juliet“

The Petar Šegedin Memorial Collection was established in 2006 by the Korčula Town Museum as part of the biennially held Peter Šegedin Days conference. The past ten years has evidenced this event to be a significant educational museum activity. As an important historical figure of the 20th century with unquestionable literary aesthetic value, the museum attempts to bring this contemporary author closer to young readers. The task is to encourage a wider audience by direct contact with the writer's works encouraged through various communication formats. As an example, "Romeo and Juliet" one of Šegedin's writings published in 1991 (Pričanje/Story Telling) has been selected to be a suitable short story to introduce to young readers.

Muzejska pedagogija u korelaciji s novim tehnologijama, metodama rada i razvojem struke

Museum education correlated with new technologies,
methods and development of the profession

Željka Miklošević

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti,
Katedra za muzeologiju,
Zagreb
zmiklose@ffzg.hr

KOMUNIKACIJA U MUZEJU – IMPLIKACIJE ZA MUZEJSKU EDUKACIJU I RAZVOJ STRUKE

Uvod

Veliki pobornici edukacijske uloge muzeja, kao i vjerojatno sami muzejski pedagozi, reći će kako se muzej danas više negoli ikada etablirao u edukativnu instituciju. O tome svjedoči sve veći broj edukativnih programa, rastući broj literature na temu različitih vrsta učenja u muzeju – formalnog, neformalnog i informalnog – te važnosti koju međunarodne organizacije pridaju muzeju kao mjestu cjeloživotnog učenja. Međutim, rastuću popularnost i svoju društvenu relevantnost dobivaju, i za nju se bore, i druge vrste institucija i organizacija koje se bave edukacijom u području kulture. To su prvenstveno popularni mediji poput televizije i različitih digitalnih (virtualnih) projekata na danas neizbježnom internetu, kao i interpretacijski centri, arhivi, knjižnice itd.

Ono što muzej razlikuje od svih navedenih vrsta institucija/organizacija je izložba koja od muzeja čini kompleksni medijski i komunikacijski ambijent. Upravo je u takvom jednom kompleksnom ambijentu moguće ostvariti komunikacijski potencijal različitih tehnoloških inovacija (Angus 2012), i to u spoju s fizičkim elementima poput originalnih muzejskih predmeta, prostora, različitih vrsta vizuala i sl. (Miklošević i Zlodi, 2015).

Izložba je i temeljni komunikacijski čin muzeja, na temelju kojeg je moguće derivirati cijeli niz drugih programa i aktivnosti, što je muzejskoj edukaciji ne samo zadaća, nego i poslanje.

Stoga će u nastavku teksta biti riječi o različitim komunikacijskim modelima u muzeju vezanih za izložbu, njihova poveznica s teorijama učenja i obilježjima koji mogu ukazati na važnost holističkog promatranja muzejskog djelovanja za razvoj struke muzejskog pedagoga u Hrvatskoj.

Komunikacija i edukacija u muzeju

Nova paradigma muzeja koja je prepoznata i više ili manje usvojena u razvijenim zemljama Zapada krajem 1980-ih godina, a kasnije i šire, ali se počela ozbiljno praktično manifestirati puno kasnije, postavlja korisnika/posjetitelja u središte interesa, odnosno na istu razinu važnosti s muzejskim predmetom. Drugim riječima, od prijašnjih vrlo istaknutih muzeoloških funkcija sabiranja, proučavanja/dokumentiranja i zaštite, naglasak se pomiče na funkciju komunikacije, što u muzejskom svijetu prvenstveno znači izložba. Prema ICOM-ovoj definiciji iz 2007. godine edukacija (ali i uгода, užitak) pojavljuje se kao svrha komunikacije i izlaganja (ICOM 2007). Iz definicije možda nije evidentno, ali bi trebalo biti razumljivo da komunikaciju i izlaganje s edukacijom povezuje posjetitelj/korisnik. Kako je muzej od samih svojih početaka izlagao svoje predmete i na određen način komunicirao njihove sadržaje i važnosti, na taj način i educirajući, važno je prepoznati razliku od tih, starijih, do današnjih, suvremenih pristupa.

Jedna od prvih zagovornica, teoretičarka muzejske edukacije u Britaniji, ali i šire, Eileen Hooper Greenhill rano je spoznala poveznicu između komunikacije i edukacije u muzeju, navodeći neke od komunikacijskih modela i načina na koji oni odražavaju odnos prema posjetiteljima (Hooper Greenhill, 1994). Kao prevladavajući model u muzejima na početku zadnjeg desetljeća 20. stoljeća, autorica navodi transmisijski komunikacijski model koji karakterizira linearni prijenos informacija od pošiljatelja prema primatelju. Prvenstveno ga veže za izložbu kao jednu vrstu masovne komunikacije koja je vrlo srodna načinu na koji usvajamo poruke televizijske emisije - bez mogućnosti davanja povratne informacije i nediferenciranog sadržaja za gledatelje različitog predznanja, interesa, obrazovanja i sl. Edukacija se unutar takvog modela gleda kao prijenos znanja, što se najviše veže uz biheviorističku teoriju učenja. Drugim riječima, znanje postoji izvan osobe koja uči i ona ga prima. U slučaju muzeja, znanje je sadržano u izložbi, a posjetitelj kao kognitivno pasivna osoba ta znanja usvaja (Hooper Greenhill 1999). Ulogu pedagoga je u kontekstu linearne muzejske komunikacije ista autorica opisala riječima:

„Prema ovom modelu su kustosi kao generatori izložbe na poziciji moći. Oni definiraju sadržaj i poruku prema svojim gledištima i stavovima te ne uzimaju u obzir stajališta drugih odjela niti publike. [...] Pedagoza se u proces uvodi u prekasnoj fazi da bi mogao doprinijeti planiranju te je primoran biti u ulozi onoga koji poboljšava, koji čini najbolje što se može učiniti od lošeg posla jednom kada se izložba otvori, reinterpretera je za sve ljude koji sudjeluju u programima i aktivnostima“ (Hooper Greenhill 1994:48).

Drugim riječima, iako je, zapravo, muzejski pedagog najčešće osoba koja jedina u tom modelu može jednosmjernost komunikacije transformirati u dvosmjernost ili višesmjernost, on redovito dolazi na kraju komunikacijskog procesa temeljenog na izložbi.

Nadalje, u linearnom modelu ne postoje niti sumativne evaluacije - pa su poboljšanja rezultat pokušaja i pogrešaka, niti preliminarnе evaluacije - stoga korisnici ne mogu dati programima svoj doprinos i učiniti komunikaciju dvosmjernom.

U većini zapadnih zemalja dogodio se obrat u načinu na koji se promatra izložba, i to u pravcu njezina prihvaćanja u kontekstu suvremenih teorija učenja. Alternativni model je tzv. kulturni komunikacijski model koji se dovodi u vezu konstruktivističkom teorijom učenja prema kojoj muzejski posjetitelj sam stvara svoja značenja unutar pažljivo osmišljenih komunikacijskih činova, bilo da je riječ o izložbi ili programima koji nastaju na temelju nje ili muzejskih predmeta. Za takav model nužno je imati na umu načine na koje posjetitelji uče, kao i voditi brigu o raznolikosti sadržaja s obzirom na specifične skupine posjetitelja. Za to je, pak, nužno promijeniti i upravljačke institucijske navike koje bi manje odražavale hijerarhiju (što Hooper Greenhill pokazuje), a više horizontalno umrežavanje i suradnju.

Važno je vidjeti razvoj struke kao proširenje današnje dominantne uloge muzeja kao primjera/ilustracije jednosmjerne komunikacije, a muzejske edukacije kao jedne izolirane dionice tog procesa. Muzejska edukacija se treba shvatiti kao konstitutivni dio planiranja svih komunikacijskih aktivnosti temeljenih na građi muzeja budući da su muzejski pedagozi temeljni zagovaratelji korisnika po pitanju svojeg poziva, a i u praksi s njima u najbližem kontaktu.

U sljedećem poglavlju se, stoga, donose rezultati istraživanja muzejskih stručnjaka (kustosa i pedagoga kao sadržajno odgovornih aktera muzeja) i muzejskih posjetitelja kao protagonista muzejske komunikacije (Miklošević 2015). Rezultati dovode do zaključka o specifičnim obilježjima muzejske institucije kao komunikacijskog medija, ali i općenite značajke muzejske komunikacije koje posjetitelji smatraju pozitivnim i poželjnim.

Multimodalna komunikacija u muzeju – implikacije za muzejsku edukaciju

Muzej je jedna od rijetkih institucija koji se, za razliku od većine drugih, može punopravno nazvati kompleksnim medijskim ambijentom (Miklošević 2015) u kojem je moguće ostvariti različite metode komunikacije.

Kako bi se ostvarili osnovni preduvjeti za učenje, važno je poznavati jake strane ambijenta i obilježja muzejske komunikacije koje učenje u muzeju čine jedinstvenim. Sve je ovo također dobro znati i radi suradnje koju je nužno ostvariti prvo između pojedinih muzejskih struka, a onda i odnosa s muzejskim korisnicima.

Prema istraživanju muzejskih djelatnika koji su neposredno zaduženi prvenstveno za stvaranje sadržaja, ali i u velikoj mjeri za oblikovanje sadržaja

u muzejima, muzejski ambijent i njegove komunikacijske karakteristike temelje se na deset sljedećih konceptualnih kategorija koje obilježavaju muzejsku komunikaciju. Sve one čine obilježja tzv. multimodalne muzejske komunikacije koja se ostvaruje putem različitih načina oblikovanja sadržaja, na različitim medijima i različitim načinima komunikacije. Prvih je pet kategorija proizašlo iz mišljenja i viđenja komunikacije muzejskih stručnjaka, prvenstveno kustosa, ali i muzejskih pedagoga. Drugih pet kategorija proizašlo je iz istraživanja korisnika i u ovom su radu od puno veće važnosti, te su i objašnjene u kontekstu učenja.

Utemeljenost na baštinskom/muzejskom predmetu podrazumijeva da je polazište za komunikaciju materijalni ili nematerijalni kulturni resurs, oblikovan u specifičnom mediju bilo fizičkom (artefakt) ili digitalnom (snimak tradicijskog običaja). Oni su nositelji autentičnosti i/ili originalnosti materijala, koncepta, povijesti itd. *Stručno-znanstvena legitimnost* muzejske komunikacije pretpostavlja točnost informacija o baštinskim predmetima koje se pružaju na interpretaciju i korištenje unutar, ali i izvan muzeja.

Zabilježba u drugom mediju je potrebna iz razloga što je muzejska izložba najvećim dijelom kratkotrajna. Drugi medij je uglavnom knjižna publikacija, no sve češće i digitalno pohranjeni tekstovi ili programi koji predstavljaju rezultate istraživanja, interpretacije, aplikacije za edukativne igre i sl. *Vizualni identitet* označava specifičnost oblikovanja svake pojedine izložbe, a vizualnost prostora se također veže i uz ugodu, zanimljivost, estetski karakter prostora i sl. *Usmena interpretacija* je od važnosti svim akterima muzejske komunikacije i svim ispitanicima. Ujedno je i jedan od vrlo važnih obilježja muzeja za razliku od drugih medija koji mu daju vrlo važan društveni značaj.

Utjelovljenost je specifičnost fizičkog prostora, trodimenzionalnosti muzejskih predmeta i svih onih interpretacijskih pomagala koji potiču multisenzorna iskustva. Predmeti su u tom kontekstu važni kao zorni svjedoci prošlosti, događaja, osoba i sl., a ostali eksponati svojom mogućnošću doživljaja raznim osjetilima – dodirrom, sluhom, tjelesnom temperaturom, njuhom itd. Fizičnost, odnosno trodimenzionalnost je kao sredstvo poučavanja i učenja najprivlačnija djeci, no i odraslima je materijalnost i multisenzorno iskustvo također važno, posebno jer je drukčije od predominantno vizualnog.

Narativnost je široko prihvaćen koncept u obrazovanju općenito. Ljudi svakodnevno pričaju priče svojim bližnjim, čitaju ih ili slušaju u drugim medijima, pišu priče i to zato što se narativni sadržaj lakše pamti i prisjeća.

Relevantnost predstavlja važnost predmeta, događaja ili fenomena kako za ljude u specifičnom razdoblju unutar kojeg su prikazani, tako i za nas danas. Ova kategorija proizlazi iz težnje posjetitelja da se intelektualno i emocionalno osjećaju bliže sadržaju kako bi ga bolje pojmlili i, u konačnici, cijenili. Time se ujedno ukazuje na važnost metoda koje muzejski pedagozi koriste

u stvaranju korelacija između prošlosti i sadašnjosti pružanjem ilustrativnih primjera.

Selektivnost postaje u današnje vrijeme hiperprodukcije sadržaja sve važnije obilježje jer se njome usmjerava pažnja na određene fenomene i njihovu važnost. Isto tako, selektivnost u brojnosti i kvaliteti muzejskih predmeta u komunikaciji i edukaciji vrlo je slična namjernom odabirom specifičnih riječi prilikom jezične komunikacije.

Žanrovska i diskurzivna prilagodba odnosi se na komunikacijske načine oblikovanja sadržaja prema specifičnim vrstama korisnika. Tako će znanstveni diskurs i tekstualni žanr biti primjeren stručnjacima, dok će djeci ista tema biti predstavljena putem ilustracija u diskursu svakodnevnog života. Specifične žanrove i diskurse za različite skupine posjetitelja je teško ostvariti u ograničenom fizičkom prostoru muzeja te se koriste digitalni mediji koji, osim različitih vrsta sadržaja, omogućuju posjetiteljima da ih samostalno izabiru prema svojim preferencijama.

Svih ovih pet posljednjih obilježja podudaraju se s edukacijskim praksama u muzeju, no većinom onima koji se ostvaruju putem interpersonalne, grupne komunikacije, odnosno tijekom vodstava i radionica za koje su muzejski pedagozi zaduženi. Njih je, stoga, važno prepoznati i prilikom planiranja i postavljanja izložbi, ali je isto tako važno prepoznati nužnost sustavnog dobivanja relevantnih povratnih informacija od posjetitelja i potencijalnih posjetitelja kako bi se ostvarila efektivnost muzejskog edukacijskog djelovanja.

Zaključne riječi

Osnovni razlog povezivanja komunikacije i edukacije kada se govori o struci muzejskog pedagoga je u tome što se kod nas dogodio svojevrstan *preskok* u zadaćama i djelatnostima pedagoga. U većini zapadnjačkih muzejskih praksi traženja od pedagoga i, općenito, muzejske edukacije kao struke, izlazi iz okvira kreiranja muzejskih programa, sudjelovanja u konceptualizaciji izložbe ili organizacije aktivnosti koje ju prate, a sve je veće otvaranje prema aktivnostima koje se dotiču širih društvenih problema (Munley i Roberts 2006.). Naše je pedagoge zahvatio val društvene korisnosti u koju su se involvirali putem svojih aktivnosti, ali ih je zaobišao komunikacijski dio izložbenog programa čime se udaljenost između struka kustosa i pedagoga još više povećala, a koja se, sudeći prema prijedlozima Hooper Greenhill o prelasku na alternativni komunikacijski model, trebala smanjiti, ili čak nestati. Iz tog je razloga potrebno uspostaviti ravnotežu prvo unutar same institucije kako bi i izvan svojih zidova mogla ostvarivati ciljeve od javne, društvene važnosti, a pri tome biti efektivna, ali i efikasna.

BIBLIOGRAFIJA

Angus, Jim. 2012. "Innovations in Practice". *Journal of Museum Education*, 37/2: 37-45.

Hooper-Greenhill, Eilean. 1994. *Museums and Their Visitors*. London, New York: Routledge.

Hooper-Greenhill, Eilean. 1999. "Education, communication and interpretation: towards a critical pedagogy in museums". U *The Educational Role of the Museum*. E. Hooper-Greenhill, ur. London, New York: Routledge, str. 3-27.

International Council of Museums. Museum Definition – 2007.

<http://icom.museum/the-vision/museum-definition/> (10/12/2016)

Miklošević, Željka, Zlodi, Goran. 2014. "Informacijska tehnologija u muzejima – značajke interaktivnih sadržaja u informacionome kontekstu učenja". *Informacijske tehnologije u obrazovanju*, Lasić-Lazić J., ur. Zagreb: Zavod za informacijske studije, str. 133-154.

Miklošević, Željka. 2015. *Izložbe i stvaranje značenja* Zagreb: Muzejski dokumentacioni centar (Muzeologija 52)

Munley, Mary Ellen i Roberts, Randy. 2006. "Are Museum Educators Still Necessary?" *Journal of Museum Education*, 31/1: 29-39.

Communication in Museum – implications in service of museum education and profession development

The paper deals with different communication models in museums in relation to education. It puts forward ten features of the museum that characterize it as a multimodal communication environment. The described features represent particularities of multimodal museum communication in which different types of modes and media can facilitate learning and help in fostering meaningful relationships with museum visitors. For that reason, they are regarded significant for the museum education profession.

Barbara Crnobori

Muzejska pedagoginja
Muzej grada Umaga – Museo civico di Umago
Umag
vcrnobori@yahoo.it

OD 1 DO 99

Sažetak

Mišljenja sam da muzejski pedagozi najviše uče iz iskustva jer trenutno ne postoji primjereno obrazovanje koje bi ih naučilo kako osmisliti programe koji bi bili prilagođeni svim dobnim skupinama posjetitelja. Stoga bih podijelila svoje iskustvo prilikom osmišljavanja radionica za tri različite skupine korisnika kao primjer dobre ili loše prakse koje će kolege moći upotrijebiti ili izbjegavati u svome radu.

Igrokaz za djecu vrtićkog uzrasta - osmišljen je kao rezultat razmišljanja o vrsti sadržaja koji ponuditi najmlađima, a istovremeno im pokušati prenijeti što više podataka o nekom arheološkom predmetu, u ovome slučaju amfori.

Putujuća radionica za osnovnoškolce rodila se kao ideja da se približimo toj dobnj skupini kroz cijelu godinu, budući da je naš muzej zbog radova na restauraciji zgrade otvoren samo jedan dio godine. Radionica je nazvana „Muzejski predmeti školom šetkaju“, a ideja je bila da djeca dođu u direktan kontakt s nekim od predmeta iz našeg fundusa.

Radionice za treću životnu dob – započeli smo sa željom da korisnicima Doma umirovljenika „Attilio Gamboc“ ponudimo zanimljiv sadržaj kojim bismo upotpuniti njihov boravak u domu. Prvotna ideja je bila da se organiziraju povijesno-likovne radionice, ali nakon nekoliko susreta tijekom kojih su isprobani razni modeli rada, radionica je spontano preoblikovana u ČAKULAONICU.

Samim naslovom sam htjela naglasiti problematiku rada muzejskih pedagoga, a to je da moraju znati komunicirati s različitim grupama korisnika, što sa sobom nosi veliko individualno zalaganje jer mislim da nismo dovoljno educirani za tako širok dijapazon rada.

Svjesna činjenice da muzejski pedagozi najviše na osnovu vlastitog ili tuđeg iskustva osmišljavaju programe, želja mi je predstaviti tri radionice namijenjene različitim dobnim skupinama. Opisujući nedoumice prilikom pripreme i izvođenja, ali i postignute rezultate, nadam se da će moje iskustvo poslužiti ostalim kolegama kao primjer dobre ili loše prakse kojeg će primijeniti u svome radu.

Igrokaz za djecu vrtićkog uzrasta - Igrokaz mi se učinio kao zanimljiv medij putem kojeg bi se najmlađoj djeci približila, za tu dob, jedna zahtjevna tema kao što je arheološki predmet, u ovom slučaju amfora. Lutka je najčešća igračka, ona je ravnopravni sudionik igre kroz kojeg djeca lako mogu izraziti svoje osjećaje. Lutka je oprezni slušač dječjih misli, ali s druge strane i sugovornik kojeg će djeca pomno slušati i čije će riječi pamtiti. Igrokaz je podijeljen u 5 činova od koji svaki prenosi po jednu zanimljivost vezanu uz amforu, a nazvala sam ga „Gdje je Ela?“.

Glavni lik je Ela, mala djevojčica preko koje sam se htjela približiti djeci, predstaviti im lik s kojim se mogu lako poistovjetiti. Lutkica za glavni lik je kupljena, a sve ostale rekvizite i scenu sama sam izradila. Pri izradi nisam bila sigurna koje bi bile odgovarajuće veličine lutkica i scene, ali u ovom je slučaju presudila veličina papira na koji sam mogla ispisati željene motive i veličina kartona koji mi je bio dostupan za scenu. Kasnije se ispostavilo da bi bilo bolje da je sve to skupa bilo malo veće, ali i ovako je jako dobro poslužilo svojoj funkciji.

Slika 1. Lutkica Ela se sprema zaroniti

Svjesna psiho-motoričkih sposobnosti djece predškolskog uzrasta, bez obzira na veliku količinu novih podataka i riječi upotrebljenih u igrokazu, cilj mi je bio da djeca usvoje samo dva nova pojma: AMFORA I MUZEJ. Svaki od činova igrokaza prenosio je jednu informaciju o amfori: gdje se amfore čuvaju kada se izvade iz mora i što se s njima mora napraviti da bi došle na jednu izložbu, koji su dijelovi amfore, kako su dospjele u more, za što su služile i što se u njima držalo. Uz malu pjesmicu na kraju, igrajući se slovima abecede, ponovili smo i neke od naučenih pojmova. Nakon predstave, djeca su mogla dodirnuti dijelove prave amfore, mogla su se sama igrati lutkicama ili slagati memory i puzzle s prikazima različitih tipova amfora iz našeg fundusa.

Pri izradi sam se vodila idejom da upotrijebim rekvizite različitih materijala i oblika, kao što su: krpena lutkica, pravi kamenčići i školjke, amfore koje su bile plošne, brod je bio trodimenzionalan, a velika amfora od stiropora poslužila je za usporedbu s čovjekom i učenje dijelova amfore.

Posebno me brinula činjenica kako odglumiti dva različita glasa, Elin i mamin, ali mi je svaku nedoumicu uklonila vrtička pedagoginja koja mi je rekla da su djeca zaokupljena lutkicama i ne obaziru se toliko na glasove. No, naišla sam na drugi problem! Igrokaz je osmišljen kao potraga mame (ja) za Elom (lutkica), s tim da se Ela pojavljuje u 1. i 5. sceni, a ja u liku mame vodim priču kroz druge scene. To djeci nije bilo dovoljno jer su ona htjela lutkarsku predstavu. Mene nisu doživjela kao zanimljiv lik. Događalo se da bi se čuli povici: „A ufa, kada će opet početi predstava!“ ili „Zovi Elu da se vrati!“ . Iako nisam bila spremna na takve povike i interakciju, snalazila sam se u trenutku i improvizirala, što je na kraju i dobro ispalo jer su se djeca pretvorila u aktivne sudionike. U jednoj grupi sam morala neke dijelove igrokaza mijenjati i izmišljati nove dijelove. U tome mi je pomogla činjenica da nisam imala napisan scenarij koji sam od riječi do riječi morala slijediti, već sam pratila jednostavnu shemu koja se sastoji od dvije potrage: djevojčica Ela traži informacije o amfori dok majka istovremeno traži Elu, a između se isprepliću podaci o amforama.

Igrokaz se učinio primjeren za ovakvu temu što pokazuje i činjenica da su se djeca nakon igrokaza igrala lutkicama i rekvizitima iz predstave i stvarala svoj vlastiti igrokaz tijekom kojeg su ponavljala pojmove i dijelove teksta koje su prethodno čula.

Putujuća radionica za osnovnoškolce – rodila se kao ideja da se približim toj dobnoj skupini kroz cijelu godinu, budući da je naš muzej zbog radova na restauraciji zgrade otvoren samo jedan dio godine. Radionica je nazvana „Muzejski predmeti školom šetkaju“, a ideja je bila da djeca dođu u direktan kontakt s nekim od predmeta iz našeg fundusa. Ovom sam radionicom htjela propitati mogućnost donošenja muzejskih predmeta direktno među potencijalnu publiku, a istovremeno osmisliti radionicu koja bi bila nadopuna školskom kurikulumu.

Prvi problem koji se javlja kod ovakve radionice je odabir predmeta koji bi mogli napustiti sigurno muzejsko okruženje i posjetiti škole, a eventualno još biti pogodni da ih djeca i diraju. Sreća je bila što u našem muzeju imamo svekolikog materijala kojeg nam doniraju ribari, većinom dijelovi amfora, i koji nema precizne podatke o nalazištu, stoga nije tzv. dijagnostički materijal. Tako sam odlučila za temu prvog niza radionica uzeti AMFORU jer sam smatrala da je to predmet koji većina djece ionako poznaje zbog činjenice da smo grad na moru, pa se dosta stanovnika bavi ronjenjem i ribarenjem i imaju u svojim kućama bar jedan komadić amfore. Iz tih istih razloga, željela sam djeci skrenuti pažnju koliko je važno da se takvi predmeti ne diraju i da ih na njihovom izvornom mjestu pronađu stručne osobe.

Krajnji cilj je bio upoznati djecu s dva nova pojma: AMFORA I PODVODNA ARHEOLOGIJA. Preko podvodne arheologije upoznali smo se s radom arheologa i objašnjen je put koji jedan muzejski predmet treba proći od trenutka pronalaska do izlaganja na izložbi. AMFORA je poslužila za obradu jedne nastavne jedinice iz povijesti – život u rimsko doba, ali i za prenošenje informacije o potrebi očuvanja kulturne baštine i o važnosti interpretacije kulturne baštine od strane stručnjaka, jer se jedino tako povijesni podaci mogu pravilno sačuvati.

Radionica se sastojala od predavanja i likovnog dijela. Predavanje, u trajanju od jednog školskog sata uspješno je privedeno kraju zahvaljujući interaktivnim pauzama, koje su se sastojale od različitih igara:

1. Predavanje započinje s pantomimom u kojoj stavljam masku i disalicu na glavu i „krećem pod more“. Pokretima sam ukratko ispričala što se događa s nekim predmetom koji je izvađen iz mora do njegove prezentacije na izložbi. Djeca su morala pažljivo gledati, a po završetku prepričati što su vidjela.
2. Nakon prezentacije o dijelovima amfora kreće igra „Ide maca oko tebe“. Djeca su pjevajući tu pjesmicu iza leđa prenosila dio amfore od jednoga do drugoga i onaj u čijoj bi se ruci našao dio kada bi pjesmica završila, morao je pogađati o kojem se dijelu amfore radi. Dijelovi amfora su se izmjenjivali i na taj smo način ponovili pojmove koje smo prethodno čuli u prezentaciji.
3. Pogađanje namirnica koje su se nalazile u amforama. U pet staklenki nalazile su se namirnice koje su djeca morala odgonetnuti zatvorenih očiju. Pogađali su tako da su prvo morala pomirisati, onda dotaknuti, a na kraju i probati (samo ako su htjeli) namirnicu. Tako smo kroz igru naučili ponešto o namirnicama koje su stari Rimljani koristili.

Slika 2. Igra „Ide maca oko tebe“ s dijelovima amfore

Likovna radionica je bila zabavna, ali zahtjevna jer se sastojala od nekoliko segmenata tijekom kojih su se dijelili razni materijali i rekviziti. Pošto se radi o putujućoj radionici gdje nisam prethodno po stolovima mogla rasporediti sav materijal: spužvice, foliju, boju, ljepilo, kistove, papir, pijesak, trebalo je dosta vremena između različitih faza. Iako se uvijek među djecom izaberu „mali pomoćnici“ koji nam mogu pomoći, bila sam svjesna da je ovakva likovna radionica bila prekomplikirana za putujuću radionicu. Prilikom kasnijih izvođenja radionice, temperu sam zamijenila pastelnom bojom i time olakšala izvođenje likovnog dijela radionice.

Radionice za treću životnu dob u Domu umirovljenika – nastale su kao želja da korisnicima ponudimo jedan zanimljiv sadržaj koji bi upotpunio njihov boravak u domu. Prvotna ideja je bila da se organiziraju povijesne radionice koje bi imale uvodni dio o određenoj povijesnoj temi, a onda bi uslijedio likovni dio. To je do sada bio uspješan model održavanja radionica kod djece koji sam htjela isprobati i kod ove populacije. Povijesne teme koje smo obrađivali bile su vezane za kulturno-povijesne spomenike Umaga i činile su se pogodne za tu životnu dob.

Svjesna dobi korisnika s kojima ću raditi i njihovih različitih psiho-motričkih sposobnosti, stručnim djelatnicima doma sam poslala ukratko teme i tehnike koje mislim upotrijebiti da procijene jesu li primjerene. Nije bilo povratne informacije pa sam se držala zacrtanog programa. Kasnije sam

doznala da me njihova stručna služba nije htjela ograničavati u planiranim aktivnostima jer su htjeli korisnicima ponuditi raznoliki program.

Prvi šok je uslijedio kada sam se upoznala s mojim korisnicima. Troje ih je bilo u kolicima, od kojih je jedna korisnica imala nepokretnu desnu stranu, a drugi je imao amputirane obje noge. Dvije korisnice su bile slabovidne, gotovo slijepe, dok je jedna imala iktus i teško pomicala lijevu šaku. Samo tri korisnice su bile fizički sposobne za aktivnosti rezanja, lijepljenja i slaganja koje sam pripremila za tu radionicu. Pokušala sam sakriti moje zaprepaštenje, koje je išlo od humanog, jer nisam bila spremna na susret s ljudima s toliko problema i bolesti, do profesionalnog, jer sam odmah uočila probleme koji bi mogli nastati uslijed planiranih aktivnosti. Pošto mi je glavna ideja ovih radionica bila ponuditi zanimljiv sadržaj korisnicima doma, prevladala sam prvi šok i krenula sam razgovarati i šaliti se s tim ljudima, a neki od njih su me svojim optimizmom iznenadili i natjerali da to sve prihvatim kao normalnu stvar.

Slika 2. Radionica karnevalskih običaja

Korisnicima doma je najvažniji socijalni aspekt ovakvih radionica, da se međusobno druže i da imaju kontakta s nekim vanjskim suradnikom. Zbog toga sam izabirala teme i predmete koji su ih poticali na priču o prošlim vremenima, priče u kojima su se međusobno nadopunjavali, a ponekad čak i svađali. Zato su ove muzejske radionice dobile ime ČAKULAONICE. Posebno su zanimljive bile radionice izrade umaških fritula i kroštula tijekom kojih sam im htjela pružiti priliku da se ponovno vrate u kuhinju, koju nisu kori-

stili od dolaska u dom. Sada, nakon dvije godine od početka ovih radionica, moram reći da ih više ne provodim jer se nisam mogla nositi s činjenicom da mi svaku drugu radionicu nedostaje po jedan član koji je preminuo ili da je svako malo bila potrebna medicinska pomoć nekome na radionici.

Muzejski pedagozi u svom radu moraju osmisliti programe prilagođene svim dobnim skupinama. Dok se odgajatelji, učitelji ili pak socijalni radnici školuju za rad s određenim skupinama korisnika, mi muzejski pedagozi moramo znati sa svima komunicirati, što je vrlo zahtjevan zadatak. Povrh svega, radionice i ostali muzejski programi ne mogu biti samo zabavnog karaktera, već moraju zadržati i onu edukativnu notu, a svaka dobná skupina ima vlastite psiho-motoričke sposobnosti i zahtjeve koje moramo znati prepoznati i prilagoditi im se. Muzejski pedagozi moraju zadovoljiti zahtjeve struke, ovisno o vrsti muzeja u kojem rade, imati socijalne kompetencije, poznavati i zadovoljiti pedagoške standarde, dobro poznavati psihologiju i zadržati ludičku stranu svoga rada. Pošto trenutno ne postoji primjereno obrazovanje koje bi nam osiguralo sva ta znanja, za sada sve to ovisi o individualnoj snalažljivosti i želji za učenjem, ali prije svega o malom kreativcu koji leži u svakom od nas i pokušava se prilagoditi raznolikim situacijama i iznaći najbolje rješenje u svakoj od njih.

BIBLIOGRAFIJA

- Berk, Laura E. 2004. *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Goldberg, Sally. 2004. *Zabavno učenje za bebe i mališane*. Lekenik: Ostvarenje.
- Paljetak, Luko. 2007. *Lutke za kazalište i dušu*. Zagreb: MČUK – Međunarodni centar za usluge u kulturi.
- Perić Kraljik, Mira. 2006. "O dramskim igrama za djecu predškolskog uzrasta". *Život i škola* 1-2/2006: 147-154.
- Perić Kraljik, Mirna. 2009. *Dramske igre za djecu predškolske dobi*. Osijek: Učiteljski fakultet u Osijeku.
- Pokrivka, Vlasta. 1991. *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga.
- Velički, Vladimira. 2013. *Pričanje priča – stvaranje priča*. Zagreb: Alfa.

From 1 to 99

I think that museum educators learn from experience because there is currently no appropriate education that would teach them how to design programs that will be adapted to all age groups. So I would like to share my experience in the design workshop for three different groups of users as an example of good or bad practice that colleagues will be able to use or avoid in their work.

A play for kindergarten children - is designed as a result of thinking about the type of content to offer to the youngest and at the same time make them learn about an archaeological object, in this case an amphora.

The travelling workshop for elementary school - was born as an idea to approach this age group throughout the year, since our museum is open only one part of the year for restoration on the building. The workshop is called "Museum objects strolling around a school", and the idea was that children come into direct contact with some of the museum artifacts.

Workshops for the Third Age - we started with the desire to offer to the customers of Retirement Home "Attilio Gamboc" interesting content that will complement their stay in the home. The original idea was to organize historical and art workshops that would consist of introductory lectures and art workshops. After several meetings during which we tested various models of work, the workshop was spontaneously transformed into ČAKULAONICA (chattering room).

With the title I wanted to emphasize a problem that museum educators have to deal with, to communicate with different groups of users, which brings with it a lot of individual commitment because I think that we are not educated enough for such a wide range of work.

Jelena Hotko

Muzejska pedagoginja
Hrvatski povijesni muzej
Zagreb
j.hotko@hismus.hr

MUZEJSKI PORTAL – POGLED IZNUTRA

Sažetak

Nastavno na predstavljanje Muzejskog portala HMD-a s pogledom izvana – u smislu korisnika, ovdje se daje prikaz Muzejskog portala s pogledom iznutra – s izazovima, zahtjevima i prednostima za same muzeje. Pobljiže se donose korisne informacije za ispunjavanje rubrika, s posebnim naglaskom na onima prilikom kojih je potrebno dobro obratiti pažnju. Kako je Muzejski portal još uvijek u nastajanju i širenju, pozivaju se svi muzejski pedagozi i ostali stručnjaci koji se bave edukacijom, odnosno sve muzejske ustanove, da se besplatno priključe i predstave svoje programe na jednom mjestu.

Muzejski portal¹ je online katalog svih edukativnih i ostalih raznovrsnih sadržaja u muzejima i galerijama u Hrvatskoj. Iako se o njemu već pisalo na više mjesta², budući da je prvi puta javno predstavljen na AKM³ seminaru u studenom 2014. u Rovinju, ipak na ovom mjestu donosimo pregled najvažnijih informacija iz više razloga. Naime, Muzejski portal nastao je na temelju potrebe da se na jednome mjestu korisnicima predstave edukativni sadržaji koji se nude u hrvatskim muzejima. Iz svakodnevnog iskustva muzejskih pedagoga diljem Hrvatske bilo je već dulje vrijeme jasno da unatoč brojnim vrijednim programima koje pripremaju i provode, naši korisnici, odnosno ciljana publika, najčešće nisu s njima uopće ili pak pravovremeno upoznati. Provedena studija⁴ je i dokazala da primjerice nastavnici i odgajatelji kod pripreme posjeta muzejima u najvećem broju slučajeva nisu upoznati s činjenicom da u muzejima rade stručnjaci za edukaciju – muzejski pedagozi, niti da muzeji nude dodatne, često i besplatne sadržaje za učenike i djecu predškolskog uzrasta. Stoga je trebalo napraviti iskorak prema posjetite-

1 muzejski-portal.hrmud.hr (24. 01. 2017.)

2 Dujmović, Danko. 2015. „Muzejski portal – iz lokalnog u globalno“. *Zbornik 18. AKM seminaru*; Dujmović, Danko, 2016.

3 „Zajedno u različitosti – priprema i oprema dobrog građana“. *Zbornik 19. AKM seminaru*; Dujmović, Danko. 2016. „Muzejski portal – servis za planiranje posjeta muzeju“. *Zbornik Skupa V. Dani Šime i Ante Starčevića*

3 Arhivi knjižnice muzeji

4 Dujmović, Danko. 2013. „Znaju li oni da mi postojimo?“. *Zbornik VII. skupa muzejskih pedagoga Hrvatske*; Dujmović, Danko. 2014. „Značaj edukativnih programa u AKM zajednici“. *Zbornik 17. AKM seminaru*

ljima te krenuti ukorak s vremenom. Kako svjedoče godišnji izvještaji brojnih muzejskih i galerijskih institucija u Hrvatskoj⁵, gotovo polovinu naših posjeta ostvaruju učenici osnovnih i srednjih škola. No, budući da oni sami rijetko donose odluku o posjetu određenoj muzejskoj instituciji ili edukativnom programu, valjalo je nastavnicima pružiti relevantne informacije. Zato je još na VII. skupu muzejskih pedagoga Hrvatske, održanom u Rijeci 2012., predloženo da se u Sekciji za muzejsku pedagogiju i kulturnu akciju HMD-a oformi neki oblik mrežnog katalogiziranja edukativnih programa koje nude naši muzeji. Na temelju navedenog zaključka kolega Danko Dujmović naveo je (na poziv voditeljica radionice o edukaciji u AKM zajednici, Jelene Hotko i Ane Filep) i na AKM seminaru održanom u Poreču 2013. nužnost izrade takvog kataloga, koji bi mogao biti koristan ne samo posjetiteljima muzeja, već i šire AKM zajednice. To je podržano od svih sudionika radionice. Tako je došlo do suradnje navedenih kolega (Dujmović, Hotko i Filep), koji se u ljeto 2014. prihvaćaju izrade koncepcije i uredništva navedenog online kataloga, a njima se uskoro priključuju i Petra Braun te Snježana Pintarić – koja je, zajedno s predsjednicom HMD-a, Milvanom Arko-Pijevac, dala veliku podršku Muzejskom portalu.

U jesen 2014. koncept online kataloga je predstavljen kolegama muzejskim pedagozima, uz mogućnost da prije same izrade kataloga izraze svoje kritike. Većina ih je uvažena te se krenulo na samu izradu u suradnji s Leom Jurin iz tvrtke Mikser d.o.o. Tako je, nakon kratke faze testiranja u studenom, početkom prosinca Muzejski portal bio spreman za korisnike. Uslijedilo je i prvo medijsko predstavljanje, 15. prosinca 2014. na nacionalnoj televiziji i radiju⁶, a Muzejskom portalu pružena je i podrška Agencije za odgoj i obrazovanje te Ureda za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba. Već krajem 2014. i početkom 2015. godine Uredništvo je organiziralo više stručnih radionica za muzejske pedagoge, na kojima je bilo moguće pobliže se upoznati s Muzejskim portalom i savladati njegovo pravilno ispunjavanje. Besplatne radionice bile su organizirane u više navrata u Muzeju suvremene umjetnosti i u Hrvatskom povijesnom muzeju. Prisustvovali su kolege iz Zagreba, ali i iz cijele Hrvatske. Tako je do kraja 2014. svoje programe korisnicima na Portalu predstavilo ponajprije 11 zagrebačkih muzeja i galerija, a do trenutka pisanja ovog rada Muzejski portal predstavlja programe ukupno 70 institucija iz svih krajeva Hrvatske.

Treba naglasiti kako je cilj Muzejskog portala svim (sadašnjim i budućim) muzejskim posjetiteljima omogućiti lako, brzo i efikasno pretraživanje ponuđenih edukativnih i ostalih muzejskih sadržaja na jednome mjestu. Muzejski portal je zamišljen i namijenjen, kako je prethodno spomenuto, prvenstveno nastavnicima i predškolskim odgajateljima s osnovnom idejom čvršćeg povezivanja obrazovnih i muzejskih institucija, odnosno olakšanog uključivanja posjeta muzejima u nastavne planove i programe, te nadopune

⁵ <http://www.mdc.hr/hr/muzeji/sustav-muzeja/godisnja-izvjesca/> (24.01.2017.)

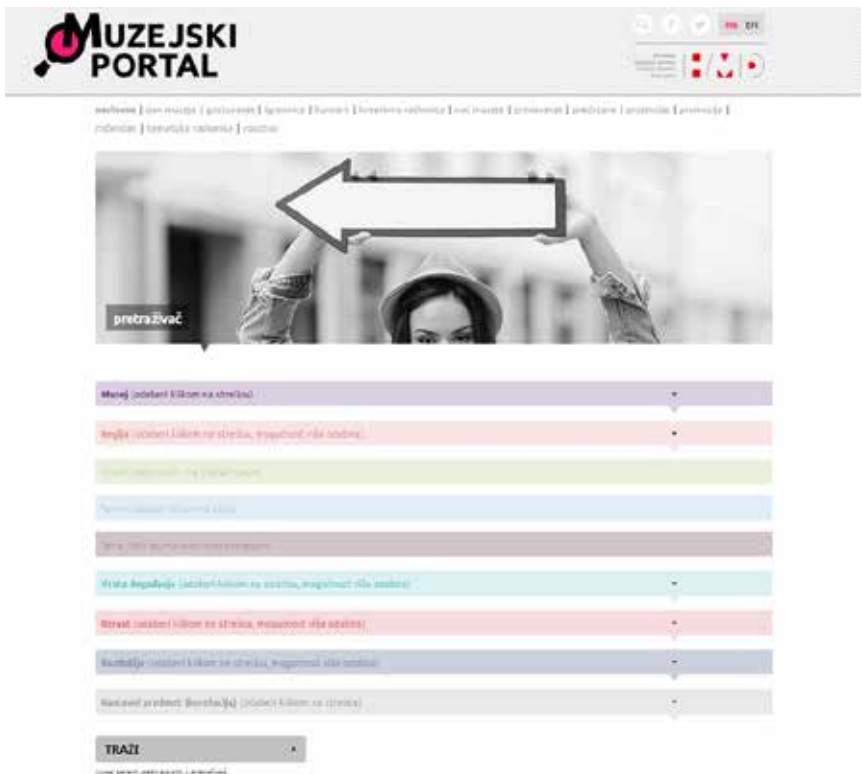
⁶ HRT – Hrvatski radio 3. program, i HTV 1. program, emisija „Dobro jutro, Hrvatska“

i oplemenjivanja nastavnih kurikuluma. No, u širem smislu Muzejski portal je namijenjen svim ciljanim skupinama muzejskih posjetitelja – učenicima, studentima, individualnim posjetiteljima svih uzrasta i profila, umirovljenicima, roditeljima, turistima... U tom je kontekstu posebno interesantan kao informacijski servis u sklopu ideje o cjeloživotnom učenju, kao i razvijanju svijesti o ulozi i funkciji muzeja te o svim potencijalima koje muzeji predstavljaju kao mogući partneri obrazovnim institucijama, lokalnoj zajednici i društvu u cijelosti. Uz sve nabrojano jedan od ciljeva je potaknuti mlađe posjetitelje na učestalo i samostalno upoznavanje i istraživanje muzejskih sadržaja.

Važno je navesti da Muzejski portal korisnicima/posjetiteljima nudi i olakšava pregled događanja u hrvatskim muzejima, pretraživanje muzejskih sadržaja u aktualnoj ponudi, daje relevantne informacije na jednome mjestu, ali i korisne linkove na muzejske sadržaje (npr. na mrežne stranice i društvene mreže), kao i direktni kontakt osobe zadužene za provedbu programa. Njegovo je korištenje vrlo jednostavno, budući da je zamišljen kao pretraživač s deset ponuđenih rubrika za pretraživanje prilagođenih korisnicima.

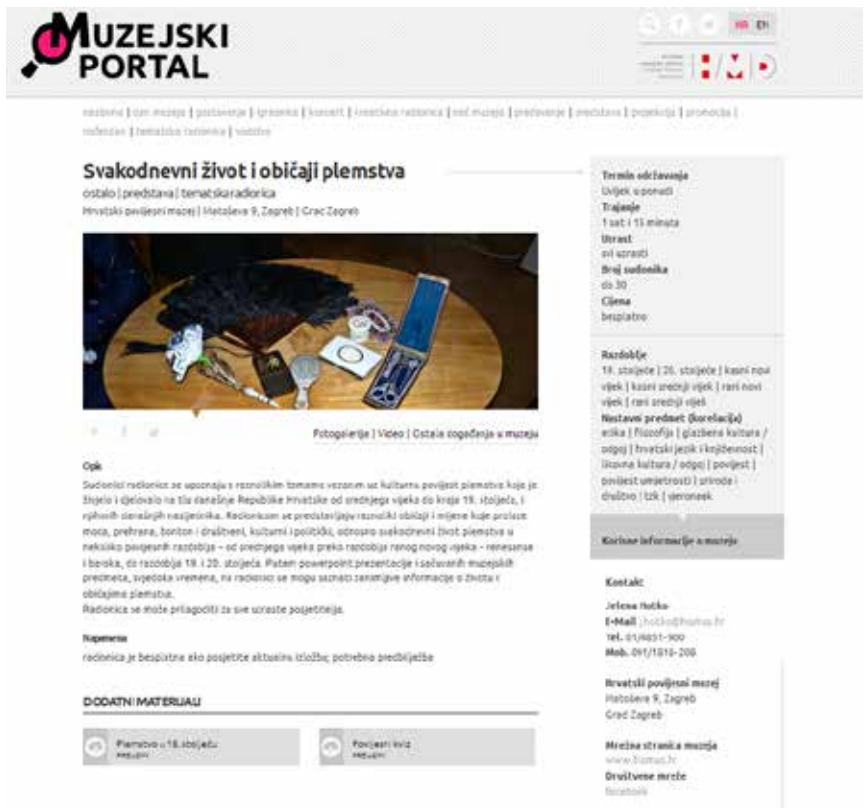
To su: Muzej (ukoliko korisnik zna koju muzejsku instituciju želi posjetiti), Regija (da bi se zemljopisno suzio izbor dostupnih institucija), Grad/Mjesto

Slika 1. Pretraživač na naslovnoj stranici Muzejskog portala; izvor fotografije: muzejski-portal.hr (31. 01. 2017.), © Hrvatsko muzejsko društvo

(ukoliko posjetitelj ima mogućnost posjetiti isključivo određeni grad/mjesto), Termin (ukoliko je posjetu moguće ili poželjno ostvariti određenog datuma), Tema (ključne riječi), Vrsta događanja (npr. kreativna radionica), Uzrast (npr. predškolski), Razdoblje (npr. prapovijest), Nastavni predmet (korelacija) (npr. priroda i društvo). Posljednji pretraživač je opći – unosom određene riječi ili pojma pretražuje se cijeli Muzejski portal u rubrikama Naslov i Opis. Pretraživači se mogu i kombinirati, odnosno izborom više opcija može se ciljano suziti broj dobivenih rezultata. Na samome dnu naslovne stranice (ispod pretraživača) korisniku je ponuđeno devet najnovijih upisa programa, što olakšava upotrebu Portala korisnicima koji se njime češće služe. Na kraju korisnik odabire jedan od ponuđenih programa te klikom na njegovu stranicu dobiva sve potrebne informacije, uključujući direktni kontakt osobe zadužene za njegovu provedbu u muzeju.

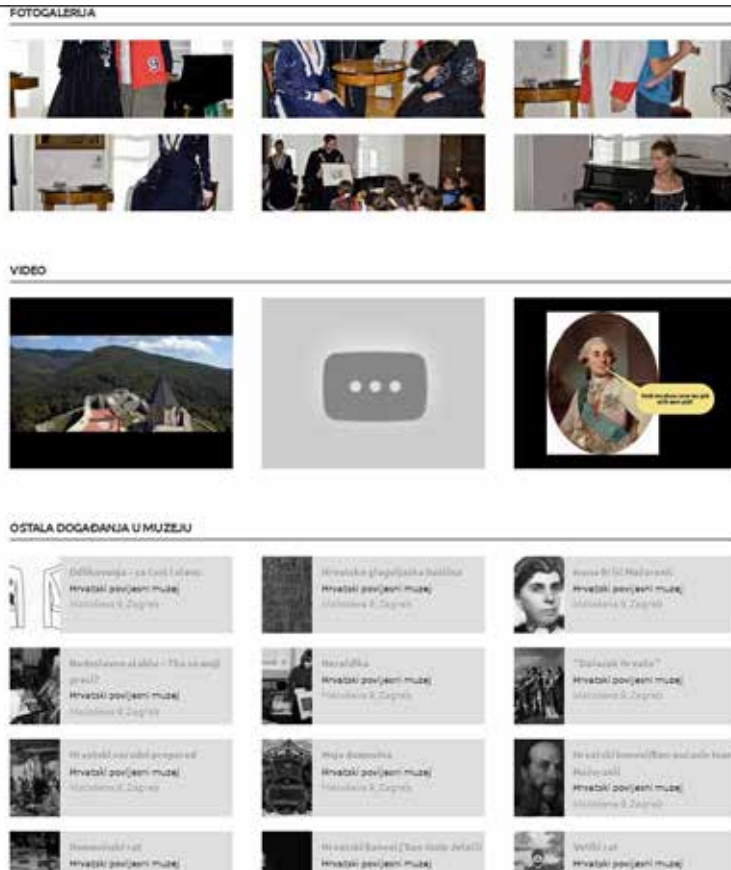
Slika 2. Tematska radionica „Svakodnevni život i običaji plemstva“ u Hrvatskom povijesnom muzeju – primjer stranice pojedinog programa na Muzejskom portalu; izvor fotografije: muzejski-portal.hr mud.hr (31. 01. 2017.), © Hrvatski povijesni muzej

Na taj način korisnicima je uistinu olakšano planiranje posjeta kao i vremena koje bi trebali ili željeli provesti u muzeju. Na samoj stranici odabranog programa nalaze se, uz naziv i vrstu događanja te naziv i adresu muzeja, sljedeće rubrike: Opis, Napomena, Termin održavanja, Trajanje, Uzrast, Broj sudionika, Cijena, Razdoblje, Nastavni predmet (korelacija) i Korisne infor-

macije o muzeju (ime i link na kontakt osobe te linkovi na muzejske mrežne stranice i društvene mreže – ukoliko postoje). Na kraju se nalazi opcionalna fotogalerija, videosadržaji te popis ostalih događanja u navedenome muzeju.

Slika 3: Tematska radionica „Svakodnevni život i običaji plemstva“ u Hrvatskom povijesnom muzeju – primjer stranice pojedinog programa na Muzejskom portalu – s prikazom dodatnih sadržaja (fotogalerija, video i dr.); izvor fotografije: muzejski-portal.hr (31.01.2017.), © Hrvatski povijesni muzej

Valja napomenuti da je potrebno pravovremeno i valjano unijeti informacije u program i objavit ih. Svaka institucija je odgovorna za sadržaj koji objavljuje na Portalu, a određuje i osobu zaduženu za unos informacija. Drugim riječima, uredništvo Portala ne može mijenjati ili kreirati sadržaje koji se nalaze na Muzejskom portalu, a copyright za svoje programe zadržavaju same institucije. Iako prilikom ispunjavanja rubrika treba pripaziti na određene stvari, i premda je potrebno upisati svaki program posebno, ipak to nije težak ni dugotrajan zadatak. Naime, nakon nekoliko upisanih programa stekne se praksa i kasnije sve ide glatko. Većina rubrika je izborna – stavljaju se kvačice, a tekst za svaki program muzejski stručnjaci ionako već u većini slučajeva imaju pripremljen. Treba ga tek doraditi ili sažeti na 700 znakova, kako bi stao u rubriku Opis. Jednom kad istekne trajanje održavanja programa, on se pohranjuje u arhivu (koja nije vidljiva korisnicima) i ukoliko će

ga muzej ponovno htjeti održati, uz prilagodbu sadržaja ili bez nje, ponovno ga vrlo lagano može aktivirati. Ovo je vrlo važno i za korisnike, budući da im se na taj način prilikom pretraživanja Portala ne može dogoditi da naiđu na primjerice vrlo zanimljive sadržaje koje nažalost ne mogu posjetiti jer - više nisu u ponudi.

Valja navesti i da Muzejski portal muzejima, između ostaloga, može poslužiti kao besplatni online servis⁷ za promidžbu njih samih te rada muzejskih pedagoga, kao i za pravovremeno obavještanje javnosti o budućim i aktualnim događanjima u muzeju, za povećanje broja posjetitelja i širenja informacija među ciljanim interesnim skupinama, umrežavanje s partnerima i za davanje relevantnih informacija na jednome mjestu. Pri tom Muzejski portal zahtijeva od muzejskih pedagoga (ili osoba koje unose programe na Portal) besplatnu registraciju na <http://muzejski-portal.hrmud.hr/registracija>, odabir materijala (tekstualnih i dodatnih - doc., jpg., vimeo, youtube, ppt...), pravovremeni i ažurni unos podataka te davanje provjerenih i relevantnih informacija o muzeju i pojedinim programima.

Ipak, valja pripaziti prilikom unosa podataka u pojedine rubrike; konkretno treba svakako znati da Muzejski portal nije arhiva događanja, niti je namijenjen za upis izložbi ili prodaju suvenira. Prilikom ispunjavanja potrebno je ispuniti sve obavezne rubrike i držati se danih uputa⁸. Svakako uvijek iznova treba provjeriti adresu muzeja i događanja (te ih korigirati prema potrebi), pripaziti na valjani odabir regije gdje se program održava (regija i mjesto održavanja pojedinog programa ne moraju biti istovjetni regiji i mjestu muzeja organizatora), pripaziti da se ne ponavljaju informacije u raznim izbornicima (npr. u Sažetku i u Naslovu ili Vrsti događanja), a dobro je i uvijek prije objave provjeriti kako program izgleda za korisnika. Također, neke rubrike imaju ograničeni broj znakova – pa tako u Napomenu stane do 300 znakova, a služi za sve što treba posebno naglasiti (npr. da je za sudjelovanje u programu potrebna prethodna predbilježba). Upisne rubrike (poput Cijene ili Broja sudionika) dopuštaju unos do 100 znakova, ali u njima treba izbjegavati korištenje entera ili oblikovanja teksta budući da oni korisniku nisu vidljivi. Sažetak, pak, služi isključivo za kratki opis događanja i podržava upis do 700 znakova. To je sasvim dovoljno ukoliko se pripazi da se podaci u rubrikama ne ponavljaju. Naime, Uredništvo je u početku često moralo intervenirati kada je dolazilo do navođenja istih informacija u raznim rubrikama, a ujedno i do nedostatka onih osnovnih jer za njihov upis više nije bilo mjesta. Npr. kod pojedinih programa kolege bi rubriku Sažetak započele s nazivom programa (što nije potrebno ukoliko znamo kako program izgleda za korisnika i da postoji istaknuti naslov), zatim vrstom događanja (također istaknuto ispod naslova), institucijom koja taj program organizira i gdje se provodi (isto), razdobljem u kojem će program biti dostupan korisnicima i sl. Dakle, u sažetku

⁷ Neki muzeji i galerije u Hrvatskoj nažalost još uvijek nemaju vlastitu mrežnu stranicu, ili su pak vezani uz neke druge institucije i imaju navedene tek osnovne informacije o instituciji

⁸ Nakon uspješne registracije na prethodno navedenom linku svaki korisnik dobiva e-mail s lozinkom i detaljnim uputama za ispunjavanje Muzejskog portala

treba jasno navesti opis programa, kako bi potencijalni posjetitelji mogli saznati osnovne informacije i odlučiti odgovara li im navedeni program ili ne. Ukoliko se odluče za posjetu i sudjelovanje u programu svakako će se javiti navedenoj kontakt osobi i zatražiti detaljnije informacije.

Na ovom mjestu bismo istaknuli podatak koji je, vjerujemo, mnogim muzejskim stručnjacima koji se bave edukacijom u muzejima itekako poznat. Naime, prilikom održavanja pojedinih programa, primjerice kreativnih radionica, korisnici često zovu i traže osnovne informacije o programu. Za osobu koja te informacije pruža povremeno može biti teško raditi bilo što drugo osim davanja informacija zainteresiranim posjetiteljima - uvijek istih, relevantnih podataka o programu. Umjesto da se na taj način troši dragocjeno vrijeme muzejskih stručnjaka, na Muzejskom portalu korisnici se mogu unaprijed informirati i potom se javiti osobi zaduženoj za provedbu programa s ciljanim pitanjima ili samo kako bi rezervirali svoj termin dolaska. Ovim putem olakšava se svakodnevni rad muzejskih pedagoga, ali i ostalih djelatnika zaduženih za davanje relevantnih informacija o instituciji ili pojedinim programima.

Treba dodati kako na Muzejskom portalu muzej može objaviti i dodatne sadržaje vezane uz pojedine programe, i to u nekoliko oblika. Npr. ovdje se mogu postaviti datoteke koje korisnik prije dolaska može proučiti, ispisati i sl., pa sam muzej ne mora trošiti vrijeme i resurse na upoznavanje korisnika s istim. Korisna je i informacija da se unutar rubrike Sažetak mogu postaviti linkovi, odnosno poveznice na određene sadržaje (npr. na mrežnu stranicu koja donosi više podataka o nekom relevantnom sadržaju). Sve su to muzeju ponuđeni izbori – dakle, mogu i ne moraju biti iskorišteni. Za korisnike, pak, vrlo je jasno da više objavljenog sadržaja može dodatno potaknuti zanimanje za određeni program.

Muzejski portal od početka, osim navedenog online kataloga, ima poveznice na svoje društvene mreže (Facebook i Twitter) koje Uredništvo redovito ažurira i ispunjava. Kako je od ljeta 2015. godine Muzejski portal aktivirao i englesku stranicu Museum Portal, muzeji programe koje provode na stranim jezicima mogu upisati i na engleskom jeziku, čime postaju dostupni stranim posjetiteljima i prilikom pripreme posjeta našoj zemlji ili određenoj turističkoj destinaciji. Na taj način Muzejski portal radi iskorak i prema obogaćivanju ponude Hrvatske na području kulturnog turizma, koji je u Hrvatskoj iz godine u godinu kontinuirano u porastu i ima sve veći značaj i za hrvatske muzeje i galerije. Prethodno smo naveli kako Muzejski portal nije predviđen za upis izložbenih događanja, ali je moguće upisati npr. vodstvo po izložbi. Kako se stručna vodstva gotovo redovito u svim muzejskim i galerijskim institucijama nude i na barem jednom stranom jeziku, ovim putem muzeji mogu iskoristiti mogućnost upisa programa u Muzejski portal i na engleskom jeziku. Također, svima je uvijek na raspolaganju i uredništvo Muzejskog portala za sve dodatne informacije, upute i stručnu pomoć.

Inače, tijekom 2015. godine uredništvo je održalo više prezentacija i edukacija o korištenju Muzejskog portala u nekoliko hrvatskih gradova⁹, kao i predstavljanje Portala ravnateljima, nastavnicima i odgajateljima Grada Zagreba. U listopadu 2015. je održano i službeno medijsko predstavljanje (iako je prvo emitiranje bilo još u prosincu 2014.), uz proširivanje suradnje s AZOO-m – u smislu širenja informacija među Aktivima nastavnika. U više navrata Muzejski portal je predstavljen pred Aktivima osnovnoškolskih i srednjoškolskih nastavnika (povijesti umjetnosti i likovne kulture, povijesti, hrvatskog jezika i književnosti, razredne nastave i dr.), što bi svakako trebalo povećati njihovo korištenje Muzejskog portala i broj organiziranih posjeta muzejima. Iste godine zabilježeno je priključivanje većeg broja muzejskih i galerijskih institucija iz Hrvatske (između ostaloga i zahvaljujući održanim predavanjima i radionici na Skupu u Splitu), osigurana je mogućnost upisa sadržaja na engleskom jeziku (Museum Portal), a omogućeno je i širenje suradnje na ostale hrvatske baštinske institucije (poput Hrvatskog državnog arhiva).

Na kraju treba ponoviti da, iako je još u nastajanju, Muzejski portal nije moguć ni potpun bez podrške muzejskih djelatnika i prepoznavanja struke, a valja podsjetiti da je on tek sredstvo, metoda novih komunikacija, u vremenu koje se mijenja, kao i naši posjetitelji.

U nadi da će Muzejski portal postati uistinu jedna od onih stvari koje postaju sastavni dio svakodnevice, i za koje se pitamo kako smo uopće mogli bez njih (kako mi muzejski djelatnici, tako i naši posjetitelji), još jednom pozivamo sve one koji još nisu da nam se pridruže na Portalu i predstave svoje vrijedne programe na jednome mjestu. Na taj način pokazat ćemo zorno koliko se i na koliko kvalitetan način u hrvatskim muzejima radi s posjetiteljima. Jer Muzejski portal već ima izuzetno pozitivne kritike, dobre rezultate kod korisnika i pažnju struke te odličan pogled u svijet muzeja.

BIBLIOGRAFIJA

Dujmović, Danko. 2013. „Znaju li oni da mi postojimo?“. *Zbornik VII. skupa muzejskih pedagoga Hrvatske*

Dujmović, Danko. 2014. „Značaj edukativnih programa u AKM zajednici“. *Zbornik 17. AKM seminara*

Dujmović, Danko. 2015. „Muzejski portal – iz lokalnog u globalno“. *Zbornik 18. AKM seminara*

Dujmović, Danko, 2016. „Zajedno u različitosti – priprema i oprema dobrog građana“. *Zbornik 19. AKM seminara*

⁹ U Zagrebu, Splitu, Rijeci, Rovinju, Gospiću i Primoštenu

Dujmović, Danko. 2016. „Muzejski portal – servis za planiranje posjeta muzeju“. *Zbornik Skupa V. Dani Šime i Ante Starčevića*

<http://www.mdc.hr/hr/muzeji/sustav-muzeja/godisnja-izvjesca/> (24.01.2017.)

muzejski-portal.hrmud.hr (24.01.2017.)

Museum Portal – inside view

After presentation of the Museum Portal of Croatian Museum Association with a view from the outside (in term of users), the author is presenting Museum Portal with a view from the inside – with challenges, conditions and advantages for the Museums. The paper is presenting useful information including how to fill the columns, especially the ones that require more attention. Since the Museum Portal is still emerging and spreading, all the museum educators and other professionals who work in museum education, as well as all museum institutions in Croatia, are invited to join the Museum Portal for free, and to present their programs to the public in one place.

Dragana Latinčić

Kustosica za rad s publikom i edukaciju

Muzej grada Beograda

Beograd, Srbija

dragana.latincic@mgb.org.rs

decji.klub@mgb.org.rs

PROJEKAT "OSVAJANJE BEOGRADA"

Sažetak

U sklopu projekta "Osvajanje Beograda", tokom jeseni 2013. godine, na više lokacija u neposrednoj blizini Spomen-muzeja Ive Andrića, muzeja u sastavu Muzeja grada Beograda, realizovan je edukativno-rekreativni program "Na gajbi kod Andrića/Ja volim sport". Cilj programa, koji je obuhvatao nekoliko različitih aktivnosti, bio je da se život i stvaralaštvo jedinog Nobelovca s naših prostora približe srednjoškolicima, i to otkrivanjem Andrićevih manje poznatih interesovanja i korišćenjem savremenih tehnologija prezentacije muzejskih sadržaja kroz softversku aplikaciju "Andrić i Nobelova nagrada".

O projektu "Osvajanje Beograda" u celini

Projekat "Osvajanje Beograda" je osmišljen i delimično sproveden tokom leta i jeseni 2013. godine, na inicijativu i u organizaciji Sekretarijata za kulturu grada Beograda, pod pokroviteljstvom Grada Beograda. Bilo je predviđeno da u realizaciji projekta učestvuju gradske ustanove kulture: Kulturni centar Beograda, Pedagoški muzej, Muzej grada Beograda - Spomen-muzej Ive Andrića i Dom omladine Beograda, sa sopstvenim edukativnim, zabavnim i/ili rekreativnim programima, a planirano je i nekoliko takmičarskih aktivnosti koje su sprovedene preko Fejsbuk stranice projekta. Partneri projekta bili su: Fakultet organizacionih nauka, Filološki fakultet, Fakultet za medije i komunikacije, a izvršna produkcija bila je poverena Omladinskom pozorištu DADOV. Finansiran je sredstvima projekta "Beogradizacija Beograda" i kompanije NIS (Naftna industrija Srbije), koja je bila generalni sponzor.

Inicijator i organizator projekta je početkom leta 2013. godine formirao tim za istraživanje, kao i fokus grupe sa kojima su razmatrane teme i akcije koje bi bile interesantne tinejdžerima. Muzej grada Beograda nije imao predstavnika u istraživačkom timu.

Ideja projekta je bila da se beogradskoj srednjoškolskoj populaciji ponude raznovrsni programi i aktivnosti koji bi za ovu ciljnu grupu bili atraktivni i zanimljivi, kako bi bolje upoznali Beograd i intenzivnije se uključili u kulturni život grada.

Cilj projekta je bio da kroz koncerte, izložbe, radionice, razgovore sa muzičkim, dramskim i likovnim umetnicima, sportistima promovišu: toleranciju, solidarnost, kreativnost, poštovanje različitosti, kao i da se pokrene inicijativa mladih za rešavanje problema i podrži preuzimanje odgovornosti...

Zamisao je bila da se programi nižu jedan za drugim na brojnim lokacijama (ustanove kulture, škole, trgovi, ulice) u užem centru grada, na otvorenim ili u zatvorenim prostorima, na realnim ili virtuelnim mestima, tokom druge polovine 2013. godine, uz aktivno uključivanje učenika srednjih škola u sve predviđene programske aktivnosti. Svi programi u sklopu projekta bili su besplatni i praćeni su u štampanim i elektronskim medijima na zadovoljavajući način.

Programom "KCBič" započeta je realizacija projekta. Program je organizovan tokom druge polovine avgusta u Kulturnom centru Beograda. Na Trgu Republike, u strogom centru grada, napravljena je prava peščana plaža sa ležaljka i suncobranima, na kojoj su beogradski srednjoškolci boravili učestvujući na radionicama sa umetnicima, na radionicama fotografije i arhitekture, street arta i oslikavanja odeće, prisustvujući književnom programu, prezentaciji istorije video-igara, kao i projekcijama filmova i koncerata. Osim edukativnih i kreativnih aktivnosti i mogućnosti da se druže i uče od uspešnih mladih ljudi iz sveta kulture i umetnosti, u večernjih časovima su organizovane i žurke, a tokom dana odmaranja na plaži.

Program "Remiks" realizovan je tokom septembra u Pedagoškom muzeju. Jedna od aktivnosti bila je intervencija učenika u stalnoj postavci muzeja, s ciljem da je prilagode svojim potrebama i usklade sa sopstvenim interesovanjima i iskustvima. Pored intervencija u postavci, realizovane su i druge akcije: istraživanje istorijata školske mode, snimanje intervjua, pisanje starih pismima (klinasto, feničansko, glagoljica), sakupljanje predmeta koji svedoče o današnjem školovanju... Uz radioničarske i istraživačke programe, u dvorišnom prostoru muzeja organizovani su nastupi srednjoškolskih bendova i glasanje preko Fejsbuk stranice projekta za izbor najboljeg među njima. Nagrada za pobjednika je trebala da bude realizacija koncerta u Domu omladine Beograda.

Program "Junak/junakinja iz kraja" organizovan je sa idejom da se srednjoškolci aktivnije uključe u društveni život lokalne zajednice otkrivanjem potreba ili uočavanjem problema u svom okruženju. Osnovni cilj je bio da tinejdžeri razvijaju kreativno razmišljanje i da se ohrabre da predlažu rešenja uočenih problema, kao što su: umetničke intervencije radi ulepšavanja kraja

u kome žive, akcije pomoći ugroženima ili aktivnosti na poboljšanje kvaliteta života... Predlozi inovativnih rešenja za prevazilaženje zabeleženih problematičnih pojava dostavljani su se preko Fejsbuk mreže projekta, najbolji među njima trebalo je da budu realizovani uz logističku i/ili finansijsku pomoć grada, opštine, komšiluka i/ili javnih ličnosti.

Program "(Ne)zvani gosti" realizovan je u četiri beogradske srednje škole koje su otvorile vrata za neočekivan i zabavan program – gostovanja poznatih, popularnih, (ne)zvanih gostiju (glumci, pevači, DJ-evi i drugi uspešni mladi ljudi), koji su se družili sa svojim mladim domaćinima predstavljajući im svoj rad na drugačiji način i iz drugog ugla, uz zanimljive aktivnosti i sadržaje.

Program "Na gajbi kod Andrića" realizovan je u Spomen-muzeju Ive Andrića, muzeju u sastavu Muzeja grada Beograda i o njemu će posebno biti reči u nastavku teksta. O imenu programa odlučio je tim inicijatora i organizatora projekta, bez konsultacije sa Muzejem grada Beograda. Ideja za ovakvo ime programa potekla je iz zapisa "Sjajna gajba!" u knjizi utisaka jednog od posetilaca stalne postavke. Budući da je sav promotivni materijal već bio ođštampan i da je informacija o celom projektu sa svim pojedinačnim programima bila prosleđena, Muzej je samo mogao da "ublaži" takav naziv dodajući u nastavku "Ja volim sport", što se ispostavilo kao dobar potez, budući da su profesori srpskog jezika beogradskih gimnazija izrazili ozbiljne kritike u vezi sa nazivom programa, smatrajući ga neumesnim.

Dva programa koja su bila deo projekta nisu realizovana: program "Kako biti turista u sopstvenom gradu" i završni program "Okupacija DOB-a" u Domu omladine Beograda. Osim nerealizovanih programa u okviru projekta, jedan od njegovih najvećih nedostataka je bila jednokratnost.

Koncept i realizacija programa "Na gajbi kod Andrića/Ja volim sport"

Koncipiranje predloga programa koji je trebalo da se realizuje u trajanju od tri nedelje (19. oktobar - 03. novembar) u Spomen-muzeju Ive Andrića nije bilo jednostavno, jer je trebalo pronaći pravu nit koja može da poveže Andrića i interesovanja srednjoškolaca. Formiran je tim na čijem je čelu bila Tatjana Korićanac, muzejska savetnica i rukovodilac Spomen-muzeja Ive Andrića. Ostali članovi tima bili su: Jasminka Petrović, dečji pisac, Zoran Panjković, urednik TV Arena sport, Dragana Latinčić, kustos za rad sa publikom i edukativne programe Muzeja grada Beograda i Andrija Stanisavljević, saradnik muzeja na stručnom usavršavanju. Posle čestih susreta tima zbog kratkih rokova i detaljnog razmatranja nekoliko predloga (neki od njih podrazumevali su participaciju učenika koji pokazuju sklonost ka određenim temama i zahtevali su mnogo duži pripremni period, a ideja je bila da se uključi što veći broj srednjoškolaca, naročito onih koji ne pokazuju interesovanje za kulturne sadržaje), odlučeno je da okosnice programa budu Andrićevo interesovanje za sport s jedne i dobijanje Nobelove nagrade za književnost, s druge strane.

Prva tema obrađena je postavkom izložbe "Ja volim sport" u Galeriji Nova, koja je otkrila Andrićevu manje poznatu stranu - da je veoma voleo sport i rado posećivao sportske događaje, da je bio počasni član Sportskog društva "Crvena zvezda"... Osim fotografija i citata Andrićevih izjava u vezi sa sportom i sportskim događajima, u prostoru su bili postavljeni: koš u koji je mogla da se ubacuje lopta, maketa sportske tribine sa Andrićevom siluetom pored koje su učenici mogli da se fotografišu i dresovi sportista na kojima su učenici mogli da se potpisuju, a napravljena je i kratka kompilacija filmova najvećih uspeha naših sportista, najboljih golova, najdramatičnijih trenutaka i najznačajnijih klupskih ili reprezentativnih pobeda.

Druga tema, dobijanje Nobelove nagrade za književnost 1961. godine, obrađena je izradom softverske aplikacije "Andrić i Nobelova nagrada" u kojoj su iznete zanimljivosti vezane za događaje pre, za vreme i nakon same ceremonije dodele Nobelove nagrade. Predviđeno je da učesnici, tokom posete stalnoj postavci Spomen-muzeja Ive Andrića, sadržaj aplikacije prate korišćenjem tablet uređaja, nabavljenim za potrebe realizacije ovog programa.

Tokom radnih dana u nedelji, učenici su svakodnevno mogli da posete pomenute dve postavke, a za tri subote (19. i 26. oktobar i 2. novembar) je napravljen poseban scenario, koji je, osim navedenih, podrazumevao i deo programa rekreativnog karaktera i bio organizovan kao vannastavna aktivnost. Za taj deo programa dobili smo podršku sportskih društava i saveza koji su, osim rekvizita za postavku u Galeriji Nova, pomogli u organizaciji dolazaka naših najpoznatijih i najuspešnijih sportista na druženje sa učenicima.

Realizacija rekreativnih aktivnosti se odvijala u Pionirskom parku, a za ovaj deo programa, pre svega za koordinaciju grupa i kontrolu kretanja u prostoru, bilo je angažovano desetak volontera.

Program je počinjao okupljanjem učenika i sportista kod spomenika Ivi Andriću koji se nalazi ispred zgrade u kojoj je stalna muzejska postavka. Broj učenika je bio ograničen na 60, zbog prostornih kapaciteta Spomen-muzeja Ive Andrića i Galerije Nova (u svakom prostoru je moguć boravak od oko 30 učenika u istom trenutku). Tačno u podne dečji pisac Jasminka Petrović je pozdravljala učenike, sledilo je objašnjenje pravila programa (pronaći sve sportiste i što brže sakupiti njihove potpise, isključivo po dobijenom redosledu) i predstavljanje sportista koji su te subote bili gosti muzeja. Sledilo je raspoređivanje sportista po klupama u Pionirskom parku (klupe su bile obeležene nalepicama, a svaki sportista nosio je beli kišobran) i podela učesnika na šest grupa izvlačenjem bedževa različitih boja, na kojima su bili motivi usklađeni sa temom programa. Svaka grupa dobijala je spisak sportista i redosled kojim treba da prikupi potpise, a zatim je počinjala trka kroz park sa ciljem da se po obavljenom zadatku grupe vrate na početnu poziciju. Po završetku tog dela programa proglašavana je pobeđnička - najbrža ekipa i dodeljivane su nagrade (ulaznice za Sajam knjiga, za pozorišne predstave

Slika 1. Program u Spomen-muzeju Ive Andrića: početak trke kroz Pionirski park za sakupljanje potpisa sportista (fotografija: Raša Stanisavljević)

ili za sportske događaje), a učenici su imali priliku za druženje i razgovor sa svojim uzorima u sportu, kao i za fotografisanje sa njima.

Zatim su se sve grupe učenika spajale i delile na dva dela - jedna je obilazila izložbu "Ja volim sport" u Galeriji Nova, a druga stalnu postavku Spomen-muzeja Ive Andrića uz korišćenje tablet uređaja sa aplikacijom "Andrić i Nobelova nagrada".

Na kraju svakog programa učesnici su dobijali suvenire (razglednice, bukmarkeri) osmišljene u skladu s programskom tematikom kao uspomenu na program, a svaka škola učesnica dobila je Vodič kroz Spomen-muzej Ive Andrića za svoju biblioteku i zahvalnicu za učestvovanje u programu uz fotokopije listova sa potpisima sportista sakupljenim tokom trke kroz Pionirski park.

Slika 2. Program u Spomen-muzeju Ive Andrića: učenici s vaterpolistom Andrijom Prlainovićem ispred Galerije Nova, posle trke u Pionirskom parku (fotografija: Raša Stanisavljević)

Slika 3. Program u Spomen-muzeju Ive Andrića: učenici u stalnoj postavci, prate aplikaciju "Andrić i Nobelova nagrada" na tablet uređajima (fotografija: Raša Stanisavljević)

U subotnjim programima učestvovali su: Farmaceutsko-fizioterapeutska škola, Prva beogradska gimnazija, Sportska gimnazija sa svojim gostima iz Rusije i grupa iz Dnevnog boravka dece ometene u razvoju Stari grad. Ukupan broj učesnika tokom tronedelnog trajanja programa je bio 300 srednjoškolaca. Utisci učenika i nastavnika o sadržaju programa su bili veoma pozitivni, ukazano je na potrebu kreiranja više programa za različite uzraste učenika, kao i na neophodnost čvršće i intenzivnije saradnje sektora obrazovanja i kulture.

Zaključna razmatranja

Program "Na gajbi kod Andrića/Ja volim sport", kao deo projekta "Osvajanje Beograda", postigao je postavljeni cilj - da se život i stvaralaštvo nobelovca Andrića približe srednjoškolcima kroz sadržaje i/ili medije koji su njima bliski. Reakcije i komentari učesnika pokazali su da je Muzej grada Beograda uspeo da, povezujući književnika Andrića sa sportom, takmičenjem i navijanjem, ali i baveći se temom Nobelove nagrade, uspešno kreira program koji je tinejdžerima bio dinamičan, zanimljiv i inspirativan. Pokazalo se da je, u osmišljavanju programa za ovu ciljnu grupu, neophodno da muzejska pedagogija bude u korelaciji sa savremenim tehnologijama, jer je to jedan od sigurnih načina da se muzejske postavke učine interesantnijim mladim generacijama. Time posredno raste i njihova zainteresovanost za druge aktuelne kulturne sadržaje, osetljivost da se prepoznaju kvalitetni programi i prave vrednosti, a sticanjem novih znanja pred njima se otvara mogućnost preispitivanja sopstvenih afiniteta i raste zainteresovanost za preuzimanje odgovornosti za trasiranje sopstvene budućnosti.

Projekat "Osvajanje Beograda" ostao je, nažalost, jednokratna akcija, sa izdvojenim ozbiljnim finansijskim sredstvima, i bez mogućnosti ponavljanja programa za naredne generacije, eventualne dalje razrade, širenja programskih aktivnosti ili uključivanja drugih partnera. Projekat se, ipak, po nameri i osmišljenim sadržajima, uz sve nedostatke i nedoslednosti, može oceniti kao dobar primer podsticanja srednjoškolske populacije da se uključi u kulturni život grada, sa idejom aktivne participacije u kreiranju kulturnih sadržaja i aktivnosti u skladu s njihovim interesovanjima.

Project – “Conquest of Belgrade”

Within the project "Conquering Belgrade", during the autumn of 2013, at several locations in the immediate vicinity of the Memorial Museum of Ivo Andrić, satellite museum of the Belgrade City museum, an educational and recreational program "At Andrić's crib/I like the sport" was realized. The aim of the program, which included several different activities, was to present life and work of the only Nobel Prize winner from our region to high school students, discovering Andrić's lesser known interests and using modern presentation technology of the museum content through the software application "Andrić and Nobel Prize".

Petra Milovac

Kustosica
Muzej za umjetnost i obrt
Zagreb
petra.milovac@gmail.com

INTERAKTIVNA APLIKACIJA: SATNI MEHANIZAM

Sažetak

Interaktivna aplikacija (Petra Milovac, Jelena Markić Glavaš, Nataša Cvrlje, 2014.) predstavljena na skupu je digitalni sadržaj koji prenosi iskustvo sastavljanja sata ponuđen Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu za nadopunu izložbe „Stoljeće ručnog sata“ (2014).¹ Aplikacija je rezultat kreativne suradnje stručnjaka iz različitih područja s ciljem očuvanja, prezentacije i razvoja interesa za rijetku i gotovo zaboravljenu vještinu, dio nematerijalne kulturne baštine.

Razvoj

Aplikacija *Perspektiva* osmišljena za diplomski rad *Novi mediji u nastavi likovne umjetnosti* (Filozofski fakultet u Zagrebu, Petra Milovac, 2012.) i realizirana u suradnji s inženjerkom informacijske i komunikacijske tehnologije Jelenom Markić potakla je čitavu ideju i stvorila osnovu na temelju koje se moglo razmišljati o kompleksnijem zadatku.

Urar Ivan Puzak, stručni suradnik izložbe, odabrao je iz svoje radionice za ovu aplikaciju mehanički sat s ručnim navijanjem koji po broju dijelova i težini sastavljanja odgovara zadatku. U fotografskom atelijeru sat je rastavljen dio po dio, a muzejski fotograf Srećko Budek snimio je elemente. Fotografije elemenata je bilo potrebno obraditi (transparentna pozadina) da bi se mogli slagati preko baze (platine). Da bi podloga slaganja djelovala uvjerljivije vijci s dugim navojem su snimljeni u položenom (kada se ne koriste) i okomitom/uspravnom položaju (kada se koriste).

Program je na sličan način kao i „*Perspektiva*“ napravljen u HTML jeziku. Logika pozicija elemenata je implementirana pomoću *Javascript* komponente *Jquery*. Za početak je bilo potrebno utvrditi redoslijed slaganja i broj

¹ Autorica izložbe održane 2014. u Muzeju za umjetnost i obrt je dr. sc. Vesna Lovrić-Plantić, muzejska savjetnica i voditeljica zbirke satova.

Slika 1. Sučelje interaktivne aplikacije (prva cjelina)

koraka. Kod sastavljanja sata elementi se slažu po točno određenom slijedu. Postoje i parovi elemenata za koje je redoslijed proizvoljan, primjerice dva identična vijka za koja je u aplikaciji doista omogućen proizvoljan redoslijed slaganja.

Prema stvarnim cjelinama slaganja, zadatak je napravljen u pet koraka, umjesto opcije da svi elementi budu istovremeno prikazani. Kada se složi prva cjelina pojavi se novi set elemenata, a kada se slože tri cjeline sat se dodirnom ili *klikom*, ovisno o vrsti računala, „okrene“ i može se započeti sa slaganjem druge strane. U završnom koraku se pojave brojačnik i kazaljke. Da bi se olakšalo zadatak, izrađena je opcija *Pomoć* (*Hint*) čija je funkcija označiti idući element koji treba slagati. U programu *Photoshop* je obrađen dodatan set svih elemenata, pa kada se odabere funkcija *Pomoć* /*Hint* element koji dolazi na red slaganja signalizira promjenom boje.

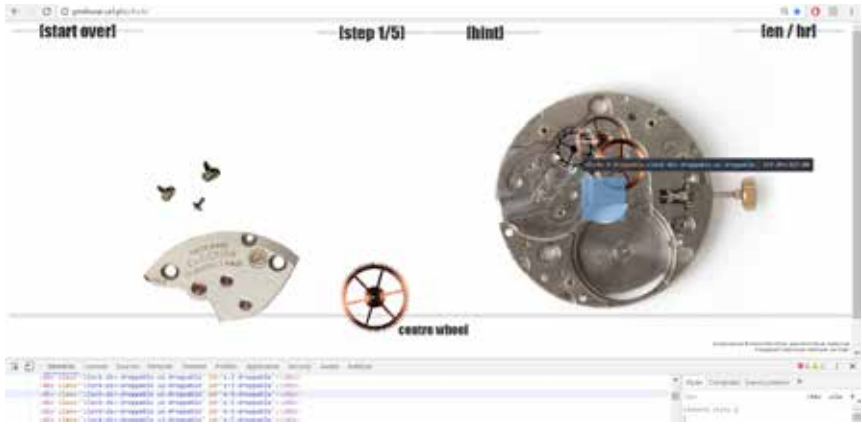
Slika 2. *Pomoć* / *Hint* označava idući element koji treba slagati

Za svaki element je bilo potrebno odrediti *startnu poziciju* (koordinate središnjeg pixela), točnu „upadnu poziciju“ (jedan pixel) i „polje tolerancije“. Polje tolerancije je bilo važno uvesti jer bi korisnik teško mogao pogoditi

točan pixel gdje treba ispustiti (*drop*) element. Bez određenog polja tolerancije trebao bi ispustiti element točno kada se preklope središnji pixel elementa i „upadni“ pixel. Polje tolerancije je skup pixela unutar kojeg korisnik može ispustiti element, u kojem slučaju se element sam smjesti na točnu poziciju, odnosno pixel koji se nalazi u sredini polja tolerancije. U slučaju pogreške, ako se element ispusti izvan polja tolerancije, on se vraća u izbornik na startnu poziciju.

Slika 3. Polje toleriranja greške za minutni vijak

Dodirom ili *klikom* polja elementa se u podnožju pojavljuje naziv odabranog elementa. Da bi korisnik imao na raspolaganju višejezičan izbornik, trebalo je izraditi više dokumenata s ekvivalentnim terminima. Za neke elemente nije bilo jednostavno pronaći hrvatski naziv. Nakon konzultacija s urarom i pregledavanja priručnika (*Urarski priručnik za izobrazbu stručnih kadrova*, Ivanković, 1947.) razvijen je hrvatski i engleski izbornik, a koristan bi bio i njemački koji je čest u stručnoj uporabi.

U aplikaciju je tako implementiran dvojezični vokabular elemenata mehaničkog satnog mehanizma, a moguće su također i nadogradnje. Zanimljivo bi bilo pored naziva pojedinih elemenata dodati kratka objašnjenja termina, funkcija elemenata i cjelina mehanizma. Npr. „Zapreka je onaj dio u satu koji sprečava da strojni kotači kod navitog pera isteku u jednom naletu te ujedno omogućuju strojnim kotačima da hodnom regulatoru u malim odsjecima vremena dovode potrebnu pogonsku energiju i da ga održi u stalnom njihanju. Taj prijenos na hodni regulator putem zapreka zovemo impulsom.“²

Uporaba

Interaktivna aplikacija za virtualno sastavljanje satnog mehanizma dio je sadržaja dvojezične digitalne izložbe pod nazivom *Stoljeće ručnog sata / A Century of the Wristwatch*³ temeljene na materijalu korištenom za istoimenu fizičku izložbu koja je održana u Muzeju za umjetnost i obrt 2014. godine.

² Ivanković, Josip. *Urarski priručnik za izobrazbu stručnih kadrova*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske, 1947., str 7-8.

³ Autorice: Iva Meštrović i Petra Milovac; tekstovi i prijevod: Vesna Lovrić Plantić; fotografije: Vedran Benović i Mario Krištofić

Aplikacija se koristila i prilikom gostovanja spomenute izložbe u Rijeci i Osijeku, a planira se i njena implementacija unutar stalnog postava Muzeja za umjetnost i obrt.

Tablica 1. Dvojezični vokabular elemenata mehaničkog mehanizma složen prema redosljedu slaganja elemenata

e1_title = escape wheel	= zaprečni kotač
e2_title = second wheel	= sekundni kotač
e3_title = third wheel	= spojni kotač
e4_title = centre wheel	= minutni kotač
e5_title = train wheel bridge	= most reduktora
e6_title = screw	= vijak
e7_title = screw	= vijak
e8_title = screw	= vijak
e9_title = barrel	= bubnjić
e10_title = barrel bridge	= most kućišta bubnjića
e11_title = screw for barrel bridge	= vijak
e12_title = screw for barrel bridge	= vijak
e13_title = click	= zapor ili zapreka
e14_title = screw for click	= vijak za zapor
e15_title = ratchet wheel	= zaporni kotač
e16_title = screw for ratchet wheel	= vijak za zaporni kotač
e17_title = crown wheel	= krunski kotač
e18_title = screw for crown wheel	= vijak za krunski kotač
e19_title = pallet fork	= sidrena zaprečnica
e20_title = pallet bridge	= most zaprečnice
e21_title = screw	= vijak
e22_title = screw	= vijak
e23_title = balance	= nemirnica ili balanca
e24_title = bridge	= most nemirnice
e25_title = screw for balance bridge	= vijak za most nemirnice
e26_title = setting wheel	= kotač
e27_title = minute wheel	= minutni kotač
e28_title = lever jumper	= poluga
e29_title = screw for setting lever jumper	= vijak
e30_title = screw for setting lever jumper	= vijak
e31_title = driver cannon pinion	= minutna cijev
e32_title = hour wheel	= satni kotač
e33_title = dial	= brojčanik
e34_title = hour hand	= satna kazaljka
e35_title = minute hand	= minutna kazaljka
e36_title = second hand	= sekundna kazaljka

BIBLIOGRAFIJA

Dierickx, Barbara, Brouillard, Julien; Loucopoulos, Claire. 2013. *Report on existing tools and devices related to narrative approaches and requirement functionalities D5.2*, <http://www.athenaplus.eu/getFile.php?id=178> (24.1.2017)

Ivanković, Josip. 1947. *Urarski priručnik za izobrazbu stručnih kadrova*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske

Meštrović, Iva; Milovac, Petra. 2015. "The Museum of Arts and Crafts (MUO, Zagreb)". u: *Museum's experiences in creating cultural narrations using the AthenaPlus tool called MOVIO*. Sam Minelli, ur. *Uncommon Culture: Virtual Exhibitions*. sv. 6, br. 1 (11), str. 71-73.

An interactive application: clockwork

An interactive application which provides the experience of watchmaking created for the exhibition *A Century of the Wristwatch* (Vesna Lovrić Plantić, Museum of Arts and Crafts, Zagreb, 2014). For this application, a real watch was chosen and disassembled by a professional watchmaker and the tiny pieces were photographed. Afterwards the design and the program were carefully thought through, taking into account each step of the real process. Besides education and engaging the visitor, the goal was to preserve a rare skill, part of our non-material cultural heritage. The application was created with volunteer effort/no budget.

Marijan Bogatić

Viši muzejski pedagog
Gradski muzej Sisak
Sisak
marijan.bogatic@muzej-sisak.hr

U ZDRAVOM TIJELU, ZDRAV DUH

Sažetak

Muzeji su postali neizostavna karika u obrazovnom procesu pa tako i Gradski muzej Sisak iz godine u godinu bilježi porast zainteresiranih za radionički tip edukacije. Od radionica posebno se ističe *Kronološka tablica* koja u svojoj provedbi koristi trčanje, pa čak i klizanje na ledu kao metodu realizacije same radionice. Ova radionica je namijenjena učenicima trećih razreda osnovnih škola Sisačko-moslavačke županije. Pokazalo se korisnim učenicima objasniti pojam vremena uz vizualan primjer lente vremena, a uz to dodati natjecateljsku dozu, pa tako muzej postaje pravo sportsko borilište.

Gradski muzej Sisak zadnjih osam godina provodi razne radionice namijenjene raznim uzrastima. Sve radionice koreliraju s raznim nastavnim predmetima i usklađene su kurikulumom iz nekoliko predmeta. Od tih radionica posebno se ističe *Kronološka tablica* koja u svojoj provedbi koristi trčanje, pa čak i klizanje na ledu kao metodu realizacije same radionice.

Zadnjih godina muzeji su neizostavna karika u obrazovnom procesu, pa tako i Gradski muzej Sisak iz godine u godinu bilježi porast zainteresiranih za radionički tip edukacije. Praksa je pokazala kako aktualizacija školskog gradiva, odnosno povezivanje naučenoga s predmetima viđenim u muzeju, uvelike olakšava usvajanje gradiva. Provođenje radionice uključuje i vodstvo po postavu, prilagođeno uzrastu i školskom planu te programu pojedinih predmeta. Važno je odgajati publiku muzeja od najranijih dana. Za sve generacije posjetitelja imamo prilagođena vodstva i zanimljive radionice s likovnim tehnikama, primjerice: kolaž, dekupaž, tempera, vodene bojice, plastelin, glinamol i glina. Iz godine u godinu Gradski muzej Sisak povećava broj sadržaja koji se nude grupama. Danas je moguće izabrati između tridesetak radionica koje smo pripremili za sve uzraste školaraca, a sve su radionice osmišljene u suradnji s učiteljima koji su zatražili takav tip radionice. Svakodnevno se kreiraju nove radionice i to u dogovoru s učiteljima

koji izaberu Muzej kao mjesto obrade ili ponavljanja školskog gradiva. Na taj način naš se Muzej pretvara od ustanove u kulturi koja prikuplja, stručno obrađuje, čuva i prezentira različite predmete za posjetitelje, u ustanovu koja osim te četiri osnovne funkcije ima još dvije jako bitne, a to su učenje i zabava.

Od 2015. sve su radionice grupirane tematski i tako imamo radionice *Iz postava*, radionice za *Noć muzeja*, *Međunarodni dan muzeja*, *Fašnik u Muzeju*, *Uskrs u Muzeju*, *Božić u Muzeju* te *Dobra industrija*. Sve tematske skupine imaju nekoliko vrsta edukativno-kreativnih radionica, ovisno o dobi i o motoričkim sposobnostima korisnika. Osim prilagodbe dobi i motoričkim sposobnostima, važan je element usklađivanje naših radionica sa školskim planom i programom pojedinih predmeta. Gradivo na radionicama gotovo uvijek korelira s nekoliko predmeta, a praksa je pokazala da su to Priroda i društvo, Povijest, Hrvatski jezik i književnost, Zemljopis, Vjeronauk, Likovna kultura, Tehnička kultura, pa čak i Tjelesna i zdravstvena kultura.

Od radionica posebno se ističe *Kronološka tablica* koja u svojoj provedbi koristi trčanje, pa čak i klizanje na ledu kao metodu realizacije same radionice. Kronološka tablica je radionica namijenjena učenicima trećih razreda osnovnih škola Sisačko-moslavačke županije.

U razdoblju od 2008. godine održano je nekoliko turnira osnovnih škola grada Siska u slaganju kronološke tablice, nekoliko *petih četvrtina* hokejaških utakmica na kojima su učenici/mladi hokejaši zajedničkim zalaganjem, brzinom i naučenim gradivom *borili* jedni protiv drugih u slaganju najvažnijih događaja u bogatoj sisačkoj povijesti. U brojkama, održano je 27 radionica na kojima je sudjelovalo 79 razrednih odjeljenja i dva hokejaška kluba. Na ovim je radionicama bilo 1.802 sudionika.

Slika 1. OŠ 22. lipnja Sisak, učenici trećih razreda, 17. ožujka 2015.

Slika 2. Gradski muzej Sisak, učenici OŠ Braća Ribar iz Siska, 11. svibnja 2015.

Slika 3. Gradsko klizalište Zibel, hokejaši klubova Delnice i Siska, 21. siječanj 2015.

Slika 4. Gradski muzej Sisak, učenici OŠ Lekenik, 27. veljače 2015.

Korisno je bilo učenicima objasniti brojanje godina prije i nakon Krista uz vizualan primjer lente vremena, a uz to dodati natjecateljsku dozu jer tako muzejska radionica postaje pravo sportsko borilište.

Navijanje za svoje iz razreda ili kluba i navijanje protiv suparnika privlači prolaznike u Muzej jer su smijeh, sreća i uživljenost sudionika radionice ono čemu svaki voditelj radionica teži. Jedan od najzanimljivijih komentara ove radionice dogodio se u siječnju 2015., kada je jedan od mladih hokejaša iz Delnica, nakon odrađene radionice protiv mladih hokejaša iz Siska nazvao svoje roditelje i rekao: „Ovdje u Sisku je super, pobijedili smo domaćine; ne u hokeju nego u znanju iz povijesti!“

Naziv radionice: Kronološka tablica

I. OPĆI PODACI

Muzej: Gradski muzej Sisak

Obrazovna ustanova: OSNOVNE ŠKOLE, razred: III.

Nastavni predmet: Priroda i društvo

Tip radionice: edukativna

Izložba: Fragmenti

Predviđeno trajanje radionice: 130 minuta

Mjesto održavanja radionice: Gradski muzej Sisak, Ulica kralja Tomislava 10, Sisak

Muzejski pedagog: Marijan Bogatić

Nastavnik/ca: razno

Datum:

II. DIDAKTIČKO-METODIČKI PODACI

Cilj nastavne jedinice:

Upoznati polaznike s najvažnijim događajima iz povijesti grada Siska, posložiti sve događaje u vremenski kontekst

Zadaci nastavne jedinice:

Materijalni:

- povijest grada Siska
- lenta vremena
- muzejski predmeti

Funkcionalni:

- snalaženje u prostoru i vremenu
- korištenje novih pojmova
- gledanje

Odgojni:

- pristup muzeju
- muzej kao mjesto alternativnih oblika učenja
- korištenje muzeja tj. baštinske ustanove u obrazovanju
- razvijanje pozitivnog odnosa prema očuvanju kulturne baštine

Korelacija:

Tjelesni odgoj

III. ORGANIZACIJA RADIONICE – ARTIKULACIJA NASTAVNE JEDINICE

Etape i sadržaji rada

Uvodni dio 70 min

1. korak (5 min)

Muzejski pedagog Marijan Bogatić

- predstavljanje Muzeja kao ustanove
- predstavljanje izložbe Fragmenti

2. korak (25 min)

- gledanje dokumentarnog filma "Fragmenti, Sisak od prapovijesti do suvremenosti" u trajanju od 22 minute

3. korak (50 min)

- vođenje učenika kroz postav, izložbu Fragmenti

Glavni dio 45 min

Muzejski pedagog Marijan Bogatić

- izlazak iz zgrade Muzeja i početak radionice
- u atriju muzeja zajedničko postavljanje, slaganje, kronološke tablice
- početak slaganja tablice uz mjerenje vremena, učenici imaju tri pokušaja da slože tablicu, nakon svakog slaganja provodi se zajednička provjera ispravnosti, točnosti, složene tablice, svi u isti glas

Završni dio 15 min

Muzejski pedagog Marijan Bogatić

Učenici/polaznici radionice

- zajedničko ponavljanje pojmova na kronološkoj tablici

Nastavna sredstva i pomagala (mediji)

- izložba "Fragmenti - Sisak od prapovijesti do suvremenosti"
- kronološka tablica (tepih dužine 5 metara i širine 1 metar na kojeg se slažu pojmovi i godine ispisane na tablama dimenzija A4)

Oblici rada - Metode i postupci

- individualni rad
- razgovor
- demonstracije
- praktični rad

IV. PRILOZI

V. TIJEK IZVOĐENJA RADIONICE ("SCENARIJ")

U uvodnom dijelu radionice, prvi korak je predstavljanje Muzeja kao ustanove, te izložba "Fragmenti - Sisak od prapovijesti do suvremenosti". Drugi korak je gledanje dokumentarnog filma "Fragmenti - Sisak od prapovijesti do suvremenosti" gdje se učenici upoznaju s poviješću Siska. Nakon toga, treći korak se događa kada učenici kroz postav ponavljaju sve važne fakte iz sisačke povijesti, a težnja je postavljena na one koji se javljaju u udžbeniku "Sisačko-moslavačka županija, Zavičajni priručnik za učenike i učence", čiji su autori Sanja Basta, Diana Mesić i Hrvoje Vrgoč, a objavljen je u izdanju Školska knjiga 2007. godine.

Nakon toga izlazi se iz zgrade Muzeja i u atriju se kreće s pravim dijelom radionice. Prvo se ponovi gradivo, sve činjenice koje su učenici čuli u filmu i kroz postav, i to na način da učenici glume od čovjeka u sojeničkom naselju (5. ili 6. stoljeće pr. Krista), zatim Ilire, nakon toga Kelte (njih glume učenici) koji zajedno s Ilirima (njih u pravilu glume učenice) osnivaju Segestiku, nakon toga dolaze Rimljani (učenici) predvođeni Oktavijanom (najveći učenik razreda) i u borbi s Keltima i Ilirima pobjeđuju i osnivaju Sisciju. Nakon Krista početkom 4. stoljeća se objašnjava mučenička smrt Sv. Kvirina, koja se veže za datum 4. lipnja, ujedno i dan grada Siska, potom dolaze bojevi s Osmanlijama u 16. stoljeću, u 19. stoljeću, točnije 1874. Sisak postaje gradom, i na kraju je tu 1991. godina, vezana za neovisnost Hrvatske.

Od cijelog razreda se izaberu tri učenika, jer uvijek ima netko tko sporije trči ili ima kakvu ozljedu, ponekad učitelji izaberu najbolje učenike iz razreda koji ostaju uz tepih i njima ostali učenici donose table s činjenicama iz povijesti grada. Ostatak učenika se udaljava 10 metara od tepiha i stanu u kolonu gdje im se nasumično predaju ploče s faktima i godinama, uvijek prva tri učenika koja trče postavljaju pojmove Kristovo rođenje, te prije i poslije Krista. Runda je završena kada svi učenici predaju ploče i tada se zaustavlja štoperica koja je uključena na samom početku trčanja. Svi se učenici okupe

oko tepiha na kojem je sve složeno i tada počinje ponavljanje, u pravilu se ponavlja "svi u isti glas". Ako je bilo pogrešaka, razredu se bilježe kazneni bodovi, odnosno pet kaznenih sekundi, nakon čega počinje druga runda koja je u pravilu puno točnije složena, dok treći put učenici već vladaju gradivom, tako da najbrže i najtočnije slože tablicu. Nakon svakog trčanja, odnosno runde, zajednički se ponavlja gradivo te se na samom kraju u završnom dijelu kroz razgovor još jednom ponovi sve napravljeno i usmeno evaluira radionica.

VI. NAPOMENA

Najzanimljivije je kada dođe nekoliko razreda u isto vrijeme, zbog navijanja i ohrabivanja, no to skraćuje uvodni dio radionice zbog nedostatka prostora. Dok jedan razred gleda film, drugi razgledava postav, a nakon toga se zarotiraju i tada se kreće u slaganje radionice. U pravilu učenici posjećuju Muzej u zimskim mjesecima, tako da tada mogu pogledati film i postav, a na proljeće se okupi nekoliko razreda u Muzeju i tada samo provodimo glavni dio radionice.

LITERATURA I IZVORI (korištena literatura i izvori za pripremu radionice)

Sisačko-moslavačka županija, Zavičajni priručnik za učenike i učenice, Basta, Sanja; Mesić Diana; Vrgoč, Hrvoje. 2007. Zagreb: Školska knjiga.

"Fragmenti - Sisak od prapovijesti do suvremenosti". 2006. Katalog izložbe. Sisak: Gradski muzej Sisak.

In a healthy body, healthy mind

In the last few years museums have become an essential link in the educational process. The trend is evident in the Sisak Municipal Museum, because of the increased public interest in the workshop type learning. One of the workshops stands out, the Timeline of the history of Sisak. It is realised, among other methods, by physical activities such as running, and even ice skating. The workshop is designed for students of the 3rd grade of primary schools from the Sisak-Moslavina County. It is easier to explain to students the concept of time with the aid of visual example of timeline. We also add a dose of competition and the museum then becomes a real sports arena for learning.

Posteri

Posters

Katarina Ivanišin-Kardum

Viša muzejska pedagoginja
Tehnički muzej Nikola Tesla
Zagreb
katarina.ivanisin.kardum@tmnt.hr

**RADIONICE „PRIRODA KAO LABORATORIJ BOJA
– BOJE U NAŠEM DOMU“**

Sažetak

Radionicama s temom tradicionalnog tehnološkog znanja o proizvodnji i uporabi prirodnih bojila mineralnog, biljnog i životinjskog porijekla u kućanstvu ukazuje se na već donekle zaboravljeni potencijal tradicionalnih materijala i tehnika, promiče se nastavak tradicije, ali i suvremene manifestacije starih zanata, uz promicanje svijesti o okolišu i zdravlju. Cijeli niz bojila može se dobiti iz navedenih prirodnih izvora. Radionice su osmišljene u sklopu izložbe „Tradicionalno tehnološko znanje: priroda laboratorij boja“, održane u Tehničkom muzeju Nikola Tesla u Zagrebu od travnja do rujna 2017.

Radionice s temom tradicionalnog tehnološkog znanja o proizvodnji i uporabi prirodnih bojila mineralnog, biljnog i životinjskog porijekla u kućanstvu osmišljene su u sklopu izložbe Tehničkog muzeja Nikola Tesla „Tradicionalno tehnološko znanje: priroda laboratorij boja“. Izložba se temelji na terenskom istraživačkom radu provedenom na krajnjem jugu Hrvatske, od Pelješca do Konavala. Metodom intervjua više od 60 stanovnika ruralnog dijela ovog lokaliteta tijekom 2015. i 2016. godine, sakupljeni su podaci. Istovremeno, temeljem tog istraživanja, osmišljavale su se i održavale radionice kojima se pripremao i testirao potencijalni izložbeni materijal, s osnovnim ciljem prijenosa tradicionalnog znanja o bojilima iz prirodnih izvora u svrhu očuvanja i obnove znanja.

Prirodna bojila i njihova uporaba dio su svjetskog kulturnog nasljeđa, a njihovo korištenje potvrdila su arheološka istraživanja. Poznato je i zabilježeno u literaturi da se cijeli niz bojila može dobiti iz biljnih i životinjskih vrsta, minerala i gljiva u svrhu bojenja platna, predmeta, kože, hrane, itd. Te vrste znanja uglavnom se temelje na prikupljanju iskustava i suživota s prirodom. Često su to zahtjevni procesi koji, između ostaloga, bitno ovise o geološkim i klimatskim uvjetima. U mnogim slučajevima, tradicionalna znanja usmeno

se prenose s generacije na generaciju tijekom rada i svakodnevnog života, a često su zabilježena kroz priče, legende, običaje, pjesme, pa čak i zakone. Brojne biljne vrste u svom latinskom nazivu imaju riječi koje upućuju na to da su imale funkciju kao sredstva za bojenje, npr. *tinctorius* ili *purpureus*. Tijekom posljednjih desetljeća zaštita tradicionalnog znanja ima sve veće značenje te je prepoznata od različitih međunarodnih institucija ili je sastavni dio strategija i dokumenata uključujući i Konvenciju o biološkoj raznolikosti (CBD), Međunarodnu organizaciju rada (ILO), Svjetsku zdravstvenu organizaciju (WHO), UNESCO i UN Komisiju za ljudska prava. Jedan od osnovnih ciljeva institucija je zaštititi tradicionalno znanje, inovacije i prakse lokalnih i autohtonih zajednica i povezati istraživanja i razvoj tehnologija koje se temelje na održivom korištenju prirodnih resursa.

Tijekom 19. stoljeća uslijed razvoja organske kemije i industrijalizacije značajno je smanjeno korištenje prirodnih izvora bojila. Danas su poznate različite metode proizvodnje i primjene bojila, prije svega tehnološki postupci koji uključuju znanja mikrobiologije, kemije i druga. I sintetska i prirodna bojila i ona pripravljena kod kuće imaju svoje mjesto i značenje u današnjem svijetu. Prirodna bojila ne mogu zamijeniti sintetska, ali ta znanja mogu biti podloga istraživačkom radu pojedinca kao i suvremene industrije u osmišljavanju ekološki i zdravstveno prihvatljivijih proizvoda kao protuteže intenzivnoj industrijalizaciji i globalizaciji.

Obzirom na složenost teme, tijekom ovog projekta Tehničkog muzeja Nikola Tesla, uključene su stručne osobe različitog obrazovanja i interesa kao i institucije (likovni umjetnik, biolozi - botaničari, stručnjaci zaštite prirode, kemičari, tehnolozi, arhitekti, šumari...). U svrhu pripreme izložbe i ostvarenja pratećih pedagoških radionica korištene su interdisciplinarnе pedagoške metode rada, kao i metode različitih tehničkih i prirodnih znanosti, te posebno kreativni rad. Od iznimne važnosti je bila suradnja s Tekstilno tehnološkim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu (TTF-om), zahvaljujući kojoj je između ostalog realiziran i pokretni laboratorij za radionice. Radionice namijenjene različitim ciljnim skupinama, od predškolske djece do stručnjaka, počele su se provoditi od siječnja 2015. na različitim lokacijama: u Tehničkom muzeju Nikola Tesla tijekom Festivala znanosti, u Tehničkom muzeju Nikola Tesla i Školi primijenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu tijekom 20. muzejske edukativne akcije Održivost, putem programa Ministarstva kulture Ruksak (pun) kulture u Visokom kraj Varaždina i Starim Mikanovcima kraj Đakova. Tijekom trajanja izložbe, od travnja do rujna 2016., proveden je niz radionica, posebno na Međunarodni dan muzej 2016. Tom prilikom u sklopu ovog projekta organizirane su radionice suhozida u dvorištu Muzeja, u suradnji s udrugom Dragodid. Suhozid je tehnika gradnje građevina od lomljenoga kamena bez upotrebe vezivnog materijala. Tom tehnikom težaci su stvarali i ograđivali obradivu zemlju te je zato ona spadala u abecedu preživljavanja u surovom kršu jadranske Hrvatske. Tijekom terenskog rada za ovaj projekt uspostavilo se da je jedna od osnovnih tema istraživanja tehnologija

proizvodnje i uporabe vapna-klaka kao prirodnog bojila, ali i građevinskog materijala. Klačine (vapnenice, japjenice, japnenice) također su bile zidane suhozidnom tehnikom, a njihovi zidovi i unutrašnjost morali su biti posebno čvrsti da se ne bi raspali tijekom višednevnog paljenja. Stoga su klačinari svrstavani u najbolje majstore suhozida, a vještinu su počeli usvajati još odmalena, gradeći jednostavne zidove poput dvostrukog međašnog suhozida, koji je bio predmet radionice.

Slika 1. Radionice suhozida u dvorištu Muzeja, izvor: Tehnički muzej Nikola Tesla

I zadnji vikend, pred samo zatvaranje izložbe u listopadu 2016. organizirane su radionice o prirodnim bojilima u sklopu Dana europske baštine. Te su radionice osmišljene u suradnji sa stručnom suradnicom na izložbi, dr. sc. Anom Sutlović s TTF-a, koja je pripremila ekstrakte bojila koja su bila tema izložbe (luk, šipak, šafran, broć, kamilica, orah, jasen, bor). Nakon vodstva kroz izložbu, uslijedila je radionica tijekom koje su se sudionici okušali u bojenju prirodnih materijala otopinama biljnih ekstrakata kako su to činili naši stari.

Cilj ovih radionica, koje su pobudile interes posebno kod odraslih korisnika, je promicanje i podizanje kompetitivnosti u području tekstila, bojenja tekstila te razvoj svijesti o ljepoti i važnosti inženjerstva u razvoju društva.

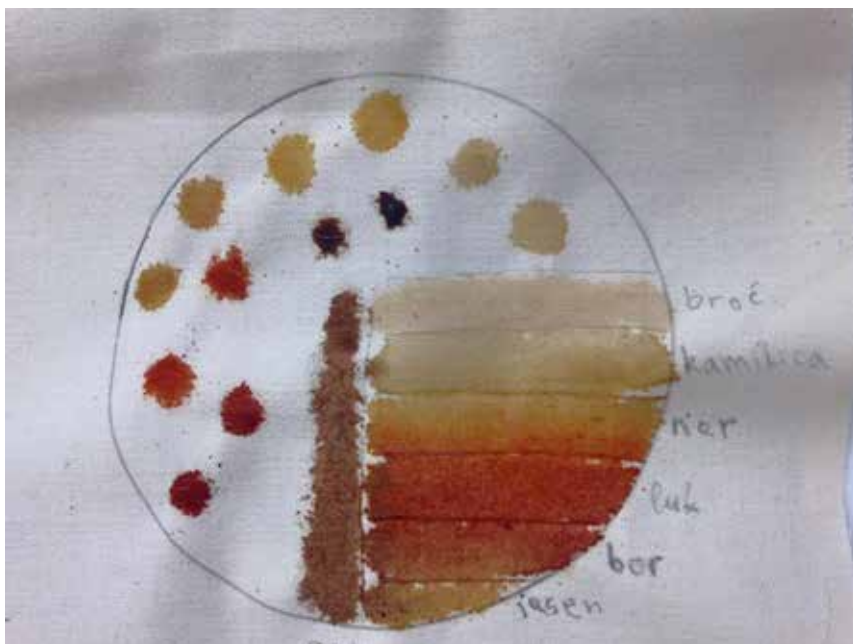
Od početka projekta, u siječnju 2015. do zatvaranja izložbe i održavanja zadnjih radionica početkom listopada 2016. nekoliko stotina korisnika sudjelovalo je u različitim radionicama organiziranim uz ovaj projekt. Izložbu je razgledalo oko 11.000 posjetitelja. Realizacijom izložbe i radionica pridonosi se kontinuiranom pedagoškom radu Muzeja i izložbenoj djelatnosti

POSTERI

Slika 2. Radionice
Prirodna bojila,
izvor: Tehnički muzej
Nikola Tesla

Slika 3. Radionice
Prirodna bojila, rad
iz radionice, izvor:
Tehnički muzej
Nikola Tesla

muzeja. Istovremeno se pridonosi oživljavanju tradicionalnih znanja kao temelja tehnološkog razvoja uz istovremeno održivo korištenje prirodnih vrijednosti. Svrha istraživanja provedenog za ovaj projekt bila je potaknuti na promatranje prirode i krajobraza sa sviješću potencijala i vrijednosti baštine na primjeru tradicionalnoga tehnološkog znanja o prirodnim bojilima, pa su saznanja ovog projekta potencijalna inspiracija za suvremeno gospodarstvo i obrte.

U svibnju 2017. izložba će biti postavljena u Etnografskom muzeju – Dubrovački muzeji u Dubrovniku, s pratećim radionicama. Veći dio radionica će se održati na otvorenom, na otoku Lokrumu u suradnji s Rezervatom Lokrum.

BIBLIOGRAFIJA

Benc-Bošković, K. 1983. Konavle. *Tekstilno rukotvorstvo i narodna nošnja* [Etnološka istraživanja; 2], Zagreb: Etnografski muzej Zagreb, 184 str.

Brenko A., Randić M. 2009. Izložba „Moć boje“, Etnografski muzej, Zagreb, 208 str.

Sutlović A, Parac Osterman Đ, Đurašević V. 2011. Croatian Traditional Herbal Dyes for textile dyeing. TEDI - International Interdisciplinary Journal of Young Scientists from the Faculty of Textile Technology. 1:65- 69.

Workshops “Nature as Laboratory of Colours – Colours in our home”

Educational workshops with the theme of traditional technological knowledge about household production and use of natural dyes extracted from the mineral, plant and animal origins, help promote somewhat forgotten potential of traditional materials and techniques, continuation of tradition, but also contemporary manifestation of old crafts. At the same time these workshops promote the awareness about the environment and health. A whole range of dyes can be produced from the mentioned natural sources. The workshops were conceived as the educational programme alongside the exhibition “Traditional Technological Knowledge: Nature as Laboratory of Colours”, held at the Technical Museum Nikola Tesla, Zagreb from April to September 2017.

Key words: traditional technological knowledge, natural dyes

Leonilda Conti

Viša muzejska pedagoginja
 Muzej likovnih umjetnosti
 Osijek
 leonilda.conti@mlu.hr

DVA SVIJETA U DODIRU**Sažetak**

Muzej likovnih umjetnosti, kao čuvar umjetničke likovne baštine koja njeguje duhovno i kreativno stvaralaštvo tijekom povijesti, već je od početka redovitog edukativnog djelovanja pokušao približiti svoje sadržaje široj publici tako što je poticao socijalne i društvene vrijednosti, uključivši i osobe s oštećenim vidom. Suradnja se temeljila na recipročnoj komunikaciji sa slijepim i slabovidnim osobama, kao i njihovim obiteljima i volonterima. Prijedlozi, ponude, susreti, kontakti koji su se stvorili tijekom pet godina suradnje potvrdili su da Muzej ima vrlo važnu ulogu u društvu, te da potiče i omogućuje dijalog, međusobno upoznavanje i vrednovanje, kao i da razvija ljudske vještine.

Definicija muzeja, konceptne muzejske institucije, vezana je uz strukovni rad s primarnom muzejskom građom: njezino skupljanje, čuvanje, istraživanje i prezentiranje.

U suvremenom društvu, gdje prostor kao takav nije više osnovni faktor djelovanja, a muzejski predmet također nije više samo „materijal“, muzejska pedagogija ili edukativna djelatnost dobiva novo mjesto i značenje unutar muzejske djelatnosti.

Muzej likovnih umjetnosti, kao čuvar umjetničke likovne baštine koja njeguje duhovno i kreativno stvaralaštvo tijekom povijesti, već je od početka redovitog edukativnog djelovanja pokušao približiti svoje sadržaje široj publici tako što je poticao socijalne i društvene vrijednosti te uključivši i osobe s oštećenim vidom. Suradnja se temeljila na recipročnoj komunikaciji sa slijepim i slabovidnim osobama, kao i njihovim obiteljima i volonterima. Prijedlozi, ponude, susreti, kontakti koji su se stvorili tijekom pet godina suradnje potvrdili su da Muzej ima vrlo važnu ulogu u društvu te da potiče i omogućuje dijalog, međusobno upoznavanje i vrednovanje, kao i da razvija ljudske vještine.

Godine 2009., potaknuti projektom Sekcije muzejskih pedagoga u sastavu MUIH-a (*Muzejska udruga istočne Hrvatske*) pod nazivom *Muzej za sve*, započeli smo razmišljati o novoj publici u društvenom kontekstu Grada Osijeka, te na koji način bi Muzej (tadašnja Galerija) mogao biti u interakciji i u suradnji s osobama s invaliditetom.

„Slučajno sam se upoznala s predsjednikom *sportske udruge slijepih Svjetlost*, koji me slučajno upoznao s udrugom *Dodir* i sa svijetom slijepih i slabovidnih, kao i gluhih i nagluhih osoba. Slučajno smo našli zajednički jezik, a to nije bio ni znakovni jezik, ni Brailleovo pismo, ali je bio jezik temeljen na potrebi za druženjem, razmjenom, komunikacijom. Slučajna je aktivnost u Muzeju potaknula ideju za projekt 'Prošetajmo zajedno', obilježavajući Međunarodni dan bijelog štapa na ulicama u središtu Osijeka. Slučajno je mnogo učenika i profesora osnovnih škola bilo prvi put u kontaktu sa slijepima te su se razvijali i umnožavali kontakti i programi u pojedinačnim školama. Slučajno smo razvijali edukaciju u Muzeju taktilnim karakteristikama materijala. Potaknuti time što se u Muzeju vid čini dominantnim u odnosu na druga osjetila, vraćali smo svoje polaznike na dodir, sluh, miris i, najvažnije, na osjećaj. Slučajno je sve počelo u Muzeju jer jednostavno nismo pristali na to da slijepi nikada ne idu na izložbe...“

Članovi udruge SUS-a, kao i druge slijepo i slabovidne osobe bili su pozvani u Muzej likovnih umjetnosti kao sudionici različitih likovnih radionica ili za posebno vodstvo kroz izložbe (pripremljene za njih i uz njihovu pomoć), te kao voditelji pojedinačnih programa (o temi sljepoće, snalaženja u prostoru, taktilnim vještinama).

Slika 1a. Radionica izrada okvira, Izvor: arhiva Muzeja

POSTERI

Slika 1b. Posjeta izložbi Josipa Leovića, Izvor: arhiva Muzeja

Slika 2. Predavanje za osnovne škole u sklopu Međunarodnog dana invalida, Izvor: arhiva Muzeja

Osoblje Muzeja koje ih je upoznalo, bilo im je podrška u želji da zajedno budu promotori društvenih i kulturnih vrijednosti, kao partneri međusobne promocije i valorizacije.

Slika 3. Akcija „Prošetajmo zajedno“, nositelj projekta udruga SUS, Izvor: arhiva Muzeja

Two worlds in contact

The Museum of Fine Arts, as the guardian of artistic heritage, fostering spiritual and creative work throughout history, from the very beginning of its regular educational activities has attempted to bring its work closer to a wider audience by promoting social and community values, involving the visually impaired as well. The cooperation was based on reciprocal communication with the visually impaired people, as well as their families and volunteers. The proposals, offers, encounters, and contacts created over the period of five years of cooperation have confirmed that the Museum has a very important role in society, and that it encourages and enables dialogue, getting to know one another and valuing each other, and also develops human skills.

Sudionici 8. skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem

NAKLADNIK:
Hrvatsko muzejsko društvo

ZA NAKLADNIKA:
Vlasta Krklec

UREDNIŠTVO:
Danko Dujmović
Lorka Lončar Uvodić
Mirjana Margetić

GLAVNA UREDNICA:
Mirjana Margetić

LEKTURA I KOREKTURA:
Vanesa Begić (hrvatski jezik)
Iva Lanča Joldić (srpski jezik)

VIZUALNI IDENTITET:
Rajko Ban

OBLIKOVANJE I GRAFIČKA PRIPREMA:
Marko Cerovac

ISSN: 1848-4417

Zagreb, 2017.

